

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av strafflagen och vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås en ändring av strafflagen i syfte att förbättra möjligheterna att bekämpa människohandel, koppleri och prostitution. Ändringarna sammanhänger dels med att Finland skall kunna uppfylla sina internationella förpliktelser, dels med nationella behov. Dessutom föreslås ändringar i den straffrättsliga regleringen som gäller ordnande av olaglig inresa och barnpornografi.

Meningen är att straffbestämmelsen om ordnande av olaglig inresa skall ändras så att den blir tillämplig också på sådan inresa i Finland som avser transit genom landet. Dessutom föreslås en ny straffbestämmelse om grovt ordnande av olaglig inresa.

I straffbestämmelsen om spridning av pornografisk bild görs flera smärre ändringar. I bestämmelsen införs en åldersgräns om 18 år i fråga om barn. En komplettering görs av den uppräknade av tillvägagångssätten som ingår i bestämmelsen. Försök till spridning blir straffbart. Till strafflagen fogas en ny straffbestämmelse om grov spridning av barnpornografisk bild. Maximistraffet för innehav av barnpornografisk bild föreslås bli höjt.

En skärpning föreslås också av maximistraffet för köp av sexuella tjänster av en person. Dessutom föreslås en utvidgning av straffbarheten för handlingar med koppleri-anknytning. För koppleri skall också den

straffas som genom förmedling av kontaktuppgifter eller på annat sätt marknadsför prostitution. Utöver detta kommer bestämmelsens tillämpningsområde att utsträckas till att omfatta inkvartering av personer som avser att ägna sig åt samlag mot ersättning om denna inkvartering främjar verksamheten på ett väsentligt sätt. En ny straffbestämmelse om grovt koppleri föreslås bli fogad till lagen.

Till lagen föreslås bli fogade nya straffbestämmelser om människohandel och grov människohandel.

I tvångsmedelslagen föreslås ändringar som gör det möjligt att ordna teleavlyssning när någon misstänks för grovt ordnande av olaglig inresa, grov spridning av barnpornografisk bild, grovt koppleri, människohandel eller grov människohandel.

I propositionen ingår inte något förslag om kriminalisering av köp av sexuella tjänster. Meningen är att en proposition om sådan kriminalisering skall ges år 2005. Det är viktigt att få mer information om den praktiska tillämpningen av ordningslagen som trädde i kraft den 1 oktober 2003. Mellantiden ger också möjlighet att följa den internationella utvecklingen på området, särskilt beredningen av Europarådets konvention mot människohandel.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 2004.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	2
ALLMÄN MOTIVERING	6
1. Inledning	6
2. Förslagets disposition och internationella överenskommelser och beslut som förslaget utgår från	6
3. Prostitutionen i Finland	7
4. Nuvarande reglering av människohandel	8
4.1. Lagstiftning och praxis.....	8
4.2. Internationella överenskommelser och beslut	9
Allmänna konventioner om de mänskliga rättigheterna (MR)	9
Konventioner mot slaveri, människohandel, prostitution och diskriminering av kvinnor	10
Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet och tilläggsprotokollet mot människohandel	10
FN-konventionen om barnets rättigheter och dess fakultativa protokoll	11
ILO-konventionen om förbud mot och omedelbara insatser för att avskaffa de värsta formerna av barnarbete	12
Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av människohandel.....	13
Förslaget till en Europarådskonvention om människohandel	14
Organhandel	14
4.3. Lagstiftningen i vissa andra länder	15
Sverige.....	15
Norge.....	16
Danmark	16
Tyskland.....	16
Österrike	17
Frankrike.....	17
Nederländerna	17
Storbritannien.....	17
4.4. Bedömning av nuläget	18
5. Nuläget i fråga om bestämmelserna om koppleri.....	18
5.1. Lagstiftning och praxis.....	18
Straffbestämmelsen	18
Tvångsmedel	19
5.2. Internationella överenskommelser och beslut	20
Konventioner om människohandel, utnyttjande av prostitution samt diskriminering av kvinnor.....	20
Konventioner som särskilt skyddar barn	20
Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi	21

5.3.	Lagstiftningen i vissa andra länder	22
	Sverige.....	22
	Norge.....	22
	Danmark	22
	Tyskland	22
	Österrike.....	23
	Frankrike.....	23
	Nederländerna	24
	Storbritannien.....	24
5.4.	Bedömning av nuläget	24
6.	Nuläge i fråga om köp och säljande av sexuella tjänster	25
6.1.	Lagstiftning och praxis.....	25
	Strafflagstiftningen.....	25
	Ordningsslagen.....	27
	Utlänningslagstiftningen	27
	Rättspraxis.....	28
6.2.	Internationella överenskommelser och rekommendationer	29
	Tilläggsprotokollet om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, till Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande brottslighet	29
	Förslaget till en Europarådskonvention om människohandel	29
	Internationella rekommendationer	29
6.3.	Lagstiftningen i vissa andra länder	31
	Sverige.....	31
	Norge.....	32
	Danmark	32
	Island.....	32
	Tyskland	33
	Österrike	33
	Frankrike.....	33
	Nederländerna	34
	Grekland	34
	Övriga EU-stater	34
	De baltiska länderna, Polen och Ryssland	35
6.4.	Bedömning av nuläget	35
7.	Nuläge i fråga om regleringen av ordnande av olaglig inresa och olaglig vistelse 36	
7.1.	Lagstiftning och praxis.....	36
7.2.	Internationella överenskommelser och beslut	37
	Tilläggsprotokollet mot människosmuggling till FN-konventionen mot gränsö- verskridande organiserad brottslighet.....	37
	Europeiska unionens direktiv och rambeslut om förhindrande av hjälp till olaglig inresa och vistelse	38
7.3.	Lagstiftningen i vissa andra länder	39
	Sverige.....	39

Norge.....	40
Danmark	40
Tyskland	40
7.4. Bedömning av nuläget	41
8. Nuläge i fråga om regleringen av barnpornografi	44
8.1. Lagstiftning och praxis.....	44
8.2. Internationella överenskommelser och beslut	45
FN-konventionen om barnets rättigheter och dess fakultativa protokoll	45
ILO-konventionen om förbud mot och omedelbara insatser för att avskaffa de värsta formerna av barnarbete	46
Europarådets konvention om s.k. cyberbrottslighet.....	46
Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi	47
8.3. Lagstiftningen i vissa andra länder	48
Sverige.....	48
Norge.....	49
Danmark	49
Tyskland.....	49
8.4. Bedömning av nuläget	50
9. Propositionens mål och medel	52
9.1. Människohandel	52
9.2. Koppleri.....	52
9.3. Köp av sexuella tjänster	52
Bedömning av för- och nackdelar av en kriminalisering	52
Förhållandet till mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.....	54
Slutsatser.....	57
9.4. Köp av sexuella tjänster av ung person	59
9.5. Säljande av sexuella tjänster	59
9.6. Ordnande av olaglig inresa	60
9.7. Barnpornografi	61
9.8. Tvångsmedel	61
10. De viktigaste förslagen.....	62
11. Propositionens verkningar	64
12. Beredningen av propositionen	64
13. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll.....	65
DETALJMOTIVERING	66
1. Motivering av lagförslagen	66
1.1. Strafflagen	66
1 kap. Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt	66
15 kap. Om brott mot rättsskipning.....	69
17 kap. Om brott mot allmän ordning.....	70
20 kap. Om sexualbrott	81
25 kap. Om brott mot friheten	89
1.2. Tvångsmedelslagen.....	102

5 a kap. Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation.....	102
1.3. Lagen om rättegång i brottmål	104
2 kap. Om biträdande av part.....	104
1.4. Utlänningslagen	105
1.5. Straffregisterlagen	105
1.6. Lagen om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster	105
1.7. Lagen om granskning av bildprogram.....	106
2. Ikraftträdande	106
3. Lagstiftningsordning.....	106
LAGFÖRSLAGEN.....	108
om ändring av strafflagen.....	108
om ändring av tvångsmedelslagen.....	113
om ändring av 2 kap. 1 a § lagen om rättegång i brottmål	115
om ändring av 64 b § utlänningslagen	116
om ändring av straffregisterlagen.....	117
om ändring av 15 § lagen om tillhandahållande av informations- samhällets tjänster	118
om ändring av 23 § lagen om granskning av bildprogram	119
BILAGA	120
PARALLELLTEXTER	120
om ändring av strafflagen.....	120
om ändring av tvångsmedelslagen.....	129
om ändring av 2 kap. 1 a § lagen om rättegång i brottmål	133
om ändring av 64 b § utlänningslagen	134
om ändring av straffregisterlagen.....	135
om ändring av 15 § lagen om tillhandahållande av informations- samhällets tjänster	137
om ändring av 23 § lagen om granskning av bildprogram	138

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Under de senaste åren har handel med människor ofta skett i form av organiserad brottslighet. Den växande människohandeln är en följd av bl.a. omvälvningarna i de europeiska staterna i början av 1990-talet, den friare rörligheten inom Europeiska unionen och den bristande ekonomiska jämlikheten. Människohandeln begränsas dock inte till enbart Europa, utan det är fråga om ett globalt fenomen. I praktiken är det särskilt kvinnor som blir föremål för människohandel. I Finland har vissa drag av människohandel uppträtt inom prostitutionen.

Man har försökt bekämpa människohandeln genom olika internationella överenskommelser, särskilt tilläggsprotokollet till Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (Palermokonventionen) och Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av människohandel. Dessa och vissa andra internationella instrument måste sättas i kraft i Finland. Eftersom de internationella åtagandena förutsätter mer omfattande kriminalisering än den gällande lagstiftningen, föreslås nya straffbestämmelser om människohandel och grov människohandel.

Samtidigt har det också uppträtt ett behov av att förbereda åtgärder som motsvarar de nationella ändringsbehoven. De tillämpliga straffskalorna och de tvångsmedel som polisen har är inte alltid tillräckliga i kampen mot koppleribrottsligheten. Vid sidan av vissa smärre lagändringar föreslås därför en ny straffbestämmelse om grovt koppleri samt ändringar i tvångsmedelslagen, vilka gör det möjligt att använda teletvångsmedel för att utreda grovt koppleri, människohandel och grov människohandel. Kriminalisering av köp av sexuella tjänster bör övervägas som ett sätt att bekämpa koppleri och människohandel.

Illegal invandring är en annan form av organiserad brottslighet som uppmärksammats allt mer, särskilt på det internationella planet. Det är främst den ekonomiska ojämlikheten som leder till emigration. Ekonomiskt ut-

vecklade länder vill ha reglerad invandring vilket leder till att alternativet i många fall blir att försöka ta sig in i landet illegalt. Att bistå vid denna verksamhet har utvecklats till en växande form av organiserad brottslighet som man har försökt bekämpa särskilt genom ett tilläggsprotokoll till Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet och ett direktiv och rambeslut av Europeiska unionen. Det åligger Finland att sätta dessa förpliktelser i kraft nationellt vilket för sin del kräver komplettering av gällande reglering av ordnande av olaglig inresa, bl.a. en ny straffbestämmelse om ordnande av olaglig inresa. Behovet av nationella ändringar är däremot inte lika uppenbart.

Även barnpornografin har fått allt större internationell uppmärksamhet. Finland måste sätta i kraft vissa nya internationella förpliktelser på området, t.ex. Europeiska unionens rambeslut om detta, vilket kräver lagstiftningsändringar, bl.a. en straffbestämmelse om spridning av grov barnpornografi. Nationellt har det inte framkommit särskilda behov av ändring.

I detta sammanhang föreslås också att teleavlyssning skall bli möjlig vid undersökningar som gäller grovt ordnande av olaglig inresa och grov spridning av barnpornografisk bild.

2. Förslagets disposition och internationella överenskommelser och beslut som förslaget utgår från

I den allmänna motiveringen behandlas de olika brottstyperna i den ordning som har ansetts vara den mest åskådliga. Människohandeln tas upp först och därefter koppleri, köpande och säljande av sexuella tjänster, ordnande av olaglig inresa samt barnpornografi. I detaljmotiveringen behandlas brottstyperna däremot enligt paragraf.

Propositionen hör samman med flera internationella överenskommelser och beslut av vilka de viktigaste är:

Tilläggsprotokollet om förebyggande, be-

kämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, till Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (den s.k. Palermo-konventionen),

Tilläggsprotokollet om människosmuggling land-, sjö- eller luftvägen, till Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet,

Fakultativa protokollet till Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi,

Rådets rambeslut om bekämpande av människohandel (2002/629/RIF, EGT nr L 203, 1.8.2002, s. 1),

Rådets direktiv om definition av hjälp till olaglig inresa, transitering och vistelse (2002/90/EG, EGT L 328, 5.12.2002, s. 17),

Rådets rambeslut om förstärkning av den straffrättsliga ramen för att förhindra hjälp till olaglig inresa, transitering och vistelse (2002/946/RIF, EGT nr L 328, 5.12.2002, s. 1) och

Rådets rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi (2004/68/RIF, EUT nr L 13, 20.1.2004, s. 44)

3. Prostitutionen i Finland

Uppskattningarna av antalet prostituerade i Finland varierar. Centralkriminalpolisens uppskattningar har ofta använts. Centralkriminalpolisen uppger med stöd av siffror som erhållits av myndigheter och experter på området att en försiktig bedömning ger vid handen att åtminstone 500 utländska prostituerade arbetar i huvudstadsregionen. Dessutom finns det prostituerade också på andra håll i landet. Enligt samma försiktiga bedömning besöks Finland årligen av sammanlagt 10 000—15 000 prostituerade. De kommer huvudsakligen från Estland och Ryssland, numera också i mindre utsträckning från Lettland och Litauen. Verksamheten har bl.a. ordnats så att de prostituerade kommer till Finland för t.ex. en vecka i taget. (Rikostutkimus 2002. Keskusrikospoliisin julkaisu 2003)

Utöver de utländska prostituerade finns det också en del inhemska prostituerade i Fin-

land. I praktiken är nästan alla prostituerade som arbetar i Finland kvinnor medan köparna nästan alltid är män. Det finns visserligen också manliga prostituerade i Finland.

Enligt polisens uppgifter erbjuds sexuella tjänster i Finland genom organiserade koppleriorganisationer huvudsakligen i privata bostäder, restauranger och rum för resande. I norra Finland har tjänster också bjudits ut på campingområden. För närvarande verkar gatu- prostitution förekomma i rätt liten skala i Finland. Enligt polisens uppgifter är största delen av de prostituerade i åldern 18—29 år eftersom koppleriorganisationerna är noga med att de prostituerade skall vara myndiga. Att köpa sexuella tjänster av barn under 18 år är straffbart i Finland och organisationerna vill minimera risken att åka fast. Man kan dock knappast helt utesluta att det de facto finns minderåriga prostituerade inom koppleriorganisationerna också i Finland.

Prostitutionen sköts ofta som organiserad verksamhet i Finland i dagens läge. Det är i regel fråga om yrkesmässigt koppleri. Yrkesmässigheten framgår t.ex. av den teleoperatörsverksamhet som organiserats för detta. Det finns tecken som tyder på att de kriminella organisationer som bedriver yrkesmässigt koppleri arbetar enligt en överskottsmen distriktsindelning i Finland. Polisen uppger att de pekuniära vinsterna är avsevärda. Självständigt arbetande prostituerade förefaller att vara ett mycket sällsynt fenomen i branschen.

En allmän bedömning är att förekomsten av utländska prostituerade i Finland inte hör samman med allvarigare former av människohandel, t.ex. med att de prostituerade skulle hämtas hit med våld eller under hot. Däremot kan inresorna vara en följd av vilseledande och utnyttjande av annans ställning. Enligt internationella definitioner av människohandel kan också detta eventuellt betraktas som människohandel. Man har gjort bedömningen att nästan alla som anländer till Finland för att prostituera sig är medvetna om syftet med resan. Det händer dock ibland att någon vilseletts i fråga om arbetets art. Ibland har inte heller arbetsförhållandena eller inkomsterna av verksamheten motsvarat det som den prostituerade blivit utlovad. Enligt polisen har de yrkesmässigt verkamma

koppleriorganisationerna också kunnat inskränka rörligheten för sina prostituerade, t.ex. genom att låsa in dem i lägenheten eller lägga beslag på deras pass. Om en utländsk prostituerad i Finland önskar återvända till sitt hemland före utsatt tid händer det att den kriminella organisationen genom hot, våld eller andra maktmedel hindrar honom eller henne från att upphöra med prostitutionen.

Prostitution kan betraktas som ett socialt problem. Enligt bedömningar som lagts fram följer ofta mentala störningar, hälsoproblem och användning av alkohol och narkotika i prostitutionens spår. De prostituerade blir dessutom lätt föremål för våld. De har också ofta ett svagt socialt utgångsläge och deras ställning försämras ytterligare genom prostitutionen.

Prostitution kan också vara förknippad med kriminalitet, särskilt med människohandel och koppleribrott. En stor del av prostitutionen i Finland är välorganiserad verksamhet och det finns alltså ett mycket nära samband mellan prostitution och koppleribrott. Den människohandel och koppleribrottslighet som hör samman med prostitutionen försämrar de prostituerades sociala ställning ytterligare. Fenomenet bör betraktas som en helhet där prostitutionen, efterfrågan på sexuella tjänster, koppleri och människohandel hör samman. I lagstiftningen bör de dock inte jämföras.

4. Nuvarande reglering av människohandel

4.1. Lagstiftning och praxis

I gällande finsk strafflag finns inga uttryckliga bestämmelser om människohandel. Det är främst bestämmelserna om frihetsberövande, grovt frihetsberövande och människorov i 25 kap. strafflagen, om köp av sexuella tjänster av ung person i 20 kap. 8 § och om koppleri i 20 kap. 9 § strafflagen som är tillämpliga på människohandel. I praktiken är det sannolikt framför allt bestämmelserna om koppleri som blir tillämpliga vid utredning av brott som skall klassificeras som människohandel.

Enligt 25 kap. 1 § (frihetsberövande) strafflagen skall den straffas som genom att

spärra in, fjättra eller bortföra eller på något annat sätt orättmätigt berövar någon rörelsefriheten eller isolerar någon från dennes omgivning. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Grovt frihetsberövande behandlas i 25 kap. 2 §. Ett frihetsberövande är grovt om frihetsförlusten utsträcks över tre dygn, om allvarlig fara orsakas någons liv eller hälsa eller om synnerlig grymhet eller hot om allvarligt våld används. Dessutom skall gärningen som helhet bedömas vara grov. Påföljden är fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

Enligt 25 kap. 3 § (människorov) strafflagen skall, om gärningen bedömd som helhet är grov, den dömas för människorov som 1) med våld, hot eller list bemäktigar sig någon i avsikt att försätta honom i förhållanden som kränker människovärdet eller i tvångsarbete, 2) med våld, hot eller list bemäktigar sig ett barn som inte fyllt 15 år för att idka människohandel med barnet eller 3) försätter någon i slaveri eller håller någon i slaveri, transporterar slavar eller bedriver handel med slavar. Påföljden är fängelse i minst två och högst tio år. Även försök till människorov är straffbart.

Enligt 20 kap. 8 § (köp av sexuella tjänster av ung person) strafflagen är det straffbart att få någon som är under 18 år att idka samlag eller företa en annan sexuell handling genom att utlova eller ge ersättning. Påföljden är böter eller fängelse i högst sex månader. Försök är straffbart.

Enligt 20 kap. 9 § skall det straffas som koppleri om någon ordnar ett rum eller något annat ställe för samlag eller en därmed jämförlig sexuell handling som utförs mot ersättning, på annat sätt utnyttjar att någon utför sådana handlingar eller förleder eller genom påtryckning förmår någon till sådana handlingar. Straffskalan är böter eller fängelse i högst tre år. Försök är också straffbart.

Det har föreslagits att strafflagens 47 kap. om arbetsbrott skall få en ny straffbestämmelse om ockerliknande diskriminering (RP 151/2003 rd). För ockerliknande diskriminering skall den dömas som vid diskriminering i arbetslivet försätter en arbetssökande eller arbetstagare i märkbart ofördelaktig ställning genom att utnyttja hans eller hennes ekonomiska trångmål eller annars trängda

läge, beroende ställning, oförstånd, lättsinne eller okunnighet. Förslaget syftar till trygghet för särskilt utländsk arbetskraft.

Strafflagens 17 kap. 8 § om ordnande av olaglig inresa har ibland nämnts som en bestämmelse som eventuellt kunde tillämpas på människohandel. Det är dock en skillnad mellan människohandel och ordnande av olaglig inresa (människosmuggling). Ordnanande av olaglig inresa är redan per definition en gränsoverskridande verksamhet, medan människohandel inte nödvändigtvis är det. Vid människohandel kan inresan ske lagligt. Det väsentliga är att offret avses bli utnyttjat, t.ex. i tvångsarbete, prostitution eller genom avlägsnande av organ. En olaglig inresa sker däremot frivilligt till skillnad från människohandel där offret tvingas eller vilseleds eller där offrets ställning utnyttjas. Den som smugglas in i ett land är fri när han eller hon har kommit in i landet. I allmänhet träffar den insmugglade och smugglaren inte varandra efter detta. Om det däremot är fråga om människohandel fortsätter utnyttjandet av offret. I de internationella överenskommelserna mot människohandel är det den enskilda människan som skall skyddas. Straffbestämmelserna om olaglig inresa avser däremot i första hand att skydda statens rätt att kontrollera inresorna i landet.

Ordnande av olaglig inresa tas upp senare i denna proposition.

För den människohandel som sker i syfte att avlägsna organ är särskilt de allmänna straffbestämmelserna om misshandel och lagen om användning av mänskliga organ och vävnader för medicinska ändamål (101/2001) av vikt. Enligt 18 § lagen om användning av mänskliga organ och vävnader för medicinska ändamål får det inte utlovas eller betalas ersättning till givaren eller givarens rättsinnehavare för tagande och användning av organ eller vävnader i enlighet med den lagen. Givaren har dock rätt till dagpenning på vissa villkor. En verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård som deltar i tagande, tillvaratagande, lagring eller användning av organ och vävnader får inte eftersträva ekonomisk vinning av sådan verksamhet som avses i lagen. Enligt 25 § straffas bl.a. den med böter som uppsåtligt utlovar eller betalar ersättning för tagande av organ eller vävnader till giva-

ren eller givarens rättsinnehavare. I lagen ingår också bestämmelser om de allmänna förutsättningarna för och om givarens samtycke till tagande av organ och vävnader.

4.2. Internationella överenskommelser och beslut

Allmänna konventioner om de mänskliga rättigheterna (MR)

Åtminstone FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, FN-konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) och Europeiska sociala stadgan kan betraktas som allmänna internationella konventioner om de mänskliga rättigheterna. Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, antagen av FN:s generalförsamling 1948, anses också ha verkningar som är förpliktande för staterna, trots att det är fråga om en förklaring. Det nyaste allmänna instrumentet på MR-området är Europeiska unionens stadga från år 2000 om de mänskliga rättigheterna. Det är fråga om en politisk förklaring, inte ett juridiskt bindande instrument, men man har gjort bedömningen att stadgan kommer att få betydande konsekvenser för EU:s beslutsprocess och den nationella beslutsprocessen.

Människohandel strider mot flera av de centrala mänskliga rättigheterna. En granskning av t.ex. förklaringen om de mänskliga rättigheterna visar att människohandel kan strida mot åtminstone artikel 1 (människans frihet och jämlikhet), artikel 3 (rätten till liv, frihet och personlig säkerhet), artikel 4 (förbud mot slaveri) och artikel 5 (förbud mot tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling).

I konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter är åtminstone artikel 8, som förbjuder slaveri, viktig. Andra viktiga artiklar är bl.a. artikel 2 som förbjuder diskriminering på grund av kön, artikel 3 som tillförsäkrar män och kvinnor lika rätt att åtnjuta alla medborgerliga och politiska rättigheter, och artikel 26 om jämlikhet inför lagen. I konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter finns det likaså flera be-

stämmelser av betydelse för handeln med människor, t.ex. artikel 6 (rätten till arbete), artikel 7 (rätten till rättvisa och gynnsamma arbetsvillkor), artikel 9 (rätten till social trygghet), artikel 11 (rätten till en tillfredsställande levnadsstandard) och artikel 12 (rätten att åtnjuta bästa möjliga fysiska och psykiska hälsa).

Artikel 4 i Europakonventionen innehåller förbud mot slaveri och tvångsarbete. Också andra artiklar kan ha betydelse för handeln med människor. Vid Europadomstolen har det dock tills vidare inte förekommit några s.k. traffickingmål. Enligt bedömningar i den juridiska litteraturen kommer tolkningspraxis rörande artikel 4 eventuellt att ändras när tilläggsprotokollet till Palermokonventionen och EU:s rambeslut godkänts, så att tolkningen svarar mot de nya normerna.

I Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna ingår ett uttryckligt förbud mot människohandel (artikel 5.3).

Konventioner mot slaveri, människohandel, prostitution och diskriminering av kvinnor

Förbudet mot slaveri ingår i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och i de nämnda allmänna konventionerna om de mänskliga rättigheterna. Dessutom har flera särskilda överenskommelser ingåtts mot slaveri. En internationell konvention angående slaveri antogs 1926. Den har kompletterats med ett protokoll 1953 och en särskild tilläggskonvention 1956. Överenskommelserna mot slaveri gäller i tillämpliga delar också handel med människor.

Åren 1904 och 1910 upprättades överenskommelser om s.k. vit slavhandel. År 1921 upprättades en överenskommelse om handel med kvinnor och barn och år 1933 en överenskommelse om handel med kvinnor. År 1949 antogs en konvention angående bekämpande av handeln med människor och utnyttjande av andras prostitution, vilken är mer omfattande än de tidigare överenskommelserna. Konventionen trädde i kraft i Finland 1972 (FördrS 33/1972). I konventionen samlades de tidigare överenskommelserna mot människohandel från åren 1904—1933 samtidigt som Nationernas Förbunds konven-

tionsutkast från 1937 mot människohandel beaktades.

Artiklarna 1 och 2 i 1949 års konvention är centrala. Konventionen ålägger parterna att straffa den som ordnar, förleder eller lurar någon in i prostitution för att tillfredsställa någon annans lustar, även om detta sker med dennes samtycke, eller som utnyttjar någon annans prostitution, även om detta sker med dennes samtycke (artikel 1). Parterna förbinder sig också att straffa den som håller eller sköter eller medvetet finansierar en bordell eller deltar i finansieringen av en sådan eller som medvetet hyr ut eller hyr ett hus eller någon annan plats eller del därav för prostitution av andra personer (artikel 2).

Artiklarna gäller alltså främst prostitution. Tolkningen av dem granskas i avsnittet om koppleri.

En konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor ingicks inom FN 1979. Konventionen trädde i kraft för Finlands del 1986 (FördrS 68/1986). I artikel 6 åläggs konventionsstaterna att vidta lämpliga åtgärder för att förhindra all slags handel med kvinnor och allt utnyttjande av kvinnors prostitution. Detta inbegriper också lagstiftningsåtgärder.

Till konventionen hör ett fakultativt protokoll som trädde i kraft för Finlands del 2001 (FördrS 21/2001). Enligt artikel 2 i protokollet får en framställan göras av enskilda individer eller grupper av enskilda individer eller på deras vägnar, som står under en protokollstats jurisdiktion, vilka påstår sig ha utsatts för en kränkning från denna stats sida av någon av de rättigheter som nämns i konventionen. Denna framställan inges till en kommitté som granskar klagomålen vid möten som inte är offentliga och meddelar eventuella rekommendationer till konventionsstaten i fråga för att rätta till situationen.

Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet och tilläggsprotokollet mot människohandel

Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (den s.k. Palermokonventionen) samt tilläggsprotokollet om förebyggande, bekämpande och

besträffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, antogs den 15 november 2000. Tilläggsprotokollet skall tolkas tillsammans med konventionen. Finland undertecknade konventionen och tilläggsprotokollet 12.12.2000 tillsammans med bl.a. de övriga EU-staterna. Konventionen har trätt i kraft internationellt den 29 september 2003. I Finland trädde den i kraft den 11 mars 2004 (FördrS 20/2004). Tilläggsprotokollet trädde i kraft internationellt den 25 december 2003.

I *artikel 3* a-punkten i tilläggsprotokollet definieras "handel med människor" som rekrytering, transport, överföring, hysande eller mottagande av personer genom hot om eller bruk av våld eller andra former av tvång, bortförande, bedrägeri, vilseledande, maktmissbruk eller missbruk av en persons utsatta belägenhet eller givande eller mottagande av betalning eller förmåner för att erhålla samtycke från en person som har kontroll över en annan person i syfte att utnyttja denna person. Utnyttjande skall innebära åtminstone utnyttjande av andras prostitution eller andra former av sexuellt utnyttjande, tvångsarbete eller tvångstjänst, slaveri eller med slaveri jämförbara bruk och sedvänjor, trældom eller avlägsnande av organ.

Samtycke som ges av någon när något av de medel som anges i punkt a har använts saknar betydelse. Rekrytering, transport, överföring, hysande och mottagande av barn för utnyttjandeändamål betraktas alltid som handel med människor, även om inget av de medel som anges i punkt a har använts. Med barn avses personer under 18 års ålder.

Enligt *artikel 4* tillämpas tilläggsprotokollet alltid när brottet är gränsöverskridande till sin natur och en organiserad brottslig sammanslutning är delaktig. *Artikel 5* ålägger för sin del varje part att vidta de lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som erfordras för att straffbelägga sådana gärningar som anges i protokollets artikel 3 när de begås uppsåtligt. Även försök att begå ett sådant brott, att delta som medbrottsling i ett sådant brott och att organisera eller förmå andra att begå ett sådant brott skall kriminaliseras.

Tilläggsprotokollet innehåller också bestämmelser om bistånd till och skydd av offer för människohandel, om offrens rättsliga ställning i mottagande stater och brottsoff-

rens återvändande. Dessutom tas frågor om förebyggande av brott, samarbete och dokumentsäkerhet upp.

FN-konventionen om barnets rättigheter och dess fakultativa protokoll

Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter antogs av FN:s generalförsamling 1989 och trädde i kraft 1990. I Finland trädde konventionen i kraft 1991 (FördrS 59—60/1991). Till konventionen hör två fakultativa protokoll från 2000, dvs. protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter och protokollet mot försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi. Det förstnämnda protokollet har trätt i kraft i Finland 10.5.2002 (FördrS 31/2002). I detta sammanhang behandlas endast protokollet mot försäljning av barn, som trädde i kraft internationellt 18.1.2002. Finland undertecknade protokollet år 2000.

I *artikel 1* till protokollet kommer parterna överens om att förbjuda försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi enligt bestämmelserna i protokollet. I *artikel 2* preciseras att försäljning av barn betyder varje handling eller transaktion genom vilken ett barn överförs av en person eller grupp personer till annan mot betalning eller annan form av ersättning (punkt a). Barnprostitution betyder användning av ett barn i sexuella handlingar mot betalning eller annan form av ersättning (punkt b) och barnpornografi framställning, av vilket som helst slag, av ett barn som deltar i verkliga eller simulerade oförblommerade sexuella handlingar eller varje framställning av ett barns könsorgan för huvudsakligen sexuella syften (punkt c).

Enligt *artikel 3.1* skall varje konventionsstat säkerställa att åtminstone handlingar och verksamhet som anges i punkterna 1 a—c omfattas helt av dess nationella lagstiftning, oavsett om de begås på individuell basis eller i organiserad form. Handlingar som avses är enligt punkt a att barn bjuds ut, levereras eller tas emot för sexuella ändamål, att barns organ överläts i vinstsyfte eller att barn sätts i tvångsarbete i samband med försäljningen (underpunkt i). Det skall också vara straffbart att som mellanhand otillbörligt framkalla samtycke till adoption av ett barn i

strid med tillämpliga internationella rättsliga instrument om adoption (underpunkt ii). Enligt punkt b skall det vara straffbart att bjuda ut, ta emot, skaffa fram eller tillhandahålla ett barn för barnprostitution och enligt punkt c att producera, distribuera, sprida, importera, exportera, bjuda ut, sälja eller inneha barnpornografi för nämnda syften.

Enligt artikel 3.2 skall försök samt medhjälp och annan medverkan kriminaliseras, oberoende av gärningsort eller gärningsman. I punkt 3 åläggs parterna att se till att brotten blir belagda med lämpliga straff som beaktar handlingarnas allvarliga beskaffenhet. I punkt 4 utsträcks protokollets räckvidd till att omfatta även juridiska personer. Ansvaret för juridiska personer kan vara straffrättsligt, civilrättsligt eller administrativt i enlighet med de nationella rättsliga principerna. I punkt 5 åläggs konventionsstaterna att se till att alla personer som är inblandade i en adoption handlar i överensstämmelse med tillämpliga internationella rättsliga instrument.

I *artikel 4.1* åläggs konventionsstaterna att utsträcka sin behörighet så att den alltid gäller de brott som anges i artikel 3.1 när brotten begås på ifrågavarande stats territorium eller ombord på ett fartyg eller luftfartyg som är registrerat i den staten. Konventionsstaterna får också om de så önskar utsträcka sin behörighet till att omfatta de nämnda brotten i sådana fall där brotten begås utanför statens territorium men den misstänkta gärningsmannen är medborgare i den staten eller bosatt inom dess territorium (punkt 2 a) eller brottsoffret är medborgare i den staten (punkt b). Enligt artikel 4.3 skall konventionsstaterna utsträcka sin behörighet till att omfatta de nämnda brotten också i sådana fall när den misstänkta gärningsmannen vistas på den ifrågavarande statens territorium och denna stat inte utlämnar personen av det skälet att gärningsmannen är dess medborgare. Protokollet utesluter dock inte någon straffrättslig behörighet som utövas i enlighet med nationell lagstiftning.

Artikel 5 innehåller bestämmelser om utlämning. I *artikel 6* konstateras att konventionsstaterna skall lämna största möjliga bistånd i samband med brottsutredningar eller lagförings- eller utlämningsförfaranden. *Artikel 7* gäller beslag och förverkande av före-

mål som använts vid brott och av vinning av brott. I *artikel 8* finns bestämmelser om skydd av barnoffrens rättigheter och intressen under rättsprocesserna.

ILO-konventionen om förbud mot och omedelbara insatser för att avskaffa de värsta formerna av barnarbete

Internationella arbetskonferensen antog 1999 en konvention om förbud mot och omedelbara insatser för att avskaffa de värsta formerna av barnarbete. Konventionen trädde i kraft i Finland 2001 (FördrS 16/2000).

Konventionen förpliktar de stater som ratificerat konventionen att vidta omedelbara och effektiva åtgärder för att säkerställa ett brådskande förbud mot och ett avskaffande av de värsta formerna av barnarbete. I *artikel 2* fastställs att uttrycket barn avser alla personer under 18 år. Enligt *artikel 3* avses med uttrycket "de värsta formerna av barnarbete" alla former av slaveri och slaverilikhande förhållanden, t.ex. försäljning av och handel med barn, skuldslaveri, livegenskap och tvångsarbete, inbegripet tvångsrekrytering av barn till väpnade konflikter (punkt a) och användning, förmedling och erbjudande av barn till prostitution, framställning av pornografi eller pornografiska föreställningar (punkt b). Till konventionens värsta former av barnarbete hör också användning, förmedling eller erbjudande av barn till olagliga aktiviteter, särskilt i anslutning till framställning av och handel med narkotika (punkt c) och arbete som till följd av sin karaktär eller de förhållanden som det utförs under kan vara skadligt för barnets hälsa, säkerhet eller moral (punkt d). Under rubrik II (Farligt arbete) i den kompletterande rekommendationen definieras artikel 3 d-arbete som bl.a. arbete som utsätter barn för fysiskt, psykiskt eller sexuellt utnyttjande.

I punkt 11 under rubrik III (Verkställande) i rekommendationen åläggs medlemsstaterna att samarbeta med internationella strävanden som arbetar för brådskande förbud mot och avskaffande av de värsta formerna av barnarbete genom att insamla och utbyta information om brott (punkt a), avslöja och väcka åtal mot personer som är inblandade i försäljning av barn och handel med barn eller

användande eller erbjudande av barn till olagliga aktiviteter, prostitution, framställning av pornografi eller pornografiska föreställningar (punkt b) och registrera de personer som begår sådana brott (punkt c).

I punkt 12 i rekommendationen åläggs medlemsstaterna att kriminalisera handlingarna under punkterna a—c i artikel 3 och användningen av barn i aktiviteter som medför olagligt innehav eller användning av skjutvapen eller andra vapen. Även överträdelse av nationella bestämmelser om förbud mot och avskaffande av alla typer av artikel 3-d arbete skall straffbeläggas. Sanktionerna behöver inte vara straffrättsliga påföljder. I punkt 14 i rekommendationen åläggs medlemsstaterna att skyndsamt införa andra straff- eller civilrättsliga eller administrativa rättsmedel för att säkerställa ett effektivt genomdrivande av nationella bestämmelser om de värsta formerna av barnarbete. Det kan t.ex. bli fråga om bestämmelser som gäller särskild kontroll av företag som gjort sig skyldiga till överträdelse samt, vid fortsatta överträdelse, tillfälliga eller permanenta indragningar av företagets tillstånd.

Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av människohandel

Den 19 juli 2002 antog Europeiska unionens råd ett rambeslut om bekämpande av människohandel (2002/629/RIF, EGT L 203, 1.8.2002, s. 1) som harmoniserar definitionerna av människohandel, området för straffbelagda handlingar samt påföljderna i medlemsstaterna. Rambeslutet trädde i kraft 1.8.2002 och det kompletterar de instrument som tidigare antagits på området, främst rådets gemensamma åtgärd från 1997 om åtgärder mot människohandel och sexuellt utnyttjande av barn.

Artikel 1 i rambeslutet gäller brott som avser människohandel för arbetskraftsexploatering eller sexuell exploatering. Den motsvarar artikel 3 i tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen, med den skillnaden att rambeslutet inte gäller människohandel som avser avlägsnande av organ.

Enligt artikel 1.1 skall varje medlemsstat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att

straffbelägga följande handlingar: rekrytering, transport, överföring, hysande och senare mottagande av en person, inbegripet utbyte eller överföring av kontroll över denna person, om det sker på något av de sätt som anges i a—d. I punkterna 1 a—d anges bl.a. bruk av våld, svikligt förfarande, maktmissbruk och givande eller tagande av betalning eller förmåner för att erhålla medgivande från en person som har kontroll över en annan person. Dessutom förutsätts det att handlingen syftar till att exploatera personens arbetskraft eller att utnyttja personen i prostitution eller andra former av sexuell exploatering. Enligt artikel 1.2 saknar samtycke av den som är offer för människohandel betydelse om något av de medel som anges i 1 a—d har använts. Enligt artikel 1.3 skall en handling vara straffbar som människohandelsbrott om det rör sig om en person under 18 år, även om inte några av de medel som anges i 1 a—d har använts.

Enligt *artikel 2* skall anstiftan, medhjälp, främjande och försök att begå de brott som anges i artikel 1 straffbeläggas.

Artikel 3 gäller påföljder och försvårande omständigheter. Enligt 3.1 skall varje medlemsstat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att de brott som anges i artiklarna 1 och 2 skall beläggas med effektiva, proportionerliga och avskräckande straffrättsliga påföljder som kan medföra utlämning. Enligt 3.2 skall maximistraffet uppgå till minst åtta års fängelse, om brottet har begåtts under någon av följande omständigheter: brottet har inneburit att brottsoffrets liv har satts på spel genom uppsåt eller grov oaktsamhet, brottet har begåtts mot ett offer som var särskilt utsatt, brottet har begåtts med användande av grovt våld eller orsakat brottsoffret särskilt allvarlig skada eller brottet har begåtts inom ramen för en kriminell organisation.

I *artikel 4* finns bestämmelser om juridiska personers ansvar och i *artikel 5* fastställs påföljder för juridiska personer.

Enligt *artikel 6.1* skall varje medlemsstat vidta åtgärder för att fastställa sin behörighet beträffande ett brott som avses i artiklarna 1 och 2 när brottet har begåtts helt eller delvis inom statens territorium, gärningsmannen är medborgare i medlemsstaten eller brottet har begåtts till förmån för en juridisk person

som är etablerad inom medlemsstatens territorium. Enligt 6.2 får en medlemsstat besluta att den inte kommer att tillämpa eller endast i särskilda fall eller under särskilda omständigheter kommer att tillämpa bestämmelserna om behörighet i 1 b och c när brottet har begåtts utanför dess territorium. Enligt 6.3 skall en medlemsstat som inte utlämnar sina egna medborgare utsträcka sin behörighet till att omfatta brott som anges i artiklarna 1 och 2, om dessa brott har begåtts av medlemsstatens egna medborgare utanför dess territorium. Enligt 6.4 skall medlemsstater som beslutar att tillämpa bestämmelserna i punkt 2 underrätta rådets generalsekreterare om detta, i lämpliga fall med uppgift om i vilka särskilda fall eller under vilka särskilda omständigheter som beslutet gäller.

I *artikel 7* åläggs medlemsstaterna att se till att utredning eller lagföring av brott som rör människohandel inte skall vara beroende av ett brottsoffers anmälan eller anklagelse, åtminstone i fall där artikel 6.1 a är tillämplig (brottet har helt eller delvis begåtts på den statens territorium). Enligt 7.2 bör barn under 18 år som blir offer för ett brott anses som särskilt utsatta brottsoffer enligt rådets rambeslut om brottsoffrets ställning i straffrättsliga förfaranden (2001/220/RIF, EGT nr L 82, 22.3.2001, s. 1).

Enligt *artikel 8* tillämpas rambeslutet på Gibraltar och enligt *artikel 9* upphör gemensam åtgärd 97/154/RIF att gälla såvitt avser människohandel.

Enligt *artikel 10* skall medlemsstaterna före den 1 augusti 2004 vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa rambeslutet. Medlemsstaterna skall underrätta rådets generalsekretariat och kommissionen om de författningsändringar som gjorts till följd av rambeslutet. Rådet skall före den 1 augusti 2005 bedöma hur rambeslutet genomförts i medlemsstaterna.

Enligt *artikel 11* trädde rambeslutet i kraft samma dag som det offentliggjordes i Officiella tidningen, dvs. 1.8.2002.

Förslaget till en Europarådskonvention om människohandel

Europarådet har börjat behandla ett utkast till en konvention om människohandel på

hösten 2003. Utkastet behandlas i en arbetsgrupp som upprättats för detta ändamål. Meningen är att arbetsgruppens arbete skall vara slutfört i slutet av 2004. Enligt förslaget skall konventionens definition av människohandel motsvara definitionen i tilläggsprotokollet till Palermo-konventionen.

Organhandel

Tilläggsprotokollet till Palermokonventionen gäller också handel med människor för avlägsnande av organ. Dessutom finns särskild internationell reglering av organhandeln. Den internationellt erkända allmänna principen är att mänskliga organ inte får saluföras i profitsyfte.

Kapitel VI i Europarådets konvention 1997 om mänskliga rättigheter och biomedicin innehåller bestämmelser om lösgörande av organ och vävnader från levande donatorer för transplantation. Enligt artikel 19 får organ och vävnader tas från levande personer endast om detta i behandlingshänseende är till fördel för mottagaren, lämpliga organ eller vävnader inte finns tillgängliga från avlidna och det inte finns någon annan lika effektiv alternativ behandling att tillgå. Ingrepp i individens integritet förutsätter samtycke av donatorn och när det är fråga om organtransplantation skall detta samtycke vara uttryckligt och specificerat, antingen i skriftlig form eller givet inför en myndighet. Enligt artikel 21 får människokroppen som sådan eller dess delar inte ge upphov till ekonomisk vinning.

År 2002 antogs ett tilläggsprotokoll om transplantation av organ och vävnader av mänskligt ursprung. Protokollet har ännu inte trätt i kraft. I jämförelse med konventionen innehåller protokollet mer detaljerade bestämmelser om transplantationer av organ och vävnader. Enligt artikel 22 i tilläggsprotokollet skall handel med organ och vävnader förbjudas.

I februari 2003 tog ordförandelandet Grekland initiativ till ett rambeslut av Europeiska unionen om förebyggande och bekämpande av olaglig handel med mänskliga organ och vävnader. Behandlingen av rambeslutet har ännu inte avslutats. Enligt artikel 2.1 i den senaste versionen (17.6.2003, 10611/03 DROIPE 39) skall det vara straffbart att

t.ex. transportera en människa i syfte att illegalt avlägsna ett organ eller vävnader, om handlingen innehåller t.ex. tvång, bedrägligt förfarande eller maktmissbruk. Artikel 2.2 gäller avlägsnande av organ eller vävnad med bruk av våld, tvång, hot eller bedrägeri. Tillvägagångssättet i artikel 2.3 kan beskrivas som köp av organ eller vävnader. Artikel 2.4 gäller handel med och förvaring eller transport av organ eller vävnader som avlägsnats på det sätt som anges i punkterna 1—3 samt sådan transplantation av organ eller vävnad, i vetskap om att organet eller vävnaderna har varit föremål för någon av ovanstående handlingar.

Enligt artikel 4.2 i rambeslutsförslaget skall brott som avses i artikel 2.2 kunna straffas med fängelse i minst 2—5 år. Enligt artikel 4.3 skall det vara möjligt att belägga brott som avses i artikel 2 med straff på minst 5—10 års fängelse, om brottet har inneburit att brottsoffret liv har satts på spel genom uppsåt eller grov oaktsamhet, om brottet har begåtts mot en särskilt utsatt person, och om brottet har begåtts med hjälp av grovt våld eller har orsakat brottsoffret allvarlig fysisk skada eller har begåtts inom ramen för en kriminell organisation enligt definitionen i gemensam åtgärd 98/733/RIF. Medlemsstaterna kan dock begränsa tillämpningen av punkt 3 till att endast gälla gärningar som nämns i 2.1 och 2.2. Härvid skall det vara möjligt att belägga brott som avses i 2.3 och 2.4 och som begåtts under synnerligen försvårande omständigheter med maximistraff på minst 2—5 års fängelse.

Arbetet med rambeslutsförslaget har avbrutits tills vidare för närmare behovsutredning.

Statsrådet har förhållit sig reserverat till behovet av rambeslutet i fråga (U 7/2003 rd) eftersom inga bevis finns angående förekomst inom unionen av handel med organ och vävnader i form av organiserad brottslighet. Organhandeln verkar över huvud taget förekomma sparsamt. När statsrådet tog ställning till nödvändigheten av det föreliggande rambeslutet påpekade man att det redan nu finns både internationella överenskommelser och nationell lagstiftning om hanteringen av organ. Om behandlingen av rambeslutet fortsätter, förutsätts preciseringar i synnerhet beträffande de gärningsformer som

anges i artikel 2. Riksdagens social- och hälsovårdsutskott (ShUU 1/2003 rd), lagutskott (LaUU 4/2003 rd) och stora utskott (protokoll 7/2003 rd) omfattade statsrådets ståndpunkt.

4.3. Lagstiftningen i vissa andra länder

Sverige

Den svenska brottsbalkens bestämmelser om människohandel gäller människohandel som har samband med sexuellt utnyttjande. Enligt 4 kap. 1 a § i brottsbalken döms den som med användande av olaga tvång, vilseledande eller något annat sådant otillbörligt medel förmår någon att bege sig eller låta sig transporteras till ett annat land i syfte att personen där skall utsättas för vissa brott som räknas upp särskilt eller utnyttjas för sexuella ändamål, för människohandel för sexuella ändamål till fängelse i lägst två och högst tio år. För människohandel för sexuella ändamål döms också den som tar emot eller inhyser en person som kommit till ett land under sagda förhållanden, om det sker med användande av sådant otillbörligt medel och i nämnda syfte. Om gärningarna begås mot en person som inte fyllt arton år skall gärningsmannen dömas för människohandel för sexuella ändamål oberoende av de medel som använts. Är det fråga om mindre grov människohandel är maximistraffet fängelse i fyra år. Även försök, förberedelse och stämpling är straffbara gärningar.

Den svenska regeringen har överlämnat en proposition om ett utvidgat ansvar för människohandel (prop. 2003:04:111, 11.3.2004). Enligt denna skall bestämmelsen i 4 kap. 1 a § brottsbalken om människohandel för sexuella ändamål utvidgas till att omfatta människohandel som inte är gränsöverskridande samt människohandel som syftar till andra former av utnyttjande än sexuellt utnyttjande. Sådant utnyttjande kan gälla krigstjänst, tvångsarbete eller annat sådant tvångstillstånd, avlägsnande av organ eller annat utnyttjande av en situation som innebär nödläge för den utsatte. Regeringen föreslår också att riksdagen skall godkänna Förenta Nationernas tilläggsprotokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med

människor, särskilt kvinnor och barn. Vidare behandlar propositionen ett inom Europeiska unionen upprättat rambeslut om bekämpande av människohandel.

Norge

I Norge har en ny paragraf om människohandel antagits 2003. Enligt 224 § i den norska strafflagen döms den som med våld, tvång eller med användande av en persons utsatta belägenhet eller andra motsvarande omständigheter förmår en annan person till prostitution eller tvångsarbete eller till att ansluta sig till en främmande armé eller till att avstå från något kroppsorgan till fängelse i högst fem år. På samma sätt döms den som rekryterar, transporterar eller tar emot en person för dessa ändamål och den som på annat sätt befrämjar utnyttjande eller lämnar eller tar emot betalning eller annan ersättning för att överlämna en annan person för exploatering.

Om gärningen gäller en person under 18 år skall utnyttjaren dömas för människohandel även om det inte förekommit våld, tvång eller andra nämnda omständigheter. Påföljden för grov människohandel är fängelse i högst tio år. En gärning betraktas som grov bl.a. då offret är under 18 år, grovt våld eller tvång har använts i samband med gärningen eller gärningen medfört betydande vinster. Att brottet har utförts inom ramen för organiserad brottslighet utgör en allmän straffskärpningsgrund, som fördubblar maximistraflet eller höjer det med högst fem år. I de grävsta fallen av människohandel blir straffet sålunda högst 15 års fängelse.

Danmark

Också i Danmark finns en straffbestämmelse för alla former av människohandel. I 262 a § i den danska strafflagen föreskrivs fängelse i högst åtta år för den som med användande av olaga tvång, frihetsberövande, hot, utnyttjande av missuppfattning eller andra otillbörliga medel rekryterar, transporterar, överlämnar, tar emot eller hyser en annan person för sexuellt utnyttjande, tvångsarbete, slaveri eller motsvarande förhållanden eller för avlägsnande av organ. Samma straff är tillämp-

ligt också på den vars offer är en person under 18 år och på den som betalat ersättning i pengar eller på annat sätt för att erhålla samtycke av en person som har kontroll över en annan person.

Tyskland

I den tyska strafflagen regleras handeln med människor i 180 b, 181 och 181 a §. Bestämmelserna gäller endast sådan handel med människor som syftar till sexuellt utnyttjande eller till att förmå offret att prostituera sig. En person döms för människohandel till böter eller fängelse i högst fem år, om han eller hon för att skaffa sig själv ekonomisk fördel och med utnyttjande av en annan persons utsatta läge medvetet driver en annan person till prostitution eller till att fortsätta prostituera sig. Samma straff gäller när en gärningsman medveten om att offret befunnit sig i en utsatt situation till följd av vistelse i en främmande stat använt sig av situationen och i profitsyfte tvingat offret att utföra sexuella handlingar eller tillåtit en tredje person att utsätta offret för sexuella handlingar.

Om gärningsmannen, medveten om offrets utsatta situation till följd av vistelse i en främmande stat och med utnyttjande av denna situation, bidrar till att offret inleder prostitution eller fortsätter att prostituera sig eller om offret är under 21 år, bestäms påföljden i enlighet med en strängare straffskala där minimistraflet är sex månaders fängelse och maximistraflet 10 års fängelse. Även försök till denna grövre gärningsform är straffbart.

Den som med användande av våld, hot eller bedrägeri gör sig skyldig till något av de nämnda brotten döms för grov människohandel till fängelse i lägst ett och högst tio år. Samma straff gäller för en gärningsman som yrkesmässigt rekryterar offer för prostitution eller fortsatt prostitution, medveten om offrens utsatta läge till följd av deras vistelse i en främmande stat. I mindre allvarliga fall av grov människohandel är straffskalan fängelse i lägst sex månader och högst fem år.

Ett projekt om ändring av lagstiftningen om människohandel är aktuellt i Tyskland.

Österrike

I 217 § i den österrikiska strafflagen ingår bestämmelser om gränsöverskridande människohandel för sexuellt utnyttjande och prostitution. För att verksamheten skall vara straffbar förutsätts det att offret har förmåtts till prostitution i en annan stat än den där offret vanligen bor eller vars medborgare offret är. Straffet för människohandel för sexuellt utnyttjande är fängelse i lägst sex månader och högst fem år. Om verksamheten skett i vinstsyfte tillämpas en straffskala om ett till tio år fängelse. Den strängare skalan blir tillämplig också i sådana fall där människohandeln avser att genom vilseledande, tvång eller våld förmå offret till prostitution någon annanstans än i hemlandet.

Frankrike

I Frankrike trädde nya bestämmelser om människohandel i kraft i mars 2003. Enligt artikel 225—4—1 är påföljden för människohandel fängelse i högst sju år och högst 150 000 euro i böter för den som mot ersättning eller annan vinning eller mot löfte om sådan rekryterar, transporterar, förflyttar från en plats till en annan, hyser eller tar emot en person för att ställa honom eller henne till förfogande för en tredje person för koppleri eller annat utnyttjande.

Enligt artikel 225—4—2 skärps påföljden för människohandel till högst tio års fängelse och högst 1 500 000 euro i böter när offret för människohandeln är en underårig person eller en person som till följd av sin ålder, sitt hälsotillstånd, graviditet eller annan fysisk eller psykisk orsak är särskilt utsatt. Det skärpta straffet används också när flera personer varit offer, när offret har befunnit sig utanför Frankrike eller på väg in i landet, när offret har kontaktats med hjälp av telekommunikation, när offret eller offrets familj har hotats, tvingats eller utsatts för våld och när offret har varit i direkt livsfara eller hotats av permanenta skador. Det skärpta straffet tillämpas likaså när gärningsmannen har varit en person som till följd av sitt uppdrag eller sin ställning varit ansvarig för offrets välbefinnande eller en person som gjort sig skyldig till människohandel i egenskap av upprätthå-

lare av allmän ordning eller en person som på tjänstens vägnar bekämpat människohandel.

Nederländerna

Med stöd av artikel 250 a punkt 1 i den holländska strafflagen föreskrivs fängelse i högst sex år eller böter om högst 45 000 euro för den som med våld, hot om våld, vilseledande eller genom annat tvång förmår en annan person att utföra eller erbjuda sig att utföra sexuella handlingar med en tredje person eller för en tredje person mot betalning. Likadant straffas den som rekryterar, transporterar eller tvingar någon annan att följa med i syfte att föra eller leverera honom eller henne till ett annat land för att erbjuda sexuella tjänster mot betalning och den som förmår en underårig att utföra eller erbjuda sig att utföra sexuella tjänster mot betalning.

I artikeln kriminaliseras också ekonomisk vinning av sexuella tjänster som erbjuds av någon annan, om den som profiterar på verksamheten vet eller borde misstänka att den som erbjuder tjänsterna förmåtts till detta till följd av tvång eller som underårig. Det är också straffbart att tvinga eller att vilseleda den som erbjuder sexuella tjänster att överlåta inkomsterna av verksamheten.

Enligt punkt 2 i artikeln tillämpas en strängare straffskala om två eller flera personer tillsammans gör sig skyldiga till människohandel för sexuellt utnyttjande enligt punkt 1, om det underåriga offret inte fyllt 16 år eller om våldet har medfört allvarliga fysiska skador. Det blir då fråga om fängelse i högst åtta år eller högst 45 000 i böter. Om offret för människohandel är under 16 år och har utsatts för allvarlig fysisk skada straffas gärningsmännen med fängelse i högst 10 år eller böter på högst 45 000 euro.

Storbritannien

I Storbritannien har en revidering av lagstiftningen om sexualbrott antagits. De nya bestämmelserna träder i kraft i maj 2004. Bestämmelserna om människohandel ingår i artiklarna 57—60 i lagen om sexualbrott. En person kan dömas till böter eller fängelse i högst 14 år eller båda om han eller hon ordnar eller biträder vid en annan persons (B) in-

resa i landet, förflyttning inom landet eller resa ut ur landet. Ett villkor för straff är att gärningsmannen haft för avsikt att eller antar att någon annan sannolikt kommer att göra sig skyldig till ett sexualbrott mot B antingen i Storbritannien eller någon annanstans. Det sexualbrott som avses i bestämmelsen kan vara vilket som helst av de brott som nämns i kapitlet i fråga, t.ex. våldtäkt, våldtäkt på barn, sexuellt utnyttjande av eller sexuella trakasserier mot barn, sexuellt missbruk av förtroendeställning, incest, sexualbrott mot mentalpatient, barnpornografi, barnprostitution eller medverkan till annans prostitution i vinstsyfte.

4.4. Bedömning av nuläget

Gällande finsk lagstiftning är inte fullständigt heltäckande i förhållande till Finlands förpliktelser att kriminalisera handeln med människor. Bestämmelsen om koppleri kan tillämpas endast på en del av människohandeln. Bestämmelserna om frihetsberövande täcker inte heller mer än en del av de fenomen som hör samman med människohandel. Gällande bestämmelse om människorov ligger mycket nära regleringen av handeln med människor, men tröskeln för att bestämmelsen om människorov skall bli tillämplig är hög. Gärningsformer som nämns är våld, hot och list. Bestämmelsen om människorov gäller däremot inte lindrigare former som kommer till användning inom människohandeln, t.ex. utnyttjande av en annan persons ställning. I bestämmelsen om människorov anges som gärningens syfte att en annan person försätts i förhållanden som kränker människovärdet eller i tvångsarbete eller slaveri. Enligt regeringens proposition (RP 94/1993 rd, s. 108) avses med förhållanden som kränker människovärdet åtminstone det att den som bemäktigats tvingas försörja sig på prostitution eller narkotikahandel. Även om uttrycket "förhållanden som kränker människovärdet" ger rum för en flexibel tolkning verkar det som om bestämmelsen om människorov inte skulle omfatta samtliga verksamheter som avses i tilläggsprotokollet till Palermokonventionen och i Europeiska rådets rambeslut. Åtminstone annat sexuellt utnyttjande än prostitution och avlägsnande av or-

gan omfattas sålunda sannolikt inte av tillämpningsområdet för den gällande bestämmelsen om människorov.

Behovet av en reglering av handeln med människor har främst uppkommit till följd av Finlands internationella förpliktelser, men det finns också nationella behov. Enligt den bedömning som beskrivs mer i detalj i avsnitt 3 förekommer det i Finland inte i någon större utsträckning sådana fenomen i samband med prostitution som kunde anses som handel med människor. I finska förhållanden hör en eventuell människohandel främst samman uttryckligen med prostitution.

5. Nuläget i fråga om bestämmelserna om koppleri

5.1. Lagstiftning och praxis

Straffbestämmelsen

Straffbestämmelsen om koppleri reviderades 1998 i samband med lagreformen om sexualbrott. Den nya paragrafen har gällt sedan ingången av 1999.

Enligt 20 kap. 9 § strafflagen skall den som för att skaffa sig eller någon annan ekonomisk vinning 1) ordnar ett rum eller något annat ställe för samlag eller därmed jämförlig sexuell handling som utförs mot ersättning, 2) på annat sätt utnyttjar att någon utför sådana handlingar eller 3) förleder eller genom påtryckning förmår någon till sådana handlingar straffas för koppleri. Påföljden är böter eller fängelse i högst tre år. Försök är straffbart.

Antalet straff som dömts för koppleri har ökat. Åren 1991—1996 meddelades en dom om året eller ingen dom alls för koppleri. År 1997 var antalet domar för koppleri tio, 1998 var antalet 16, 1999 meddelades fem domar, 2000 sex domar och 2001 var antalet domar redan uppe i 27. Brottanmälningarna har vuxit i ännu snabbare takt.

På 1990-talet var straffet ovillkorligt fängelse i 10 % av koppleridomarna. Genomsnittslängden på fängelsestraffen (ovillkorliga och villkorliga domar sammantaget) utgjorde strax under fem månader. Tills vidare finns det inte särskilt mycket statistik från åren efter det att den nya lagstiftningen trätt i

kraft. Av de fem domarna för koppleri 1999 gällde en ovillkorligt fängelse (4 mån.), en villkorligt fängelse (6 mån.) och tre böter (i snitt 40 dagsböter). Av de sex domarna 2000 gällde en ovillkorligt fängelse (1 år 2 mån.), två villkorligt fängelse (i snitt 7,5 mån.) och tre böter (i snitt 40 dagsböter). Av de 27 straffen 2001 gällde två ovillkorligt fängelse (i snitt 3 mån.), tre samhällstjänst, 14 villkorligt fängelse (i snitt 4,7 mån.) och åtta böter (i snitt 36 dagsböter).

Det finns indikationer på att straffpraxis sedermera skärpts åtminstone i vissa enskilda fall. I ett fall har underrätten fastställt maximistrafet för koppleri, dvs. fängelse i tre år. Detta skedde i september 2002. Domen mildrades i hovrätten i mars 2002 till ovillkorligt fängelse i två år och sex månader. Under de senaste åren har ovillkorliga fängelsestraff på två år och sex månader fastställts för koppleri också i vissa andra fall. I vissa fall har alltså straffen kommit rätt nära det nuvarande maximistrafet.

Publiceringen av annonser som marknadsför prostitutionstjänster har väckt debatt under de senaste åren. Enligt gällande koppleribestämmelse är den som publicerar en sådan annons inte nödvändigtvis ansvarig för koppleribrott. Förekomsten av sexannonser var tidigare avsevärd. Enligt en undersökning som gjordes 1999 publicerade t.ex. Helsingin Sanomat nästan 1000 annonser per vecka i kategorin utannonsering av sextjänster. (Social- och hälsovårdsministeriets utredningar 2000:12). I undersökningen betraktades inte bara annonser om prostitution, s.k. "eftermiddagskaffeannonser", som annonser om sextjänster, utan också annonser om bl.a. sexrestauranger och sextelefoner. Annonsintäkterna var betydande, särskilt för kvällstidningarna och Helsingin Sanomat. Som mest uppskattades de till 17 miljoner mark om året (Iltalehti). De största dagstidningarna har numera avstått från att publicera annonser om sextjänster. De avgiftsbelagda annonserna har flyttat från dagspressen till internet.

Tvångsmedel

På grund av koppleribrottslighetens karaktär kan det förekomma behov även av tele-tvångsmedel i samband med utredningarna,

utöver husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning samt tvångsmedel som riktar sig mot friheten. Teletvångsmedlen regleras i 5 a kap. tvångsmedelslagen (450/1987).

Enligt 5 a kap. 1 § 1 punkten avses med teleavlyssning att ett meddelande som förmedlas till eller från en viss teleanslutning, e-postadress eller någon annan sådan teleadress eller till eller från teleterminalutrustning genom ett sådant allmänt kommunikationsnät eller ett sådant därtill anslutet kommunikationsnät som avses i kommunikationsmarknadslagen i hemlighet avlyssnas eller upptas för utredning av innehållet i meddelandet. I 5 a kap. 2 § tvångsmedelslagen anges de brott där teleavlyssning kan användas i undersökningen. I paragrafen ingår en uppräkningslista av grova brott som medger teleavlyssning. Koppleri är inte ett sådant brott.

Enligt 5 a kap. 1 § 2 punkten avses med teleövervakning att hemliga identifieringsuppgifter inhämtas om ett telemeddelande som har sänts från en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett kommunikationsnät som avses i 1 punkten eller som har mottagits till en sådan teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning, samt att uppgifter om en mobil teleapparats läge inhämtas och att sådan teleanslutning eller teleterminalutrustning tillfälligt stängs. Enligt 3 § i samma kapitel är huvudregeln för teleövervakning den att det skall föreligga misstanke om sådant brott där det strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. I paragrafen möjliggörs dock teleövervakning också vid misstanke om vissa andra brott med lindrigare straff. I samband med den senaste revideringen av tvångsmedelslagen fogades koppleri till denna lista. I dagens läge är sålunda teleövervakning möjlig i samband med utredningar som gäller koppleri.

I 5 a kap. definieras också teknisk avlyssning, optisk övervakning och teknisk spårning och anges förutsättningarna för användningen. En allmän förutsättning för teknisk avlyssning är att maximistrafet skall vara fängelse i minst fyra år, vilket betyder att bestämmelsen inte kan tillämpas på koppleri. Om det är fråga om ett utrymme som är avsett för stadigvarande boende, får teknisk avlyssning förekomma om saken gäller något

av de grova brott som räknas upp särskilt. Koppleri finns inte bland dem. Optisk övervakning och teknisk spårning får i regel användas om misstankarna gäller brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader.

5.2. Internationella överenskommelser och beslut

Konventioner om människohandel, utnyttjande av prostitution samt diskriminering av kvinnor

Konventionen från 1949 angående bekämpande av handeln med människor och utnyttjande av andras prostitution har redan nämnts. Den trädde i kraft i Finland 1972 (FördrS 33/1972).

Konventionen förpliktar parterna att straffa personer som för att tillfredsställa andra personers lustar skaffar, förleder eller lockar med sig någon annan för prostitution, även om detta sker med dennes samtycke, eller som på annat sätt utnyttjar en annan människas prostitution, även om detta sker med dennes samtycke (artikel 1). Dessutom förbinder sig parterna att straffa personer som håller, sköter eller medvetet finansierar en bordell eller deltar i finansieringen av en sådan eller medvetet hyr ut eller hyr ett hus eller annat ställe eller del därav för andras prostitution (artikel 2).

I den juridiska litteraturen avses med utnyttjande enligt artikel 1, organisering och ledning av verksamhet som hör samman med prostitution samt skaffande av fördel genom inkomsterna av prostitution. Praxis har varit att man ansett att straffkravet enligt konventionen inte gäller vare sig kunderna eller t.ex. beskattaren som eventuell mottagare av skatteinkomster.

Förenta Nationernas konvention från 1979 om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor trädde i kraft för Finlands del 1986 (FördrS 68/1986). I artikel 6 åläggs konventionsstaterna att vidta lämpliga åtgärder för att förhindra utnyttjande av all slags handel med kvinnor och av kvinnors prostitution. Detta inbegriper även lagstiftningsåtgärder.

I artikeln har man närmast upprepat frågor-

nas vikt och skyndsamhet samt det faktum att de är av särskild betydelse för kvinnor som en diskrimineringsrelaterad fråga, eftersom de tidigare konventionerna inte har lett till att problemet försvunnit.

I tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen tar man inte ställning till den nationella regleringen av koppleri och prostitution. Enligt tolkningskommentaren (interpretative notes, punkt 64) till tilläggsprotokollet gäller protokollet utnyttjande i prostitutionssyfte och annat sexuellt utnyttjande endast i samband med regleringen av handeln med människor. Protokollet definierar inte utnyttjande i prostitutionssyfte eller annat sexuellt utnyttjande, vilket betyder att protokollet enligt tolkningskommentaren inte påverkar konventionsstaternas prostitutionsbestämmelser i de nationella lagarna. Man underlät med avsikt att definiera begreppen eftersom enighet inte kunde nås om definitionerna.

Konventioner som särskilt skyddar barn

Konventionen om barnets rättigheter har antagits av FN:s generalförsamling 1989. Den trädde i kraft internationellt 1990 och för Finlands del 1991 (FördrS 59—60/1991). I konventionen avses med barn varje person under 18 år, om inte myndighetsålder uppnås tidigare enligt de lagar som är tillämpliga på barn (artikel 1). Enligt artikel 34 i konventionen förbinder sig konventionsstaterna att skydda barn för alla former av sexuell exploatering och sexuellt utnyttjande. I detta syfte vidtar konventionsstaterna särskilt alla ändamålsenliga nationella och bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra att barn a) lockas eller tvingas att delta i olagliga sexuella handlingar, b) utnyttjas i prostitution eller annan olaglig sexuell verksamhet och c) utnyttjas i pornografiska föreställningar eller pornografiskt material.

Protokollet kompletteras av ett fakultativt protokoll vars innehåll kommenterats i avsnittet om människohandel. Tilläggsprotokollet gäller försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi. Dessa frågor tas också upp i den tidigare kommenterade ILO-konventionen om förbud mot och omedelbara insatser för att avskaffa de värsta formerna av

barnarbete.

Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi

Europeiska unionens råd antog den 22 december 2003 rådets rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi (2004/68/RIF, EUT L 13, 20.1.2004, s. 44).

Enligt *artikel 1* punkt a i rambeslutet avses med barn varje människa som är yngre än 18 år. *Artikel 2* gäller brott som avser sexuell exploatering av barn. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att straffbelägga följande avsiktliga handlingar:

- att tvinga ett barn till prostitution eller deltagande i pornografiska föreställningar, eller att dra vinning av eller på något annat sätt utnyttja ett barn för sådana ändamål,
- att rekrytera ett barn till prostitution eller deltagande i pornografiska föreställningar,
- att ägna sig åt sexuell aktivitet med ett barn, om tvång, våld eller hot brukas, pengar eller andra former av betalning eller ersättning lämnas som betalning för barnets sexuella aktivitet, missbruk av en erkänd förtroendeställning eller av makt eller inflytande över barnet förekommer.

Artikel 3 gäller barnpornografi. *Artikel 4* gäller försök och delaktighet.

Artikel 5 i rambeslutet gäller påföljder och försvårande omständigheter. Artikeln är mycket detaljerad. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att de brott som avses i artiklarna 2, 3 och 4 skall straffbeläggas med straffrättsliga påföljder som innebär ett längsta frihetsberövande om minst ett till tre år.

I artikeln fastställs det vidare att om brottet består i att tvinga ett barn till prostitution eller deltagande i pornografiska föreställningar eller i sexuell aktivitet genom bruk av tvång, våld eller hot skall det vara möjligt att föreskriva fängelsestraff där maximistraffet är minst 5—10 år. I dessa fall förutsätts det alltså inte försvårande omständigheter.

Den andra allvarliga brottskategorin innehåller brott där det längsta fängelsestraffet kan bli minst 5—10 år om minst en försvå-

rande omständighet hör samman med brottet. Brott i denna kategori är handlingar där gärningsmannen drar vinning av barns prostitution eller på något annat sätt utnyttjar ett barn för sådana ändamål samt rekryterar ett barn till prostitution.

Försvårande omständigheter som kommer i fråga är:

- offret är ett barn som enligt den nationella lagstiftningen inte uppnått sexuell myndighetsålder
- gärningsmannen har medvetet eller av hänsynslöshet satt barnets liv på spel
- grovt våld har använts för att begå brottet eller brottet har vållat barnet svår skada
- brottet har begåtts inom ramen för en kriminell organisation enligt definitionen i gemensam åtgärd 98/733/RIF om att göra deltagande i en kriminell organisation i Europeiska unionens medlemsstater till ett brott, beslutad den 21 december 1998.

Den tredje allvarliga brottskategorin omfattar brott där det föreskrivna maximistraffet kan bli fängelse i minst 5—10 år om offret inte uppnått sexuell myndighetsålder enligt den nationella lagstiftningen och gärningen dessutom innehåller någon av de ovan beskrivna andra försvårande omständigheterna. De brott som det blir fråga om består i att gärningsmannen drar vinning av att ett barn deltar i pornografiska föreställningar, annat utnyttjande av ett barn i samband med detta och rekrytering av ett barn att delta i sådana pornografiska föreställningar. Till denna kategori räknas också sexuell aktivitet med ett barn där man ger barnet pengar eller annan ersättning eller gottgörelse för den sexuella aktiviteten eller där man missbrukar en erkänd förtroendeställning eller makt eller inflytande över barnet.

I artikeln fastställs också att varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att en fysisk person som har dömts för något av de brott som avses i artiklarna 2, 3 eller 4 i förekommande fall kan avstängas, tillfälligt eller permanent, från utövande av sådan verksamhet som hänför sig till tillsyn av barn.

De övriga artiklarna i rambeslutet gäller juridiska personers ansvar, påföljder för juridiska personer, behörighet och åtal, skydd och hjälp för offren, territoriell tillämpning

och hävande av gemensam åtgärd 97/154/RIF samt genomförande och ikraftträdande av rambeslutet. Detta har delvis behandlats i avsnittet om barnpornografi. Medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa detta rambeslut senast den 20 januari 2006.

5.3. Lagstiftningen i vissa andra länder

Sverige

I 6 kap. 8 § i den svenska brottsbalken finns bestämmelser om koppleri. Den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att annan har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms för koppleri till fängelse i högst fyra år. På samma sätt döms den som har upplåtit en lägenhet, som han eller hon äger eller har annan nyttjanderätt till, för att användas för sexuella förbindelser mot ersättning och inte gör vad som skäligen kan begäras för att få verksamheten att upphöra. Är verksamheten storskalig eller har gärningsmannen hänsynslöst utnyttjat annan skall gärningsmannen dömas för grovt koppleri till fängelse, lägst två och högst sex år.

Norge

I Norge skall koppleri straffas enligt 202 § i den norska strafflagen. Paragrafen har reviderats 2003. Då ströks överlappningarna med bestämmelserna om människohandel. Enligt paragrafen i fråga skall den som främjar annans prostitution eller hyr platser för prostitution, medveten om deras användningsändamål eller genom grov oaktsamhet, straffas med böter eller fängelse i högst fem år. Den som genom offentlig annonsering entydigt erbjuder, förmedlar eller efterfrågar prostitutionstjänster döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Även bestämmelserna om andras fysiska immunitet i 228, 229 och 231 § i den norska strafflagen kan bli tillämpliga på koppleri.

Danmark

I 228 § i den danska strafflagen föreskrivs för koppleri fängelse i högst fyra år för den

som förmår en annan att erbjuda sexuella tjänster mot betalning, främjar sådan verksamhet, hindrar en person att upphöra med sådan verksamhet eller håller bordell. På samma sätt straffas den som övertalar eller hjälper en person under 21 år att erbjuda sexuella tjänster eller bistår med transport till utlandet av någon som är under 21 år och inte är medveten om att resans syfte är att han eller hon skall sälja sexuella tjänster eller användas för sexuella tjänster på annat sätt.

Den som för egen vinning främjar att en annan person säljer sexuella tjänster eller som upprepade gånger fungerar som mellanhand eller på annat sätt drar nytta av annans osedliga yrke straffas enligt 229 § i danska strafflagen med fängelse i högst tre år eller, om det finns förmildrande omständigheter, med böter. Den som håller hotell eller annan inkvarteringsrörelse och som tillåter yrkesmässig prostitution i sina lokaler kan dömas till fängelse i högst ett år eller till böter. Om personen i fråga har tidigare dom för prostitution kan straffet höjas med högst hälften.

Tyskland

Tyskland har allt sedan ingången av 2002 haft en prostitutionslag som tillåter köp och säljande av sexuella tjänster. Den tyska prostitutionslagen innehåller såväl civilrättsliga som straffrättsliga element. I 1 § sägs att fordran som gäller ersättningar som erhålls genom prostitution inte kan överföras, vilket försvagar kopplarnas verksamhetsmöjligheter. Det är lagligt att bedriva bordellverksamhet och arbetsgivaren får skaffa kunder så länge de prostituerade arbetar på frivillig basis. Övrigt koppleri är fortfarande kriminaliserat i 181 a § i den tyska strafflagen. Paragrafens formulering skärptes då prostitutionslagen trädde i kraft.

Enligt 180 a § i den tyska strafflagen straffas den för utnyttjande av prostituerad som yrkesmässigt upprätthåller eller leder verksamhet där de prostituerade är personligen eller ekonomiskt beroende av sin "arbetsgivare" och arbetar som prostituerade mot sin vilja. Straffet är böter eller fängelse i högst tre år. Samma straff gäller för den som erbjuder en plats för prostitution till någon under 18 år och för den som på annat sätt utnyttjar en

person som bedriver prostitution i en bostad som tillhandahålls av honom eller henne.

Med stöd av 181 a § döms en person för koppleri till fängelse i lägst sex månader och högst fem år, om han eller hon utnyttjar den prostituerade eller för egen vinning bestämmer den prostituerades arbetsförhållanden eller vidtar åtgärder för att förhindra att den prostituerade upphör med sin verksamhet. Den som kränker en annans personliga eller ekonomiska rörelsefrihet genom att förmedla sexuella tjänster för att främja dennes prostitution döms till böter eller fängelse i högst tre år. Gärningen är straffbar även i sådana fall där kopplaren och den prostituerade är gifta med varandra.

Österrike

I Österrike är bordellverksamheten beroende av tillstånd och verksamheten är i detalj reglerad i delstaternas lagstiftning. Straff för koppleri utmätts enligt 213—216 § i den österrikiska strafflagen. När en person gör sig skyldig till koppleri genom att utnyttja sin förtroudeställning (förmyndare, vårdnads-havare, lärare, läkare eller någon annan med ansvar för en minderårig person eller en person under förmynderskap) är maximistraftet fängelse i tre år. Om avsikten är att skaffa ekonomisk fördel för mellanhanden eller för någon annan, går straffskalan från fängelse i minst sex månader till fängelse i högst fem år.

I sådana fall där en person för att skaffa sig eller en annan person fördel förmår en tredje person att prostituera sig, skall den förstnämnda personen straffas med böter eller fängelse i högst sex månader. Främjande av yrkesmässig prostitution kan leda till fängelse i högst två år. Enligt 216 § kan utnyttjande av annans prostitution straffas, varvid maximistraftet är fängelse i sex månader. Om en person drar nytta av flera prostituerade samtidigt eller utnyttjar en prostituerad på annat sätt eller bestämmer dennes arbetsvillkor, är straffet fängelse i högst ett år. Om den som ägnar sig åt koppleri är medlem av en kriminell sammanslutning är straffet fängelse i högst två år. Detsamma gäller när den som ägnar sig åt koppleri hindrar en annan person att upphöra med prostitutionen genom att an-

vända hotelser.

Frankrike

I Frankrike har den straffrättsliga lagstiftningen om koppleri skärpts genom kännbara straffhöjningar och genom utvidgning av det straffrättsliga ansvaret till juridiska personer. Enligt artikel 225—5 straffas den för koppleri som hjälper eller skyddar en annans prostitution eller deltar i verksamheten, drar nytta av en annans prostitution genom att tvinga den prostituerade att överlämna en del av sina inkomster eller att på annat sätt betala kopplaren eller som rekryterar, lockar eller tvingar en annan person att inleda eller fortsätta prostitution. Straffet är fängelse i högst sju år och böter om högst 150 000 euro. Enligt artikel 225—6 skall som koppleri även straffas verksamhet som mellanhand mellan den prostituerade och dennes kund och medhjälp i verksamhet som döljer koppleri. Enligt artikel 255—6 straffas också hindrande av hjälp- och omskolningsverksamhet för prostituerade.

Om koppleriet gäller en person under 15 år är straffet fängelse i 10—15 år och böter om högst 3 000 000 euro (artikel 225—7—1). Enligt artikel 225—7 utmätts för koppleri ett strängare straff än normalt, dvs. fängelse i högst tio år och böter om högst 1 500 000 euro, bl.a. då koppleriet har gällt en minderårig som fyllt 15 år eller en på annat sätt utsatt person, då flera personer har varit föremål för koppleriet eller då en person lockats till prostitution utanför Frankrike eller vid inresan i landet. Också i sådana fall där flera personer tillsammans fungerar som kopplare utan att bilda en organiserad kriminell grupp och i sådana fall där koppleriverksamheten sker genom utskickande av telekommunikationsmeddelanden till ett icke specificerat antal personer, skall straffet utmätas enligt den strängare straffskalan.

Om koppleriet skett under försvårande omständigheter genom en organiserad kriminell sammanslutning är straffet fängelse i 10—20 år och böter om högst 3 000 000 euro (art. 225—8). Om koppleriet sker med användning av tortyr eller andra omänskliga metoder är straffet fängelse i minst 10 år och högst på livstid och böter om högst

4 500 000 euro (art. 225—9).

Straffet är fängelse i högst tio år och böter om högst 750 000 euro för den som direkt eller indirekt administrerar, leder eller finansierar en bordell, tillåter att prostitution främjas eller utövas i en publik lokal som han eller hon äger eller förfogar över, möjliggör prostitution i privata utrymmen eller säljer, hyr eller överlåter ett transportmedel medveten om att det kommer att användas för prostitution.

Nederländerna

I Nederländerna är det lagligt med bordellverksamhet sedan oktober 2000. De prostituerades arbetsgivare måste få tillstånd av de kommunala myndigheterna. I dessa tillstånd skall det finnas detaljerade bestämmelser om t.ex. bordellens placering och administration. De prostituerade måste vara myndiga (åtminstone 17 år) och arbetet skall ske frivilligt. Bestämmelserna i strafflagen gäller därför främst handel med människor i syfte att erbjuda sexuella tjänster och inte vanligt koppleri. Se därför avsnittet om människohandel.

Storbritannien

Den brittiska strafflagstiftningen om sexualbrott har reviderats 2003. De nya bestämmelserna träder i kraft i maj 2004.

Syftet med de nya bestämmelserna har varit en modernisering av det gamla genom att göra lagen könsneutral, sänka åldersgränserna som gäller barn och ta in bestämmelser om människohandel i lagen. Enligt lagen är det bl.a. straffbart att utsätta en annan person för prostitution, att förmå en annan till prostitution eller att kontrollera en annans prostitution. Straffbarheten förutsätter att gärningen sker i vinstsyfte om den prostituerade är myndig. Det är även straffbart att upprätthålla bordell.

Genom reformen skärptes straffmekanismerna betydligt. Maximistraffet för barnprostitution höjdes t.ex. från två år till 14 år för koppleri som gäller barn under 13 år eller barn under 18 år som verkar yngre än sin faktiska ålder. Straffet för koppleri som gäller vuxna är böter eller fängelse i högst sju år. För koppleri som gäller en person som lider

av inlärningssvårigheter eller som är utvecklingsstörd kan t.o.m. livstids fängelsestraff utmätas om vissa villkor är uppfyllda.

5.4. Bedömning av nuläget

Regleringen av koppleri hör samman med behov av ändringar på såväl nationell som internationell nivå. I nationellt hänseende är maximistraffet i straffbestämmelsen om koppleri relativt lågt med hänsyn till att koppleriet blivit allt mer systematiskt och fått allt fler drag av organiserad brottslighet. Polisens undersökningsmetoder är inte heller tillräckligt effektiva eftersom teleavlyssning inte är möjlig. Dessutom behövs en bedömning av behovet att straffbelägga marknadsföring av prostitution.

I praktiken har det visat sig vara oklart hur en sådan situation skall hanteras där en rörelseidkare inkvarterar prostituerade som kunderna avhämtar för samlag mot ersättning eller annan aktivitet enligt koppleribestämmelsen men där denna aktivitet sker någon annanstans. Denna inkvartering kan vara storskalig och utgöra inkvarteringsrörelsens huvudsakliga verksamhet, men eftersom samlaget eller annan aktivitet enligt koppleribestämmelsen sker på ett annat ställe än inkvarteringen, kan rörelseidkarens verksamhet knappast anses som sådant ordnande av rum eller något annat ställe som avses i gällande bestämmelse. Verksamheten kunde eventuellt betraktas som utnyttjande på annat sätt av prostitution, men i praktiken har tillämpningen av denna punkt också ansetts vara oklar.

De internationella överenskommelserna, t.ex. tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen kräver inte några ändringar i lagstiftningen om koppleri. Ändringar krävs däremot av rambeslutet om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. En del av de brott för vilka det enligt rambeslutet skall vara möjligt att utmäta maximifängelsestraff på 5—10 år är sådana gärningar som främst borde uppfattas som koppleri. Det nuvarande högsta straffet för koppleri, dvs. tre år, är alltså inte tillräckligt. I rambeslutet jämföras dessutom pornografiska föreställningar och prostitution i flera avseenden. I gällande koppleribestämmelse är detta inte fallet utan där talas

det om samlag och om annan därmed jämför- lig sexuell handling. Enligt regeringens pro- position (RP 6/1997 rd, s. 186) kan "åtmin- stone intensiv beröring av annans könsorgan" betraktas som sådan handling. Pornografiska föreställningar kan sålunda knappast betrak- tas som handlingar som är jämförliga med samlag. Ett jämställande enligt rambeslutet förutsätter en lagändring.

Rambeslutet kräver dessutom ändringar som inte gäller koppleri utan köp av sexuella tjänster av ung person. För närvarande är maximistraflet för köp av sexuella tjänster av ung person fängelse i sex månader, medan rambeslutet förutsätter en möjlighet att utmä- ta fängelsestraff på 1—3 år.

Dessutom förutsätter rambeslutet en re- gering av juridiska personers straffansvar. Rambeslutets bestämmelser om sexualbrott förutsätter inte några andra lagändringar. Inga ändringar behövs heller i lagen om kon- troll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002) eller i straffre- gisterlagen (770/1993). Det nationella ge- nomförandet av rambeslutets bestämmelser om barnpornografi behandlas senare i denna proposition.

6. Nuläge i fråga om köp och säl- jande av sexuella tjänster

6.1. Lagstiftning och praxis

Strafflagstiftningen

I Finland är varken prostitution eller köp av sexuella tjänster straffbart, med undantag av förbudet i ordningslagen mot att på allmän plats köpa och mot betalning erbjuda sexuella tjänster (612/2003) samt köp av sexuella tjänster av ung person, som regleras i 20 kap. 8 § strafflagen. Enligt denna bestämmelse straffas den som genom att utlova eller ge ersättning får någon som är under 18 år att idka samlag eller företa annan sexuell handling. Straffet kan bli böter eller fängelse i högst sex månader. I denna proposition föreslås att detta strafftak skall höjas till ett års fängelse.

Enligt 1889 års strafflag var koppleri straffbart liksom också osedligt leverne i ut- tryckligen bordell eller på annat sätt offent- ligt. Andra slag av prostitution var tillåtet en-

ligt strafflagen. Straffet för prostitution kunde endast gälla kvinnliga prostituerade — mäns prostitution kunde inte straffas. Köp av sexuella tjänster var inte straffbart.

Strafflagens 20 kap. 10 § 3 mom. om kvin- nors osedliga leverne upphävdes i samband med tillkomsten av lagen om lösdrivare (RP 94/1934 rd). När den lagen (57/1936) trädde i kraft vid ingången av 1937 var yr- kesmässig otukt inte längre kriminaliserad. Enligt 1 § 1 mom. 4 punkten lagen om lös- drivare definierades den som lösdrivare som genom att vanemässigt förskaffa sig inkomst på ett mot god sed stridande sätt och genom sedligt förkastliga medel eller som genom sitt levnadssätt i övrigt medförde uppenbar våda för allmän ordning, säkerhet eller sedlighet. Efter det att lagen hade trätt i kraft behandla- des inte denna form av lösdriveri i allmänna domstolar utan av administrativa myndighe- ter. Lagen om lösdrivare upphävdes vid in- gången av 1987 i samband med att lagen om missbrukarvård (41/1986) stiftades.

I samband med att bestämmelserna om sexualbrott förnyades vid totalrevideringen av strafflagen övervägde man straffrättsliga åtgärder för prostitution (RP 6/1997 rd, s. 168—169). Det konstaterades att prostitution medför och hör samman med en mängd pro- blem, inte bara koppleri utan ofta även annan kriminalitet, t.ex. våld och utpressning. Det bedömdes att de prostituerade har en svag ställning i samhället och att deras sexuella självbestämmanderätt är begränsad i prakti- ken. Dessutom påpekades det att en ökad prostitution kan medföra förvrängda attityder angående kvinnors sexualitet och att prostitu- tionen kan ha negativa effekter på jämställd- heten mellan könen. Det anfördes också att en ökad prostitution kan minska trivseln på allmänna platser.

Det ansågs dock nödvändigt att i propo- sitionen ta upp negativa följder av olika åtgär- der för att minska prostitutionen, inbegripet kriminalisering av prostitution och köp av sexuella tjänster. Bedömningen av för- och nackdelar fokuserade dock främst en krimi- nalisering av prostitutionen. Det antogs att kriminaliseringen skulle minska prostitu- tionen i viss omfattning. Det påpekades i propo- sitionen att en del av kunderna t.ex. kunde anse det alltför pinsamt med den publicitet

som skulle följa av att åka fast. Att prostitutionen tvingades under jorden ansågs dock som ett problem som skulle öka mellanhändernas makt och maktmissbruk i förhållandet till de prostituerade. Att de prostituerade kanske skulle bli mindre villiga att uppsöka läkare eller att anmäla brott som de utsatts för av kunder eller kopplare ansågs också som ett problem.

I propositionen påpekades det också att en kriminalisering av prostitution är problematisk i straffrättsligt hänseende. Det uppfattades som svårt att formulera straffbestämmelsen så att den inte skulle täcka godtagbara sexuella förhållanden. Det ansågs också problematiskt att avgränsa sexualrelaterade ekonomiska frågor som inte innebär prostitution från betalningar eller förmåner som gör förbindelsen brottslig. Dessutom ansågs det att om den prostituerade kan arbeta utan att verksamheten medför några större problem för honom eller henne, så bygger straffbarheten främst på det allmänna fördömandet av fenomenet. Det antogs också att utredandet av brotten kan bli svårt. På det hela taget konstaterades det i propositionen att problemen är mycket stora i samband med en kriminalisering av prostitutionen. Riksdagens lagutskott omfattade den ståndpunkt som fördes fram i regeringens proposition (LaUB 3/1998 rd). Man stannade dock för att straffbelägga köp av sexuella tjänster av ungdom.

Strafflagens 17 kap. har fått en ny 1 a § (142/2003) om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Bestämmelsen tillkom till följd av den år 1998 antagna gemensamma åtgärden om att göra deltagande i en kriminell organisation i Europeiska unionens medlemsstater till ett brott (98/733/RIF, EGT nr L 351, 29.12.1998, s. 1). Enligt 1 a § 1 mom. 5 punkten skall den dömas för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet som genom att direkt eller indirekt tillhandahålla eller samla in tillgångar för att finansiera den brotliga verksamheten i en organiserad kriminell sammanslutning deltar i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet i vilken syftet är att begå ett eller flera brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller ett eller flera

brott som avses i 11 kap. 8 § eller 15 kap. 9 §. För att denna bestämmelse skall bli tillämplig förutsätts ett sådant brott eller ett straffbart försök till sådant brott begås.

I vissa situationer kan det bli aktuellt att betrakta köp av sexuella tjänster som brott enligt 17 kap. 1 a §, särskilt 5 punkten, men detta kommer antagligen att bli fallet mycket sällan. Man kan utgå från att köp av sexuella tjänster inte innebär direkt eller indirekt finansiering av en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, inte ens i det fallet där köparen vet att tjänsterna köps hos en person som arbetar med organiserad koppleriverksamhet. Däremot är det tänkbart att en person som avser att finansiera en grupps verksamhet genomför överföringen av tillgångar uttryckligen genom köp av sexuella tjänster av en prostituerad som arbetar för gruppen, medveten om att den organiserade kriminella gruppen får en del av de medel som använts för att köpa de sexuella tjänsterna.

Även en del andra verksamheter som hör samman med prostitution kan eventuellt bedömas som brott som avses i bestämmelsen om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Till exempel kunde skaffandet av lägenheter för prostitution för en organiserad kriminell sammanslutning, i princip betraktas som en handling som avses i 17 kap. 1 a § 4 punkten. Också i detta fall måste de övriga villkoren i paragrafen vara uppfyllda, men till följd av subsidiaritetsklausulen i 3 mom. kommer en sådan gärning att dömas som koppleri enligt 20 kap. 9 § 1 mom. 1 punkten.

I vissa situationer kan det också bli aktuellt att bedöma de prostituerades verksamhet enligt bestämmelsen om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. De prostituerades åtgärder bör i så fall vara aktiva. Om dessutom syftet med den handling som den kriminella gruppen avser att utföra och som den också begår är t.ex. grovt koppleri, som föreslås i denna proposition, kan den prostituerade inte ha en underordnad ställning i förhållande till kopplaren. Den prostituerade måste vara aktiv på det sätt som avses i bestämmelsens 1 mom. och arbeta medvetet uttryckligen för den kriminella gruppen. Den prostituerade bör dessutom ha

ungefär samma ställning som gruppens övriga medlemmar, t.ex. kopplaren. Därför verkar det som om de prostituerades verksamhet kunde bedömas som deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet endast i ytterst få fall.

Ordningsslagen

Våren 2002 överlämnade regeringen en proposition till riksdagen om revidering av bestämmelserna för främjande av säkerheten på allmänna platser (RP 20/2002 rd). I propositionen föreslogs att 7 § 1 mom. ordningsslagen skulle få ett förbud mot att på allmän plats köpa eller mot betalning erbjuda sexuella tjänster på ett sådant sätt att det orsakar störning i omgivningen. Förslaget motiverades med att den synliga prostitutionen ökat. Det konstaterades att ohöjld prostitution kan störa den allmänna ordningen och äventyra hemfriden i vissa fall. Som störning betraktades åtminstone att det på vissa ställen förekommer att också andra personer än prostituerade tillfrågas om priser, vilket stör och förolämpar kvinnorna. Dessutom konstaterades det att prostitutionen medför störande trafik på vissa platser samt moralisk indignation i allmänhet.

Under riksdagsbehandlingen ändrades förslaget så att det inte längre var ett villkor för straffbarheten att verksamheten förorsakar störning i omgivningen. Enligt såväl grundlagsutskottets som förvaltningsutskottets ställningstagande är köp och säljande av sexuella tjänster redan i sig störande och därför föreslogs ett totalförbud (GrUU 20/2002 rd och FvUB 28/2002 rd). Däremot samtyckte lagutskottet för sin del till villkoret om förorsakande av störning eftersom avsikten med ordningsslagen är att främja den allmänna ordningen och säkerheten (LaUU 22/2002 rd).

Bestämmelsen antogs i den form som förvaltningsutskottet föreslagit. Dessutom fogades en definition av sexuella tjänster till bestämmelsen. Enligt 7 § 1 mom. ordningsslagen är det förbjudet att på allmän plats köpa och mot betalning erbjuda sexuella tjänster. Med sexuella tjänster avses samlag enligt 20 kap. 10 § 1 mom. strafflagen samt därmed jämförbara sexuella handlingar. Bestämmel-

sen är sekundär i förhållande till bestämmelsen om köp av sexuella tjänster av ung person. För att bestämmelsen skall bli tillämplig förutsätts det att verksamheten sker på allmän plats. Vad som avses med allmän plats definieras i 2 § ordningsslagen. Enligt 15 § 1 mom. 5 punkten kan den som köper eller erbjuder sexuella tjänster i strid med 7 § 1 mom. dömas till böter, om inte strängare straff för gärningen bestäms någon annanstans i lag. Enligt 16 § 2 mom. ordningsslagen får böter för ordningssförseelse inte förvandlas till fängelsestraff.

Utlänningslagstiftningen

Utlänningslagen (378/1991) ändrades 1999 så att en motiverad misstanke om säljande av sexuella tjänster fogades till grunderna för avvisning (537/1999). Detta tillägg motiverades i regeringens proposition (RP 50/1998 rd, s. 11) med den störning av allmän ordning som säljandet av sexuella tjänster leder till, med den allmänna opinionen, med den kopplerverksamhet som hör samman med säljandet av sexuella tjänster och med den kriminalitet som följer av verksamheten.

I regeringens proposition avsågs med sexuella tjänster att en person har sexuellt umgänge eller utför annan sexuell handling som leder till sexuell upphetsning eller tillfredsställelse och att handlingen, om man beaktar såväl den som utför handlingen som den som är föremål för handlingen samt de förhållanden där handlingen utförs, är genomgripande sexuell. De sexuella tjänsterna förutsattes vara sådana som utförs mot betalning eller annan ersättning. Det ansågs att annan ersättning kunde bestå t.ex. av att man överlämnar ett föremål eller gör en tjänst, såsom att bokost en resa, betala en utgift som är någon annans eller erbjuda bostad mot sexuella tjänster. I propositionen påpekades det också att det inte förutsätts att personen försörjer sig genom att sälja sexuella tjänster, utan att också tillfälligt förvärv av inkomster kan anses vara tillräckligt för avvisning. Det måste finnas en välgrundad misstanke om att personen säljer sexuella tjänster och en avvisning får inte basera sig på personens utseende, utan t.ex. på faktiska uppgifter om personens tidigare verksamhet.

Antalet avvisningsbeslut enligt 37 § 1 mom. 4 punkten utlänningslagen var drygt 700 under tiden maj 1999—augusti 2001, dvs. 20—30 per månad. Alla dessa beslut fattades inte på basis av misstankar om säljande av sexuella tjänster. I lagrummet anges nämligen som avvisningsgrund också att man med fog kan anta att personen kommer att skaffa sig inkomster på ett oärligt sätt. (Rättspolitiska forskningsinstitutet, publikation 186, 2002). Enligt uppgifter från gränsbevakningsväsendet avvisade Helsingfors gränsbevakningsavdelning 60 personer 2001 på grund av säljande av sexuella tjänster och dessutom 190 personer av andra orsaker. Också här fanns en stark misstanke om säljande av sexuella tjänster. År 2002 var motsvarande siffror 110 och 130.

Enligt regeringens proposition om utlänningslagen och vissa lagar som hör samman med den (RP 28/2003 rd) kommer grunderna för avvisning på grund av misstanke om säljande av sexuella tjänster att införas i 148 § 1 mom. 6 punkten utlänningslagen. Enligt denna punkt skall en utlänning kunna avvisas om det finns fog för att misstänka att han eller hon säljer sexuella tjänster.

Rättspraxis

I finsk rättspraxis har ingen vedertagen linje utformats om prostitution. Dessutom är rättspraxis inte särskilt omfattande.

I ett mål i högsta förvaltningsdomstolen (HFD 1984 B II 560) hade A medgivit att hon utöver de inkomster som hon anmält för 1976 också hade erhållit inkomster av tillfälliga sexuella förbindelser. Hon hade inte bokfört vare sig inkomster eller utgifter som de förde med sig. Summan av de undanhållna inkomsterna måste därför uppskattas. Länsrätten i Nylands län hade fastställt att verksamheten visserligen kunde medföra påföljder enligt 1 kap. 1 § 4 punkten lagen om lösdrivare, men att något straff inte var föreskrivet i lag och den ekonomiska nytta som verksamheten medfört kunde därför inte förklaras förverkad till staten. Det var inte heller särskilt föreskrivet att inkomsterna av verksamheten skulle betraktas som skattefria inkomster. Enligt 19 § 1 mom. inkomstskattelagen var A:s inkomster skattepliktiga. Högsta förvalt-

ningsdomstolen ändrade inte länsstyrelsens avgörande.

I ett avgörande i underrätten i oktober 2002 har det fastställts att ett yrkande av en oskyldigt häktad som gällde att finska staten skulle ersätta inkomstbortfall till följd av förlust av ersättningar för samlag var klart utan grund, eftersom det enligt tingsrätten strider mot finsk rättsordning att utlova ersättning för samlag. Tingsrätten ansåg att det inte anförts några lagliga grunder som kunde förplikta staten att ersätta inkomstbortfallet. Enligt finsk rättsordning strider ersättningar för samlag mot god sed och det är fråga om ogiltiga rättshandlingar. Som skäl för sin ståndpunkt hänvisade tingsrätten till den avtalsrättsliga juridiska litteraturen där det påpekas att det strider mot god sed att utlova ersättning för samlag. Enligt tingsrätten var de aktuella rättshandlingarna sålunda oförenliga med god sed och ogiltiga. Till de delar som gällde inkomstbortfallet förkastades talan som klart oggrundad.

Högsta förvaltningsdomstolen ansåg i ett beslut i januari 2004 (HFD 2004:1) att innehavaren av ett utskänkningstillstånd inte kunde ha varit omedveten om att kunderna i lokalen och på motellet hade sysslat med att sälja sexuella tjänster till de övriga gästerna i restaurangen. Det hade också utretts att tillståndsinnehavaren inte hade ingripit i denna verksamhet. Säljandet av sexuella tjänster och alkoholutskänkningsnningen hade skett i ett sammanhang på ett sådant sätt att de kunde ha påverkat varandra. Därför hade Produkttillsynscentralen fått bedöma frågan om säljande av sexuella tjänster då den bedömt lämpligheten i utskänkingslokalens verksamhet. Att säljande av sexuella tjänster hade tillåtits hade lett till att restaurangverksamheten var sådan att Produkttillsynscentralen hade kunnat göra den lagenliga bedömningen att verksamheten i lokalen inte var korrekt. Produkttillsynscentralen hade motiverat detta med att det strider mot god sed att tillåta att sexuella tjänster säljs i utskänkingslokaler.

Europeiska gemenskapernas domstol har senast behandlat sexuella tjänster i målet C-268/99 *Jany*. Frågan gällde om självständig utövad prostitution kunde betraktas som en tjänst och som ekonomisk verksamhet inom EG-fördragets räckvidd och om gemenska-

pernas regler om etableringsrätt därvid kunde tillämpas på verksamheten. I målet bedömdes också en medlemsstats nationella lagstiftningsmakts möjligheter att skydda allmänna intressen i förhållande till etableringsrätten i artikel 43 i EG-fördraget.

EG-domstolen fastställde att klart självständig prostitution är sådan ekonomisk verksamhet som avses i EG-fördraget. I avgörandet tar man inte i sig ställning till medlemsstaternas möjligheter att anta strafflagstiftning om prostitution. Enligt en utredning verkar det med beaktande av avgörandet som om en medlemsstat skulle ha rätt stor handelsfrihet i fråga om nationell lagstiftning mot prostitution. Förhandskontroll och annan reglering som är motiverad av allmän ordning och säkerhet verkar också möjlig så länge regleringen inte diskriminerar medborgare i en annan medlemsstat eller i en stat som har ett associeringsavtal med EU. Dessutom skall regleringen uppfylla proportionalitetsprincipens krav.

6.2. Internationella överenskommelser och rekommendationer

Tilläggsprotokollet om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, till Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande brottslighet

I artikel 3 a i Palermokonventionens tilläggsprotokoll mot människohandel definieras vad som avses med handel med människor. Enligt denna punkt förutsätts ett exploateringssyfte vid handel med människor och detta skall bl.a. innebära åtminstone utnyttjande av andras prostitution eller andra former av sexuellt utnyttjande. Enligt tolkningskommentaren (punkt 64) gäller protokollet utnyttjande av andras prostitution eller annat sexuellt utnyttjande endast i samband med handel med människor. Utnyttjande av andras prostitution och annat sexuellt utnyttjande definieras inte i protokollet vilket betyder att protokollet inte påverkar konventionsstaternas reglering av prostitution i den nationella lagstiftningen.

Artikel 9 i tilläggsprotokollet gäller förebyggande av handel med människor. Enligt

artikel 9.5 skall parterna vidta eller förstärka lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder, såsom utbildningsåtgärder, sociala eller kulturella åtgärder för att motverka sådan efterfrågan som främjar alla former av utnyttjande av människor, särskilt kvinnor och barn, som leder till handel med människor.

Punkt 5 är inte formulerad så att den är straffrättsligt förpliktande. Punkt 5 förpliktar sålunda inte till kriminalisering av prostitutionskunder eftersom det inte hänvisas till denna punkt i artikel 5 om kriminaliserings-skyldighet och eftersom punkten skall tolkas i förhållande till artikel 3 där man låtit bli att definiera utnyttjande av andras prostitution och överlåtit regleringen av prostitution till den nationella lagstiftningen. Tilläggsprotokollet är dock det första internationella instrumentet som uppmärksammar frågan om minskning av sådan efterfrågan på kvinnor och barn som ger upphov till människohandel. Det är också det första internationella instrumentet som tar upp lagstiftningsåtgärder som ett sätt att minska denna efterfrågan.

Förslaget till en Europarådskonvention om människohandel

Europarådet har börjat behandla ett utkast till en konvention om människohandel på hösten 2003. Utkastet behandlas i en arbetsgrupp som upprättats för detta ändamål. Meningen är att arbetsgruppens arbete skall vara slutfört i slutet av 2004. Det har bl.a. föreslagits att konventionen skall få en artikel enligt vilken konventionsparterna skall kriminalisera utnyttjandet av en persons tjänster då förövaren vet att denna person är ett offer för människohandel.

Behandlingen av utkastet är tills vidare i sitt första skede, vilket betyder att ordalydelsen kan ändras mycket.

Internationella rekommendationer

FN:s fjärde världskvinnokonferens i Peking (1995) antog en deklaration och ett handlingsprogram för att främja kvinnans ställning. Del D i handlingsprogrammet gäller våld mot kvinnor. Våld mot kvinnor (punkt 113) har definierats så att det omfattar bl.a., men inte uteslutande a) fysiskt, sexuellt och

psykiskt våld i familjen, ...; b) fysiskt, sexuellt och psykiskt våld utanför hemmet, inbegripet våldtäkt, sexuellt utnyttjande, sexuella trakasserier och hot på arbetsplatsen, i läroinrättningar eller annanstans, handel med kvinnor och tvingande till prostitution; c) fysiskt, sexuellt och psykiskt våld som staten gör sig skyldig till eller som staten tillåter, var än det inträffar.

Enligt punkt 122 är frågan hur man skall få bukt med sexhandeln med kvinnor och flickor en källa till allvarlig oro inom det internationella samfundet. Genomförandet av konventionen från 1949 och andra lämpliga instrument måste granskas och effektiviseras. I punkt 122 hänvisas det till den verksamhet som bedrivs av FN:s specialrapportör för våld mot kvinnor, utnämnd av FN-kommissionen för de mänskliga rättigheterna. Hon har uppmanats att inom ramen för sitt mandat skyndsamt ingripa i saluförandet av kvinnor och flickor i den internationella sexhandeln samt i tvingande till prostitution, våldtäkter, sexuellt utnyttjande och sexturism.

Enligt punkt 130 i handlingsprogrammet skall regeringarna bl.a. överväga ratifikation och genomförande av internationella konventioner mot handel med människor samt med lämpliga medel ingripa i de grundläggande orsaker, också yttre, som uppmuntrar till att kvinnor och barn säljs till prostitution och till annan sexhandel, tvångsäktenskap och tvångsarbete för att få ett slut på handeln med kvinnor. Vidare bör regeringarna överväga stiftande av lagar som syftar till att förhindra sexturism och människohandel.

FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter har 2002 utfärdat en rekommendation om principer och riktlinjer som gäller mänskliga rättigheter och handel med människor. Enligt punkt 4 i de rekommenderade principerna skall strategierna för bekämpning av människohandel fokusera efterfrågan som är den grundläggande orsaken till handeln med människor. Enligt punkt 7.1 om förebyggande verksamhet skall man analysera de faktorer som ger upphov till en efterfrågan på kommersiella sexuella tjänster och utnyttjande av arbetskraften och man skall vidta kraftiga lagstiftningsmässiga, politiska (policy) och andra åtgärder som gäller dessa omstän-

digheter.

I maj 2000 antog Europarådets ministerkommitté en rekommendation R(2000)11 mot människohandel som syftar till sexuellt utnyttjande. Enligt punkt 4 skall åtgärder vidtas för att gripa, lagföra och straffa alla som är ansvariga för människohandel och för att förhindra åtgärder som eventuellt leder till sexturism och människohandel. Enligt punkt 8 skall nationell och internationell forskning uppmuntras i synnerhet om bl.a. sexhandelns kunder, variationerna i efterfrågan och variationernas betydelse för den människohandel som avser sexuellt utnyttjande. I avsnittet om förebyggande är det främst punkt 12 som tangerar köp av sexuella tjänster. I punkt 12 uppmanas länderna att ordna informationskampanjer som kritiserar sexturism och som försöker få eventuella deltagare att avstå från sådan verksamhet.

I september 2002 ordnande Internationella organisationen för migration (IOM) i samråd med Europaparlamentet och kommissionen ett stort möte om kampen mot handeln med människor. I avsnitt 7 i den s.k. Brysseldeklarationen, avsnittet handlar om förebyggande, finns en rekommendation som tangerar köp av sexuella tjänster. Enligt den bör ett väsentligt och gemensamt mål för kampen mot människohandel vara att minska efterfrågan på sexuella tjänster och billig arbetskraft. I detta ingår fostran till jämställdhet och respekt mellan könen och sådana kampanjer för ökad medvetenhet som främst riktar sig till kunderna. Enligt avsnitt 8 om forskning är forskning och analys en viktig del i arbetet mot människohandeln liksom också det arbete som avser att utreda vilka medel som effektivt kunde minska den efterfrågan som beror av kunderna. I avsnitt 16 om lagstiftning uppmanas länderna att föreskriva tillräckliga straff för handel med människor och för brott som hör samman med den, inbegripet brott som hör samman med att man lever på inkomster av prostitution.

I dessa rekommendationer sägs det inte uttryckligen att köp av sexuella tjänster skall kriminaliseras. Som det främsta medlet för att minska efterfrågan på sexuella tjänster anges analys och forskning av orsakerna till efterfrågan på sexuella tjänster samt informa-

tionsverksamhet.

6.3. Lagstiftningen i vissa andra länder

Sverige

Köp av sexuella tjänster har varit förbjudet i Sverige från ingången av 1999. Enligt lagen (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster straffas den som mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse. Straffet kan utgöra böter eller fängelse i högst sex månader. Gärningen straffas inte enligt lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster om den skall straffas enligt brottsbalken. Även försök till köp av sexuella tjänster är straffbart. Det har föreslagits att vissa ändringar skall göras i den svenska lagen och att den skall flyttas till brottsbalken (SOU 2001:14).

I 6 kap. 10 § i den svenska brottsbalken finns en bestämmelse enligt vilken den skall straffas som genom att utlova eller ge ersättning skaffar sig eller söker skaffa sig tillfälligt sexuellt umgänge med någon som är under arton år. Straffskalan är lägst böter och högst fängelse i sex månader.

Enligt lagen om förbud mot köp registrerades sammanlagt 91 brottsanmälningar 1999, 92 brottsanmälningar 2000, 86 stycken 2001, 109 år 2002 och 298 stycken år 2003. Enligt de 92 anmälningar som registrerades 2000 misstänktes 38 personer för köp av sexuella tjänster. Till följd av de 86 anmälningar som registrerades 2001 misstänktes däremot 55 personer för detta brott. Antalet misstänkta 2002 var 55. Bötes har fastställts för 29 personer 2000, 38 personer 2001 och 35 personer 2002.

Inom forskningen och i uppföljningsrapporter har man anfört att lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster haft vissa effekter på prostitutionen. Effekterna har kommit fram åtminstone i form av en minskning av gatuprostitutionen (SoS-rapport 2000:5). Det har varit svårt att undersöka andra konsekvenser av lagen än de som syns i gatuprostitutionen och polisen har påpekat att det är svårt att ingripa i sådan prostitution (BRÅ-rapport 2000:4). Att ta fram fällande bevis binder dessutom mycket resurser i förhållande till de straff som utmätts (BRÅ-rapport 2000:4; Rapport. Lag (1998:48) om förbud

mot köp av sexuella tjänster. Metodutveckling avseende åtgärder mot prostitution. Polismyndigheten i Skåne. 2001). Å andra sidan har det också funnits signaler som låtit förstå att polisen, åtminstone i vissa områden, inte förhåller sig lika effektivt till lagen och den brottutredning som lagen förutsätter som till annan brottutredning. Det har också sagts att domstolarna i vissa fall har gett personer som är åtalade för köp av sexuella tjänster en särställning, t.ex. så att stämningen adresserats till arbetsplatsen i stället för hem. (Handel med kvinnor. Lägesrapport 5. Rapport 2003:1. Rikskriminalpolisen.)

Statistiken visar att lagen kanske främst haft betydelse för gatuprostitutionen i de tre största svenska städerna och inte så mycket för prostitutionens geografiska utbredning.

Tabell Uppskattning av antalet kvinnliga prostituerade på gatan i Göteborg, Malmö och Stockholm åren 1998, 1999 och 2001 (källor: SoS-rapport 2000:5, s. 26 och Brottsförebyggande rådets tidning Apropå 1/2002, s. 18)

Stad	1998	1999	2001
Göteborg	286	90	under 100
Malmö	160	80	högst 120
Stockholm	280	170	ca 200

Det har antagits att lagen lett till att utbudet av sexuella tjänster delvis flyttat annanstans, t.ex. till internet eller det mobila telefonnätet. Vissa studier menar dock att detta inte har varit en följd av att lagen trädde i kraft utan av att användningen av internet och mobiltelefoner blivit allmänna (SoS-rapport 2000:5).

Det finns också indikationer på att aktörerna inom gatuprostitutionen fått en ny, sämre ställning efter det att lagen trätt i kraft. Man har antagit att lagen ökat hallickarnas agerande till en del. (SoS-rapport 2000:5) Andra bedömningar menar att här dock kan finnas variationer mellan olika orter.

Den svenska rikskriminalpolisen gör bedömningen att lagen har haft positiva effekter på kampen mot handeln med människor. I förundersökningar av brott har det framkommit att lagen försvårat hallickarnas och människohandlarnas verksamhet i Sverige.

Verksamheten måste bl.a. göras mer osynlig än tidigare. Detta har lett till att de prostituerade inte kunnat ta emot lika många kunder som då verksamheten kunde ske på gatan och i bordeller. Inkomsterna för koppleri har sålunda minskat. För att minska risken att åka fast har kopplarna blivit tvungna att skaffa flera bostäder, vilket också försvårat deras arbete, då verksamheten inte kan bedrivas någon längre tid på samma plats. Det finns dock fortfarande utländska prostituerade i Sverige (Handel med kvinnor. Lägesrapport 5. Rapport 2003:1. Rikskriminalpolisen.)

De svenska bedömningarna av lagens effekter är inte helt samstämmiga. Det verkar som om lagen haft både positiva och negativa konsekvenser. De svenska myndigheterna är dock positiva i sin allmänna bedömning. Lagen verkar också ha stöd hos allmänheten. Dessutom verkar det obestridligt att lagen har haft en viss reducerande effekt på efterfrågan på sexuella tjänster.

Norge

I Norge finns gällande strafflagstiftning om köp eller erbjudande av sexuella tjänster endast i fråga om köp av sexuella tjänster av unga personer. Enligt 203 § i den norska strafflagen är det straffbart att köpa sexuella tjänster av en person under 18 år. Straffet kan vara böter eller fängelse i högst två år.

I Norge infördes föreskrifter i oktober 2002 enligt vilka det är förbjudet för statstjänstemän att köpa sexuella tjänster under tjänstesor eller i samband med handhavandet av andra statliga tjänsteuppgifter i Norge eller utomlands. Förbudet gäller också under tjänstemannens fritid när han sköter nämnda uppgifter. Brott mot föreskrifterna kan leda till disciplinära åtgärder mot tjänstemannen. Det norska försvarsministeriet har tidigare utfärdat motsvarande föreskrifter för militär personal i utlandet.

Norska regeringen har tillsatt en arbetsgrupp som har i uppgift att studera dels de svenska, dels de holländska diametralt motsatta erfarenheterna i saken och utreda effekterna av 2000 års ändring av 203 § i strafflagen på köp av sexuella tjänster av personer under 18 år. Arbetsgruppen skall avge sitt betänkande senast inom juni 2004.

Den norska "straffelovskommisjon" som arbetar med en ny norsk strafflag har åtminstone tills vidare förhållit sig reserverad till en kriminalisering av köp av sexuella tjänster (NOU 2002:4).

Danmark

I Danmark är det inte straffbart att erbjuda sexuella tjänster. Köp av sexuella tjänster är inte heller straffbart. Ett undantag är 223 a § i den danska strafflagen enligt vilken en kund som har samlag med en person under 18 år och betalar eller lovar att betala för detta döms till böter eller fängelse i högst två år.

I januari 2002 inlämnade Kristeligt folkeparti (KRF) en motion (L 132) om kriminalisering av sexuella tjänster. Enligt förslaget bör 223 a § i strafflagen ändras så att den gäller samtliga situationer där en person har samlag med en annan person mot ersättning eller mot löfte om ersättning. Folketinget har förkastat lagmotionen.

Island

Enligt 206 § i den isländska strafflagen är det straffbart att yrkesmässigt sälja sexuella tjänster. Däremot är det inte förbjudet att köpa sexuella tjänster. Att köpa sexuella tjänster av personer under 18 år är straffbart enligt ett tillägg som nyligen gjordes till strafflagen. I 206 § i strafflagen kriminaliseras koppleri, tvingande och uppmuntrande till sexuella tjänster samt uthyrning och hyrning av platser för sexuella tjänster.

Isländska justitiedepartementet har tillsatt en kommitté som har föreslagit att bl.a. straffbarheten för säljande av sexuella tjänster skall slopas eftersom kommittén anser att de prostituerade är offer som inte bör straffas. Kommittén har dock ansett det nödvändigt att det skall vara straffbart att bjuda ut sexuella tjänster på allmänna platser. Enligt kommitténs uppfattning har det tills vidare inte varit nödvändigt att i Island kriminalisera köp av sexuella tjänster. Kommittén har dock ansett det viktigt att följa med den svenska lagstiftningen i denna fråga. Tills vidare har kommitténs förslag inte lett till lagändringar,

Tyskland

I Tyskland trädde en ny lag om prostitution i kraft i början av 2002. I lagen ingår civilrättsliga, socialrättsliga och straffrättsliga bestämmelser.

I lagens 1 art. 1 § fastställs den prostituerades lagliga rätt till fordringar eller ersättningar, om de sexuella tjänsterna har utförts mot en ersättning som överenskommit på förhand. Dessutom har den prostituerade, särskilt inom yrkesmässig verksamhet, laglig rätt till den betalning eller ersättning som överenskommit, om man kommit överens om att utföra sexuella tjänster mot ersättning vid en på förhand överenskommen tidpunkt. Enligt 1 art. 2 § kan den i artikelns 1 § avsedda ersättningen inte överföras. Här görs dock ett undantag för bordellverksamhet. Enligt 1 art. 3 § skall prostituerade som arbetar för någon annan betraktas som arbetstagare, t.ex. i förhållande till socialförsäkring. I 2 art. görs vissa ändringar i strafflagen. Ändringar gjordes i paragraferna om utnyttjande av prostituerade och om koppleri.

I Tyskland är det inte straffbart att köpa sexuella tjänster. I 182 § i den tyska strafflagen finns däremot en bestämmelse om sexuellt utnyttjande av unga personer. I punkt 1.1 i 182 § kriminaliseras sexuella handlingar som utförs mot betalning. Punkten gäller sådant sexuellt utnyttjande av en person under 16 år som sker genom en person som fyllt 18 år. I 180 a § kriminaliseras utnyttjande av prostituerade och i 181 a § kriminaliseras koppleri. Dessa paragrafer ändrades i samband med lagen om prostitution.

I den tyska strafflagen och allmänna ordningslagen görs det skillnad mellan sexuella tjänster som utbjuds på allmän plats eller som på annat sätt medför störning och andra sexuella tjänster. Enligt 120 § i den tyska ordningslagen är det bl.a. förbjudet att bjuda ut sexuella tjänster i strid med vissa bestämmelser som gäller t.ex. tid eller plats. I 184 § i strafflagen finns en motsvarande bestämmelse som förutsätter upprepade överträdelser av bestämmelserna för att bli tillämplig.

Österrike

I Österrike finns ingen straffrättslig lag-

stiftning på förbundsstatsnivå om vare sig köpande eller säljande av sexuella tjänster. Däremot har delstaterna straffrättsligstitutionsreglering i form av ordningsbestämmelser och polislagar samt prostitutionslagar som innehåller närmare kriminaliseringsbestämmelser. Begränsningarna och påföljderna hör huvudsakligen samman med den allmänna ordningen och skyddet av minderåriga. Lagstiftning om prostitution finns i så gott som samtliga österrikiska delstater och i denna lagstiftning förbjuds särskilt prostitution på allmänna platser och störande prostitution. I delstaternas särskilda bestämmelser har även köp av sexuella tjänster av personer under 19 år kriminaliserats och minderårigas tillträde till bordeller har förbjudits. De österrikiska bordellerna är i sig beroende av tillstånd och detaljerade bestämmelser om dem finns i åtta delstater — det totala antalet delstater är nio.

Frankrike

I den franska strafflagen har alla former av offentligt lockande av annan person till sexuellt umgänge mot betalning kriminaliserats i artikel 225—10—1. I artikel 225—10 straffbeläggs hållande av bordell och tillåtande av prostitution i lokaler som är öppna för allmänheten. I fråga om lokaler som allmänheten inte har tillträde till är det förbjudet att sälja eller hyra ut dem för prostitutionsändamål.

Den franska nationalförsamlingen antog i januari 2003 den s.k. interna säkerhetslagen som trädde i kraft i mars 2003. I fråga om prostitution blev sådana handlingar straffbara där en person genom sitt uppträdande offentligt lockar till sexuella förbindelser mot betalning.

Enligt artikel 225—12—1 skall den dömas till straff som köper, godkänner eller tar emot sexuella tjänster mot betalning av en prostituerad minderårig. Också minderåriga köpare och juridiska personer kan straffas för köp av sexuella tjänster av minderåriga. Detta brott är dessutom ett s.k. internationellt brott i Frankrike. Enligt den ändring av artikeln som gjordes genom inre säkerhetslagen är det också straffbart att köpa sexuella tjänster av en person som är särskilt utsatt på grund av

sjukdom, handikapp eller graviditet.

Nederländerna

I Nederländerna slopades det allmänna förbudet mot bordeller i strafflagen i oktober 2000. Det är inte straffbart att köpa och sälja sexuella tjänster. Samtidigt skärptes straffbestämmelserna om utnyttjande av prostituerade. Enligt artikel 250 a i den holländska strafflagen straffas vissa handlingar som hör samman med utnyttjande av prostitution, t.ex. tvingande till prostitution, människohandel i avsikt att förmå en människa att erbjuda sexuella tjänster mot betalning, lockande av minderårig till att erbjuda sexuella tjänster mot betalning, (ekonomisk) nytta av påtvingad prostitution och (ekonomisk) nytta av minderårigs prostitution. Enligt artikel 250 a kan straffet bli fängelse i högst åtta år.

Enligt den holländska strafflagen är det förbjudet att locka minderåriga att erbjuda sexuella tjänster mot betalning samt att profitera på minderårigas prostitution. Enligt artikel 250 a 2 kan straffet för utnyttjande av minderårigs prostitution bli fängelse i högst åtta år bl.a. i sådana fall där gärningen gäller ett barn under 16 år.

I Nederländerna är prostitution en laglig verksamhet som jämställs med andra serviceyrken. Detta betyder att t.ex. lagarna om arbetarskydd och olika lagar om företagssektorn gäller även prostituerade. Bordellverksamheten regleras av kommunala ordningsbestämmelser. Kommunerna och städerna kan bestämma om verksamheten inom sina områden, men ett totalförbud mot prostitution är inte möjligt. Det är möjligt att anställa prostituerade så länge de är myndiga och utövar arbetet frivilligt. De prostituerade har också en egen fackorganisation "De Rode Raad".

Grekland

Med stöd av artikel 351.3 i den grekiska strafflagen kan den som köper sexuella tjänster straffas om han eller hon är medveten om att säljaren handlar under tvång eller har blivit offer för människohandel för sexuellt utnyttjande på annat sätt. Enligt denna punkt i strafflagen är det generellt straffbelagt att ut-

föra "osedliga" handlingar med en person som tvingats till verksamheten eller som på annat sätt blivit offer för människohandel för sexuellt utnyttjande.

Bestämmelsen trädde i kraft i oktober 2002 vilket betyder att det tills vidare inte finns mycket erfarenhet av tillämpningen. Enligt uppgift beaktar domstolarna de omständigheter under vilka en överenskommelse om sexuella tjänster har träffats då det skall bedömas om köparen haft kännedom om säljarens ställning.

Enligt artikel 351 a i den grekiska strafflagen straffas den som mot ersättning utför en "osedlig" handling med en minderårig eller får två minderåriga att utföra en osedlig handling med varandra inför denna person eller någon annan vuxen. Straffet varierar enligt de minderårigas ålder.

Prostitution i sig har blivit laglig 1999 (lag 2734/1999). Enligt lagen kan laglig prostitution bedrivas med intyg för yrkesverksamhet. För att få ett sådant intyg har vissa villkor angående bl.a. ålder, civilstånd, hälsa och eventuell tidigare brottslighet uppställts. Lagliga sexuella tjänster kan erbjudas i de lokaler för yrkesutövning som myndigheterna godkänt. Enligt lag 2734/1999 kan den straffas som på allmän plats uppträder störande och genom "osedliga" ställningar, yttranden eller rörelser provocerar till kroppslig kontakt.

Övriga EU-stater

Belgien. Det är straffbart att locka kunder genom annonsering som kan leda till prostitution, organiserad prostitution, utnyttjande av prostituerade eller koppleri. Dessutom är det förbjudet att på allmän plats uppträda på ett prostitutionsprovocerande sätt. Enligt artikel 380.4 i den belgiska strafflagen är det förbjudet att ordna prostitution eller utnyttjande av minderåriga. Det är också förbjudet att utsätta minderåriga för prostitution och att erbjuda materiell eller ekonomisk nytta till minderåriga som ersättning för sexuella tjänster. En arbetsgrupp för prostitutionslagstiftningen har upprättats inom ramen för den belgiska senaten.

Storbritannien. Köpande och säljande av sexuella tjänster är inte i sig straffbara hand-

lingar, men prostitution får inte utövas på allmänna platser. Dessutom är det förbjudet att köpa sexuella tjänster av barn. Straffbarheten förutsätter att offret är under 18 år och att gärningsmannen inte har orsak att tro att offret är äldre än 18 år, eller att offret är yngre än 13 år. Maximistraffet är antingen 7 eller 14 år fängelse eller livstidsfängelse beroende på offrets ålder.

Spanien. Det är inte straffbart att köpa eller sälja sexuella tjänster, med undantag av köp av sexuella tjänster av minderåriga eller av på annat sätt omyndiga personer. Om prostitutionen är förknippad med tvång, bedrägeri, våld eller något annat brott är verksamheten dock straffbar.

Irland. Det är straffbart att göra reklam för sexuella tjänster eller att dela ut annonser om sådana tjänster i samband med köpande och säljande av sexuella tjänster. Det är också straffbart att på allmän plats locka till prostitution. Detta gäller den som bjuder ut tjänsterna, den som köper dem samt tredje part. Det är också straffbart att locka personer under 17 år till prostitution.

Italien. Det är inte straffbart att vare sig köpa eller sälja sexuella tjänster. Regeringen har avlåtit en proposition 2003 med förslag om bötesstraff för prostituerade och deras kunder för prostitution på allmän plats. Dessutom föreslås fängelsestraff för köp av sexuella tjänster av personer under 18 år. Förslaget är fortfarande under behandling i parlamentet.

Luxemburg. Köp av sexuella tjänster är straffbart endast om säljaren är under 18 år. Den som bjuder ut sexuella tjänster kan straffas om tjänsterna erbjuds särskilt aktivt eller provokativt. Utbudet av sexuella tjänster på allmän plats kan begränsas i städernas ordningsbestämmelser.

Portugal. I strafflagen finns inga bestämmelser om vare sig köpande eller säljande av sexuella tjänster. Däremot innehåller strafflagen bestämmelser som bl.a. gäller främjande eller befordrande av 14–16-åringars prostitution.

De baltiska länderna, Polen och Ryssland

Estland. Det finns ingen straffrättslig lagstiftning om köpande och säljande av sexuel-

la tjänster. Däremot innehåller strafflagen bestämmelser om tvingande av underåriga till prostitution och om medverkan till underårigas prostitution. I den politiska debatten har olika partier föreslagit en kriminalisering av köp av sexuella tjänster.

Lettland. Att köpa och sälja sexuella tjänster är inte straffbara handlingar. Köpande och säljande av sexuella tjänster på allmänna platser begränsas dock genom administrativa bestämmelser. Dessutom är det enligt 164 § i strafflagen straffbart att tvinga någon till prostitution.

Litauen. Säljande av sexuella tjänster har avkriminaliserats från ingången av maj 2003. Det är inte straffbart att köpa sexuella tjänster.

Polen. Att köpa och sälja sexuella tjänster är inte straffbara handlingar.

Ryssland. Den ryska strafflagen innehåller inga bestämmelser om prostitution. I Ryska federationens förvaltningslag förbjuds prostitution. Det är också förbjudet att skaffa sig inkomster genom annan persons prostitution. Ingendera lagen innehåller bestämmelser om köp av sexuella tjänster.

6.4. Bedömning av nuläget

I dagens läge är köpande och säljande av sexuella tjänster straffbara handlingar i vissa fall. Köp av sexuella tjänster av personer under 18 år är straffbart. Genom ordningslagen som antogs i februari 2003 blev det straffbart att köpa och mot betalning erbjuda sexuella tjänster på allmän plats. Ordningsslagen trädde i kraft vid ingången av oktober 2003.

År 2001 ställdes en skriftlig fråga om kriminalisering av köp av sexuella tjänster (SS 482/2001 rd, Ulla-Maj Wideroos /sv m.fl.) som besvarades av justitieministern. År 2002 inlämnades en åtgärdsmotion om kriminalisering av köp av sexuella tjänster (AM 178/2002 rd, Annika Lapintie /vänst m.fl.). I samband med riksdagsbehandlingen av ordningslagen konstaterade lagutskottet att bestämmelsen om prostitution i ordningslagen inte räcker till för att eliminera vissa missförhållanden, t.ex. marknadsföring av människohandel och sexuella tjänster i tidningar och på internet, eller för att uppfylla Finlands internationella förpliktelser rörande handeln

med människor. Utskottet menade därför att det behövdes en samlad bedömning av behovet av ny lagstiftning (LaUU 22/2002 rd).

Som det redan sagts i det föregående övervägdes en eventuell strafflagstiftning om prostitution i samband med totalrevideringen av strafflagen angående sexualbrotten. De ställningstaganden som framfördes i regeringens proposition (RP 6/1997 rd, s 168—169) och i lagutskottets betänkande (LaUB 3/1998 rd) kan fortfarande anses vara aktuella i viss utsträckning. Läget har dock förändrats. Prostitutionen och koppleriet har ökat och verksamheten har blivit än mer organiserad och systematisk. Situationen har beskrivits närmare i avsnitt 3.

I ett internationellt perspektiv gäller den straffrättsliga lagstiftningen om prostitution ofta den som bjuder ut sexuella tjänster eller den som drar nytta av prostitutionen, t.ex. kopplaren. Straffrättslig eller annan begränsande lagstiftning som gäller köparen av sexuella tjänster gäller vanligen endast köp av sexuella tjänster på allmän plats eller situationer där säljaren är minderårig. Den svenska lagstiftningen kan anses som ett undantag i detta sammanhang. Den svenska lagstiftningen som förbjuder köp av sexuella tjänster kan också betraktas som en ny lösning som tar sig an problemet ur ett nytt perspektiv.

De internationella förpliktelserna och rekommendationerna medför åtminstone inte tills vidare någon uttrycklig skyldighet att kriminalisera köpande eller säljande av sexuella tjänster. Det bör dock noteras att man i internationella sammanhang under den senaste tiden allt mer fokuserat möjligheterna att reducera efterfrågan på sexuella tjänster som leder till människohandel. Ett uttryckligt omnämnande om detta har också tagits med i artikel 9 i tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen, även om bestämmelsen inte förpliktar till straffrättsliga åtgärder. I Europarådets konvention om människohandel kommer det eventuellt att tas med en artikel som kommer att förplikta till åtminstone partiell kriminalisering av köp av sexuella tjänster. I de instrument som är av rekommendationstyp omnämns forskning och information som de främsta medlen att minska efterfrågan. De internationella förpliktelserna och rekommendationerna uteslu-

ter dock inte möjligheten till straffrättslig lagstiftning som minskar denna efterfrågan.

De kommunala ordningsstadgorna, t.ex. i Helsingfors, gjorde det möjligt att ingripa rätt effektivt i gatuprostitutionen. Ordningsslagen har ersatt de kommunala ordningsstadgorna. En samlad bedömning av situationen ger dock vid handen att ordningsslagens straffbestämmelse om prostitution kanske är otillräcklig. Ordningsslagens bestämmelse med förbud både mot att köpa och mot att mot betalning erbjuda sexuella tjänster på allmän plats är främst ett skydd av den allmänna ordningen. Dessutom ger den möjlighet att ingripa i främst gatuprostitutionen och i köp av sexuella tjänster på gatan. I Finland sker prostitutionen och köpandet av sexuella tjänster huvudsakligen på annat sätt än på gatan. De problem som hör samman med prostitutionen gäller inte heller enbart allmän ordning eller gatuprostitution, utan problemet är mer mångfasetterat.

7. Nuläge i fråga om regleringen av ordnande av olaglig inresa och olaglig vistelse

7.1. Lagstiftning och praxis

Ordnande av olaglig inresa är reglerad i 17 kap. 8 § strafflagen. Bestämmelsen trädde i kraft vid ingången av 1999. Tidigare fanns motsvarande bestämmelse i utlänningslagen. För ordnande av olaglig inresa döms den som 1) för in eller försöker föra in i Finland en utlänning som inte har sådant pass, visum eller uppehållstillstånd som krävs för inresa, 2) ordnar eller förmedlar transport till Finland för en utlänning som avses i 1 punkten, eller 3) till någon annan överlåter ett falskt, förfalskat eller för någon annan utfärdat pass, visum eller uppehållstillstånd för att användas i samband med inresa. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Som ordnande av olaglig inresa betraktas inte en gärning vilken bedömd som en helhet bör anses ha begåtts av godtagbara skäl, särskilt med beaktande av gärningsmannens bevekelsegrunder samt sådana förhållanden i utlänningens hemland eller i det land där han stadigvarande är bosatt som påverkar hans säkerhet.

I 63 § utlänningslagen (378/1991) före-

skrivs om utlänningsförseelse. För utlänningsförseelse döms bl.a. den som uppehåller sig i Finland utan föreskrivet pass, visum eller uppehållstillstånd eller utför förvärvsarbete i landet utan föreskrivet arbetstillstånd. Straffet är böter. Enligt regeringens proposition om en ny utlänningslag (RP 28/2003 rd) skall motsvarande bestämmelse ingå i 185 § i den nya lagen. Medverkande till utlänningsförseelse straffas enligt de allmänna bestämmelserna om medverkan till brott.

Enligt 47 kap. 6 a § strafflagen döms en arbetsgivare eller dennes företrädare som anställer eller i sin tjänst håller en utlänning som saknar behövt arbetstillstånd, för arbetstillståndsbrott till böter eller fängelse i högst ett år. För arbetstillståndsbrott döms även en entreprenad- eller underentreprenadgivare eller den som låter utföra arbete eller deras representant, som underlåter att försäkra sig om att utländska arbetstagare, vilka arbetar i entreprenad- eller underentreprenadarbete som han har givit till ett utländskt företag, eller att hyrd arbetskraft som ett utländskt företag har ställt till hans förfogande, har behövt arbetstillstånd.

Varje år har några domar angående ordnande av olaglig inresa meddelats. År 1999 meddelades tre bötesstraff, år 2000 ett ovillkorligt fängelsestraff och två bötesstraff och år 2001 ett villkorligt fängelsestraff och fyra bötesstraff.

7.2. Internationella överenskommelser och beslut

Tilläggsprotokollet mot människosmuggling till FN-konventionen mot gränsöverskridande organiserad brottslighet

Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (Paermokonventionen) och dess tilläggsprotokoll mot människosmuggling land-, luft- och sjövägen antogs den 15 november 2000. Tilläggsprotokollet skall tolkas tillsammans med konventionen. Finland undertecknade de båda instrumenten 12.12.2000 tillsammans med bl.a. de övriga EU-staterna. Konventionen har trätt i kraft internationellt den 29 september 2003. I Finland trädde konventionen i kraft den 11 mars 2004. Tilläggsprotokollet

trädde i kraft internationellt den 28 januari 2004.

Enligt *artikel 3* i tilläggsprotokollet avses med människosmuggling främjande, i syfte att direkt eller indirekt uppnå en ekonomisk eller annan materiell vinning, av en persons olagliga inresa i en stat i vilken han eller hon inte är medborgare eller stadigvarande bosatt. Olaglig inresa avser gränspassering utan att uppfylla de erforderliga villkoren för laglig inresa i den mottagande staten. Falsk rese- eller identitetshandling avser rese- eller identitetshandling som i) har förfalskats eller ändrats på ett avgörande sätt av en person eller en myndighet som inte lagligen är bemyndigad att upprätta eller utfärda sådan handling på en stats vägnar, ii) har otillbörligt utfärdats eller erhållits med hjälp av falska uppgifter eller genom bestickning, tvång eller på annat olagligt sätt eller iii) används av en annan person än den rättmätige innehavaren.

Tilläggsprotokollet tillämpas på brott som anges i artikel 6 i protokollet, när brottet är gränsöverskridande till sin natur och en organiserad brottslig sammanslutning är delaktig (*artikel 4*).

Enligt *artikel 5* i tilläggsprotokollet skall migranter inte åtalas med stöd av protokollet för att ha varit utsatta för sådant handlande som anges i artikel 6 i protokollet.

Artikel 6 gäller kriminaliseringsskyldigheten. Enligt punkt 1 skall varje part vidta de lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som erfordras för att straffbelägga följande gärningar när de begås uppsåtligen och i syfte att direkt eller indirekt uppnå en ekonomisk eller annan materiell vinning: a) Människosmuggling. b) När följande gärningar begås i syfte att möjliggöra människosmuggling: i) tillverkning av falsk rese- eller identitetshandling, ii) anskaffning, tillhandahållande eller innehav av en sådan handling. c) Att göra det möjligt för en person som inte är medborgare eller stadigvarande bosatt i en stat att stanna kvar där utan att uppfylla de erforderliga villkoren för att lagligen stanna kvar i staten på det sätt som anges i b i denna punkt eller på annat olagligt sätt.

Punkt 2 gäller medverkan och försök till brott. Försök till brott som anges i punkt 1 skall kriminaliseras om inte annat följer av grundprinciperna i partens rättsordning.

Punkt 3 gäller försvårande omständigheter. Omständigheter som äventyrar eller som kan förmodas äventyra migranternas liv eller säkerhet eller som är förenade med omänsklig eller förnedrande behandling, däribland utnyttjande, av sådana migranter skall fastställas som försvårande omständigheter till de brott som anges i punkterna 1 och 2.

Tilläggsprotokollets övriga artiklar gäller bl.a. människosmuggling till sjöss och brottsförebyggande åtgärder.

Europeiska unionens direktiv och rambeslut om förhindrande av hjälp till olaglig inresa och vistelse

Europeiska unionen antog 28.11.2002 ett direktiv om definition av hjälp till olaglig inresa, transitering och vistelse (2002/90/EG, EGT nr L 328, 5.12.2002, s. 17) och ett rambeslut om förstärkning av den straffrättsliga ramen för att förhindra hjälp till olaglig inresa, transitering och vistelse (2002/946/RIF, EGT nr L 328, 5.12.2002, s. 1). Direktivet och rambeslutet har ett nära samband. I det följande uppträder de under namnet direktivet respektive rambeslutet om hjälp till olaglig inresa.

Direktivet är ett instrument som hör till gemenskapens övernationella lagstiftningsbehörighet (den s.k. första pelaren). Utgångspunkten är att gemenskapen inte har behörighet att utfärda straffrättsliga normer även om gemenskapsrätten indirekt kan påverka den nationella straffrätten. Genom direktivet kan ingen direkt förpliktelse uppkomma för medlemsstaterna att föreskriva straff för gärningarna. Därför har förpliktelsen om straffrättsliga påföljder fastställts i ett rambeslut.

Enligt *artikel 1.1* i direktivet om hjälp till olaglig inresa skall varje medlemsstat anta lämpliga påföljder för a) den som avsiktligt hjälper en person som inte är medborgare i en medlemsstat att resa in i eller passera genom en medlemsstats territorium i strid mot denna stats lagstiftning om utlänningars inresa eller transitering, b) den som i vinstsyfte avsiktligt hjälper en person som inte är medborgare i en medlemsstat att vistas på en medlemsstats territorium i strid mot denna stats lagstiftning om utlänningars vistelse.

Enligt punkt 2 får varje medlemsstat besluta att inte införa påföljder för sådant handlande som avses i punkt 1 a genom att tillämpa sin nationella lagstiftning och praxis om syftet med handlandet är att ge humanitärt stöd till personen i fråga.

Enligt *artikel 2* skall påföljderna även tillämpas på anstiftan, annan medverkan och försök till överträdelse som avses i artikel 1.1.

Enligt *artikel 1.1* i rambeslutet om hjälp till olaglig inresa skall varje medlemsstat vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de överträdelse som anges i artiklarna 1 och 2 i direktivet medför effektiva, proportionella och avskräckande straffrättsliga påföljder som kan leda till utlämning. Enligt punkt 2 kan i tillämpliga fall de straffrättsliga påföljder som avses i punkt 1 åtföljas av följande åtgärder: förverkande av de transportmedel som har använts för att begå brottet, förbud mot att direkt eller genom mellanhand utöva den yrkesverksamhet under vilken brottet begicks och utvisning.

Enligt *artikel 1.3* skall varje medlemsstat säkerställa att sådana överträdelse som anges i artikel 1.1 a och, i den mån det är relevant, i artikel 2 punkt a i direktivet, medför frihetsstraff med en högsta straffsats som inte får understiga åtta år, om de har begåtts i vinstsyfte och under någon av följande omständigheter:

- Brottet har begåtts som ett led i en kriminell organisations verksamhet enligt rådets gemensamma åtgärd 98/733/RIF.
- Brottet har varit förenat med livsfara för de personer som utsätts för brottet.

Enligt *artikel 1.4* skall, om det är nödvändigt för att bevara enhetligheten i det nationella påföljdssystemet, de gärningar som anges i punkt 3 medföra frihetsstraff med en högsta straffsats som inte får understiga sex år, förutsatt att det är ett av de strängaste straffen för brott som är lika allvarliga.

Artikel 2 gäller juridiska personers ansvar som skall utsträckas till att omfatta hjälp till olaglig inresa, transitering och vistelse. *Artikel 3* gäller påföljder för juridiska personer.

Artikel 4 gäller behörighet. Varje medlemsstat skall vidta nödvändiga åtgärder för att fastställa sin behörighet med avseende på överträdelse som gäller olaglig inresa, tran-

sitering och vistelse och som begås a) helt eller delvis på medlemsstatens territorium, b) av en av dess medborgare eller c) till förmån för en juridisk person som är etablerad på denna medlemsstats territorium. Om inte annat följer av bestämmelserna i artikel 5, kan en medlemsstat, enligt punkt 2, besluta att inte tillämpa eller att endast i särskilda fall eller under särskilda omständigheter tillämpa behörighetsregeln i punkt 1 b eller 1 c. Enligt artikel 5.1 a skall varje medlemsstat som enligt sin nationella lagstiftning inte utlämnar sina egna medborgare vidta nödvändiga åtgärder för att fastställa sin behörighet rörande överträdelse som gäller hjälp till olaglig inresa, transitering och vistelse. Enligt punkt 1 b skall varje medlemsstat, när någon av dess medborgare anklagas för sagda överträdelser och den inte utlämnar denna person till den andra medlemsstaten enbart på grund av personens medborgarskap, hänskjuta fallet till sina egna behöriga myndigheter för väckande av åtal, om så är lämpligt.

Medlemsstaterna skall före 5.12.2004 sätta i kraft de lagar, förordningar och administrativa beslut som är nödvändiga för att följa bestämmelserna i direktivet. Medlemsstaterna skall också tillämpa samma tidsplan för genomförandet av rambeslutet.

7.3. Lagstiftningen i vissa andra länder

Sverige

I Sverige finns straffbestämmelserna om hjälp till olaglig inresa i utlänningslagen. Enligt 10 kap. 2 a § straffas den som hjälper en utlänning att komma in i Sverige i strid med föreskrifter i utlänningslagen eller i en författning som har utfärdats med stöd av lagen. Straffet är fängelse i högst sex månader eller, när omständigheterna är mildrande, böter.

Är brottet grovt döms till fängelse i högst två år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningen utförts mot ersättning, avsett ett stort antal personer, eller utförts under hänsynslösa former.

Enligt 10 kap. 5 § första stycket straffas den som i vinstsyfte planlägger eller organiserar verksamhet som är inriktad på att främja att utlänningar reser till Sverige utan pass eller de tillstånd som krävs för inresa i Sveri-

ge. Straffet är fängelse i högst fyra år eller, om brottet är mindre allvarligt, böter eller fängelse i högst sex månader. Enligt andra stycket döms den som hjälper en utlänning att resa till Sverige utan pass eller de tillstånd som krävs för inresa i Sverige för medhjälp till brott enligt första stycket, om han insåg eller hade skäligen anledning att anta att resan anordnats i vinstsyfte genom sådan verksamhet som där sägs.

I Sverige har regeringen nyligen avlåtit en proposition (2003/04:35) enligt vilken dessa bestämmelser skall revideras. Ändringarna är en följd av EU:s direktiv respektive rambeslut om hjälp till olaglig inresa samt tilläggsprotokollet mot människosmuggling till Palermo-konventionen.

Enligt förslaget skall brottsrubriceringen människosmuggling införas i 10 kap. 2 a §. För människosmuggling skall den dömas som uppsåtligt hjälper en utlänning att olovligt komma in i eller passera genom Sverige, en medlemsstat i Europeiska unionen eller Norge eller Island. Straffet föreslås bli fängelse i högst två år.

Enligt förslaget skall straffet för grov människosmuggling bli fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vissa ändringar föreslås också i bedömningsgrunderna. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningen utförts mot ersättning, utgjort ett led i en verksamhet som avsett ett stort antal personer eller utförts under former som innebär livsfara för utlänningen eller annars utförts under hänsynslösa former.

Om människosmugglingsbrottet är att anse som ringa döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Enligt förslaget skall 10 kap. få en helt ny straffbestämmelse (3 a §). Enligt den skall den dömas som genom att dölja en utlänning eller genom någon annan sådan åtgärd uppsåtligt hjälper utlänningen att olovligt uppehålla sig i Sverige, en medlemsstat i Europeiska unionen, Norge eller Island, om gärningen har skett i vinstsyfte. Straffet skall bli fängelse i högst två år eller, när omständigheterna är mildrande, böter.

Ändringar föreslås också i 10 kap. 5 §. Enligt den nya ordalydelsen gäller första stycket organiserande av människosmuggling. Brottsbeskrivningen motsvarar gällande 5 §.

Maximistraflet för brottet i dess grundform sänks eftersom den högsta straffsatsen förelås bli fängelse i högst två år, men en ny grov gärningsform införs. För grovt organiserande av människosmuggling skall dömas till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningen innefattar ett systematiskt utnyttjande av utlänningars utsatta situation eller om den innefattar livsfara eller annan hänsynslöshet gentemot utlänningarna.

Är brottet att anse som ringa döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Enligt förslaget skall också en bestämmelse som motsvarar det nuvarande andra stycket ingå i paragrafen.

Norge

Också i Norge återfinns straffbestämmelserna om ordnande av olaglig inresa i utlänningsslagen. Enligt 47 § 2 b straffas den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet förmedlar en arbetsplats eller en bostad till en utlänning eller som tillverkar eller förmedlar annonser, löften eller dokument när gärningen innebär otillbörligt utnyttjande av en utlänningssällning. Enligt 2 c i denna paragraf straffas den som uppsåtligt genom falska löften eller på annat otillbörligt sätt förmår en utlänning att resa till Norge i syfte att bosätta sig där. Enligt 47 § 2 d straffas den som till en annan person överlämnar ett pass, ett resedokument för flykting, ett annat resedokument eller en motsvarande handling som kan användas som resedokument, när gärningsmannen är medveten om eller borde ha varit förstått att utlänningen kan använda dokumentet för inresa i Norge eller i ett annat land.

Gärningar enligt 47 § 2 straffas med böter eller fängelse i högst två år.

Enligt 47 § 3 straffas den som i vinstsyfte hjälper en utlänning att vistas illegalt i Norge eller i ett annat land som deltar i Schengensamarbetet. Också den straffas som i vinstsyfte hjälper en utlänning att resa in illegalt i Norge eller i ett annat land som deltar i Schengensamarbetet.

Gärningar enligt 47 § 3 straffas med böter eller fängelse i högst tre år.

Enligt 47 § 4 straffas den som i vinstsyfte bedriver organiserad illegal verksamhet som avser att hjälpa utlänningar att resa in i Norge eller i ett annat land. Straffet är böter eller fängelse i högst sex år.

Danmark

Också i Danmark ingår straffbestämmelserna i utlänningsslagen. Enligt 59 § 5 i utlänningsslagen straffas den som 1) uppsåtligt hjälper en utlänning att olovligt komma in i eller passera genom Danmark eller vistas där, 2) uppsåtligt hjälper en utlänning att resa in i Danmark i syfte att därifrån olovligt resa in i ett annat land, 3) uppsåtligt hjälper en utlänning att olovligt komma in i eller passera genom ett annat land eller 4) i vinstsyfte hjälper en utlänning att olovligt vistas i ett annat land. Straffet är böter eller fängelse i högst två år.

Enligt 59 § straffas den som tar in en utlänning i Danmark, om utlänningen inte har det resedokument eller visum som behövs. Straffet är böter.

Tyskland

I Tyskland ingår straffbestämmelserna i utlänningsslagen och i lagen om asyl.

I 92 a § i utlänningsslagen finns en bestämmelse om smuggling av utlänningar. Enligt 1 mom. är det straffbart att t.ex. organisera eller hjälpa till med inresa för en utlänning som saknar pass, om verksamheten leder till ekonomisk fördel eller löfte om ekonomisk fördel eller om gärningsmannen upprepar sitt agerande eller agerandet avser flera utlänningar. Straffet kan bli böter eller fängelse i högst fem år.

Organiserad verksamhet tas upp i 2 mom. I sådana fall som avses i 1 mom. kan straffet bli fängelse i minst sex månader och högst tio år när verksamheten sker yrkesmässigt eller som ett led i verksamheten i en grupp som är organiserad för att begå brott som avses i bestämmelsen. Enligt 3 mom. är försök straffbart. I 4 mom. ingår en särskild bestämmelse om Schengenavtalet.

I 92 b § ingår en strängare straffskala. Enligt denna är straffet fängelse i minst ett år och högst tio år. Denna straffskala blir till-

lämplig när en gärning som avses i 92 a § 1 eller 4 mom. har utförts yrkesmässigt eller som ett led i verksamheten i en grupp som är organiserad för att begå brott som avses i bestämmelsen. Om brottet är mindre allvarligt kan straffet bli fängelse i minst sex månader och högst fem år.

Enligt 84 § lagen om asyl straffas den som lockar eller influerar en utlänning till att under asylprocessen eller rättsligt förfarande lämna falska eller ofullständiga uppgifter om t.ex. sin eventuella rätt till asyl. Straffet kan bli böter eller fängelse i högst tre år. De strängare straffskalorna gäller yrkesmässigt och organiserad verksamhet på samma sätt som i utlänningslagen.

7.4. Bedömning av nuläget

Behovet av att ändra lagstiftningen om olaglig inresa är främst en följd av de internationella förpliktelseerna. Dessutom kan det anses att det nuvarande högsta straffet, dvs. två år, är relativt lågt när det är fråga om organiserad verksamhet. I Finland har dock endast ett fåtal fall av omfattande människosmuggling kommit fram.

De internationella förpliktelseerna förutsätter att ändringar av följande typ görs i den nuvarande lagstiftningen om ordnande av olaglig inresa. Ändringsbehovet kommenteras mer i detalj i detaljmotiveringen.

Sätten att ordna olaglig inresa (17 kap. 8 § strafflagen) bör kompletteras så att bestämmelsen också täcker gärningar som begåtts för att ta in en utlänning i Finland endast i transitsyfte. Enligt Europeiska unionens direktiv om hjälp till olaglig inresa skall den straffas som hjälper en person som inte är medborgare i en EU-stat att resa in i en medlemsstat och den som hjälper en sådan person att passera en medlemsstats territorium i strid mot denna stats lagstiftning om utlänningsinresa eller transitering. I dagens läge är det oklart om gällande straffbestämmelse täcker transitering och därför måste detta nämnas särskilt i bestämmelsen.

Det måste också finnas en straffbestämmelse för en grövre form av brottet ordnande av olaglig inresa. Detta följer av Europeiska unionens rambeslut om hjälp till olaglig inresa enligt vilket det skall vara möjligt att för

hjälp vid olaglig inresa eller transitering döma till ett maximistraff på minst åtta år fängelse när brottet begåtts under försvärande omständigheter eller minst sex år, om det är nödvändigt för att bevara enhetligheten i det nationella påföljdssystemet.

Då den grova gärningsformen regleras kan man också ta hänsyn till att det enligt artikel 6.3 i tilläggsprotokollet mot människosmuggling till Palermokonventionen bör anses att omständigheter som äventyran eller som kan förmodas äventyra migranternas liv eller säkerhet eller omständigheter som är förenade med omänsklig eller förnedrande behandling av sådana emigranter skall betraktas som försvärande omständigheter. Dessa omständigheter kräver inte i sig en bestämmelse om en grövre gärningsform eftersom agerande under sådana omständigheter kunde bli straffbart som ett särskilt brott.

I detta sammanhang är det också skäl att göra en lagändring som gäller riksgrensbrott. Denna ändring har inte ett direkt samband med de internationella förpliktelseerna. I propositionen föreslås nya straffbestämmelser om människohandel och grov människohandel. För närvarande ingår det i bestämmelsen om riksgrensbrott (17 kap. 7 § strafflagen) ett 2 mom. med en undantagsbestämmelse om straffbarheten. Detta undantag bör också gälla då den som i formellt hänseende gjort sig skyldig till riksgrensbrott är offer för människohandel.

Det är inte alla internationella förpliktelser som leder till att den finska lagstiftningen behöver ändras. Särskilt följande frågor bör nämnas.

Direktivet om hjälp till olaglig inresa verkar inte nödvändigtvis förutsätta att kriminaliseringen av hjälp till olaglig inresa, transitering och vistelse också måste gälla handlingar som begåtts på de andra EU-ländernas territorier. Gärningar som strider mot lagstiftningen i de andra EU-länderna kan straffas enligt 1 kap. om tillämpningsområdet för finsk straffrätt, särskilt enligt 8 § som uttrycker principen om s.k. ställföreträdande lagskipning.

Tilläggsprotokollet mot människosmuggling till Palermokonventionen förutsätter inte ändring av strafflagens 17 kap. 8 § om ordnande av olaglig inresa. Enligt artikel 6.1 a i

tilläggsprotokollet skall människosmuggling, dvs. ordnande av olaglig inresa för att erhålla materiell vinning, kriminaliseras. Denna kriminaliseringsskyldighet tillmötesgås i 17 kap. 8 § 1 mom. punkterna 1 och 2 i strafflagen.

Enligt artikel 6.1 b i Palermokonventionens tilläggsprotokoll mot människosmuggling skall i) tillverkning av falsk rese- eller identitetshandling och ii) anskaffning, tillhandahållande eller innehav av sådan handling kriminaliseras när gärningarna begås i syfte att möjliggöra människosmuggling. Med falsk rese- eller identitetshandling avses rese- eller identitetshandling som i) har förfalskats eller ändrats på ett avgörande sätt av en person eller en myndighet som inte lagligen är myndigad att upprätta eller utfärda sådan handling på en stats vägnar, ii) har otillbörligt utfärdats eller erhållits med hjälp av falska uppgifter eller genom bestickning, tvång eller på annat olagligt sätt eller iii) används av en annan person än den rättmätige innehavaren.

Enligt 17 kap. 8 § 3 punkten strafflagen är det straffbart att till någon annan överlåta ett falskt, förfalskat eller för någon annan utfärdat pass, visum eller uppehållstillstånd för att användas i samband med inresa. Det verkar som om vissa av tillvägagångssätten i tilläggsprotokollet inte omfattas av denna punkt eftersom definitionen i tilläggsprotokollet också gäller tillverkning och innehav av falsk handling. Falsk handling är dessutom ett brett begrepp som också innefattar olaglig anskaffning av en handling och en handling som tillhör någon annan person. Gärningarna bör bedömas enligt straffbestämmelserna om förfalskning (33 kap. 1 § strafflagen) eller innehav av förfalskningsmaterial (33 kap. 4 §). Tillverkning av en handling som skett genom bestickning, tvång eller på annat olagligt sätt kunde bedömas enligt straffbestämmelserna om lämnande av oriktiga personuppgifter (16 kap. 5 §), ingivande av osant intyg till myndighet (16 kap. 8 §), givande av muta (16 kap. 13 §) eller olaga tvång (25 kap. 8 §).

Till den del dessa brottsrubriceringar inte motsvarar tillvägagångssätten enligt tilläggsprotokollet kunde gärningen bedömas som medverkan i ordnande av olaglig inresa, ef-

tersom den enligt tilläggsprotokollet sker för att möjliggöra människosmuggling, eller enligt 17 kap. 1 a § som deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Enligt artikel 4 skall nämligen tilläggsprotokollet tillämpas på brott där en organiserad brotlig sammanslutning är delaktig. Enligt punkt 92 i tolkningskommentaren till tilläggsprotokollet skall gärningarna i artikel 6 betraktas som ett led i organiserade brottsliga sammanslutningars verksamhet. Enligt punkt 93 i tolkningskommentaren gäller kriminaliseringsförpliktelsen angående innehav av falsk handling endast gärningar som avser människosmuggling och inte den omständigheten att personen som skall smugglas själv innehar en sådan handling.

Enligt artikel 6.1 c i Palermokonventionens tilläggsprotokoll mot människosmuggling skall det straffbeläggas att man gör det möjligt för en person att med hjälp av förfalskade handlingar eller på något annat olagligt sätt stanna kvar i en stat utan att denna person uppfyller de erforderliga villkoren för att lagligen stanna kvar i staten. Enligt punkt 94 i tolkningskommentaren får de olagliga medlen definieras nationellt. Möjligheten att straffbelägga medverkan i utlänningsförseelse, förfalskningsbrott och deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet motsvarar detta kriminaliseringskrav i tilläggsprotokollet. I vissa lägen, dock inte alltför ofta, kan sannolikt också straffbestämmelsen om arbetstillståndsbrott bli tillämplig. Enligt tilläggsprotokollet är det också i dessa fall fråga om organiserade brottsliga sammanslutningars verksamhet.

I fråga om Europeiska unionens direktiv respektive rambeslut om hjälp till olaglig inresa är situationen mer oklar. Enligt artikel 1.1 b i rambeslutet skall den straffas som i vinstsyfte avsiktligt hjälper en person som inte är medborgare i en medlemsstat att vistas på en medlemsstats territorium i strid mot denna stats lagstiftning om utlännings vistelse. Rambeslutet specificerar inte denna hjälp på något sätt. Med hänsyn till att den olagliga vistelsen sker i strid mot den nationella lagstiftningen är det möjligt att tolka detta så att även hjälpen får definieras nationellt. Det kan sålunda inte anses att punkt b förutsätter att hjälp till t.ex. olaglig vistelse

i landet skall kriminaliseras särskilt i finsk lagstiftning.

Det finns inget behov av att ändra gällande 17 kap. 8 § 2 mom. till följd av de internationella förpliktelseerna. Enligt momentet skall som ordnande av olaglig inresa inte betraktas en gärning vilken bedömd som en helhet bör anses ha begåtts av godtagbara skäl, särskilt med beaktande av gärningsmannens bevelsesgrunder samt sådana förhållanden i utlänningens hemland eller i det land där han stadigvarande är bosatt som påverkar hans säkerhet. I artikel 1.2 i direktivet görs det möjligt för medlemsstaterna att låta bli att införa påföljder för hjälp till olaglig inresa eller transitering om syftet med handlandet är att ge humanitärt stöd till personen i fråga. Ett sådant undantag tillåts också enligt tilläggsprotokollet mot människosmuggling till Palermo-konventionen eftersom det är människosmuggling som sker i syfte att direkt eller indirekt uppnå en ekonomisk eller annan materiell vinning som skall straffbeläggas. Enligt tolkningskommentaren (punkterna 88 och 92) avser man här att betona att verksamhet som sker av humanitära skäl eller till följd av nära familjerelationer inte bör kriminaliseras.

Det verkar inte vara nödvändigt att utvidga straffbarheten för försök till ordnande av olaglig inresa. Skyldigheten i artikel 6.2 i tilläggsprotokollet mot människosmuggling till Palermo-konventionen enligt vilken försök till brottet skall kriminaliseras är inte ovillkorlig. Enligt artikel 2 c i Europeiska unionens direktiv om hjälp till olaglig inresa skall medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att påföljderna även tillämpas på den som enligt 1 mom. försöker begå en överträdelse som avser hjälp till olaglig inresa, transitering och vistelse. Enligt det tidigare sagda utgår man från att en närmare definition av tillvägagångssätten för dessa straffbara gärningar blir beroende av nationell prövning. På motsvarande sätt kan det anses att det är tillräckligt att försök är straffbart till vissa delar. Därför verkar det inte finnas behov av att ändra 17 kap. 8 § strafflagen där försök att i Finland föra in en utlänning som inte har sådant pass, visum eller uppehållstillstånd som krävs för inresa jämställs med fullbordad gärning i 1 mom.

1 punkten.

Skyldigheten att kriminalisera försök till hjälp till olaglig vistelse i landet är mer problematisk. I direktivets anda bör hjälp till olaglig vistelse i landet närmast straffas som medhjälp till utlänningsförseelse eller förfalskningsbrott. Även arbetstillståndsbrott kunde komma i fråga om man gör den tolkningen att en arbetsgivare agerar i vinstsyfte på det sätt som avses i direktivet. Försök till medhjälp till utlänningsförseelse är inte straffbart liksom inte heller försök till medhjälp i allmänhet. När det är fråga om en så ringa förseelse är det inte motiverat med en särskild kriminalisering. Det kan anses tillräckligt att försök till hjälp till olaglig vistelse är straffbart i vissa fall. I praktiken kan medhjälp främst gälla överlämnande i vinstsyfte av falska handlingar till utlänningar som vistas olagligt i landet. Ett försök till ett sådant brott kunde bedömas som försök till förfalskningsbrott eller som innehav av förfalskningsmaterial. När åtal eller straff övervägs bör man därför beakta att det kan vara fråga om en situation av den typ som regleras i 17 kap. 8 § 2 mom. där brottet sammantaget har begåtts av godtagbara skäl.

Man kan också hänvisa till att enligt skäl 2 i ingressen till såväl direktivet som rambeslutet är syftet med dessa instrument att åtgärder bör vidtas för att bekämpa olaglig invandring, både i samband med gränspassage i strikt mening och i avsikt att stödja nätverk som utnyttjar människor. Det kan alltså anses att de fokuserar organiserad hjälp till olaglig inresa. Direktivet och rambeslutet kan knappast förplikta till en lika täckande kriminalisering av hjälp till olaglig vistelse i landet.

Det är inte nödvändigt att skärpa straffskalan för ordnande av olaglig inresa eller för utlänningsförseelse. Enligt artikel 1.1 i rambeslutet om hjälp till olaglig inresa skall de överträdelser som anges i direktivet kunna leda till utlämning.

Eftersom det är fråga om ett rambeslut av Europeiska unionen skall utlämningen bedömas enligt EU:s gällande utlämningsregler. I slutet av 2003 stiftades en lag om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003). Genom denna lag och vissa lagar som har samband med den genomfördes

rambeslutet om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna. Lagarna trädde i kraft den 1 januari 2004.

Enligt 2 § lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen skall utlämning beviljas, om det strängaste straffet enligt den ansökande medlemsstatens lagstiftning för den gärning som ligger till grund för framställningen är ett frihetsstraff på minst ett år, och gärningen enligt finsk lag utgör brott eller skulle utgöra brott om den hade begåtts i Finland under motsvarande förhållanden. Det är alltså tillräckligt att gärningen är kriminaliserad i Finland för att den skall uppfylla förpliktelsen om utlämning i rambeslutet om hjälp till olaglig inresa. Straffskalan för utlämningsförseelse som endast innehåller möjlighet till böter är sålunda också tillräcklig.

Med hänsyn till statens straffrättsliga behörighet behövs ingen utvidgning. Bestämmelserna om behörighet i artikel 4 i rambeslutet om hjälp till olaglig inresa motsvarar artikeln om behörighet i rambeslutet om människohandel. Den behandlas i detaljmotiveringen angående 1 kap. 7 § strafflagen. Där konstateras att bestämmelsen om människohandel inte kräver ändring av strafflagens 1 kap. om tillämpningsområdet för finsk straffrätt. På motsvarande sätt förutsätter inte heller rambeslutet om hjälp till olaglig inresa någon ändring av 1 kap. strafflagen. I fråga om ordnande av olaglig inresa bör Finland i enlighet med artikel 4.2 fatta ett beslut om att inte tillämpa behörighetsreglerna i punkt 1 b och c eller om tillämpning av dessa endast i vissa fall eller i vissa situationer, t.ex. då villkoren för dubbel straffbarhet uppfylls. Detta behövs eftersom behörigheten enligt punkterna b och c går något längre än Finlands behörighet enligt 1 kap. strafflagen.

8. Nuläge i fråga om regleringen av barnpornografi

8.1. Lagstiftning och praxis

Vid ingången av 1999 trädde totalrevideringen av den straffrättsliga regleringen angående pornografi i kraft. Speciallagen angående osedliga publikationer upphävdes och

bestämmelserna om pornografi infördes i strafflagen. I detta sammanhang avgränsades pornografi till att avse barn-, vålds- och djurpornografi.

Strafflagens 17 kap. 18 § gäller spridning av pornografisk bild. Enligt paragrafen skall den som saluför eller till uthyrning bjuder ut eller sprider eller i detta syfte tillverkar eller i landet för in bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar barn, våld eller tidelag dömas för spridning av pornografisk bild till böter eller fängelse i högst två år. Enligt 2 mom. gäller det som bestäms i 17 § 2 mom. om situationer där gärningen lämnas ostraffad också de fall som avses i 18 §.

Enligt 17 kap. 19 § strafflagen skall för innehav av barnpornografisk bild den dömas som orättmätigt innehar ett fotografi, ett videoband, en film eller någon annan verklighetstrogen bildupptagning som visar ett barn som deltar i samlag eller i något därmed jämförbart sexuellt umgänge, eller som visar barn på något annat uppenbart sedlighets-sårande sätt. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader.

Det har inte definierats vad som avses med barn i denna paragraf. Enligt regeringens proposition om denna strafflagsreform är det inte alltid möjligt att fastställa om bilden eller bildupptagningen skildrar ett barn. Eftersom barnpornografiska bilder i regel framställs i utlandet är det inte alltid ens möjligt att utreda barnets exakta ålder. Även i fråga om bilder som framställts i Finland kan modellerna förbli okända. Enligt propositionen är det väsentliga i denna fråga att man kan göra iakttagelsen att pubertetsutvecklingen inte är fullbordad hos personen på bilden. Dessutom kan åldersgränsen för sexuellt umgänge med barn ge ytterligare vägledning (RP 6/1997 rd, s.147). I Finland är denna åldersgräns 16 år.

År 1999 dömdes böter i två fall för spridning av pornografisk bild. År 2000 meddelades fem bötesstraff och år 2001 två bötesstraff. Det är inte nödvändigtvis fråga om barnpornografi i dessa fall. För innehav av barnpornografisk bild dömdes ett bötesstraff år 1999, en villkorlig fängelsedom år 2000 och tre bötesstraff år 2001.

8.2. Internationella överenskommelser och beslut

FN-konventionen om barnets rättigheter och dess fakultativa protokoll

Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter antogs av FN:s generalförsamling 1989 och den trädde i kraft 1990. I Finland trädde konventionen i kraft 1991 (FördrS 59—60/1991). I konventionen avses med barn varje människa under 18 år, om inte myndighet uppnås tidigare enligt den lag som gäller för barnet (artikel 1). Enligt artikel 34 åtar sig konventionsstaterna att skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. För detta ändamål skall konventionsstaterna särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra a) att ett barn förmås eller tvingas att delta i en olaglig sexuell handling, b) att barn utnyttjas för prostitution eller annan olaglig sexuell verksamhet, c) att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och i pornografiskt material.

Till konventionen hör två fakultativa protokoll från 2000, dvs. protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter och protokollet mot försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi. Det förstnämnda av dessa protokoll har trätt i kraft i Finland år 2002. I detta sammanhang behandlas det senare protokollet till den del som gäller barnpornografi. Övriga delar av protokollet har redan tagits upp i avsnitten om människohandel och koppleri.

I *artikel 1* i protokollet kommer konventionsstaterna överens om att förbjuda försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi enligt bestämmelserna i protokollet. I *artikel 2* preciseras det att barnpornografi avser framställning, av vilket som helst slag, av ett barn som deltar i verkliga eller simulerade oförblommerade sexuella handlingar eller varje framställning av ett barns könsorgan för huvudsakligen sexuella syften (punkt c).

Enligt *artikel 3.1* skall varje konventionsstat säkerställa att åtminstone de handlingar och verksamheter som anges i punkterna 1 a—c omfattas av dess straffrättsliga lagstiftning, oavsett var brotten begås och oavsett om de begås på individuell basis eller i

organiserad form. Enligt punkt c avses med sådana handlingar: att producera, distribuera, sprida, importera, exportera, bjuda ut eller sälja eller att för sådant syfte inneha barnpornografi.

Enligt artikel 3.2 skall försök att begå samt medhjälp och annan medverkan till någon av de nämnda handlingarna vara straffbara oavsett var de begås eller av vem de begås. I artikel 3.3 åläggs konventionsstaterna att belägga sådana brott med lämpliga straff som beaktar deras allvarliga beskaffenhet. I artikel 3.4 utsträcks protokollets räckvidd till att även omfatta juridiska personer. Juridiska personers ansvar kan vara straffrättsligt, civilrättsligt eller administrativt beroende på konventionsstatens nationella rättsliga principer.

I *artikel 4.1* åläggs varje konventionsstat att utsträcka sin behörighet till de brott som anges i artikel 3.1 när brotten begås på dess territorium eller ombord på ett fartyg eller flygplan som är registrerat i den staten. Enligt eget val får varje konventionsstat också fastställa sin behörighet över dessa brott när brottet begås utanför dess territorium men den misstänkta gärningsmannen är medborgare eller bosatt i den staten (punkt 2 a) eller när offret är medborgare i den staten (punkt 2 b). Enligt punkt 3 förpliktar protokollet varje medlemsstat till att vidta de åtgärder som kan vara nödvändiga för att fastställa sin behörighet över de nämnda brotten när den misstänkta gärningsmannen vistas på dess territorium och den inte utlämnar honom eller henne till en annan konventionsstat av det skälet att brottet har begåtts av en av dess medborgare. Protokollet utesluter dock inte någon straffrättslig behörighet som utövas i enlighet med nationell lagstiftning.

I *artikel 5* finns bestämmelser om utlämning. Spridning och innehav av barnpornografi räknas till de utlämningsbara brott som avses i befintliga utlämningsavtal mellan konventionsstaterna och i varje utlämningsavtal som senare ingås mellan dem. I *artikel 6* konstateras att konventionsstaterna skall ge varandra största möjliga bistånd i samband med utredningar eller lagförings- eller utlämningsförfaranden. *Artikel 7* gäller beslag och förverkande av föremål som använts för att begå brott och av vinster som härrör från

sådana brott. I *artikel 8* finns bestämmelser om skydd av barnoffrens rättigheter och intressen under det straffrättsliga förfarandet.

ILO-konventionen om förbud mot och omedelbara insatser för att avskaffa de värsta formerna av barnarbete

Internationella arbetskonferensen antog 1999 en konvention om förbud mot och omedelbara insatser för att avskaffa de värsta formerna av barnarbete. Konventionen trädde i kraft i Finland 2001 (FördrS 16/2000). De delar av konventionen som gäller människohandel och prostitution har redan kommenterats.

Konventionen förpliktar varje medlemsstat som ratificerar konventionen att vidta omedelbara och effektiva åtgärder för att förbjuda och avskaffa de värsta formerna av barnarbete. I *artikel 2* fastställs att med barn avses alla personer under 18 år. Enligt *artikel 3* omfattar uttrycket "de värsta formerna av barnarbete" bl.a. utnyttjande, rekrytering och utbudande av barn för prostitution, produktion av pornografiska framställningar eller pornografiska framträdanden (punkt b).

I den kompletterande rekommendationen till konventionen uppmanas medlemsstaterna i punkt 11 under rubriken III Verkställande att samarbeta med internationella strävanden som arbetar för brådskande förbud mot och avskaffande av de värsta formerna av barnarbete genom att insamla och utbyta information om brott (punkt a), avslöja och väcka åtal mot personer som är inblandade i försäljning av och handel med barn eller användande eller erbjudande av barn till olagliga aktiviteter, prostitution, framställning av pornografi eller pornografiska föreställningar (punkt b) och genom att registrera de personer som begår sådana brott (punkt c). I punkt 12 i rekommendationen uppmanas medlemsstaterna att föreskriva att bl.a. de handlingar som anges i punkterna a–c i artikel 3 i konventionen skall vara straffbara handlingar.

Europarådets konvention om s.k. cyberbrottslighet

Inom Europarådet ingicks en konvention om cyberbrottslighet (Convention on Cyber-

crime) 2001. Enligt *artikel 9.1* i konventionen skall varje konventionsstat vidta de lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som erfordras för att i sin nationella lagstiftning straffbelägga följande gärningar när de begås uppsåtligen: a) att producera barnpornografi för distribution genom ett datorsystem, b) att bjuda ut barnpornografi eller göra barnpornografi tillgängligt genom ett datorsystem, c) att distribuera eller överföra barnpornografi genom ett datorsystem, d) att för egen räkning eller för någon annan skaffa fram barnpornografi genom ett datorsystem, och e) att inneha barnpornografi i ett datorsystem eller på ett datalagringsmedium. I artikeln avses med "barnpornografi" bl.a. pornografiskt material som skildrar a) en minderårig som ägnar sig åt handling med tydlig sexuell innebörd, b) en person som ser ut att vara minderårig och ägnar sig åt handling med tydlig sexuell innebörd, c) realistiska bilder som föreställer en minderårig som ägnar sig åt handling med tydlig sexuell innebörd (punkt 2). Enligt punkt 2 avses med minderårig personer under 18 år. Konventionsstaterna får tillämpa en lägre åldersgräns som dock inte får vara lägre än 16 år (punkt 3). Enligt punkt 4 har varje konventionsstat rätt att förbehålla sig rätten att inte tillämpa punkt 1 d och e och punkt 2 b och c, helt eller delvis.

Enligt den arbetsgrupp som förberett det nationella ikraftsättandet av konventionen är det ändamålsenligt att genomföra de ändringar som artikeln kräver i samband med de ändringar som följer av rambeslutet om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi och att i det sammanhanget också överväga behovet av en eventuell reservation. (Betänkande av arbetsgruppen för IT-brottslighet, justitieministeriets arbetsgruppsbetänkanden 2003:6)

Enligt *artikel 11.1* skall varje konventionsstat vidta de åtgärder som erfordras för att straffbelägga anstiftan och medhjälp bl.a. i fråga om de gärningar som anges i artikel 9. Enligt punkt 2 skall varje konventionsstat vidta åtgärder för att straffbelägga försök. Skyldigheten att kriminalisera försök till brott enligt artikel 9 gäller punkterna a och c (att producera barnpornografi för distribution genom ett datorsystem, att distribuera eller överföra barnpornografi genom ett dator-

system). En stat har rätt att förbehålla sig rätten att inte tillämpa artikel 11.2, helt eller delvis. Enligt arbetsgruppen för IT-brottslighet kan behovet av denna reservation bedömas i samband med beredningen av de ändringar som det nämnda rambeslutet kräver.

Enligt *artikel 12* i konventionen skall juridiska personers ansvar utsträckas till att omfatta de brott som avses i konventionen. Ansvaret kan vara straff- eller civilrättsligt eller administrativt, om inget annat följer av konventionsstatens nationella rättsliga principer. Arbetsgruppen för IT-brottslighet anser därför i sitt betänkande att det inte behövs någon reservation även om straffansvaret i fråga om juridiska personer inte omfattar samtliga brott enligt konventionen. En juridisk person kan nämligen alltid bli skadeståndsansvarig.

Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi

I december 2003 antog Europeiska unionens råd ett rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi.

Enligt rambeslutets *artikel 1 a* avses i rambeslutet med barn varje person som är yngre än 18 år. Enligt punkt b avses med barnpornografi pornografiskt material som avbildar eller föreställer i) ett verkligt barn som är inblandat i eller ägnar sig åt handling med tydlig sexuell innebörd, inbegripet obscen exponering av ett barns könsorgan eller blygdregion, eller ii) en verklig person som ser ut att vara ett barn och är inblandad i eller ägnar sig åt sådan handling som avses i led i, eller iii) realistiska bilder på ett fiktivt barn som är inblandat i eller ägnar sig åt sådan handling som avses i led i.

Artikel 2 i rambeslutet gäller sexuellt utnyttjande av barn. Artikeln har redan kommenterats i avsnittet om koppleri.

Artikel 3 gäller barnpornografi. Enligt punkt 1 skall varje medlemsstat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att straffbelägga följande avsiktliga handlingar, oavsett om de utförs med hjälp av ett datorsystem eller inte, när de begås orättmätigt: a) Framställning av barnpornografi. b) Distribution, spridning eller överföring av barnpornografi.

c) Utbudande eller tillhandahållande av barnpornografi. d) Förvärv eller innehav av barnpornografi. Enligt punkt 2 får en medlemsstat göra undantag från straffrättsligt ansvar för sådana handlingar avseende barnpornografi som a) avses i artikel 1 b ii, när den verkliga människa som ser ut att vara ett barn i själva verket var 18 år eller äldre vid utbildningstillfället, eller b) avses i artikel 1 b i och 1 b ii, när det gäller framställning och innehav, om bilder på barn som uppnått sexuell myndighetsålder framställs och innehåses med dessa personers medgivande och endast för deras privata bruk. Även när det fastställts att ett medgivande har förelegat, skall detta inte anses giltigt om till exempel högre ålder, mogenhet, position, ställning, erfarenhet eller offrets beroende av förövaren har missbrukats för att uppnå detta medgivande. Enligt punkt c får undantag från straffrättsligt ansvar också göras för sådana handlingar avseende barnpornografi som avses i artikel 1 b iii, när det fastställs att en persons framställning och innehav av det pornografiska materialet endast sker för privat bruk, om inget pornografiskt material som avses i artikel 1 b i och 1 b ii har använts för dess framställning, och förutsatt att handlingen inte medför någon risk för spridning av materialet.

Artikel 4 gäller försök och medverkan. Skyldigheten att kriminalisera anstiftan och medhjälp gäller samtliga barnpornografibrott enligt artikel 3. Skyldigheten att kriminalisera försök gäller framställning, distribution, spridning och överföring av barnpornografi.

Artikel 5 gäller påföljder och försvärande omständigheter. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att bl.a. de brott som avses i artiklarna 3 och 4 skall beläggas med straffrättsliga påföljder som innebär ett längsta frihetsberövande om minst ett till tre år.

I artikeln fastställs också att om brottet gäller framställning, distribution, spridning, överföring, utbudande eller tillhandahållande av barnpornografi (alltså inte innehav) och offret är ett barn som inte uppnått sexuell myndighetsålder enligt den nationella lagstiftningen skall maximistrafet under försvärande omständigheter kunna bli fängelse i minst 5—10 år. Dessa försvärande omstän-

digheter är: Gärningsmannen har medvetet eller genom hänsynslöshet satt barnets liv på spel. Brottet har begåtts med användande av grovt våld eller har vållat barnet svår skada. Brottet har begåtts inom ramen för en kriminell organisation enligt definitionen i gemensam åtgärd 98/733/RIF av den 21 december 1998 om att göra deltagande i en kriminell organisation i Europeiska unionens medlemsstater till ett brott. För att den strängare straffskalan skall bli tillämplig räcker det att en av dessa försvårande omständigheter föreligger.

Enligt artikel 5.3 skall varje medlemsstat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att en fysisk person, som har dömts för något av de brott som avses i artiklarna 3 och 4, i förekommande fall kan æstängas, tillfälligt eller permanent, från utövande av sådan verksamhet som hänför sig till tillsyn av barn.

Artikel 6 i rambeslutet gäller juridiska personers ansvar. På grunder som anges närmare i artikeln skall ansvaret gälla brott som avses i artiklarna 3 och 4 och som begås till förmån för juridiska personer av någon person som har en ledande ställning inom den juridiska personens organisation eller som agerar som en del av den juridiska personen. Enligt artikel 7 skall det vara möjligt att göra juridiska personer till föremål för effektiva, proportionella och avskräckande påföljder, som innefattar bötesstraff eller administrativa avgifter och som får innefatta också andra påföljder som anges närmare i artikeln.

Enligt artikel 8.1 skall varje medlemsstat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att fastställa sin behörighet beträffande brott som avses i artiklarna 3 och 4, när a) brottet har begåtts helt eller delvis inom medlemsstatens territorium, b) gärningsmannen är medborgare i medlemsstaten, eller c) gärningen har begåtts till förmån för en juridisk person som är etablerad inom medlemsstatens territorium. En medlemsstat får besluta att den inte kommer att tillämpa eller endast i särskilda fall eller under särskilda omständigheter kommer att tillämpa bestämmelserna om behörighet i punkt 1 b och 1 c, när brottet begås utanför dess territorium (punkt 2). En medlemsstat som enligt sin lagstiftning inte utlämnar sina egna medborgare

skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att fastställa sin behörighet över och i lämpliga fall lagföra de brott som avses i artiklarna 3 och 4 som har begåtts av dess egna medborgare utanför dess territorium (punkt 3). Varje medlemsstat skall sörja för att dess behörighet omfattar situationer i vilka brott enligt artikel 3 och, i den mån det är relevant, artikel 4, begås med hjälp av ett datorsystem, till vilket åtkomsten skett från dess territorium, oavsett om datorsystemet är beläget inom dess territorium (punkt 5).

8.3. Lagstiftningen i vissa andra länder

Sverige

Bestämmelserna om barnpornografibrott ingår i 16 kap. 10 a § i brottsbalken. För detta brott döms den som 1) skildrar barn i pornografisk bild, 2) sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan, 3) förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn, 4) förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller 5) innehar en sådan bild av barn. På samma sätt döms den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaktsamhet sprider en barnpornografisk bild.

Straffet är fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, böter eller fängelse i högst sex månader.

Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som, när det framgår av bilden och omständigheterna kring den, är under 18 år.

I 16 kap. 10 a § ingår också bestämmelser om grovt barnpornografibrott. För grovt barnpornografibrott döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om det har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövas systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barn utsätts för särskilt hänsynslös behandling.

Rambeslutet om bekämpande av sexuell utnyttjande av barn och barnpornografi har

godkänts. Man har gjort bedömningen att det kommer att kräva vissa lagändringar, men dessa utreds närmare i samband med den revidering av bestämmelserna om sexualbrott som också annars är aktuell (prop 2003/04:12, s. 28).

Norge

Enligt 204 § 1 d i den norska strafflagen skall den dömas till straff som framställer, inför i landet, innehar, överlåter eller mot ersättning skaffar fram sexuella bilder där barn används ("det gjøres bruk av barn"). Straffet är böter eller fängelse i högst tre år. Enligt det andra stycket avses med barn personer under 18 år och personer som verkar vara under 18 år. Enligt tredje stycket är straffet böter eller fängelse i högst sex månader för gärningar som begåtts av oaktsamhet. Enligt det femte stycket kan den som begår en gärning enligt 1 d lämnas ostraffad när bilden tas på en person mellan 16 och 18 år eller när en sådan bild innehas, om den avbildade personen samtyckt till handlingen och han eller hon och gärningsmannen är ungefär lika gamla och befinner sig på ungefär samma utvecklingsnivå.

Straffbestämmelsen tillämpas inte i fråga om bilder där någon som klart och tydligt är över 18 år föreställer ett barn.

Danmark

Enligt 235 § 1 i den danska strafflagen skall den dömas till straff som sprider pornografiska bilder på barn under 18 år. Straffet är böter eller fängelse i högst två år eller vid försvårande omständigheter högst sex år. Som försvårande omständigheter bedöms särskilt det att barnets liv satts på spel, att grovt våld använts, att barnet försakats allvarlig skada eller att bildspridningen sker systematiskt eller organiserat. Enligt 235 § 2 är straffet för innehav av barnpornografi enligt första stycket böter eller fängelse i högst ett år. Enligt 235 § 3 straffas inte den för innehav som innehar en bild på en person som fyllt 15 år, om han eller hon har samtyckt till innehavet.

I den regeringsproposition där åldersgränsen 18 år infördes påpekades det att det i

straffhänseende avgörande är om personen verkar vara under 18 år eller ej i sådana fall där man inte känner till identitet och ålder på den person som bilden skildrar (2002—03—117, s. 33). Om dock denna person i verkligheten är över 18 år tillämpas 235 § inte.

Tyskland

I 184 § i den tyska strafflagen återfinns bestämmelser om spridning av pornografiska publikationer. Publikation definieras i 11 § och därmed avses ljud- eller bildupptagning, register, bild eller annan framställning (Darstellung). Lagens 184 § 1 mom. gäller spridning av pornografiska publikationer i allmänhet, t.ex. att bjuda ut sådana till personer under 18 år. Paragrafens 2 mom. gäller rundradioverksamhet.

Barnpornografi behandlas särskilt i 184 § 3 mom. Enligt detta moment skall den dömas som t.ex. sprider, offentligt ställer ut, offentliggör, visar eller på annat sätt tillgängliggör, tillverkar, skaffar, levererar, lagrar, bjuder ut, annonserar eller gör reklam för pornografiska publikationer som innehåller våld, sexuellt utnyttjande av barn eller könsumgänge med djur. Straffet är fängelse i minst tre månader och högst fem år när den pornografiska publikationen innehåller sexuellt utnyttjande av barn. I övriga fall är straffet böter eller fängelse i högst tre år.

Paragrafens 4 mom. gäller spridning av barnpornografi som sker yrkesmässigt eller inom ramen för en organiserad grupp. Enligt momentet blir straffet fängelse i minst sex månader och högst tio år när en publikation i de fall som avses i 3 mom. innehåller faktiskt eller verklighetstroget sexuellt utnyttjande av barn och gärningsmannen agerar yrkesmässigt eller inom en grupp som är organiserad för att utföra brott som anges i bestämmelsen.

Paragrafens 5 mom. gäller situationer där en person för sin egen eller för någon annans räkning försöker komma över eller innehar pornografisk publikation som innehåller faktiskt eller verklighetstroget sexuellt utnyttjande av barn. Straffet kan bli böter eller fängelse i högst ett år. Enligt paragrafens 6 mom. tillämpas 5 mom. dock inte på agerande där det enda syftet är att utföra lagliga

officiella eller yrkesmässiga uppgifter.

Strafflagens bestämmelser om sexualbrott har reviderats 2003. Regleringen av spridning av pornografiska publikationer har delats upp i flera bestämmelser och spridning, anskaffning och innehav av barnpornografi regleras i 184 b §. Att skaffa barnpornografi åt någon annan skall straffas strängare än för närvarande. Den gamla straffskalan om böter eller fängelse i högst ett år har ersatts med fängelse i minst tre månader och högst fem år. Dessutom skärps straffet för anskaffande och innehav av barnpornografi från nuvarande ett års fängelse till fängelse i två år. De nya bestämmelserna träder i kraft 1.4.2004.

8.4. Bedömning av nuläget

På det nationella planet verkar det inte finnas något omedelbart behov av att ändra strafflagens gällande reglering av barnpornografi. De ovan kommenterade internationella förpliktelseerna kräver dock att bestämmelserna ändras. Behovet av ändringar behandlas närmare i detaljmotiveringen.

I bestämmelserna om barnpornografi måste en fast åldersgräns införas. Åldersgränsen 18 år förutsatt både i FN:s fakultativa protokoll till konventionen om barnets rättigheter och i Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Samma åldersgräns förutsatts också i den redan tidigare godkända ILO-konventionen mot de värsta formerna av barnarbete. Europarådets konvention om cyberbrottslighet medger dock en fast åldersgräns på 16 eller 17 år.

I tilläggsprotokollet till konventionen om barnets rättigheter anges export av barnpornografi som ett särskilt brott. Även om uttrycket spridning i gällande 17 kap. 18 § strafflagen kan anses omfatta export, är det skäl att nämna utförelse ur landet särskilt för tydlighetens skull.

Tilläggsprotokollet till konventionen om barnets rättigheter verkar förplikta till kriminalisering av framställning och import av barnpornografi också i sådana fall där gärningen inte begås i spridningssyfte. EU:s rambeslut innehåller inte heller någon avgränsning enligt vilken framställning eller anskaffning skall vara straffbara endast om

gärningarna sker i spridningssyfte. I sig kunde man anse att det i dessa fall är fråga om innehav av barnpornografi i allmänhet. Rambeslutet förutsätter dock strängare straff i de fall där det är fråga om framställning, oberoende av om det skett i spridningssyfte eller ej, än i fråga om enbart innehav. Därför kan man i praktiken inte utgå från att den som framställer barnpornografi utan spridningsavsikt skall kunna dömas enligt bestämmelsen om innehav. I fråga om straffbarheten är det alltså inte möjligt att göra några avgränsningar angående spridningssyftet.

Försök att framställa och sprida barnpornografi skall kriminaliseras enligt rambeslutet. Europarådets konvention om cyberbrottslighet förpliktar konventionsstaterna att straffbelägga försök till framställning och spridning, men det är möjligt att göra en reservation till denna bestämmelse. Det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter medger däremot att beslut om straff för försök får beslutas nationellt.

Rambeslutet förutsätter att det för samtliga barnpornografibrott skall kunna dömas fängelse i minst ett år. Detta förutsätter att det gällande maximistraffet på sex månader för innehav av barnpornografi höjs. En motsvarande uppgradering förutsätts också av det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter, enligt vilket innehav av barnpornografi skall betraktas som ett brott för vilket gärningsmannen kan utlämnas till en annan konventionsstat.

Rambeslutet förutsätter också att framställning och spridning av barnpornografi som skett under försvärande omständigheter skall kunna straffas med fängelse i 5—10 år.

Fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter, Europarådets konvention om cyberbrottslighet och Europeiska unionens rambeslut förutsätter ansvar för juridiska personer för barnpornografibrott. Däremot behöver det nödvändigtvis inte vara fråga om straffrättsligt ansvar.

I detta sammanhang är det också nödvändigt med en lagändring som inte har något direkt samband med de internationella förpliktelseerna. Till uppräknningen över olika sätt att sprida pornografi bör fogas import via Finland till ett annat land. Det har visat sig att straffbarheten för en sådan gärning har varit

oklar i Finland.

Allt som anförs i de internationella förpliktelserna förutsätter dock inte lagändringar i Finland. Särskilt kan följande nämnas.

Det finns inget skäl att i definitionen av barnpornografi ta med situationer där en myndig person föreställer ett barn i ett pornografiskt material. Enligt artikel 9.2 b i Europarådets konvention om cyberbrottslighet avses med barnpornografi också pornografiskt material som visuellt avbildar en person som ser ut att vara minderårig ("a person appearing to be a minor") och som deltar i sexuella aktiviteter. I Europeiska unionens rambeslut definieras som barnpornografi bilder som visar en verklig person som ser ut att vara ett barn ("a real person appearing to be a child"). Enligt dessa formuleringar verkar det oklart om här avses personer vilkas ålder inte kan utredas men som sannolikt är minderåriga eller även situationer där en person som klart och tydligt är myndig föreställer en minderårig. Rambeslutet innehåller dock en förtydligande bestämmelse enligt vilken en medlemsstat får göra undantag från straffrättsligt ansvar när den verkliga människa som ser ut att vara ett barn ("a real person appearing to be a child") i själva verket var 18 år eller äldre vid avbildningstillfället. Denna bestämmelse betyder sannolikt att bilder där en uppenbart myndig person föreställer ett barn omfattas av begreppet barnpornografi i rambeslutet, om inte dessa personer uttryckligen undantas särskilt.

Det är motiverat att göra undantag från straffrättsligt ansvar för sådana situationer där personen på bilden i själva verket var myndig vid avbildningstillfället. Det primära syftet för bestämmelserna om barnpornografi är att skydda barn från att bli föremål för sådan sexuell exploatering som framställningen av barnpornografi innebär, och att även skydda barn från sådana kränkningar av den personliga integriteten som spridningen av bilderna innebär. Dessa syften kräver inte att myndiga personer skyddas. Då man inte kan förutsätta att en persons ålder skall utredas bör endast bilder på tydligt myndiga personer lämnas utanför straffbarheten.

Avgränsningen kan kräva en reservation enligt artikel 9.4 i Europarådets konvention om cyberbrottslighet angående tillämpningen

av artikel 9.2 b. En eventuell reservation kommer att gälla de situationer där en person som klart och tydligt är myndig föreställer ett barn. Det bör dock särskilt övervägas om en reservation över huvud taget är nödvändig eftersom det inte kan sägas att en sådan person "ser ut att vara" minderårig.

Europeiska unionens rambeslut förutsätter åtgärder enligt vilka bl.a. den som dömts för barnpornografibrott skall kunna avstängas, tillfälligt eller permanent, från utövande av verksamhet som hänför sig till tillsyn av barn. Detta kräver inte att utgångspunkterna i lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002) eller straffregisterlagen (770/1993) ändras, eftersom dessa lagar fastställer att barnpornografibrott är sådana brott som skall antecknas i de straffregisterutdrag som inges till arbetsgivarna. En teknisk ändring måste dock göras i straffregisterlagen för att den också skall kunna gälla grov spridning av barnpornografisk bild.

Det behövs ingen utvidgning av statens straffrättsliga behörighet. I fråga om det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter kommenteras frågan i detaljmotiveringen till 1 kap. 7 § strafflagen.

Artikel 8.1 och 8.2 i EU:s rambeslut har en motsvarighet i rambeslutet mot människohandel. I fråga om detta anförs det i detaljmotiveringen till 1 kap. 7 § strafflagen att artikeln i rambeslutet mot människohandel inte förutsätter någon ändring av strafflagens 1 kap. om tillämpningsområdet för finsk straffrätt. Finland bör fatta ett beslut enligt rambeslutets artikel 8.2 om att inte tillämpa bestämmelserna om behörighet i punkterna 1 b och c eller att tillämpa dem endast i särskilda fall eller under särskilda omständigheter, när brottet begås utanför finskt territorium. Detta följer av att behörigheten enligt b och c går något längre än Finlands behörighet enligt 1 kap. strafflagen.

Artikel 8.3 i rambeslutet gäller medlemsstater som enligt sin lagstiftning inte utlämnar sina egna medborgare. Här avses sannolikt sådana medlemsstater som inte under några omständigheter utlämnar sina egna medborgare. Bestämmelsen gäller sålunda inte Finland. Punkt 5 gäller brott som begås med hjälp av ett datorsystem till vilket åt-

komsten skett från medlemsstatens territorium, oavsett om datorsystemet är beläget inom dess territorium eller inte. Inte heller denna punkt kräver någon ändring av 1 kap. strafflagen.

9. Propositionens mål och medel

9.1. Människohandel

Internationella förpliktelser och nationella behov förutsätter särskild reglering av handeln med människor. Denna reglering kan i princip ordnas på två olika sätt, antingen genom att ändra och komplettera gällande straffbestämmelser eller genom att införa en särskild straffbestämmelse om människohandel. Eftersom handeln med människor är reglerad i detalj i de internationella instrument som är förpliktande för Finland är behovet av lagstiftningsändringar stort. En särskild straffbestämmelse om människohandel är därför det klaraste och tydligaste alternativet.

9.2. Koppleri

Straffbestämmelsen angående koppleri måste ändras till följd av såväl nationella som internationella behov. En särskild straffbestämmelse om grovt koppleri behövs. I straffbestämmelsen om koppleri kan också införas de ändringar som rambeslutet om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi kräver.

Marknadsföringen av prostitution är ett viktigt kopplerifrämjande medel. De som publicerar annonser av denna typ förtjänar på prostitutionen. Sambandet mellan marknadsföringen å ena sidan och koppleriet och prostitutionen å andra sidan är så starkt att det kommer att bli avsevärt svårare att arrangera prostitution om marknadsföringen kriminaliseras. Det är alltså fråga om ett viktigt tilläggsmedel i kampen mot profitering på prostitution.

Att inkvartera prostituerade som avhämtas från inkvarteringsstället för att delta i samlag mot ersättning någon annanstans skapar förutsättningar för prostitution. Också i övrigt kan verkningarna av sådan inkvartering jämföras med ordnande av rum eller något annat ställe för samlag eller annan aktivitet som

avses i koppleribestämmelsen. Av denna anledning och för att undvika de tolkningsproblem som förekommit i praktiken behövs en bestämmelse uttryckligen om att inkvartering av det slag som omnämnts skall betraktas som koppleri.

9.3. Köp av sexuella tjänster

Bedömning av för- och nackdelar av en kriminalisering

Det har ofta ansetts att en kriminalisering av prostitutionen medför större skada än nytta. Det har ansetts att en kriminalisering av såväl köpande som säljande av sexuella tjänster eventuellt kunde leda till att verksamheten måste ske i hemlighet, vilket anses vara skadligt. Hemlighållandet kan öka kopplarnas makt över de prostituerade, trots att man som huvudsakligt motiv uppge att de prostituerade ställning skall förbättras och att kopplerikriminaliteten skall stävjas. Det är också tänkbart att en kriminalisering skulle försämra de prostituerade ställning ytterligare. Deras faktiska möjligheter att välja kunderna blir kanske än mindre än förut och de kan råka i situationer där de blir tvungna att acceptera kunder som de tidigare skulle ha avvisat. De prostituerade kan sålunda i högre grad än förut bli utsatta för våld från kundernas sida. En eventuell kriminalisering kan också leda till att de prostituerade blir mindre benägna att anmäla brott som de utsatts för av kunder och kopplare. En kriminalisering av köp av sexuella tjänster kan också minska köparnas benägenhet att samarbeta med polisen i utredningar som gäller koppleribrottslighet.

Det är dock tänkbart att en kriminalisering av köp av sexuella tjänster kommer att leda till såväl eftersträvansvärd som godtagbar nytta. För det första kan man anta att en kriminalisering främjar såväl den allmänna sociala jämlikheten som jämställdheten mellan könen. En kriminalisering främjar den allmänna sociala jämställdheten framför allt genom sin förebyggande effekt. Jämställdheten mellan könen främjas eftersom det i praktiken mest är män som köper sexuella tjänster medan de flesta prostituerade är kvinnor. En kriminalisering av köpandet kommer så

lunda att förbättra kvinnans ställning och den strävar efter att förhindra den förvrängda bild av sexualiteten som följer av prostitution och köp av sexuella tjänster.

Kriminaliseringen av köp av sexuella tjänster kan också ses som en straffrättslig åtgärd som hör samman med de föreslagna bestämmelserna mot människohandel. Åtgärden stärker individens integritetsskydd och strävar efter att minska efterfrågan på sexuella tjänster, som utgör en grund för människohandel. I ljuset av erfarenheterna i Sverige kommer en kriminalisering av köp av sexuella tjänster sannolikt också att leda till en viss minskning av efterfrågan på sexuella tjänster. I enlighet med vad som anförts tidigare kan även en liten minskning av efterfrågan betraktas som ett kriminalpolitiskt acceptabelt mål. Kriminaliseringen av köp av sexuella tjänster kan också granskas tillsammans med gällande och föreslagna koppleribestämmelser. Genom en kriminalisering försöker man ingripa i kopplerikriminaliteten genom att minska efterfrågan på sexuella tjänster.

En kriminalisering av köp av sexuella tjänster kommer också att ha effekter på ett mindre generellt plan. Om en prostituerad arbetar under en kopplare eller om han eller hon har tvingats till att arbeta som prostituerad, så är denna persons faktiska sexuella självbestämmanderätt begränsad. Handlingen köp av sexuella tjänster kan då anses kränka den prostituerades fysiska och psykiska integritet och hans eller hennes sexuella självbestämmanderätt. I enlighet med vad som redan anförts kan köp av sexuella tjänster också i andra sammanhang ofta anses kränka den sexuella självbestämmanderätten och integriteten, eftersom tjänsterna lämnas mot betalning och prostitutionsbeslutet sällan kommer till helt frivilligt som ett resultat av ett medvetet val. Det är snarare så att de prostituerades samhällliga status kan anses vara svag. Att de prostituerade i allmänhet har endast begränsade möjligheter att välja sina kunder kan ses som ett bevis på att de prostituerade de facto har begränsad sexuell självbestämmanderätt.

En kriminalisering av köp av sexuella tjänster kan leda till mer hemlighetsmakeri kring prostitutionen, verksamheten måste "gå under jorden". I Finland har man redan tid-

gare ingripit i gatuprostitutionen genom kommunala ordningsstadgor och den antagna bestämmelsen i ordningslagen gäller köp av eller erbjudande mot betalning av sexuella tjänster på offentlig plats. Redan i dagens läge är gatuprostitutionen i Finland rätt liten. Verksamheten sköts numera med mobiltelefoner och över internet. En kriminalisering av köp av sexuella tjänster kommer därför sannolikt inte att leda till att prostitutionen går under jorden i märkbart större utsträckning än för närvarande och de redan verk samma prostituerade får inte heller en sämre ställning i detta hänseende. Kriminaliseringen kommer sålunda inte att innebära någon större inskränkning av de prostituerades möjligheter att välja sina kunder. De prostituerade blir inte heller tvungna att acceptera kunder som de tidigare inte skulle ha accepterat. Denna situation är främst tänkbar inom gatuprostitutionen.

Det har ofta ansetts att en kriminalisering av köp av sexuella tjänster leder till att kopplarna får större makt över de prostituerade. Enligt uppgift arbetar största delen av de prostituerade i Finland under kopplare redan i dagens läge. Om en kriminalisering leder till minskad efterfrågan på sexuella tjänster kommer kopplarnas verksamhetsmöjligheter att kringskäras. Dessutom leder kriminaliseringen och den minskade efterfrågan till att Finland inte längre framstår som ett lika lockande marknadsområde för organiserade koppleriorganisationer. Detta betyder att kriminaliseringen också leder till minskad koppleribrottslighet och till att kopplarna får generellt sett mindre makt över de prostituerade. Det är också sannolikt att kopplarnas våld mot de prostituerade inte kommer att öka. Gärningsformen grovt koppleri som föreslås i denna proposition kommer också att ha denna effekt liksom även möjligheten att använda teleavlyssning i förundersökningar som gäller grovt koppleri. Det kan snarare antas att de i Finland verk samma kopplarna blir tvungna att se till att verksamheten inte är knuten till andra brott, t.ex. misshandel av prostituerade. Om sådana brott uppdragas ökar också risken att bli fast för koppleribrott.

Den effekt som en kriminalisering av köp av sexuella tjänster har på en ökning av våld-

det mot de prostituerade från kopplare och köpare är inte entydig. Om kriminaliseringen minskar efterfrågan på sexuella tjänster, minskar riskerna för de prostituerade att möta våld från köparna eftersom antalet köpare minskar. Om köparnas agerande blir straffbelagt ökar risken att bli fast för brottet köp av sexuella tjänster om också något annat brottsrekvisit, t.ex. misshandel, uppfylls. Det kan faktiskt antas att misshandeln av prostituerade kunde minska om köp av sexuella tjänster kriminaliserades, eftersom de som eventuellt köper sexuella tjänster snarare kommer att bli försiktigare än förut. Ännu svårare är det att bedöma om reformen kommer att leda till att de prostituerade vågar anmäla misshandelsfall till polisen.

Man har gjort bedömningen att en kriminalisering av köp av sexuella tjänster kunde leda till att t.ex. möjligheterna att utreda koppleribrott minskar, eftersom köparna inte längre är villiga att avslöja vad de vet eftersom de har varit delaktiga i straffbara handlingar. I denna proposition föreslås det att televyssning skall kunna användas i förundersökningar som gäller människohandel, grov människohandel och grovt koppleri. Detta kommer att öka möjligheterna att utreda människohandels- och koppleribrott. I avsnitt 9.8 har det ansetts sannolikt att köp av sexuella tjänster främst kommer att undersökas i samband med människohandels- och koppleribrott. Ändringsförslaget som gäller televyssning kommer att leda till att de uppgifter som köparna lämnar får mindre betydelse eftersom televyssning kan användas vid förundersökning av människohandel och grov människohandel.

Förhållandet till mänskliga rättigheter och grundläggande friheter

En allmän kriminalisering av köp av sexuella tjänster kan antas påverka de grundläggande fri- och rättigheterna och sättet som de utövas på. Kriminaliseringen kan granskas i förhållande till privatlivet, den personliga friheten och integriteten samt näringsfriheten. Kriminaliseringen av köp av sexuella tjänster kommer främst att påverka de prostituerades grundläggande fri- och rättigheter. Därför gäller granskningen av utövandet av

de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna framför allt dem som säljer sexuella tjänster. Det är i regel motiverat att granska kriminaliseringen ur ett perspektiv som frågar om kriminaliseringen begränsar de berörda personernas grundläggande fri- och rättigheter och därför är det inte motiverat att helt utesluta köparna av sexuella tjänster från granskningen.

Enligt grundlagsutskottet har en kriminalisering två slags konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna. Utskottet menar att en kriminalisering av enskilda fri- och rättigheter för det första skall bedömas som vilka begränsningar som helst av de grundläggande fri- och rättigheterna. Dessa straffbestämmelser skall uppfylla både de allmänna kriterierna för en begränsning av någon grundläggande fri- eller rättighet och de särskilda kriterier som eventuellt kan följa av rättigheten i fråga. Dessutom kan ur de grundläggande fri- och rättigheterna också härledas en skyldighet för lagstiftaren att införa och upprätthålla kriminaliseringar som behövs för att skydda de grundläggande fri- och rättigheterna mot yttre kränkningar (GrUU 23/1997 rd). Det är skäl att granska kriminaliseringen av köp av sexuella tjänster ur dessa två perspektiv.

Enligt grundlagens (731/1999) 10 § 1 mom. om skydd för privatlivet är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade. Privatlivet skyddas också i artikel 8 i Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna (Europakonventionen) och i artikel 17 i FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Begreppet privatliv har tagits in i den finska grundlagen närmast ur artikel 8 i Europakonventionen (right to respect for private life and family life). Eftersom det begrepp som används i grundlagsbestämmelsen om grundläggande fri- och rättigheter bygger på begreppsapparaten i Europakonventionen är det motiverat att konventionens tillämpningspraxis används i större utsträckning än normalt också vid tolkningen av grundlagsbestämmelsen. Utifrån detta har det i den juridiska litteraturen ansetts att skyddet för privatlivet i 10 § grundlagen omfattar åtminstone skydd av den personliga identiteten, moralisk och fysisk integritet, kravet på tillräcklig enskildhet, skydd av personuppgif-

ter och rätten till personliga kontakter med andra människor. Riksdagens grundlagsutskott har också fastställt att skyddet av privatlivet utgår från individens rätt att leva sitt eget liv utan godtyckligt eller obefogat intrång från myndigheter eller andra utomstående. Enligt utskottet ingår i denna rättighet bl.a. individens rätt att knyta och upprätthålla kontakter med andra människor och med omgivningen (GrUU 54/2001 rd, GrUU 36/2002 rd).

Europarådets domstol för de mänskliga rättigheterna har fastställt att sexuallivet utgör en väsentlig del av privatlivet (t.ex. B. mot Frankrike 25.3.1992, A 232—C, punkt 63 och P.G. och J.H. mot Förenade konungariket, 25.9.2001, punkt 56 och de fall som nämns i domen under denna punkt). Sexuallivet har ansetts höra till det allra privataste (t.ex. Dudgeon mot Förenade konungariket, 22.10.1981, A 45, punkt 52), men domstolen har också fastställt att vissa sexuella handlingar kan vara av sådan art eller vara genomförda på ett sådant sätt att staten har rätt att ingripa i verksamheten, t.ex. för att skydda hälsa eller moral (A.D.T. mot Förenade konungariket, 31.5.2000, punkt 37). I fråga om privatlivet har domstolen gjort det allmänna konstaterandet att det inte är skäl att utgå från att rättigheter som hör samman med individens yrke eller näringsverksamhet skall stå utanför skyddet för privatlivet (Niemitz mot Tyskland, 16.2.1992, A 251—B, punkt 29).

Enligt artikel 8.2 i Europakonventionen får myndigheterna inte ingripa i privatlivet med undantag av vad som är stadgat i lag och nödvändigt i ett demokratiskt samhälle eller med hänsyn till landets yttre säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välstånd, förebyggandet av oordning och brott, hälsovården, skyddandet av sedligheten eller skyddandet av andra personers fri- och rättigheter. Som en allmän utgångspunkt har domstolen fastslagit att då ingripandet i privatlivet gäller det mest privata skall det finnas särskilt allvarliga skäl för ingripandet för att det skall uppfylla kriterierna i artikel 8.2 (Lustig-Prean och Beckett mot Förenade konungariket, 27.9.1999, punkt 82, Dudgeon mot Förenade konungariket 22.10.1981, A 45, punkt 52).

Eftersom sexuallivet har konstaterats höra till det allra privataste, är alltså utgångspunkten den att det måste finnas särskilt vägande skäl för att ingripa i det sexuella. Sådana skäl har konstaterats föreligga i samband med t.ex. hälsa och förhindrande av brottslighet (Laskey, Jaggard och Brown mot Förenade konungariket, 19.2.1997, Reports 1997— I, 120). Vägande och godtagbara skäl som har samband med allmän moral och skydd av unga personer har ansetts föreligga vid bl.a. kriminalisering av homosexuella förbindelser mellan unga personer. Härvid verkar man också ha beaktat bedömningar som gjorts i relation till landets historiska bakgrund och andra förhållanden. I vissa av de tidigare nämnda fallen har man dessutom hänvisat till folkhälsoskäl. Även om det av domstolens praxis framgår att de nationella myndigheternas bedömningsmarginaler är smala i fråga om inskränkningar i sexuallivet, verkar det inte finnas en fullständigt enhetlig tolkning av begränsningarna.

Europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna, som sammanfördes med domstolen 1998, har behandlat prostitutionen uttryckligen i förhållande till artikel 8 i målet F. mot Schweiz (Nr 11680/85 (1988), 55 D.R. 77). Här gällde det dock endast frågan om ett klagomål skulle tas upp till behandling. Det var fråga om ett fall där en person tillhandahållit sexuella tjänster på yrkesmässig basis, alltså säljande av sexuella tjänster. Den klagande hävdade att ingripandet i det (homosexuella) sex som bedrivits yrkesmässigt mot betalning kränkte rätten till privatliv. Kommissionen ansåg att prostitution inte omfattas av det privatliv som skyddas i artikel 8.

En kriminalisering av köp av sexuella tjänster kunde i vissa fall åtminstone i teorin innebära ett visst ingripande i skyddet för privatlivet, eftersom det har ansetts att privatlivet bl.a. innefattar rätten att fritt knyta och upprätthålla kontakter med andra människor samt rätten att bestämma över sig själv och sin kropp. I ljuset av det som redan anförts gäller det skyddet av privatlivet enligt 10 § grundlagen och artikel 8 i Europakonventionen. Ur detta perspektiv kunde en eventuell kriminalisering av köp av sexuella tjänster också vara av betydelse för rätten till person-

lig frihet och integritet som tryggas i 7 § grundlagen, eftersom bestämmelsen skyddar inte bara människans fysiska frihet utan också hennes fria vilja och självbestämmanderätt (RP 309/1993 rd, s. 46). Men eftersom Europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna har ansett att prostitution inte hör till det privatliv som skyddas i artikel 8 kan det bli rätt svårt att motivera varför köp av sexuella tjänster borde omfattas av skyddet för privatlivet. Å andra sidan torde kommissionens avgörande inte ha särskilt stor tyngd eftersom det endast gällde upptagande till behandling och är dessutom rätt gammalt.

I ljuset av det sagda borde man dock förutsätta att kriminaliseringen av köp av sexuella tjänster till dessa delar bör uppfylla de kriterier för inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna som grundlagsutskottet formulerat (GrUB 25/1994 rd). Det är också motiverat att förutsätta att kriminaliseringen skall bygga på särskilt vägande skäl på det sätt som Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna har förutsatt i sin praxis.

Det är tänkbart att gärningen köp av sexuella tjänster föranleder skada för de prostituerade, särskilt i sådana situationer där de inte agerar av egen fri vilja, dvs. åtminstone i sådana fall där de prostituerade är offer för människohandel eller föremål för koppleri och tyranniserar av sina kopplare. Eftersom det i allmänhet kan anses att de prostituerade ställning är svag också i sådana fall där varken människohandel eller koppleri kan påvisas, är det motiverat att utgå från möjligheten att de prostituerade kan utsättas för fysisk eller psykisk skada i samtliga situationer där köp av sexuella tjänster förekommer. Detta stöds också av att prostitution mycket sällan är följden av ett helt fritt val. I regel är det snarare så att man hamnar i prostitution till följd av en färdigt svag social ställning. Till denna del kan en kriminalisering av köp av sexuella tjänster motiveras med skydd av prostituerade. Redan denna omständighet och den nytta av en kriminalisering som har anförts torde tala för en kriminalisering på ett så vägande sätt att skyddet av privatlivet inte kan utgöra något hinder.

Enligt vad som redan anförts tycks artikel 8.2 i Europakonventionen möjliggöra en kriminalisering av köp av sexuella tjänster.

Enligt denna punkt i konventionen får myndigheterna ingripa i privatlivet när det är tillåtet i lag och nödvändigt i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till landets yttre säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välstånd, förebyggandet av oordning och brott, hälsovården, skyddandet av sedligheten eller skyddandet av andra personers fri- och rättigheter. Kriminaliseringen av köp av sexuella tjänster kan bl.a. motiveras med skydd av de prostituerades fri- och rättigheter.

Den personliga frihet och integritet som avses i 7 § grundlagen kan tänkas komma i fråga i situationer där en kriminalisering av köp av sexuella tjänster ingriper i säljarens fria vilja och självbestämmanderätt. Detta kan dock bli fallet endast i sådana fall där säljaren agerar fullständigt frivilligt. Det har redan konstaterats att dessa situationer är ytterst sällsynta, men möjliga. Däremot kan en kriminalisering av köp av sexuella tjänster anses stärka de prostituerades personliga frihet och integritet, särskilt eftersom man i den juridiska litteraturen konstaterat att 7 § grundlagen fungerar som en sådan central bestämmelse rörande de grundläggande fri- och rättigheterna — särskilt i fråga om den personliga integriteten — som bör bedömas i förhållande till bl.a. människovärdets okränkbarhet i 1 § 2 mom. grundlagen. Med hänsyn till detta kommer de prostituerades personliga frihet och integritet, som i verkligheten i regel är begränsad, att stärkas genom en kriminalisering av köp av sexuella tjänster. Trots detta är det skäl att överväga om kriminaliseringen borde vara fullständig eller om vissa avgränsningar kunde göras i sådana, visserligen sällsynta, fall där säljaren agerar frivilligt.

En kriminalisering av köp av sexuella tjänster kunde också ha betydelse för näringsfriheten som tryggas i 18 § grundlagen. Enligt paragrafens 1 mom. har var och en i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring. I paragrafen fastställs också rätten att vara företagare eftersom yrke och näring omnämns uttryckligen som medel att skaffa sig sin försörjning. Också enligt artikel 6.1 i FN-konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter erkänner konventionsstaterna

rätten till arbete, som inbegriper rätten för envar till möjlighet att förtjäna sitt uppehälle genom arbete, som han eller hon valt fritt. Konventionsstaterna skall vidta erforderliga åtgärder för att trygga denna rätt.

Med hänsyn till näringsfriheten verkar det viktigaste i fråga om kriminaliseringen av köp av sexuella tjänster att bli frågan om och i vilken grad en kriminalisering påverkar rätten att förtjäna sitt uppehälle genom näring eller arbete som man har valt fritt. Kunde en eventuell kriminalisering påverka näringsfriheten så att den eliminerar eller åtminstone märkbart försvårar rätten till möjligheten att skaffa sig sin försörjning genom den näring som man har valt, i detta fall säljande av sexuella tjänster?

I avsnitt 6.1 kommenteras avgöranden som tillkommit i högsta förvaltningsdomstolen och EG-domstolen angående erbjudande av sexuella tjänster. Enligt högsta förvaltningsdomstolen var de inkomster som en skattskyldig förtjänade genom att sälja sexuella tjänster beskattningsbar inkomst enligt inkomstskattelagen. I det mål som kommenteras i avsnitt 6.1 fastställde EG-domstolen för sin del att prostitution som klart och tydligt bedrivs som självständig verksamhet är sådan ekonomisk verksamhet som avses i EG-fördraget. Utifrån dessa fall verkar det som om säljande av sexuella tjänster i princip kunde jämföras med näringsverksamhet.

Generellt sett kan dock konsekvenserna av en kriminalisering av köp av sexuella tjänster inte anses vara betydande för näringsfriheten. Det kan inte vara fråga om näringsfrihet om säljandet av sexuella tjänster är kopplat till människohandel eller koppleribrottslighet. Enligt vad som anförts ovan är fullständigt frivillig prostitution dessutom ytterst sällsynt. En kriminalisering kommer sålunda att gälla näringsfriheten endast i synnerligen få fall. Även av denna anledning är det dock skäl att överväga om situationer där prostitutionen sker helt frivilligt eventuellt borde lämnas utanför kriminaliseringen.

Slutsatser

Med stöd av vad som anförts ovan anses det nödvändigt med en straffbestämmelse om köp av sexuella tjänster. Genom bestämmel-

sen kunde man minska handeln med människor och koppleribrottsligheten och dessutom också efterfrågan på sexuella tjänster. Mycket vägande skäl kan anföras som stöd för bestämmelsen, i enlighet med vad som redan anförts. Dessutom verkar de negativa följder som beskrivits i tidigare lagberedning och som också ansetts höra samman med straffbarheten för köp av sexuella tjänster inte längre vara så uppenbara att en kriminalisering skulle innebära fler nackdelar än fördelar.

En kriminalisering av köp av sexuella tjänster kommer att skydda flera olika rättsintressen. Genom bestämmelsen skyddas individens fysiska och psykiska integritet. Det kan anses att gärningen köp av sexuella tjänster kränker denna integritet. Utgångspunkten är att människan inte kan utgöra ett föremål för handel. Särskilt den reglering av människohandeln som föreslås i denna proposition strävar efter att ge detta skydd. Dessutom kommer bestämmelsen att skydda den sexuella självbestämmanderätten eftersom de prostituerades sexuella självbestämmanderätt i regel är faktiskt begränsad. Detta framkommer särskilt av att de prostituerade har begränsade möjligheter att själva välja sina klienter och av att orsaken till att man hamnar i prostitution ofta tvingas fram av ekonomiska svårigheter. I sådana fall sker valet inte särskilt ofta av fullständigt fri vilja. Bestämmelsen kommer också att skydda den sociala jämlikheten eftersom de prostituerade har en svag social status (frågan har behandlats mer i detalj i avsnitt 3). På ett allmänt plan kommer bestämmelsen att skydda den sociala jämlikheten genom att man genom bestämmelsen vill minska efterfrågan på prostitution. På det sättet försöker man förhindra att människor hamnar i prostitution. Bestämmelsen kommer också att skydda jämställdheten mellan könen eftersom det i praktiken mest är kvinnor som prostituerar sig medan största delen av köparna är män. Köp av sexuella tjänster kan till en del anses kränka människovärdet, särskilt ur det perspektivet att människan i en köpsituation betraktas som handelsvara, vilket kan anses kränka människovärdet och integriteten. I motiveringen till bestämmelsen om människorov har det påpekats att avsikten inte är

att utvidga begreppet människovärde, utan att detta begrepp skall tolkas snävt (RP 94/1993 rd, s. 109). Det är inte meningen att denna proposition skall ändra denna utgångspunkt.

Bestämmelsen som kriminaliserar köp av sexuella tjänster överlappar till en del ordningslagens 7 § 1 mom. om köp och erbjudande på allmän plats av sexuella tjänster. Enligt 16 § kan den som på allmän plats köper eller mot betalning erbjuder sådana sexuella tjänster som avses i 7 § 1 mom. straffas med böter, om inte strängare straff för gärningen bestäms någon annanstans i lag. Ordningsslagen blir sålunda sekundär i förhållande till straffbestämmelsen angående köp av sexuella tjänster om den medger strängare straff än böter.

Det är inte ändamålsenligt att avgränsa straffbestämmelsen om köp av sexuella tjänster så att den inte gäller köp som sker på allmän plats. Det klandervärda hos handlingen kan inte graderas enligt den plats där den sexuella tjänsten köps, dvs. på allmän plats eller t.ex. över internet. Det är också inkonsekvent att reglera köp av sexuella tjänster på allmän plats i en annan lag än andra köp av sexuella tjänster.

I det föregående har även förhållandet mellan å ena sidan köp av sexuella tjänster och å andra sidan gemenskapsrätten och de grundläggande fri- och rättigheterna behandlats. I fråga om de grundläggande fri- och rättigheterna har det konstaterats att en kriminalisering i princip hör samman med flera grundläggande fri- och rättigheter. En kriminalisering kommer dock inte att begränsa de prostituerades fri- och rättigheter på något avgörande sätt. I många fall torde det inte vara möjligt att påstå att frågan gäller t.ex. de prostituerades privatliv, om de t.ex. agerar under en kopplare. I de flesta fallen blir inte heller frågan om näringsfrihet aktuell. Dessutom kommer en kriminalisering ofta att stärka den personliga friheten och integriteten för dem som säljer sexuella tjänster.

Det finns faktiskt särskilt vägande skäl för en kriminalisering. Sådana orsaker är åtminstone minskad efterfrågan på sexuella tjänster, konsekvenserna på människohandel och koppleri samt skydd av dem som har en svagare ställning, dvs. de prostituerade.

I målet C—268/99 *Jany* har EG-domstolen

inte tagit ställning till medlemsstaternas möjligheter att anta straffrättslig lagstiftning om prostitution. I ljuset av avgörandet skall prostitutionen anses som ett sådant erbjudande av tjänster mot betalning som omfattas av den ekonomiska verksamheten i artikel 2 i EG-fördraget och som grundfördragets bestämmelser alltså gäller. Enligt gemenskapsrätten har medlemsstaterna dock möjlighet att i respektive nationella lagstiftning och med hänvisning till den allmänna ordningen begränsa de fyra friheter som garanteras i grundfördraget. Enligt detta uppfyller visserligen redan straffbestämmelsen i ordningsslagen de krav som EG-rätten ställer.

Enligt EG-rättens proportionalitetsprincip får en begränsande reglering inte få vara oproportionell i förhållande till syftet eller det eftersträvade slutresultatet. Dessutom skall de valda åtgärderna vara nödvändiga. De skall också vara sådana att det inte är möjligt att uppnå det eftersträvade resultatet genom åtgärder av mindre begränsande karaktär.

Det finns alltså särskilt vägande skäl som talar för en kriminalisering av köp av sexuella tjänster. För att reducera efterfrågan på sexuella tjänster och minska handeln med människor och koppleribrottsligheten kan det inte anses oskäligt med en kriminalisering som fokuserar köparen av sexuella tjänster. En kriminalisering behövs dessutom för att visa att samhället agerar i ett läge där det yrkesmässiga koppleriet ökat betydligt under den senaste tiden.

Kriminaliseringen av köp av sexuella tjänster strävar efter att påverka efterfrågan på sexuella tjänster. Bestämmelserna om människohandel och koppleri försöker för sin del påverka utbudet av sexuella tjänster. De två förfaringssätten hör dessutom samman med strävandena att förbättra de prostituerades ställning. Eftersom efterfrågan på sexuella tjänster för sin del leder till människohandel och ökat koppleri kan det också anses att straffrättsliga metoder behövs för att minska denna efterfrågan. De föreslagna bestämmelserna om människohandel och koppleri är därför inte tillräckliga. Det verkar inte heller som om efterfrågan kunde minskas tillräckligt genom t.ex. information och forskning.

Slutsatsen av detta blir att köp av sexuella

tjänster bör kriminaliseras. Det är dock möjligt att närma sig frågan stegvis så att bestämmelserna om de allvarligaste brotten, dvs. människohandel och koppleri, skärps i denna proposition, medan en proposition om kriminalisering av köp av sexuella tjänster avläts 2005. Förslaget kunde t.ex. gälla antingen alla former av köp av sexuella tjänster eller sådana situationer där den som säljer tjänsterna är offer för människohandel eller koppleri. Brottsbeteckningen bör också övervägas ytterligare.

Med hänsyn till frågan om vilken omfattning kriminaliseringen bör få och med tanke på formuleringen som skall föreslås måste man inhämta ytterligare information om tillämpningen av ordningslagen, som trädde i kraft 1.10.2003. Enligt ordningslagen är det förbjudet att på allmän plats köpa och mot betalning erbjuda sexuella tjänster. Det är också nödvändigt att följa med arbetet på Europarådets konvention om människohandel. Kommer den att få en bestämmelse som förpliktar till att kriminalisera handlingar som innebär att man skaffar sig sexuella tjänster eller andra tjänster av offer för människohandel. Eventuellt går det också att få mer information om erfarenheterna i Sverige och i andra länder.

Behovet av skydd av de prostituerade kräver i praktiken även annat ingripande i orsakerna till prostitution än en kriminalisering. Ett mångsidigt stöd till de prostituerade behövs likaså. För att åtgärda såväl de skador som prostitutionen har på utövarnas fysiska och psykiska hälsa som de sociala problemen behövs social- och hälsovårdstjänster samt uppsökande socialt arbete, oberoende av en eventuell kriminalisering. Också med tanke på förbättrandet av dessa tjänster är det sannolikt en fördel att förslagen om människohandel, koppleri och prostitution tas fram i flera steg på det sätt som anförts ovan.

9.4. Köp av sexuella tjänster av ung person

Till följd av rambeslutet om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi måste maximistraftet i straffbestämmelsen om köp av sexuella tjänster av ung

person höjas från sex månader till ett år. Något annat behov av att ändra denna paragraf som trädde i kraft vid ingången av 1999 har inte förekommit.

9.5. Säljande av sexuella tjänster

En kriminalisering av säljande av sexuella tjänster kunde i princip motiveras med konsekvensaspekter, om köp av sexuella tjänster kriminaliseras. En situation där det är tillåtet att sälja sexuella tjänster men förbjudet att köpa sexuella tjänster kan sannolikt kritiseras för både ensidighet och inkonsekvens. Situationen kan vara problematisk också för de prostituerade om deras verksamhet är tillåten medan det kundförhållande som är av väsentlig betydelse för verksamheten är straffbart.

I situationer där de prostituerade erbjuder sexuella tjänster uttryckligen av den orsaken att de blivit föremål för människohandel i syfte att bli sexuellt exploaterade kan det inte vara godtagbart att straffa säljande eller erbjudande av sexuella tjänster eftersom de prostituerade saknar möjligheter att agera annorlunda. Enligt den straffrättsliga s.k. konformitetsprincipen skall det bl.a. förutsättas att en gärningsman har haft möjlighet att agera i enlighet med lagen. En kriminalisering av säljandet av sexuella tjänster kunde då strida mot principen om skuld. Problemet förekommer också när de prostituerade är underställda en kopplare, särskilt om de prostituerade har en underordnad ställning i förhållande till kopplaren.

Ur detta perspektiv är det inte i straffrättsligt hänseende lika problematiskt att kriminalisera säljande av sexuella tjänster när säljandet sker frivilligt. En brottsbestämmelse om detta kunde dock vara svår att formulera. I praktiken skulle det dessutom antagligen uppkomma problem med tolkningen av frivillig respektive icke-frivillig prostitution. Dessutom bör det noteras att de prostituerades faktiska sexuella självbestämmanderätt är begränsad även om det inte förekommer något koppleri i verksamheten (RP 6/1997 rd, s. 168). Ett uttryck för detta är t.ex. att också den som arbetar som fri prostituerad i själva verket har endast begränsade möjligheter att välja sina kunder. I denna framställning har

det också upprepade gånger påpekats att prostitution är ett fullständigt fritt val endast i ytterst få fall.

En eventuell kriminalisering av säljandet av sexuella tjänster skulle också påverka gällande bestämmelse om köp av sexuella tjänster av ung person. Denna bestämmelse avser att skydda unga personer och att förhindra att de hamnar i prostitution. En eventuell kriminalisering bör vara allmän och gälla såväl myndiga personer som personer under 18 år. Detta betyder att utgångspunkten för kriminaliseringen av köp av sexuella tjänster av ung person inte längre kan vara densamma som förut. Man kan nämligen inte anse att bestämmelsen skyddar unga personer om de skall straffas för prostitution. En kriminalisering som endast gäller myndiga personer skulle å sin sida alltför lätt leda till det felaktiga antagandet att det är tillåtet för minderåriga att sälja sexuella tjänster. En eventuell kriminalisering av säljandet skulle sålunda tvinga fram en ändring av utgångspunkterna för bestämmelsen om köp av sexuella tjänster av ung person. Det finns ingen anledning till detta.

Prostitution kan anses medföra åtminstone koppleri, våld och utpressning. En eventuell kriminalisering av säljande av sexuella tjänster kunde vara ett försök att reducera denna vidhängande brottslighet. Att tala om vidhängande brottslighet ger dock knappast en korrekt beskrivning av situationen. Skadlig kriminalitet som hör samman med verksamheten förekommer sannolikt främst i sådana situationer där prostitutionen är yrkesmässig och utövas inom ramen för organiserade kriminella koppleriorganisationer. Orsaken till den brottslighet som förekommer i samband med prostitutionen ligger sannolikt inte i de prostituerades verksamhet. Åtminstone är detta inte fallet om den prostituerade har blivit föremål för människohandel i syfte att bli sexuellt exploaterad. Om däremot någon fullständigt frivilligt och självständigt säljer sexuella tjänster är verksamheten i regel inte kopplad till brottslighet.

En eventuell kriminalisering av säljande av sexuella tjänster kunde eventuellt också minska de prostituerades benägenhet att fungera som vittnen i rättegångar om t.ex. koppleri. Dessutom kunde t.ex. en prostituerad

som utsätts för ett våldsbrott av kopplaren eller kunden bli mindre benägen att anmäla brottet för polisen om säljandet av sexuella tjänster är straffbart. Prostitution är svårt att bevisa och i de flesta fall förutsätts ett erkännande av antingen den prostituerade eller den som köpt sexuella tjänster. Att få fram denna bevisning skulle ytterligare försvåras om även säljandet skulle bli straffbart vid sidan av köparens av sexuella tjänster.

Om de åtgärder som i strafflagen gäller prostitution skulle avse såväl de prostituerade som dem som köper sexuella tjänster, finns det risk för att åtgärderna oftare skulle riktas mot de prostituerade än mot köparna. Att straffa dem som säljer sexuella tjänster och att bevisa den straffbara handlingen skulle sannolikt oftare vara lättare i fråga om säljarna än köparna. Detta kan inte anses önskvärt eftersom de prostituerade har en svag ställning i samhället. Blir deras verksamhet straffbar försvagas deras ställning ytterligare. De prostituerade har också en svagare ställning i förhållande till köparna av sexuella tjänster. De prostituerades möjligheter att välja sina kunder och arten av de aktiviteter som skall genomföras tillsammans med köparen är betydligt mer begränsade än köparnas möjligheter att välja prostituerade och aktiviteter.

Det verkar fortfarande finnas stora problem i samband med en kriminalisering av prostitutionen. En kriminalisering tycks ytterligare försvaga de prostituerades ställning i samhället. Att på allmän plats mot betalning erbjuda sexuella tjänster, vilket avses i 7:1 § mom. ordningslagen, kan för närvarande anses vara en tillräcklig åtgärd då den skyddar den allmänna ordningen. I detta sammanhang föreslås inte någon allmän straffbarhet för säljande av sexuella tjänster.

9.6. Ordnande av olaglig inresa

Syftet med denna proposition är att genomföra de ändringar av lagstiftningen om ordnande av olaglig inresa som följer av de internationella förpliktelserna. Vissa smärre ändringar i gällande straffbestämmelse behövs. Dessutom bör det finnas särskilda bestämmelser om grovt ordnande av olaglig inresa för att uppfylla maximistrafkravet en

ligt EU:s rambeslut. I fråga om ordnande av olaglig inresa kunde förpliktelsen angående maximistraffet i princip också ordnas genom en hänvisning till möjligheten att döma till gemensamt straff i de fall där ordnandet av olaglig inresa hör samman med våldsbrott. Detta system skulle dock vara otydligt i viss utsträckning. En separat straffbestämmelse om grovt ordnande av olaglig inresa är ett hanterligare alternativ.

9.7. Barnpornografi

Också i fråga om spridning och innehav av barnpornografi avser man att genomföra de internationella förpliktelser som medför ändringar i gällande lag. Detta kräver flera, visserligen små, ändringar i gällande bestämmelser. Också i detta fall måste bestämmelser införas om en grov gärningsform för att förpliktelsen om högsta straffsats enligt Europeiska unionens rambeslut skall kunna uppfyllas.

I fråga om spridning av barnpornografi är det klart att rambeslutet i praktiken kräver bestämmelser om en grov gärningsform. Försvårande omständigheter enligt rambeslutet är bl.a. att grovt våld använts mot barnet. Den som sprider barnpornografi kan dock inte nödvändigtvis dömas för medhjälp till våldet, vilket innebär att möjligheten att döma till gemensamt straff inte är ett alternativ som kan komma i fråga i praktiken för att uppfylla förpliktelserna enligt rambeslutet.

9.8. Tvångsmedel

Det skall finnas tillräckliga tvångsmedel att tillgå vid utredningen av brott. Samtliga brott i propositionen är mycket svåra att undersöka. Detta gäller särskilt människohandel och koppleri.

Även om en kriminalisering av köp av sexuella tjänster föreslås först 2005, är det skäl att redan nu granska kriminaliseringens verkningar på undersökningar som gäller människohandel och koppleri. Köparna och säljarna av sexuella tjänster har en sådan ställning som ofta gör dem ovilliga att lämna information till polisen för att underlätta utredningen av människohandel och koppleri. När kriminaliseringen av köp av sexuella

tjänster genomförs kommer den som är misstänkt för köp antagligen inte att lämna information som kunde underlätta utredandet av människohandel och koppleri, vilka bör betraktas som allvarligare brott än köp av sexuella tjänster. Enligt 17 kap. 18 § rättegångsbalken får inte den vittna i brottmål som har 1) åtalats för samma gärning eller en gärning som står i omedelbart samband med den gärning som åtalet gäller, 2) förelagts strafforder eller ordningsbot för en gärning som avses i 1 punkten, eller 3) begått en gärning beträffande vilken en förundersökningsmyndighet med stöd av 43 § 1 mom. 2 punkten förundersökningslagen har avstått från att vidta åtgärder för att ställa den skyldige under åtal eller som åklagaren med stöd av 1 kap. 7 eller 8 § lagen om rättegång i brottmål eller motsvarande lagrum har beslutat att inte väcka åtal för.

Denna proposition innehåller inget förslag om kriminalisering av säljande av sexuella tjänster. Trots det kan även den som säljer sexuella tjänster ha sina skäl för att låta bli att lämna information som kunde underlätta utredningen av människohandel, koppleri eller köp av sexuella tjänster. En viktig orsak till detta återfinns i 37 § utlänningslagen som trädde i kraft 1999. Enligt paragrafen får en utlänning avvisas bl.a. om det med fog kan antas att han eller hon kommer att sälja sexuella tjänster. Motsvarande bestämmelse ingår också i förslaget till ny utlänningslag (RP 28/2003 rd). Benägenheten att vittna kan dessutom delvis minska till följd av eventuella hot som den som säljer sexuella tjänster kan utsättas för av en kriminell organisation.

Av de nämnda skälen är det nödvändigt att polisen har tillräckliga teletvångsmedel till förfogande vid utredningen av människohandel och koppleribrott. Detta förutsätter en lagändring som möjliggör teleavlyssning.

Vid utredningarna kan det eventuellt också bli fråga om sådana täckoperationer som avses i 6 kap. 7 § tvångsmedelslagen och 28 § 1 mom. 4 punkten och 31 a § polislagen (493/1995). Rätt att företa en täckoperation föreligger om det är nödvändigt för att förhindra, avslöja eller utreda brottslig verksamhet som avses i tvångsmedelslagens bestämmelse om teleavlyssning och det på grund av den persons uppträdande som är fö-

remål för inhämtande av uppgifter eller annars finns grundad anledning att misstänka att han eller hon gör sig skyldig till ett sådant brott.

Köp av sexuella tjänster avtalas i regel annanstans än på offentliga platser. Också de samlag eller andra därmed jämförliga sexuella handlingar som hör samman med köp av sexuella tjänster sker i allmänhet i stängda utrymmen som polisen inte har fullmakt att övervaka. Enligt 16 § polislagen har en polisman rätt att få tillträde till en byggnad, en annan hemfridskyddad plats eller ett fordon, om det finns skäl att misstänka att en gärning eller en händelse som innebär allvarlig fara för liv, personlig frihet eller hälsa eller som vållar allvarlig skada på egendom eller miljö pågår eller är överhängande. Det förutsätts ytterligare att åtgärden är nödvändig för avvärjande av faran eller för att farliga ämnen eller föremål skall kunna eftersökas och tas om hand av polisen. Husrannsakan enligt 5 kap. 1 § tvångsmedelslagen för att eftersöka föremål förutsätter för sin del att ett brott redan har begåtts.

Enligt de anförda skälen är det sannolikt att undersökningarna av köp av sexuella tjänster främst kommer att ske i samband med utredningar som gäller människohandel och koppleribrottslighet. I vissa fall kan teleavlyssning och teknisk avlyssning i samband med dessa utredningar ge information som kunde vara till nytta för utredningar av köp av sexuella tjänster. Användningen av denna överskottsinformation har granskats i ett större sammanhang i den senaste propositionen angående revideringen av förundersöknings- och tvångsmedelslagen (RP 52/2002 rd, s. 27—28). Enligt denna proposition är det i regel tillåtet att använda överskottsinformation även om den gäller ett brott som avlyssningstillstånd inte hade kunnat meddelas för. Däremot är det nödvändigtvis inte alltid tillåtet att använda överskottsinformation som bevis i en rättegång. I 5 a kap. 13 § har det dessutom bestämts hur tilläggsinformation skall förstöras. Denna proposition avser inte att ändra inställningen till användningen av överskottsinformation.

Grovt ordnande av olaglig inresa är ett brott där teleavlyssning kunde vara till hjälp i det praktiska utredningsarbetet även om tele-

kommunikationen till stor del kanske sker i utlandet och inte omfattas av finsk teleavlyssning. Också när det gäller spridning av barnpornografi kunde möjligheten till teleavlyssning, dvs. att i realtid kunna få vetskap om innebörden av ett meddelande kunde komplettera polisens utredningsmetoder på ett viktigt sätt. De metoder som polisen kan använda är bl.a. teleövervakning, husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning samt beslag. Dessutom har polisen möjlighet att ta reda på vem som innehar en internet-, dvs. IP-adress. Denna rättighet föreslås bli utvidgad i en regeringsproposition som är under behandling i riksdagen (RP 125/2003 rd) till att gälla inte endast fasta IP-adresser utan också s.k. dynamiska eller per uppkoppling skapade IP-adresser.

Med hänsyn såväl till hur allvarliga brotten är som till de föreslagna straffskalorna är det också i detta avseende motiverat att ta med grovt ordnande av olaglig inresa och grov spridning av barnpornografisk bild i paragrafens företeckning över brott.

10. De viktigaste förslagen

Enligt förslaget bör strafflagen ändras för att ge bättre möjligheter att bekämpa människohandel, koppleri och prostitution. Avsikten med ändringarna är att dels genomföra Finlands internationella förpliktelser, dels tillmötesgå nationella ändringsbehov. Dessutom föreslås, närmast för att tillmötesgå de internationella förpliktelserna, ändringar i de straffrättsliga bestämmelserna om ordnande av olaglig inresa och barnpornografi.

Meningen är att 17 kap. 8 § om ordnande av olaglig inresa skall göras klarare genom att ta med också inresa för passage genom Finland. En ny 8 a § om grovt ordnande av olaglig inresa föreslås också. Om någon vid ordnande av olaglig inresa uppsåtligt eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för särskilt kännbart lidande eller om brottet har begåtts som en del av en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet skall gärningsmannen dömas för grovt ordnande av olaglig inresa. För att bestämmelsen skall bli tillämplig förutsätts det att gärningen även sammanta-

get skall vara grov. Straffet föreslås bli fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Det föreslås också en komplettering av 2 mom. i 17 kap. 7 § om riksgrensbrott. Enligt den nya skrivningen döms inte en utläning för riksgrensbrott om brottet begåtts till följd av att han eller hon varit föremål för människohandel.

Flera smärre ändringar föreslås till 17 kap. 18 § om spridning av pornografisk bild. För begreppet barn tas en fast åldersgräns på 18 år i bruk. Som barn betraktas personer yngre än 18 år, men dessutom också personer vars ålder inte kan utredas, om det finns grundad anledning att anta att personen är yngre än 18 år.

I uppräknigen av olika straffbara sätt att sprida pornografiska bilder får också export och import till ett annat land via Finland ett särskilt omnämnande. Kravet att tillverkningen eller införseln skall ske i spridnings-syfte för att gärningen skall vara straffbar föreslås bli slopat. Försök till spridning av pornografisk bild skall göras straffbart.

Meningen är att 17 kap. skall få en ny 18 a § om grov spridning av barnpornografisk bild. Enligt förslaget skall man dömas för detta brott om det skildrade barnet är särskilt ungt, om bilden skildrar grovt våld eller särskilt förnedrande behandling av barnet, om brottet begås särskilt planmässigt eller om brottet har begåtts som en del av en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Dessutom skall brottet sammantaget betraktas som grovt. Straffet föreslås bli fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Maximistrafte för innehav av barnpornografisk bild (17 kap. 19 §) föreslås bli höjt från sex månader till fängelse i högst ett år.

Maximistrafte för köp av sexuella tjänster av ung person (20 kap. 8 §) föreslås också bli höjt från sex månader till ett år fängelse.

I 20 kap. 9 § om koppleri skall med samlag mot ersättning jämsställas sedlighetssårande handlingar av barn under 18 år. Dessutom föreslås en ändring som gör det möjligt att för koppleri straffa den som genom att förmedla kontaktuppgifter eller på annat sätt marknadsför att någon annan är villig till samlag eller därmed jämförbar handling mot ersättning eller att en person under 18 år är beredd till någon annan sexuell handling. Dessutom

kommer bestämmelsens tillämpningsområde att utvidgas till att också täcka inkvartering av personer som inlåter sig på samlag eller annan i paragrafen avsedd aktivitet mot ersättning, när denna inkvartering främjar dessa aktiviteter på ett väsentligt sätt.

Meningen är också att kapitlet skall få en ny straffbestämmelse om grovt koppleri. Det blir fråga om grovt koppleri när man strävar efter betydande ekonomisk nytta genom verksamheten, eller om brottet utförs särskilt systematisk eller medför t.ex. särskilt kännbart lidande eller om föremålet för brottet är ett barn under 18 år. Dessutom skall brottet sammantaget betraktas som grovt. Straffet för grovt koppleri föreslås bli fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Strafflagens 25 kap. om brott mot friheten skall få en ny straffbestämmelse om människohandel (3 §). För människohandel kommer den att dömas som genom att utnyttja en annans beroendeställning eller utsatta läge, genom vilseledande, betalande av ersättning till någon som har kontroll över en annan person eller genom att ta emot sådan ersättning bemäktigar sig någon annan, rekryterar någon eller överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser någon för att göra denne till föremål för sexuellt utnyttjande eller tvångsarbete eller andra förhållanden som kränker människovärdet eller för avlägsnande av organ eller vävnader för ekonomisk vinning. Försök är straffbart. För handel med människor föreskrivs fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Till 25 kap. föreslås också en ny straffbestämmelse om grov människohandel (3 a §). Straffet blir grov människohandel om det i stället för eller utöver de i 3 § avsedda medlen används våld, hot eller list, eller om någon försakas t.ex. särskilt kännbart lidande, brottet riktas mot ett barn under 18 år eller brottet har utförts som en del av en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Dessutom skall brottet sammantaget betraktas som grovt. Också den skall dömas för grov människohandel som försätter någon i slaveri eller håller någon i slaveri, transporterar slavar eller bedriver handel med slavar, om gärningen sammantaget betraktas som grov. Försök är straffbart. Straffet för grov människohandel är fängelse i minst två och

högst tio år.

Meningen är att juridiska personers straffansvar skall utsträckas till att omfatta grovt ordnande av olaglig inresa, grov spridning av barnpornografisk bild, innehav av barnpornografisk bild, koppleri, grovt koppleri, människohandel och grov människohandel.

Tvångsmedelslagen förslås ändrad så att televlyssning blir möjlig om någon misstänks för grovt ordnande av olaglig inresa, grov spridning av barnpornografisk bild, människohandel eller grov människohandel. Televlyssning skall också bli möjlig när det misstänkta brottet är grovt koppleri där man eftersträvar synnerligen stor vinning och brottet begås särskilt systematiskt eller där föremålet för brottet är ett barn under 18 år eller där en person förorsakas t.ex. särskilt kännbart lidande. Möjligheten till televlyssning skall också gälla straffbara försök till dessa brott.

Lagen om rättegång i brottmål förslås bli ändrad så att domstolen i mål som gäller människohandel skall kunna förordna ett rättegångsbiträde för att bistå målsäganden, om detta anses motiverat med hänsyn till brottets allvarlighetsgrad, målsägandens personliga förhållanden och övriga omständigheter.

Även ändringar av närmast teknisk art föreslås dessutom till 1 och 15 kap. strafflagen, utlänningslagen, straffregisterlagen, lagen om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster och lagen om granskning av bildprogram.

11. Propositionens verkningar

De nya bestämmelserna om människohandel, ändringen av koppleribestämmelsen och straffbestämmelsen om grovt koppleri bildar en större författningshelhet än förut. Det är dock huvudsakligen fråga om gärningar som redan är straffbara i dagens läge. Det är främst endast de föreslagna ändringarna av koppleribestämmelsen, vilka föreslås gälla inkvartering av prostituerade och marknadsföring av prostitution, som kommer att innebära en utvidgning av straffbarheten till nya områden. Dessa ändringar innebär dock inte något sådant behov av tilläggsresurser som kunde förutsätta att t.ex. nya tjänster inrättades.

De föreslagna ändringarna om ordnande av olaglig inresa och barnpornografi kommer inte heller att ha någon större inverkan på de myndighetsresurser som behövs. De nya kriminaliseringarna av grova brott gäller gärningar som är straffbara redan i dagens läge. En viss skärpning föreslås i fråga om bestämmelserna om spridning av barnpornografi, men de nya gärningar som straffbestämmelsen föreslås omfatta innebär inte heller någon stor ändring av dagens läge.

Det föreliggande förslaget strävar efter att minska handeln med människor, koppleriet och prostitutionen. Eftersom den sociala ställningen är svag för dem som är offer för prostitution och människohandel bidrar de föreslagna bestämmelserna till att skydda den sociala jämlikheten i allmänhet.

12. Beredningen av propositionen

Propositionen har utarbetats i en arbetsgrupp som tillsattes av justitieministeriet 28.11.2002. Arbetsgruppen har haft i uppdrag att utarbeta ett förslag till straffbestämmelser för handel med människor och till vissa andra ändringar av strafflagen. Arbetsgruppen har hört inhemska experter och experter från Sverige.

Arbetsgruppens delbetänkande "Ihmiskupp, paritus ja prostituutio" (Människohandel, koppleri och prostitution) har publicerat i serien justitieministeriets arbetsgruppsbetänkanden (arbetsgruppsbetänkande 2003:5). Betänkandet sändes på remiss till 97 myndigheter, organisationer och andra sakkunnigorgan. Sammanlagt inkom 72 utlåtanden. Två av utlåtandena inkom från organ som inte fanns med bland remissinstanserna. Ett sammandrag av utlåtandena har sammanställts (Justitieministeriets utlåtanden och utredningar 2004:3).

Det mest kommenterade förslaget gällde den allmänna straffbarheten för köp av sexuella tjänster. Åsikterna om förslaget var delade. En allmän kriminalisering av köp av sexuella tjänster understöddes i 18 utlåtanden. Dessutom understödde 6 organ en kriminalisering av såväl köpande som säljande av sexuella tjänster. Sammanlagt 21 organ motsatte sig en allmän kriminalisering av köp av sexuella tjänster. Ungefär hälften av dem an-

såg att om man trots allt stannar för en kriminalisering, bör den gälla sådana situationer där säljaren av sexuella tjänster har blivit offer för människohandel eller koppleri. Några remissinstanser förhöll sig reserverat till förslaget eller önskade ytterligare utredningar.

De övriga förslagen till lagändringar kommenterades i betydligt mindre omfattning. Kommentarer om dem var i regel positiva.

Arbetsgruppens slutbetänkande "Ihmissalakuljetus, lapsipornografia ja Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjat" (Människosmuggling, barnpornografi och tilläggsprotokoll till Palermokonventionen) har också publicerats i serien justitieministeriets arbetsgruppsbetänkanden (arbetsgruppsbetänkande 2003:13). Betänkandet sändes på remiss till 57 myndigheter, organisationer och andra sakkunnigorgan. Proceduren skedde i två steg så att utlåtande om de delar i betänkandet som gällde ordnande av olaglig inresa och barnpornografi inbegärdes senast 17.2.2004 och om protokollen till Palermo-konventionen senast 31.3.2004. Om ordnan-

de av olaglig inresa och barnpornografi ingavs 44 utlåtanden. Ett utlåtande lämnades av ett organ som inte fanns med bland remissinstanserna. Kommentarer om dem var på det hela taget positiva.

13. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

I enlighet med förslaget i arbetsgruppens slutbetänkande avser man att avlåta en regeringsproposition i ett senare skede. Denna proposition skall gälla godkännande av två tilläggsprotokoll till Palermokonventionen och sättande i kraft av de bestämmelser i dessa protokoll som hör till området för lagstiftningen.

Regeringen har för avsikt att 2005 överlämna en proposition om kriminalisering av köp av sexuella tjänster. Omfattningen av denna kriminalisering kommer att bedömas senare.

DETALJMOTIVERING

1. Motivering av lagförslagen

1.1. Strafflagen

1 kap. **Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt**

7 §. *Internationella brott.* Det föreslås att människohandel och grov människohandel skall fogas till de brott som finsk lag tillämpas på oberoende av lagen på gärningsorten.

I kapitlet regleras för det första brott som har begåtts i Finland och brott som har anknytning till finska fartyg (1 och 2 §). På brott som förövats utanför Finland tillämpas finsk lag om brottet riktar sig mot Finland (3 §), om brottet är ett tjänstebrott av en viss typ eller ett militärt brott (4 §), om brottet riktar sig mot finska medborgare (5 §), om brottet har begåtts av finsk medborgare (6 §) eller om principen om s.k. ställföreträdande lagskipning tillämpas på brottet (8 §). Om brottet har begåtts på en främmande stats territorium kan, enligt 11 §, finsk lag tillämpas med stöd av 5, 6 och 8 § endast om gärningen är straffbar också enligt lagen på gärningsorten och om även en domstol i den främmande staten kunde ha dömt ut en påföljd. I paragrafens 2 mom. fastställs undantag enligt brottstyp till detta krav på s.k. dubbel straffbarhet. Undantagen gäller bl.a. sexual- och pornografibrott som rör barn.

Enligt 1 kap. 7 § 1 mom. tillämpas finsk lag på brott som begås utanför Finland och vars straffbarhet oberoende av lagen på gärningsorten grundar sig på en internationell överenskommelse som är förpliktande för Finland eller någon annan författning eller bestämmelse som är internationellt förpliktande för Finland (internationellt brott). En uppräknning av dessa brott finns i förordningen om tillämpningen av 1 kap. 7 § strafflagen. Paragrafens 2 och 3 mom. gäller brott som finsk lag skall tillämpas på oberoende av gärningsorten även om detta inte förutsätts i internationella fördrag eller bestämmelser som är förpliktande för Finland. Om finsk lags tillämplighet på ett brott som begåtts

utanför Finland grundar sig på 7 § förutsätts inte dubbel straffbarhet för gärningen.

Tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen innehåller inga bestämmelser om jurisdiktion. Enligt artikel 1.2 skall bestämmelserna i konventionen gälla protokollet i tillämpliga delar, om ingenting annat anges i det. Bestämmelserna om jurisdiktion i artikel 15 i konventionen tillämpas sålunda också på handeln med människor. Enligt artikel 1.1. skall varje konventionsstat utsträcka sin jurisdiktion till att omfatta brott som har förövats inom dess territorium och till brott som förövats ombord på ett fartyg som för dess flagg eller ombord på ett luftfartyg som var registrerat enligt dess lagar när brottet förövades.

Finsk domsrätt gäller med stöd av 1 § alltid brott som har begåtts i Finland. Enligt 2 § tillämpas finsk lag på brott som har begåtts ombord på ett finskt fartyg eller luftfartyg, om brottet har begåtts 1) när fartyget befann sig på öppna havet eller inom ett område som inte tillhör någon stat eller när luftfartyget befann sig inom eller ovanför ett sådant område eller 2) när fartyget befann sig inom en främmande stats område, eller när luftfartyget befann sig inom eller ovanför ett sådant område, och brottet har förövats av fartygets befälhavare eller en medlem av besättningen eller en passagerare eller någon som annars har medföljt fartyget. Finsk lag tillämpas även på brott som befälhavaren för eller en medlem av besättningen ombord på ett finskt fartyg eller luftfartyg förövat utanför Finland, om gärningsmannen genom sin gärning brutit mot en särskild skyldighet som enligt lag åvilar honom i egenskap av befälhavare eller medlem av besättningen.

Tillämpningsområdet för den finska strafflagen är alltså något snävare än vad som förutsätts i Palermokonventionen. Finsk strafflag kan inte tillämpas på ett brott som har begåtts ombord på ett finskt fartyg eller luftfartyg som befunnit sig på eller i fåga om luftfartyg ovanför en främmande stats territorium, om brottet har begåtts av en person som inte avses i 2 § 1 mom. 2 punkten. Av-

vikelsen från förpliktelsen i Palermokonventionen måste dock betraktas som mycket liten. Enligt regeringens proposition (RP 1/1996 rd, s. 18) är det endast personer som besöker fartyget medan det ligger i hamn, personer som utan att tillhöra besättningen utför arbetsuppgifter ombord på ett luftfartyg när det befinner sig på flygplatsen och personer som tillfälligt vistas ombord på ett fartyg men som inte följer med på resan, t.ex. lotsar, som inte omfattas av grupperna "fartygets befälhavare eller en medlem av besättningen eller en passagerare eller någon som annars har medföljt fartyget".

De övriga punkterna i artikel 15 i Palermokonventionen reglerar möjligheten att enligt bedömning utsträcka jurisdiktionen till att omfatta brott. Enligt punkt 4 kan varje konventionsstat också vidta de åtgärder som erfordras för att kunna utöva jurisdiktion över brott som omfattas av denna konvention när den misstänkte befinner sig inom dess territorium och staten inte utlämnar honom eller henne. I detta fall har brottet alltså nödvändigtvis inte andra beröringspunkter med konventionsstaten. Konventionen förpliktar dock inte på något sätt staterna till att utsträcka sin jurisdiktion på detta sätt.

Enligt artikel 6.1 i Europeiska unionens rambeslut mot människohandel skall varje medlemsstat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att fastställa sin behörighet beträffande ett brott som avses i rambeslutet när a) brottet har begåtts helt eller delvis inom medlemsstatens territorium eller b) gärningsmannen är medborgare i medlemsstaten, eller c) brottet har begåtts till förmån för en juridisk person som är etablerad inom medlemsstatens territorium. I punkterna b och c är det fråga om en något mer omfattande behörighet än den som fastställs i 1 kap. i den finska strafflagen eftersom finsk lag kräver dubbel straffbarhet i de fall som avses i punkt b. Finsk strafflag är inte heller alltid tillämplig på brott som begås till förmån för en juridisk person som är etablerad i Finland. Denna fråga har behandlats i detalj i regeringens proposition om terroristbrott (RP 188/2002 rd, s. 20—21). Enligt punkt 2 får en medlemsstat dock besluta att den inte kommer att tillämpa eller endast i särskilda fall eller under särskilda omständigheter

kommer att tillämpa bestämmelserna om behörighet i punkt 1 b och c, och därför förpliktar rambeslutet inte till denna del Finland att t.ex. ändra 1 kap. eller att föreskriva att människohandel är ett internationellt brott.

Enligt artikel 6.3 i rambeslutet skall en medlemsstat som enligt sin lagstiftning inte utlämnar sina egna medborgare vidta de åtgärder som är nödvändiga för att fastställa sin behörighet över och i lämpliga fall lagföra de brott som avses i rambeslutet och som har begåtts av dess egna medborgare. I denna punkt avses uppenbarligen de medlemsstater som inte i något fall utlämnar sina egna medborgare. Enligt lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen kan en finsk medborgare dock utlämnas för lagföring till en medlemsstat i Europeiska unionen. Ett villkor är att gärningen enligt finsk lag utgör brott eller skulle utgöra brott om den hade begåtts i Finland under motsvarande förhållanden. En finsk medborgare får också utlämnas till ett nordiskt land. Detta regleras i lagen om utlämning för brott Finland och de övriga nordiska länderna emellan (270/1960). Enligt denna lag är det möjligt med utlämning för sådana brott där minimistraflet är minst fyra år fängelse. Enligt föreliggande förslag kommer maximistraflet för människohandel att bli sex år fängelse, vilket betyder att det är fråga om ett utlämningsbart brott. Någon ändring av 1 kap. strafflagen eller av bestämmelser om att t.ex. människohandel är ett internationellt brott förutsätts sålunda inte heller av artikel 6.

Artikel 4 i det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi gäller konventionsstaternas straffrättsliga behörighet. Enligt punkt 1 i artikeln skall varje konventionsstat vidta sådana åtgärder som kan vara nödvändiga för att fastställa sin behörighet över de brott som anges i protokollet när brotten begås på dess territorium eller ombord på ett fartyg eller flygplan som är registrerat i den staten. I fråga om detta hänvisar vi till det som har anförts i samband med Palermokonventionen. Punkt 2 gäller grunderna för behörighet som en konventionsstat bedömer som nödvändig. Varje konventionsstat får utsträcka sin behö-

righet till att omfatta situationer där den misstänka gärningsmannen är medborgare i den staten eller en person som är stadigvarande bosatt på dess territorium eller där offret är medborgare i den staten.

Enligt artikel 4.3 skall varje konventionsstat även vidta sådana åtgärder som kan vara nödvändiga för att fastställa sin behörighet över de nämnda brotten när den misstänka gärningsmannen vistas på dess territorium och den inte utlämnar honom eller henne till en annan konventionsstat av det skälet att brottet har begåtts av en av dess egna medborgare. Jämfört med sådana internationella överenskommelser där det har ansetts att de uppräknade brotten skall klassificeras som internationella brott har punkt 3 tillägget "av det skälet att brottet har begåtts av en av dess medborgare". Av tillägget verkar följa att brott som anges i protokollet inte behöver räknas som internationella brott. Huruvida punkten förutsätter att man i dessa fall frångår kravet på dubbel straffbarhet i fråga om landets egna medborgare är något oklart. Frågan bör tolkas i förhållande till punkt 2 enligt vilken behörigheten inte nödvändigtvis ens behöver utsträckas till att omfatta landets egna medborgare. I den bedrägerikonvention som ingåtts inom Europeiska unionen ingår ungefär motsvarande bestämmelser och dessa har tolkats så att den artikel som motsvarar punkt 3 inte anses förutsätta avkall på principen om dubbel straffbarhet (RP 45/1998 rd, s.16). Motsvarande tolkning kan godtas också i fråga om protokollet. Sålunda verkar artikeln inte kräva några ändringar i 1 kap. strafflagen och inte heller att försäljning av barn skall bli ett internationellt brott.

Europarådet har 2000 antagit en rekommendation om bekämpande av människohandel som avser sexuell exploatering R(2000)11. I punkt 48 rekommenderas det att man tar i bruk extraterritoriell behörighet för att lagföra personer som är misstänkta för människohandel, oberoende av var brottet har begåtts. Rekommendationen är inte bindande.

Finlands internationella förpliktelser i fråga om människohandel förutsätter sålunda inte att handeln med människor skall vara ett internationellt brott. Den avvikelse från de in-

ternationella förpliktelserna som finns i fråga om finska fartyg och luftfartyg är så liten att inte heller detta kan anses förutsätta något sådant. En annan fråga är om tillämpningsområdet för den finska strafflagen trots detta borde utvidgas i fråga om handeln med människor. Detta kunde i princip ske genom att ta in ett omnämnande av människohandel i 1 kap. 11 § 2 mom. som gäller brott som krävet på dubbel straffbarhet inte tillämpas på, om brottet har begåtts av en finsk medborgare. Dessa brott är dock sådana där avsikten är att tillämpa finsk strafflag på brott som finländare begått i utlandet. I fråga om handeln med människor kan man snarare anse att syftet är att finsk strafflag skall vara tillämplig på personer som gjort sig skyldiga till människohandel i utlandet och åker fast i Finland. I dessa fall kan brottet sakna andra beröringspunkter med Finland och brottet behöver inte vara straffbart enligt lagen på gärningsorten. Dyliga situationer är tänkbara med hänsyn till människohandelns internationella karaktär. De kan dock inte betraktas som särskilt allmänna bl.a. av det skälet att tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen har undertecknats av många stater. Tilläggsprotokollet har dock inte undertecknats av lika många stater som själva Palermokonventionen och i många länder kommer det dessutom att ta tid att ratificera tilläggsprotokollet och att sätta det i kraft nationellt. Därför är det i princip möjligt att det åtminstone under de närmaste åren kan finnas stater där människohandel inte är straffbart, åtminstone inte i den utsträckning som tilläggsprotokollet till Palermokonventionen förutsätter. Denna omständighet och brottets allvarlighetsgrad och internationella karaktär talar för att människohandel blir ett internationellt brott.

Eftersom ingen internationell överenskommelse förpliktar till att göra människohandel till ett internationellt brott kan människohandelsbrotten inte fogas till förordningen om tillämpningen av 1 kap. 7 §. Därför uppstår paragrafens 2 och 3 mom. vissa brottstyper som skall betraktas som internationella brott även om detta inte krävs i internationella överenskommelser. Meningen är att till paragrafens 3 mom., som i dagens läge gäller terroristbrott som avses i 34 a kap., foga ett

omnämmande av människohandel och grov människohandel. Enligt förslaget skall finsk lag tillämpas oberoende av gärningsorten även på människohandel, grov människohandel och ett brott enligt 34 a kap. som har begåtts utanför Finland.

11 §. *Kravet på dubbel straffbarhet.* Meningen är att tekniska ändringar skall göras i 2 mom. eftersom det bl.a. föreslås en ändring av paragrafnumreringen i 17 kap. och 20 kap.

Gällande 2 mom. 4 punkten avser 17 kap. 18 och 19 §. Finsk lag tillämpas på gärningar som avses i 17 kap. 18 eller 19 §, om gärningen har begåtts av en finsk medborgare eller av en person som avses i 1 kap. 6 § 3 mom. 1 punkten, även om gärningen inte är straffbar enligt lagen på gärningsorten. I 17 kap. 18 § strafflagen föreskrivs om spridning av pornografisk bild och i 19 § om innehav av barnpornografisk bild. Att 1 punkten inskrevs i lagen berodde på det nationella genomförandet av den gemensamma åtgärden, beslutad av Europeiska unionens råd, om åtgärder mot människohandel och sexuellt utnyttjande av barn (97/154/RIF, EGT L 63, 4.3.1997, s. 2) (RP 117/1997 rd och LaUB 3/1998 rd).

Det föreslås att 17 kap. 18 a § skall ändras så att den kommer att gälla grov spridning av barnpornografisk bild. Den bestämmelse som motsvarar gällande 18 a § föreslås bli 18 b §.

Enligt förslaget skall en hänvisning till den nya 17 kap. 18 a § om grov spridning av barnpornografisk bild fogas till 11 § 2 mom. 4 punkten. Det är fråga om en teknisk ändring som inte i sig påverkar tillämpningsområdet för finsk straffrätt eftersom gärningar enligt 17 kap. 18 a § tidigare har varit straffbara enligt 17 kap. 18 §. Tillämpningsområdet utvidgas dock något till följd av att den föreslagna 17 kap. 18 § gäller vissa nya gärningar.

Gällande 2 mom. 6 punkten avser 20 kap. 9 §. Enligt 2 mom. 6 punkten tillämpas finsk lag på gärningar som avses i 20 kap. 9 §, dvs. koppleri, om gärningen riktar sig mot en person under 18 år och har begåtts av en finsk medborgare eller av en person som avses i 6 § 3 mom. 1 punkten, även om lagen på gärningsorten inte föreskriver något straff för gärningen. Punkt 6 inskrevs i momentet till följd av det nationella genomförandet av den

gemensamma åtgärden, beslutad av Europeiska unionens råd, om åtgärder mot människohandel och sexuellt utnyttjande av barn.

Det föreslås att 20 kap. strafflagen skall få en ny 9 a § om grovt koppleri. På motsvarande sätt skall 2 mom. 6 punkten få en hänvisning till den nya 9 a § om grovt koppleri. När föremålet för koppleri är en person under 18 år blir det oftast fråga om att tillämpa straffbestämmelsen om grovt koppleri, men eftersom det i vissa fall kan bli fråga om gärningen i dess grundform inskrivs även en hänvisning till 9 §. Denna ändring påverkar inte heller i sig tillämpningsområdet för finsk straffrätt. Tillämpningsområdet för denna punkt kommer dock att utvidgas en del eftersom begreppet koppleri utvidgas.

För att få ett enhetligt moment föreslås det också en ändring av 7 punkten så att ordet "och" ändras till "om", som har använts i punkt 6.

15 kap. Om brott mot rättskipning

10 §. *Underlåtenhet att anmäla grova brott.* När paragrafen reviderades ansågs det att en omfattande anmälningsskyldighet inte är förenlig med Finlands rättsordning. (RP 6/1997 rd s. 41). Därför gick man in för en begränsad skyldighet att anmäla brott. Det ansågs motiverat med en anmälningsskyldighet främst i sådana fall där brottet är mycket grovt och övertänkt samt innehåller systematisk planering, riktar sig mot viktiga rättsligt skyddade intressen och brottet eller fortsatt brott kan förhindras efter anmälningen. Det ansågs motiverat att begränsa området för anmälningsskyldigheten så att den endast gäller de mest allvarliga brotten mot staten, uppsåtliga brott mot liv och vissa andra våldsbrott, de allvarligaste allmänfarliga brotten, grov miljöförstöring och grova narkotikabrott.

Motiveringen i den nämnda regeringspropositionen är fortfarande tillämplig. Enligt det föreliggande förslaget stryks människorov i paragrafens 1 mom. eftersom straffbestämmelsen om människorov föreslås ersatt med en straffbestämmelse om grov människohandel. Anmälningsskyldigheten skall i stället för människorov gälla människohandel och grov människohandel. Att gärningen tas

med även i sin grundform kan motiveras med brottets allvarlighetsgrad och med att gärningen i regel innehåller systematiska förberedelser.

17 kap. Om brott mot allmän ordning

7 §. *Riksgränsbrott.* Meningen är att paragrafens 2 mom. skall kompletteras så att inte heller en person som gjort sig skyldig till riksgränsbrott till följd av att han eller hon har varit föremål för människohandel eller grov människohandel skall dömas för riksgränsbrott utöver de grupper som nämns i den gällande paragrafen.

Enligt paragrafens 1 mom. skall den dömas för riksgränsbrott som 1) överskrider eller försöker överskrida Finlands gräns utan att inneha ett pass som berättigar till det eller något annat dokument som utvisar reserätten eller som överskrider eller försöker överskrida gränsen någon annanstans än genom ett tillåtet inrese- eller utreseställe eller i strid med ett på lag grundat beslut, 2) annars bryter mot bestämmelserna om överskridande av gränsen eller 3) olovligen vistas eller får das inom gränzonen eller inom den vidtar någon åtgärd som är förbjuden enligt lagen om gränzson (403/1947). Straffet är böter eller fängelse i högst ett år.

2 mom. Enligt detta moment skall för riksgränsbrott inte dömas en utlänning som med anledning av en sådan gärning som avses i 1 mom. avisas eller utvisas och inte heller en utlänning som på grund av flyktingskap ansöker om asyl eller uppehållstillstånd i Finland. Meningen är att momentet skall kompletteras så att inte heller sådan utlänning som begått ett brott enligt 1 mom. till följd av att han eller hon har varit föremål för människohandel enligt 25 kap. 3 § eller 3 a § skall dömas för riksgränsbrott. Hänvisningen gäller de föreslagna straffbestämmelserna om människohandel och grov människohandel. Påföljdseftergift kommer att förutsätta att någon döms för människohandelsbrott eller att det på något annat sätt har utretts att utlänningen i fråga varit föremål för ett människohandelsbrott.

Bestämmelsen behövs för de situationer där föremålet för människohandel också är en illegal invandrare, även om dessa situatio-

ner inte är typiska i dagens Finland. I de flesta situationer som avses i bestämmelserna om människohandel är straffriheten också annars självklar eftersom migranten eventuellt har handlat under tvång eller andra sådana förhållanden att han eller hon inte kan anses ha gjort sig skyldig till en uppsåtlig gärning. Straffbestämmelsen om människohandel gäller dock också rätt lindriga fall, t.ex. utnyttjande av annans utsatta läge eller vilseledande av någon annan, och i samband med dessa kan också människohandelsoffret eget agerande bli föremål för åtalsprövning. Eftersom meningen med den internationella regleringen och med de nu föreslagna nationella bestämmelserna bl.a. är att skydda personer som blir föremål för människohandel, är det rimligt och för tydlighetens skull skäl att föreskriva särskilt om åtalsfrihet vid riksgränsbrott.

8 §. *Ordande av olaglig inresa.* Enligt artikel 1.1 a i direktivet om hjälp vid olaglig inresa skall varje medlemsstat anta lämpliga påföljder för den som avsiktligt hjälper en person som inte är medborgare i en medlemsstat att resa in i eller passera genom en medlemsstats territorium i strid med denna stats lagstiftning om utlänningars inresa eller transitering.

I 1 mom. 1 punkten i gällande paragraf om ordande av olaglig inresa anges som brott att någon för in eller försöker föra in i Finland en utlänning som inte har sådant pass, visum eller uppehållstillstånd som krävs för inresa. Som det redan påpekades i den allmänna motiveringen är det oklart om uttrycket "föra in i Finland" också gäller de i direktivet avsedda situationerna där en person kommer till Finland endast för att passera landet och inte för att stanna här under en längre eller en kortare tid. I den nationella beredningen av gällande lag har man inte tagit ställning till denna fråga. Även om det inte verkar finnas något språkligt hinder för tolkningen att punkt 1 också avser transitering, är det dock skäl att nämna även genomresa i paragrafens 1 mom.

Av denna anledning föreslås en ändring av 1 mom. 1 punkten så att den skall dömas för ordande av olaglig inresa som för in eller försöker föra in i Finland eller genom Finland till ett annat land en utlänning som inte

har ett sådant pass, annat resedokument, visum eller uppehållstillstånd som krävs för inresa.

Som genomresa skall även sådana situationer betraktas där man på en finsk flygplats byter flyg eller försöker byta flyg i transit, dvs. utan att passera finsk passgranskning.

Med uttrycket "ett annat land" avses Finland och ett land som inte är utlänningens hemland eller utgångsland. Med pass, annat resedokument, visum eller uppehållstillstånd avses enligt gällande praxis dokument som behövs för inresa i Finland. Den ändrade formuleringen kräver alltså fortfarande inte att finska myndigheter skall kontrollera om en person som är medborgare i ett annat land och som reser genom Finland till ett tredjeland har visum, uppehållstillstånd eller andra resedokument som krävs för inresa i det landet.

För tydlighetens skull föreslås att 1 och 3 punkten i momentet inte bara skall nämna pass utan också annat resedokument. Ett sådant resedokument kan t.ex. vara ett identitetsbevis som har godkänts som ett dokument som ersätter pass.

Den som ordnar eller förmedlar transport till Finland för utlänning som avses i 1 punkten döms enligt momentets 2 punkt. Eftersom punkten innehåller en hänvisning till 1 punkten behöver den inte ändras. Enligt 3 punkten döms den som till någon annan överlåter ett falskt, förfalskat eller för någon annan utfärdat pass, annat resedokument, visum eller uppehållstillstånd för att användas i samband med inresa. Denna punkt gäller således handlingar som förbereder inresa. Att avsikten är att de överlämnade dokumenterna skall användas vid inresa i Finland är tillräckligt för att rekvisitet skall uppfyllas. Denna punkt behöver därför inte heller kompletteras med ett omnämnande av genomresa eftersom det kan anses att den också gäller sådan inresa i Finland där dokumenten skall användas endast för genomresa.

8 a §. *Grovt ordnande av olaglig inresa.* Av skäl som presenterats i den allmänna motiveringen föreslås en ny straffbestämmelse om grovt ordnande av olaglig inresa. Detta brott kommer i fråga om vid ordnande av olaglig inresa 1) någon uppsåtligen eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppss-

skada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för särskilt kännbart lidande eller 2) brottet har begåtts som ett led i en i 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Dessutom förutsätts det att brottet även sammantaget är att betrakta som grovt. Straffet föreslås bli fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

I regeringens proposition om ordnande av olaglig inresa (RP 6/1997 rd, s. 125) karakteriserades brottet som sådan medhjälp till olaglig inresa som främst sker i ekonomiskt vinstsyfte. I propositionen påpekades det därför att det inte finns skäl för någon väsentligt strängare straffskala än den som används vid riksgränsbrott (böter eller fängelse i högst ett år). Eftersom denna motivering fortfarande stämmer föreslås det att brottet grovt ordnande av olaglig inresa skall avgränsas till att gälla endast klart grova fall och sådana fall som skall bedömas som grova enligt de internationella förpliktelserna. Därför är de föreslagna försvärande omständigheterna få.

Utän någon särskild hänvisning gäller undantaget i 8 § 2 mom. i princip också grovt ordnande av olaglig inresa. Enligt detta moment betraktas inte en gärning vilken bedömd som helhet bör anses ha begåtts av godtagbara skäl, särskilt med beaktande av gärningsmannens bevekelsegrunder samt sådana förhållanden i utlänningens hemland eller i det land där han stadigvarande är bosatt som påverkar hans säkerhet, som ordnande av olaglig inresa. Detta motsvarar även rambeslutet om hjälp till olaglig inresa, enligt vilket det blir fråga om straff för brott som begåtts under försvärande omständigheter om gärningarna har begåtts i vinstsyfte. I praktiken kan särskilt den försvärande omständigheten att brottet har begåtts som ett led i en kriminell organisations verksamhet leda till att den sammantagna bedömningen blir att gärningen inte har begåtts av godtagbara skäl.

1 punkten. Enligt artikel 1.3 i EU:s rambeslut om hjälp till olaglig inresa är det en försvärande omständighet att brottet har varit förenat med livsfara för de personer som utsätts för brottet. Enligt tilläggsprotokollet mot människosmuggling till Palermokonventionen skall det betraktas som försvärande

omständigheter att brottet äventyrar eller kan förmodas äventyra migranternas liv eller säkerhet eller att omständigheterna är förenade med omänsklig eller förnedrande behandling, däribland utnyttjande, av sådana migranter. Enligt tolkningskommentaren till tilläggsprotokollet (interpretative notes), punkt 96, är det meningen att uttrycket omänsklig och förnedrande behandling skall omfatta vissa former av utnyttjande och tolkningen skall alltså inte utgå från tilläggsprotokollet till Palermokonventionen.

Till följd av de internationella förpliktelserna föreslås det att brottet ordnande av olaglig inresa skall betraktas som grovt om någon uppsåtligen eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för särskilt kännbart lidande. Skrivningen föreslås bli densamma som föreslås i fråga om grov prostitution och grov människohandel.

Även om ordnande av olaglig inresa bygger på brottsoffrets frivilliga agerande kan det inte anses att offret samtyckt till att smugglingen sker under förhållanden som medför svår kroppsskada, svår sjukdom eller livsfara eller särskilt kännbart lidande. I praktiken kan migranterna utsättas för detta t.ex. om de göms i ett transportfordons chassi eller dylikt.

Grunderna för de försvårande omständigheterna avviker från praxis i Finland såtillvida att de gäller gärningar som kunde bedömas som ett särskilt brott. Skrivningen bygger i första hand på skrivningar som används i EU:s rambeslut. Eftersom en gärning som uppfyller rekvisitet för t.ex. grovt vållande av skada på ett avgörande sätt hör samman med rekvisitet för grovt ordnande av olaglig inresa i denna punkt, bör grovt vållande inte straffas särskilt. Vid straffutmätningen bör hänsyn tas till den gärningstyp som lett till kroppsskadan. Om däremot gärningsmannen har utsatt den smugglade migranten för t.ex. misshandel som inte skett i syfte att ordna olaglig inresa, skall detta straffas särskilt.

2 punkten. Rådets rambeslut om olaglig inresa förutsätter att brott som har begåtts som ett led i en kriminell organisations verksamhet enligt rådets gemensamma åtgärd 98/733/RIF skall bedömas som begånget un-

der försvårande omständigheter. Den gemensamma åtgärden har satts i kraft i Finland genom att 17 kap. strafflagen fick en ny 1 a § om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Lagändringen trädde i kraft vid ingången av mars 2003. Paragrafens 4 mom. innehåller en definition av vad som avses med en organiserad kriminell sammanslutning. Med en sådan grupp avses en strukturerad sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott som avses i paragrafens 1 mom. För en närmare tolkning av definitionen hänvisas till regeringens proposition om denna lagändring (RP 183/1999 rd) och riksdagens lagutskotts betänkande (LaUB 26/2002 rd). Paragrafen har sedermera ändrats, men inte i fråga om definitionen av kriminell sammanslutning (lag 1372/2003).

Den föreslagna punkten innebär alltså inte att den som gjort sig skyldig till ordnande av olaglig inresa döms i detta sammanhang för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Han eller hon skall dömas för grovt ordnande av olaglig inresa. Enligt 3 mom. i 1 a § om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet skall bestämmelsen inte tillämpas om ett lika strängt straff eller ett strängare straff föreskrivs för gärningen på något annat ställe i lag. Maximistrafvet för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet är fängelse i två år, vilket betyder att bestämmelsen är sekundär i förhållande till bestämmelsen om grovt ordnande av olaglig inresa.

Denna punkt skall tillämpas oberoende av om brottet i övrigt är särskilt planmässigt. Det är tillräckligt om brottet har begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. I praktiken kommer punkten dock att gälla den planmässiga verksamheten eftersom det är de organiserade kriminella sammanslutningarna som agerar mest systematiskt i fråga om ordnandet av olaglig inresa.

Straffskalan. Straffet för grovt ordnande av olaglig inresa föreslås bli fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Enligt artikel 1.3 i rådets rambeslut om hjälp till olaglig inresa skall det vara möjligt

att för överträdelser som anges i direktivet, dvs. hjälp till olaglig inresa eller transitering och anstiftan till detta, fastställa frihetsstraff med en högsta straffsats som inte får understiga åtta år, om de har begåtts i vinstsyfte och under någondera av de två försvärande omständigheter som anges i rambeslutet. Om det emellertid är nödvändigt för att bevara enhetligheten i det nationella påföljdssystemet, skall den högsta straffsatsen vara minst sex år, förutsatt att det är ett av de strängaste straffen för brott som är lika allvarliga.

I den finska strafflagen används maximistraff på åtta år endast i undantagsfall till följd av EU:s rambeslut mot terrorism. Hos oss är sex år den typiska högsta straffsatsen för grova brott. Enhetligheten i det nationella påföljdssystemet förutsätter sålunda en högsta straffsats på sex år fängelse. Detta straff uppfyller också kravet att det skall motsvara det strängaste maximistraffet för brott som är lika allvarliga. Det lägsta straffet föreslås bli fyra månader fängelse i enlighet med straffsatserna för de flesta grova brott. Meningen är att samma straffskala skall gälla för anstiftan, som skall dömas på samma sätt som huvudbrottet.

18 §. *Spridning av pornografisk bild.* Flera ändringar av paragrafen föreslås, främst till följd av de internationella förpliktelser som beskrivs i den allmänna motiveringen. Meningen är att i paragrafen särskilt omnämna export och import via Finland till ett annat land. Det skall inte längre krävas att en gärning skall ha begåtts i spridningssyfte för att tillverkning och införsel i landet skall vara straffbara (1 mom.). Försök skall bli straffbart (2 mom.). Den föreslagna skärpningen av bestämmelserna skall också gälla vålds- och djurpornografi även om de internationella förpliktelserna endast förutsätter ändringar i fråga om spridningen av barnpornografi. Det är dock inte ändamålsenligt att formulera paragrafen så att olika typer av pornografi får olika straffsatter.

Nytt är att den nya paragrafen föreslås få en definition av vad som avses med barn (4 mom.) samt en undantagsbestämmelse om straffbarhet för tillverkning av barnpornografisk bild (5 mom.).

1 mom. Enligt det föreslagna momentet skall den dömas som tillverkar, saluför eller

till uthyrning bjuder ut, för in eller ut ur Finland eller genom Finland eller på annat sätt sprider bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar 1) barn, 2) våld eller 3) könsumgänge med djur. Straffet föreslås bli böter eller fängelse i högst två år.

Jämfört med gällande moment innebär ändringen för det första att utförsel ur landet nämns särskilt. I det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter nämns export av barnpornografi särskilt. Även om den nuvarande formuleringen som nämner spridning eventuellt kunde anses täcka även utförsel ur landet är det skäl att nämna detta särskilt.

Meningen är att införsel via Finland till ett annat land också skall nämnas. I praktiken har det visat sig vara oklart om det gällande förbudet mot import är tillämpligt i sådana fall där materialet har förts in i Finland i avsikt att transportera det vidare till ett tredjeland. För att hindra spridningen av sådant material är det nödvändigt att också de finska myndigheterna har möjlighet att ingripa. För att klarlägga situationen måste införsel via Finland tas med i förteckningen.

I momentet föreslås en strykning som gäller förutsättningarna för att tillverkning och införsel skall vara straffbara. I dagens läge måste dessa gärningar begås i spridningssyfte. Enligt förslaget skall tillverkning och införsel alltid vara straffbara gärningar, oberoende av om det går att påvisa att de skett i spridningssyfte eller ej.

Det verkar som om det fakultativa protokollet till barnets rättigheter skulle förplikta till kriminalisering av tillverkning och import av barnpornografi också i sådana fall då gärningen inte begås i spridningssyfte. Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi innehåller inte heller någon sådan avgränsning som kunde innebära att införsel och anskaffning är straffbara endast när de sker i spridningssyfte. I dessa fall kunde man dock ofta döma för innehav av barnpornografi. Rambeslutet förutsätter emellertid strängare straff för tillverkning än för innehav. Enligt rambeslutet skall det vara möjligt att under försvärande omständigheter döma till straff mellan åtminstone fem och tio år, om

det är fråga om brotten framställning, distribution, spridning, överföring, utbudande eller tillhandahållande av barnpornografi. Enligt rambeslutet förutsätts inte dessa straff då det är fråga om förvärv (acquisition) eller innehav av barnpornografi. Därför är det skäl att följa rambeslutets indelning av gärningarna. Detta betyder att det inte längre är möjligt att använda spridningssyfte för att ange brottets straffbarhet.

Till följd av de beskrivna ändringarna blir det också nödvändigt att i detta sammanhang skriva förteckningen över brotten i en ordningsföljd som avviker något från den nuvarande.

De olika typer av pornografi som anges i momentet — barn-, vålds- och djurpornografi — föreslås bli numrerade. Detta gör momentet tydligare och det blir något längre till följd av inskrivningen av gärningsformerna. Numreringen gör det också lättare att märka att den föreslagna straffbestämmelsen om grov spridning av barnpornografisk bild (18 a §) endast avser en del av pornografityperna i detta moment.

I den svenska språkversionen föreslås dessutom att termen tidelag ersätts med uttrycket könsumgänge med djur.

I övrigt motsvarar det föreslagna momentet det moment som gäller i dag. Även maximistraffet överensstämmer med gällande bestämmelse. Särskilda bestämmelser föreslås om grov barnpornografi.

2 mom. Enligt momentet kommer försök att begå brottet spridning av pornografisk bild att bli straffbart. Det är fråga om ny kriminalisering eftersom försök inte är straffbart i dagens läge.

Kriminaliseringen av försök att begå brottet förutsätts särskilt till följd av Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Enligt artikel 4.2 skall varje medlemsstat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att straffbelägga försök att begå handlingar som innebär framställning, distribution, spridning eller överföring av barnpornografi. Artikel 11.2 i Europarådets konvention om cyberbrottslighet förutsätter för sin del att det skall vara straffbart att försöka producera barnpornografi i syfte att sprida detta genom ett datorsystem och att försöka vidarebefordra

barnpornografi genom ett datorsystem. Enligt artikel 11.3 kan en stat dock inge en reservation enligt vilken den inte tillämpar punkt 2, helt eller delvis. Enligt artikel 3.2 i det fakultativa tilläggsprotokollet till konventionen om barnets rättigheter skall försök att begå de handlingar som nämns i protokollet vara straffbara, med förbehåll för bestämmelserna i den nationella lagstiftningen.

Det mest förpliktande dokumentet är alltså rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Det verkar inte förplikta till en total kriminalisering av försök att begå de brott som nämns i 1 mom. Det är dock inte skäl att lämna enskilda brott utanför kriminaliseringen av försök.

I praktiken kan det förekomma situationer där framställning av pornografi stannar vid försök, även om det sannolikt blir svårt att påvisa att sådant försök ägt rum. Framställningen kunde stanna vid försök t.ex. i sådana fall där avsikten är att tillverka pornografi med hjälp av dator. Åtminstone i sådana fall där spridningen är tänkt att ske över webben kan spridningen stanna vid försök.

3 mom. Meningen är att momentet skall motsvara gällande 2 mom.

4 mom. Meningen är att en definition av uttrycket barn skall ingå i momentet. Som barn betraktas den som är yngre än 18 år och, om en persons ålder inte kan utredas men det finns grundad anledning att anta att han eller hon är yngre än 18 år, även denne. Definitionen är ny.

Både det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter och Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi förutsätter att barnpornografi skall avse pornografi som skildrar barn under 18 år. Detsamma gäller ILO-konventionen om förbud mot de värsta formerna av barnarbete, vilken antagits redan tidigare. Europarådets konvention om cyberbrottslighet tillåter dock en lägre åldersgräns. Konventionsstaterna får tillämpa en åldersgräns som är under 18 år, dock inte under 16 år. Också i detta fall ser artikeln ut att förutsätta en fast åldersgräns, något som saknas i finsk lagstiftning i dagens läge.

Enligt förslaget skall med barn avses personer som är under 18 år. Med tanke på prak-

tiska behov behövs dessutom en bestämmelse också för sådana fall där det inte går att utreda den exakta åldern på en person som bilden föreställer. I praktiken blir det sannolikt främst fråga om situationer där bilden har framställts i utlandet och den person som bilden skildrar förblir okänd. Det är också möjligt att en person som förekommer på en bild som har framställts i Finland förblir okänd. Av praktiska skäl kan det inte förutsättas att det skall vara möjligt att utreda åldern på en person som förekommer på bild. Därför kommer man att anse att också en person vars ålder inte kan utredas men där det finns grundad anledning att anta att han eller hon är yngre än 18 år, är ett barn. En sådan bedömning görs i första hand på basis av personens utvecklingsnivå. Bilder som skildrar personer som tveklöst är myndiga omfattas inte av straffbarheten. Bilder som skildrar personer vilkas pubertetsutveckling inte är fullbordad omfattas däremot utan vidare av straffbarheten. Svårast är att avgöra en persons ålder i sådana fall där bilden skildrar en köns mogen person som dock klart och tydligt inte uppnått myndighetsålder.

5 mom. Meningen är att momentet skall innehålla ett undantag angående brottets straffbarhet. Straffbarheten kommer inte att omfatta tillverkning av barnpornografisk bild om bilden skildrar en person som har fyllt 16 år och denna person har samtyckt till att bilden har tillverkats för hans eller hennes personliga bruk eller för att användas på ett sätt som han eller hon bestämt och skillnaden i parternas ålder eller fysiska och psykiska mognad är ringa.

Detta undantag motsvarar artikel 3.2 b i Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi där medlemsstaterna medges ett sådant undantag när det gäller framställning och innehav av barnpornografi. Rambeslutet förutsätter inte nödvändigtvis något undantag, men i detta fall är ett undantag motiverat. Enligt den nationella lagstiftningen i EU-länderna är den sexuella myndighetsåldern lägre än 18 år, som anges i definitionen angående barnpornografi. I Finland tillåter lagen att personer som fyllt 16 år har samlag med varandra. Enligt 4 § äktenskapslagen (234/1929) får den som är under 18 år ingå

äktenskap med tillstånd som justitieministeriet utfärdar av särskilda skäl. Då även behovet av skydd för privatlivet beaktas finns det inte orsak att straffa framställning av barnpornografi i sådana fall där de som är äldre än den nationella myndighetsåldern tillåter att t.ex. deras eget sexualliv avbildas. Eftersom det här inte är fråga om pornografi som framställs i spridningssyfte kan också en minderårig ge ett rättsligt hållbart samtycke till att avbildning sker. Inte heller den bestämmelse om en åldersgräns på 18 år som ingår i det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter kan anses utgöra ett hinder för denna undantagsbestämmelse.

Undantagsbestämmelsen skall dock begränsas till de situationer där bildens 16 år fyllda person samtycker till att bilden framställs. Enligt rambeslutet anses samtycket inte gälla om förövaren har missbrukat t.ex. sin högre ålder, mogenhet, position, ställning, erfarenhet eller offrets beroende av förövaren för att uppnå detta medgivande. I finsk strafflag har definitioner av samtycke enligt brottstyp inte använts, utan frågan bedöms utifrån rättspraxis och rättsdoktrin. Även om det i momentet inte inskrivs någon uttrycklig lista i enlighet med rambeslutet, motsvarar momentet dock det som hos oss skall anses som utgångspunkt för ett medgivande också i andra fall. För att ett samtycke skall gälla måste det ha tillkommit på frivillig väg och på förhand. Dessutom skall det vara tillräckligt exakt. Förövarens missbruk av sin ställning kan anses eliminera frivilligheten. Handlingen skall på ett väsentligt sätt motsvara det som föremålet för handlingen har ansett att han eller hon samtyckt till. Om t.ex. den som tagit bilden senare sprider bilden, motsvarar handlingen inte det som den avbildade har samtyckt till.

För att undvika utnyttjande behövs också en avgränsning enligt vilken ett villkor för straffrihet skall vara att skillnaden mellan parternas, dvs. den som framställer bilden och den som bilden skildrar, ålder eller fysiska och psykiska mognad inte är stor. Denna avgränsning visar att undantagsbestämmelsen i första hand är tänkt för bilder som personer i ungefär samma ålder tagit av varandra. Skillnaden i personernas ålder eller

fysiska och psykiska mognad skall tolkas på samma sätt som i fråga om sexuellt utnyttjande av barn i 20 kap. 6 § 2 mom., som innehåller ett motsvarande undantag angående straffbarheten.

Straffrihet för den som tillverkat bilden skall dessutom förutsätta att bilden har framställts för den skildrade personens privata bruk eller för att användas på ett sätt som han eller hon bestämt. Med användning som bestämts av den skildrade personen avses t.ex. att han eller hon ger bilden till sin partner eller låter fotografen behålla bilden. Straffrihet för innehav i dessa fall kommer att föreskrivas i 19 § 2 mom. Om den som fått bilden överlåter den till någon annan, kan han eller hon göra sig skyldig till straffbar spridning av bild även om den avbildade personen har gett sitt tillstånd till spridningen. Inte heller i dessa fall kommer den person som bilden skildrar att dömas för spridning eller medverkan till spridning, eftersom syftet med paragrafen är att skydda denna person.

Undantagsbestämmelsen kommer endast att gälla tillverkning av bild och inte någon annan av de gärningar som anges i 1 mom. Undantaget blir inte heller tillämpligt då bilden utöver en ung person som samtyckt till bildtillverkningen också skildrar en annan person under 18 år som inte har gett sitt samtycke.

18 a §. *Grov spridning av barnpornografisk bild.* Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi förutsätter att det skall vara möjligt att döma till fängelse i minst 5—10 år för spridning av barnpornografi. Eftersom maximistraffet för spridning av pornografisk bild är fängelse i högst två år enligt gällande lag, måste en ny straffbestämmelse om en grov gärningsform intas i lagen. Meningen är att straffet för grov spridning av barnpornografisk bild skall bli fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Införandet av en ny allvarigare gärningsform leder också till att polisen får något större befogenheter för att utreda barnpornografibrott. Vid misstankar om grov spridning av barnpornografisk bild kommer man att kunna använda teleövervakning av teleanslutning, teledress eller teleterminalutrustning som innehas av den misstänkte eller

som han eller hon annars kan antas använda. Enligt den regeringsproposition om ändring av tvångsmedelslagen som trädde i kraft vid ingången av 2004 avses med teledresser bl.a. e-postadresser, internetadresser, dvs. IP-adresser och användaridentifikationer (RP 52/2002 rd, s. 22—23). I föreliggande proposition föreslås dessutom en sådan ändring av tvångsmedelslagen som möjliggör televlyssning.

Enligt förslaget kommer straffbestämmelsen angående gärningen i grov form att gälla endast barnpornografi. Rambeslutet gäller endast denna typ av pornografi. När det är fråga om barnpornografi är också behovet av skydd för offret störst. I den föreslagna paragrafen kommer dock 1 mom. 2 punkten att gälla också en del vålds- och djurpornografi, eftersom punkten föreslås gälla bilder som kombinerar barnpornografi med vålds- eller djurpornografi.

I strikt mening gäller alltså den föreslagna paragrafen inte en grov form av brottet i 18 § eftersom den föreslås gälla endast en del av gärningarna i 18 §, men eftersom sambandet mellan de två paragraferna är betydande placeras den nya paragrafen efter 18 § som en 18 a §. Straffbestämmelsen i gällande 18 a § om olaglig visning eller spridning av bildprogram bland minderåriga omnumreras till 18 b §.

Meningen är att 18 a § skall gälla samtliga gärningsformer i 18 §, dvs. tillverkning, saluförande, uthyrning, införsel, utförsel, införsel genom Finland till ett annat land och spridning på annat sätt.

Enligt rambeslutet skall fängelsestraff på minst 5—10 år för spridning av barnpornografi kunna dömas när offret är ett barn som inte har uppnått sexuell myndighetsålder enligt nationell lag och minst en av följande omständigheter gäller: gärningsmannen har medvetet eller genom hänsynslöshet satt barnets liv på spel, brottet har begåtts med användande av grovt våld eller har vållat barnet svår skada, brottet har begåtts inom ramen för en kriminell organisation enligt definitionen i gemensam åtgärd 98/733/RIF.

De i rambeslutet angivna försvårande omständigheterna är inte de bästa möjliga för att avgöra om brottet skall betraktas som grovt. Det är svårt att utifrån en bild avgöra om

man faktiskt har använt grovt våld vid bildframställningen. I praktiken behövs snarare sådana utgångspunkter som beaktar omständigheter som framgår av bilden. Villkoren för försvårande omständigheter blir då mindre stränga.

Enligt rambeslutet förutsätter försvårande omständigheter alltid att den skildrade personen är yngre än föreskriven sexuell myndighetsålder och dessutom skall också andra omständigheter föreligga. Också här verkar det finnas orsak att ge de försvårande omständigheterna en vagare formulering så att offrets särskilda ungdom i sig utgör en försvårande omständighet. Det är också skäl att fastställa att i de fall där bilden skildrar grovt våld skall detta vara en försvårande omständighet också om offret uppnått sexuell myndighetsålder men är under 18 år. Det är inte heller skäl att från de försvårande omständigheterna utesluta brott som begåtts inom ramen för en kriminell organisation, även om offret uppnått sexuell myndighetsålder.

Regleringen av försvårande omständigheter kommer sålunda att gå längre än rambeslutet till de delar som gäller andra skäl än den i rambeslutet angivna sexuella myndighetsåldern. Därför är det inte nödvändigt att anse att genomförandet av rambeslutet förutsätter att en gärning alltid skall betraktas som grov om personen inte har uppnått sexuell myndighetsålder. En sådan tolkning är inte heller meningsfull enligt finsk lagstiftning, eftersom den sexuella myndighetsåldern i Finland (16 år) ligger mycket nära åldern 18 år som utgör gräns för begreppet barnpornografi.

1 mom. Det föreslås att spridning av barnpornografisk bild skall betraktas som grov om det avbildade barnet är särskilt ungt, bilden skildrar grovt våld eller särskilt förnedrande behandling av barnet, brottet begås särskilt planmässigt eller brottet har begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Dessutom skall brottet sammantaget vara att anse som grovt.

1 punkten. Den första försvårande omständigheten föreslås gälla det avbildade barnets särskilt unga ålder. Någon exakt åldersgräns föreslås inte eftersom det är svårt att utreda den avbildade personens ålder. Meningen är att detta skäl skall vara tillämpligt på de med hänsyn till barnets ålder mest klandervärda

bilderna. Därför bör barnets ålder snarare bedömas i förhållande till åldern på de barn som i allmänhet avbildas inom barnpornografi i stället för i förhållande till åldersgränsen 18 år. Detta skäl blir tillämpligt på bilder där det avbildade barnet är alldeles exceptionellt ungt.

2 punkten. Det andra skälet till att gärningen kan betraktas som grov är att bilden utöver barnpornografi också skildrar grovt våld. Bilden uppfyller således rekvisitet för såväl barnpornografi som våldspornografi. Eftersom det är meningen att den försvårande omständigheten skall gälla de grövsta formerna, förutsätts det att våldet är grovt. Med grovt våld avses gärningar som i det verkliga livet skulle uppfylla rekvisitet för åtminstone misshandel eller våldtäkt.

Skälet förutsätter inte att det kan påvisas att grovt våld faktiskt har använts för att begå brottet. Om bilden ger en realistisk bild av grovt våld, uppfylls rekvisitet. Detta betyder att det blir lättare att påvisa förekomsten av dessa försvårande omständigheter än förekomsten av försvårande omständigheter enligt rambeslutet, vilka alltså är att gärningsmannen medvetet eller genom hänsynslöshet har satt barnets liv på spel eller att brottet har begåtts med användande av grovt våld eller har vållat barnet svår skada. Rambeslutet verkar förutsätta att det skall påvisas att dessa tillvägagångssätt faktiskt har använts eller att allvarlig skada faktiskt har uppkommit.

Om det framkommer att barnets liv faktiskt har satts på spel under bildframställningen, att grovt våld har använts eller att särskild skada har vållats, är dessa gärningar självfallet straffbara som särskilda brott, t.ex. som grov misshandel.

Denna punkt skall också gälla situationer där bilden skildrar ett barn på ett särskilt förnedrande sätt. Bilder som visar könsumgänge mellan barn och djur skall åtminstone anses som sådan behandling.

3 punkten. Den tredje försvårande omständigheten skall vara att brottet begåtts särskilt planmässigt. Den som agerat särskilt planmässigt har t.ex. strävat efter att främja tillverkningen av nya bilder för spridning. Särskild planmässighet kunde också uppträda så att tillverkningen eller annan spridning organiseras som vinstbringande verksamhet. Sär-

skild planmässighet kan också föreligga om det går att påvisa att spridningen av bilderna varit exceptionellt omfattande och aktiv eller att bilderna systematiskt spridits i en sluten grupp som bildats för detta ändamål.

4 punkten. Den fjärde försvårande omständigheten gäller att brottet har begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. I rambeslutet om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi förutsätts det att en av de i rambeslutet uppräknade tre omständigheterna skall räcka för att brottet skall betraktas som begånget under försvårande omständigheter. Det har redan påpekats att de två första omständigheterna — gärningsmannen har medvetet eller genom hänsynslöshet satt barnets liv på spel eller brottet har begåtts med användande av grovt våld eller har vållat barnet svår skada — inte är de mest lämpliga för en bedömning av försvårande omständigheter. Den omständighet som föreslås under punkt 2, dvs. att bilden skildrar grovt våld, täcker visserligen största delen av rambeslutets försvårande omständigheter, men eftersom 2 punkten har formulerats på ett annat sätt än förslaget kan motsvarigheten bli oklar i vissa fall. Med tanke på efterlevnaden av rambeslutet föreslås därför att den fjärde försvårande omständigheten skall formuleras enligt rambeslutet. Härvid blir de försvårande omständigheterna desamma som de försvårande omständigheter som föreslås t.ex. för människohandel.

Den föreslagna punkten går dessutom längre än rambeslutet i det hänseendet att rambeslutet förutsätter att agerande inom en kriminell organisation är en försvårande omständighet endast i sådana fall där brottsoffret är yngre än den föreskrivna sexuella myndighetsåldern. Denna avgränsning verkar dock inte nödvändig och föreslås inte heller i detta sammanhang.

EU:s gemensamma åtgärd 98/733/RIF som omnämns i rambeslutet har satts i kraft i Finland genom att en ny 1 a § om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet fogades till 17 kap. strafflagen. Denna lagändring trädde i kraft den 1 mars 2003. I paragrafens 4 mom. ingår en definition av organiserad kriminell sammanslutning, som överensstämmer med den gemen-

samma åtgärden. Med en sådan sammanslutning avses en strukturerad sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott som avses i 1 mom. För en närmare tolkning av definitionen hänvisas det till regeringens proposition om denna lagändring (RP 183/1999 rd) och betänkandet av riksdagens lagutskott (LaUB 26/2002 rd). Paragrafen har sedermera ändrats, dock inte i fråga om definitionen.

Den föreslagna punkten innebär alltså inte att den som har gjort sig skyldig till spridning av barnpornografisk bild döms i detta sammanhang för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Han eller hon skall dömas för grov spridning av barnpornografisk bild. Enligt 3 mom. i 17 kap. 1 a § om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet skall bestämmelsen inte tillämpas om ett lika strängt straff eller ett strängare straff föreskrivs för gärningen på något annat ställe i lag. Maximistraffet för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet är fängelse i två år, vilket betyder att bestämmelsen är sekundär i förhållande till bestämmelsen om grov spridning av barnpornografisk bild.

Denna punkt skall tillämpas oberoende av om brottet i övrigt är särskilt planmässigt. Det är tillräckligt att brottet har begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Däremot eliminerar punkten inte behovet av att som en försvårande omständighet betrakta särskild planmässighet på det sätt som föreslås i punkt 3. Detta beror på att särskilt planmässig spridning av barnpornografi kan ske i en grupp som inte uppfyller kriterierna för en organiserad kriminell sammanslutning.

Straffskalan. Straffet för grov spridning av barnpornografisk bild föreslås bli fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Det kan anses att maximistraffet är rätt högt med hänsyn till brottets art. I strafflagen finns flera straffbestämmelser där maximistraffet för gärningen i dess grundform är fängelse i två år och för gärningen i dess grova form fängelse i fyra år, vilket kanske även här kunde vara ett mer konsekvent maximistraff. Det föreslagna maximistraffet utgår

dock i första hand från Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Ett maximistraff på fem skulle visserligen uppfylla förpliktelsen i rambeslutet, men ett sådant maximistraff används dock inte alls i strafflagen. För att bibehålla konsekvensen i straffskalorna är det inte heller skäl att ta i bruk ett sådant straff nu.

Ministrafvet föreslås bli fyra månader fängelse, vilket oftast är fallet i bestämmelserna om grova brott.

2 mom. Det föreslås att försök skall bli straffbart på samma sätt som försök till brottet i dess grundform enligt 18 §. I fråga om detta hänvisas det till motiveringen av 18 § 2 mom.

18 b §. *Olaglig visning eller spridning av bildprogram bland minderåriga.* Av orsaker som kommenterats i samband med 18 a § föreslås en omnumrering av regleringen av olaglig spridning av bildprogram bland minderåriga från nuvarande 18 a § till 18 b §. Bestämmelsens innehåll förblir oförändrat.

19 §. *Innehav av barnpornografisk bild.* Meningen är att göra tre ändringar i denna paragraf. Maximistrafvet föreslås bli höjt till fängelse i ett år. Ett nytt 2 mom. om undantag från straffbarheten föreslås. Dessutom görs en hänvisning till definitionen av barn i 18 § 4 mom.

1 mom. I momentet avses med barn personer enligt definitionen i 18 § 4 mom. Meningen är att till momentet foga ett tillägg med denna hänvisning.

I rambeslutet om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi förutsätts det att samtliga brott som avses i rambeslutet skall kunna beläggas med straffrättsliga påföljder som innebär ett längsta frihetsberövande om minst 1—3 år (artikel 5.1). Detta gäller innehav av barnpornografi och enligt artikel 4.1 i rambeslutet även medhjälp till detta. I Finland kan man i dagens läge dömas till böter eller fängelse i högst sex månader för innehav av barnpornografisk bild. Maximistrafvet måste alltså höjas till fängelse i ett år. Förpliktelsen angående maximistraff för medhjälp förutsätter inte någon större höjning. Till denna del hänvisas det till det som anförs i samband med 20 kap. 8 §.

I det fakultativa protokollet till konventio-

nen om barnets rättigheter förutsätts en liknande ändring av straffskalan. Enligt artikel 5.1 skall bl.a. innehav av barnpornografi betraktas som ett utlämningsbart brott enligt varje befintligt utlämningsavtal mellan konventionsstater och brottet skall också anses som ett utlämningsbart brott enligt varje utlämningsavtal som senare ingås mellan sådana. Av detta följer att de straff som gäller för brotten skall vara förenliga med 4 § 1 mom. lagen om utlämning för brott (456/1970). Enligt momentet får utlämning inte ske om inte den gärning för vilken utlämning begärs är eller, om den hade begåtts i Finland under motsvarande förhållanden, skulle vara att anse som ett brott för vilket det strängaste straffet enligt finsk lag är fängelse i minst ett år.

2 mom. Enligt momentet kommer sådana situationer att undantas från straffbarheten där den pornografiska bilden skildrar en person som har fyllt sexton år och som har samtyckt till innehavet av bilden, förutsatt att skillnaden i parternas ålder eller fysiska och psykiska mognad inte är stor. Undantaget kan inte som i 1 mom. motiveras med ågerandets rättmätighet, utan det behövs en särskild bestämmelse för att genomföra undantaget. De situationer där man enligt 1 mom. har rätt att inneha pornografiskt material är nämligen av en annan typ. I 1 mom. är det fråga om innehav t.ex. för att utreda ett brottmål, arkivera dokument i ett brottmål eller orsakar som hör samman med undervisning eller förmedling av uppgifter (RP 6/1997 rd, s. 150—151).

Undantaget angående straffbarheten motsvarar det som en medlemsstat har rätt till enligt artikel 3.2 b i Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Rambeslutet är något oklart eftersom det enligt det förslaget är möjligt att göra undantag från straffrättsligt ansvar när bilder som skildrar personer som uppnått sexuell myndighetsålder innehas med dessa personers medgivande och endast för deras privata bruk. Det kan dock inte anses att rambeslutet endast avser situationer där bilden innehas av den som skildras. I dessa fall är innehavet icke-straffbart också annars, eftersom syftet med bestämmelsen är att skydda den som bilden skildrar.

Enligt förslaget skall därför undantaget gälla situationer där bilden innehas med samtycke av den avbildade. Detta kan anses motsvara den skildrade personens privata bruk.

Den som uppnått sexuell myndighetsålder har rätt att samtycka till samlag. Det kan också anses att han eller hon kan lämna ett giltigt samtycke till att bli fotograferad under förhållanden som gör att bilden i sig kan betraktas som pornografisk, bara han eller hon själv får besluta vem som innehar bilden. I fråga om de allmänna utgångspunkterna för momentet hänvisas det dessutom till det som anförts i samband med 18 § 5 mom.

På motsvarande sätt som i samband med 18 § 5 mom. föreslås också att undantag från straffbarheten skall komma i fråga endast om det inte finns någon stor skillnad i parternas ålder eller psykiska och fysiska mognad. Parter är i detta fall den som innehar bilden och den som bilden skildras. Undantaget är främst avsett för sådana situationer där parterna är ungefär lika gamla.

Om bilden sprids vidare, kan förövaren göra sig skyldig till straffbar spridning av bild, även om den avbildade personen har samtyckt till att bilden sprids. I dessa fall kommer den som bilden skildras inte att straffas för spridning eller medverkan till spridning av bilden.

Undantaget från straffbarheten gäller inte bilder som också skildrar någon annan person under 18 år än den som samtyckt till innehavet av bilden.

Samtycket förutsätter inte i sig att det också har funnits ett samtycke till att bilden tillverkats. Det går dock lättast att konstatera att samtycke funnits, om detta samtycke gäller såväl bildframställningen som innehavet. I fråga om samtyckets giltighet hänvisas det till vad som anförts i samband med 18 § 5 mom.

24 §. *Juridiska personers straffansvar.* I dagens läge har juridiska personer straffansvar för ordnande av olaglig inresa. Detta straffansvar föreslås utvidgat till att gälla även grovt ordnande av olaglig inresa.

Meningen är att till den förteckning som ingår i paragrafen och som anger de brott där juridiska personer har straffansvar skall fogas även grov spridning av barnpornografisk bild och innehav av barnpornografisk bild. Para-

grafen gäller redan i dagens läge spridning av pornografisk bild och därför inskrivs också gärningen grov spridning av barnpornografisk bild. Tillägget av barnpornografisk bild motiveras av internationella förpliktelser. Det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter, Europarådets konvention om cyberbrottslighet och Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av sexuell utnyttjande av barn och barnpornografi förutsätter straffansvar för juridiska personer för barnpornografibrott, även om de inte nödvändigtvis förutsätter ett straffrättsligt ansvar. I praktiken är det också möjligt, om än sannolikt ovanligt, att ett brott som gäller innehav begås under förhållanden som kan medföra straffrättsligt ansvar för juridisk person.

Enligt artikel 3.4 i det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter skall varje konventionsstat, med förbehåll för bestämmelserna i dess nationella lagstiftning, vidta åtgärder för att, när det är lämpligt, fastställa juridiska personers ansvar för bl.a. innehav av barnpornografi i spridningssyfte. Detta ansvar för den juridiska personen kan vara straffrättsligt, civilrättsligt eller administrativt i enlighet med den aktuella konventionsstatens nationella rättsliga principer.

Europarådets konvention om cyberbrottslighet är något mer förpliktande. Enligt artikel 12 skall en juridisk person kunna ställas till ansvar för brott som är straffbara enligt konventionen, t.ex. innehav av barnpornografi genom ett datorsystem. Juridiska personers ansvar kan vara straffrättsligt, civilrättsligt eller administrativt. Enligt betänkandet av arbetsgruppen för IT-brottslighet, som förberett genomförandet av konventionen, förutsätter denna artikel inte någon reservation, inte ens i det fall att den finska lagstiftningen inte innehåller straffrättsligt ansvar för samtliga brott som är straffbara enligt konventionen. Detta följer av att t.ex. ett civilrättsligt skadeståndsansvar är tillräckligt för att uppfylla kraven i artikeln. Arbetsgruppen ansåg att det är ändamålsenligt att i samband med genomförandet av EU:s rambeslut göra de eventuella ändringar som artikeln kräver i bestämmelserna om barnpornografibrott.

Rambeslutet om bekämpande av sexuell utnyttjande av barn och barnpornografi är det

mest förpliktande i fråga om straffansvar för juridiska personer. Artiklarna 6 och 7 i rambeslutet gäller juridiska personers ansvar. Förutsättningarna för att ansvar skall uppkomma räknas upp i artikel 6. Bestämmelserna i strafflagens 9 kap. om straffansvar för juridiska personer uppfyller de krav som ställs i rambeslutet. Detta behandlas mer i detalj senare i samband med 20 kap. 13 § strafflagen. Ansvaret skall gälla bl.a. innehav av barnpornografi. Enligt artikel 7 skall juridiska personer kunna bli föremål för påföljder som innefattar bötesstraff, administrativa avgifter eller andra påföljder. Enligt det finska rättssystemet betyder detta straffrättsliga böter. Det är alltså främst till följd av rambeslutet som juridiska personers straffansvar utvidgas till att omfatta även innehav av barnpornografi.

20 kap. Om sexualbrott

8 §. *Köp av sexuella tjänster av ung person.* Enligt gällande lag är straffet för köp av sexuella tjänster av ung person antingen böter eller fängelse i högst sex månader. Det föreslås att maximistraffet skall höjas till ett år fängelse. Den föreslagna ändringen är en följd av Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi.

Enligt artikel 2 c i rambeslutet skall varje medlemsstat säkerställa att det är straffbart att få ett barn under 18 år att delta i en sexuell handling genom att till barnet lämna pengar, annan ersättning eller gottgörelse i utbyte för detta. Denna förpliktelse kräver inte i sig någon ändring av lagstiftningen. Enligt artikel 5.1 i rambeslutet skall det vara möjligt att för dessa brott fastställa fängelsestraff om minst ett till tre år. Detta förutsätter att maximistraffet för köp av sexuella tjänster av ung person höjs.

Enligt artikel 5.1 i rambeslutet skall det också vara möjligt att fastställa maximistraff på minst ett och högst tre år för anstiftan, medhjälp, främjande och försök. Bestämmelsen skall dock inte tolkas så att det alltid skall vara möjligt att kunna döma till minst ett års fängelse för medhjälp och försök till köp av sexuella tjänster av ung person. En sådan tolkning skulle nämligen innebära att

det borde vara möjligt att för huvudgärningen döma till ett fängelsestraff på minst ett år och fyra månader, med hänsyn till omvandlingen av den straffskala för medhjälp och försök som gäller enligt den finska strafflagen. För att de nationella särdragen i fråga om straffskalorna för medhjälp och försök skall kunna beaktas har vissa stater — bl.a. Finland — fogat ett yttrande till artikel 5.1 i rambeslutet. Enligt yttrandet utgår dessa starter från att regeln i artikel 5.1 innebär att medhjälp och särskilt försök inte skall jämföras med det brott som den egentliga gärningsmannen begår.

9 §. *Koppleri. 1 mom.* I 1 mom. 1 punkten föreslås en ändring i enlighet med rambeslutet om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Enligt förslaget jämföras prostitution och sådana pornografiska föreställningar som har deltagare under 18 år. I denna punkt föreslås också kriminalisering av inkvartering av prostituerade om detta främjar prostitutionen på ett väsentligt sätt. I den nya 2 punkten påpekas det dessutom uttryckligen att det skall betraktas som koppleri att marknadsföra prostitution genom förmedling av prostituerades kontaktuppgifter eller på annat sätt.

1 punkten. Enligt punktens gällande lydelse döms den för koppleri som för att skaffa sig eller någon annan ekonomisk vinning ordnar ett rum eller något annat ställe för samlag eller en därmed jämförlig sexuell handling som utförs mot ersättning. Sexuell handling definieras i 10 § 2 mom. Med sexuell handling avses en handling som utförs i syfte att uppnå sexuell upphetsning eller tillfredsställelse och som med hänsyn till gärningsmannen och den som är föremål för handlingen samt omständigheterna vid handlingen har en väsentligt sexuell innebörd. Den gällande 1 punkten gäller emellertid endast en del av de sexuella handlingarna dvs. handlingar som är jämförliga med samlag. Enligt motiveringen till paragrafen i fråga i regeringens proposition RP 6/1997 rd (s. 186) kan som sådana handlingar anses "åtminstone intensiv beröring av en annans könsorgan". Detta jämförande avsåg i första hand tillfredsställelse av klient genom massage.

Enligt artikel 2 a i rambeslutet om sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi skall

kriminalisering ske bl.a. av åtgärder som avser att dra vinning av barnprostitution eller av barns deltagande i pornografiska föreställningar samt av annat utnyttjande av barn för sådana ändamål. Den gällande koppleri-bestämmelsen omfattar dessa gärningar vad gäller prostitution. Enligt paragrafens punkt 2 är det redan i dagens läge straffbart att någon skaffar sig eller tredje person ekonomisk vinning genom att utnyttja att någon utför handlingar som avses i punkt 1. Däremot gäller paragrafen inte situationer där någon profiterar på att barn under 18 år deltar i pornografiska föreställningar. Sådan aktivitet kan nämligen inte betraktas som en med samlag jämförlig handling enligt punkt 1. Därför föreslås det att sedlighetssårande handlingar som utförs av personer under 18 år skall jämföras med samlag och sexuella handlingar.

De sedlighetssårande handlingar av personer under 18 år som avses i punkten är deltagande mot betalning i pornografiska filmer eller föreställningar eller fungerande som modell vid framställning av pornografiska bilder. Enligt 17 kap. 19 § om innehav av barnpornografi är en bildupptagning som visar ett barn som deltar i samlag eller därmed jämförbart sexuellt umgänge eller som visar barn på något annat uppenbart sedlighets-sårande sätt att betrakta som barnpornografisk bild. De sedlighetssårande handlingar som avses i den föreslagna punkten bör tolkas på samma sätt. Detta är motiverat också av den anledningen att en höjning av åldersgränsen till 18 år föreslås i denna proposition i fråga om barnpornografi. Samtidigt föreslås en straffbestämmelse för grova former av tillverkning och spridning av barnpornografi, vilket ger konsekventa straffskalor för dels profitering på barnpornografi som skall betraktas som koppleri, dels spridning av barnpornografi.

Även utgångspunkterna för 20 kap. motiverar att pornografiska föreställningar med barn jämföras med sexuella handlingar. Enligt regeringens proposition kan även posering för pornografiska bilder betraktas som sådan sexuell handling som avses i bestämmelsen (RP 6/1997 rd, s. 189). Av propositionen framgår det också att personens ålder är av betydelse för bedömningen av vad som skall

betraktas som sexuell.

I denna punkt föreslås också ett tillägg enligt vilket det skall betraktas som koppleri om någon för att skaffa sig själv eller en annan person ekonomisk nytta inkvarterar en person som mot ersättning utför samlag eller därmed jämförlig sexuell handling eller en person under 18 år som skall utföra sedlighetssårande handling.

Dessutom skall inkvarteringen på ett väsentligt sätt främja samlag eller annan aktivitet som anges i punkten och som utförs mot betalning. Med detta avses att inkvarteringen skall vara av väsentlig betydelse såväl för de aktiviteter som avses i punkten som för rörelseidkarens egen verksamhet. Det förstnämnda betyder att inkvarteringen skapar de nödvändiga förutsättningarna för prostitution. För det andra förutsätts det att inkvarteringen utgör en väsentlig del av rörelseidkarens verksamhet. I praktiken betyder detta att inkvarteringen av prostituerade utgör en avsevärd del av affärsverksamheten för den som sköter inkvarteringen.

Väsentlighetsvillkoret tas med i den föreslagna bestämmelsen eftersom man på detta sätt kan göra en avgränsning mot vanlig inkvartering. Även prostituerade har självfallet rätt att använda hotell och andra inkvarterings-tjänster. Om rummet används för prostitution på rummet kan rörelseidkarens verksamhet betraktas enligt punktens första led som ordnande av ett rum eller annat ställe för prostitution. Straffbarheten skall härvid bedömas t.ex. i ljuset av regeringens proposition om den gällande skrivningen (RP 6/1997 rd, s. 187). I denna påpekas det att straffbarheten omfattar bl.a. de fall där det är fråga om utnyttjande av prostituerade, t.ex. i form av högre inkvarteringsavgifter än normalt.

Om däremot den prostituerade endast avhämtas på rummet för samlag mot betalning eller för annan aktivitet som avses i punkten ställs vissa tilläggskrav för att inkvarteringsverksamheten skall bli straffbar. Endast vinstsyfte och kännedom om att en person sysslar med prostitution är inte tillräckligt för straffbarhet. Det kommer dessutom att krävas att inkvarteringen skapar nödvändiga förutsättningar för prostitution och att inkvarteringen utgör en väsentlig del av rörelseidkarens affärsverksamhet.

Det föreslagna tillägget gäller endast inkvartering, dvs. att ett hotellrum eller någon annan motsvarande inkvartering ordnas för en person. Det är inte skäl att utsträcka straffbarheten till att gälla uthyrning av vanliga bostäder till prostituerade eftersom detta kunde begränsa boendet för dessa personer oskäligt mycket. Om däremot bostaden används uteslutande för prostitution i bostaden och hyresvärden är medveten om detta kan det bli fråga om ordnande av rum för prostitution enligt punktens första led (RP 6/1997 rd, s. 187). Inom en nära framtid kommer vi sannolikt också att få ett beslut av högsta domstolen om hyresvärds ansvar. Högsta domstolen har gett besvärstillstånd (2003—178) för att få en bedömning av om en hyresvärd gjort sig skyldig till koppleri när prostitution ägt rum i en uthyrd byggnad.

2 punkten. Punktens nya formulering handlar om att någon skaffar sig själv eller någon annan ekonomisk nytta genom att förmedla kontaktuppgifter eller på annat sätt marknadsföra att någon åtar sig att utföra handlingar som avses i punkt 1. Gällande punkt 2 handlar om att någon på ett annat sätt utnyttjar att en annan person utför sådana handlingar. Meningen är att denna bestämmelse skall flytta till punkt 3.

Enligt regeringens proposition RP 6/1997 rd (s. 187) kan straffbart utnyttjande bestå t.ex. av att gärningsmannen hos en prostituerad uppbär ersättning för förmedling av kunder. Det kan också vara straffbart att mot ersättning av kunderna förmedla kontaktuppgifter om prostituerade. Enligt propositionen kan prostituerade utnyttjas genom att deras telefonnummer eller adresser förmedlas över avgiftsbelagda telefonlinjer, men å andra sidan påpekas det i propositionen att en kriminalisering av profiteringen bör vara kopplad till det faktum att den prostituerade utnyttjas.

Hur man bör förhålla sig till att prostituerades kontaktuppgifter förmedlas genom vanliga tidningsannonser är en fråga som har granskats i den juridiska litteraturen. Före den revidering av koppleribestämmelsen som trädde i kraft 1999 straffades också den för koppleri som för att bereda sig fördel "främjar eller utnyttjar sådan persons osedliga levnadssätt, som allmänt låter bruka sig till otukt". Då ansågs det att denna lydelse inte

utgjorde något hinder för att straffa den som publicerade en annons, om verksamheten uppfyllde kopplerirekvisitet. I praktiken meddelades dock inte sådana straff. Enligt paragrafens gällande ordalydelse är enbart främjande av prostitution inte längre straffbart. I litteraturen har detta ansetts vara betydelsefullt för bedömningen av straffbarheten av publiceringen av prostitutionsannonser. Det har ansetts att publiceringen snarare varit en form av främjande av prostitution än utnyttjande av prostitution.

En uppfattning som förts fram i rättslitteraturen menar att förmedlingen av kontaktuppgifter genom vanliga tidningsannonser innebär ett indirekt utnyttjande av prostitution. I den nämnda regeringspropositionen och i litteraturen har det ansetts att en omfattande kriminalisering av ett indirekt utnyttjande kunde leda till svåra tolkningsproblem. Tjänster som medför indirekt nytta är nämligen i regel sådana som används även för annat än för att bedriva prostitution. En omfattande kriminalisering av indirekt nytta skulle komplicera livet för de prostituerade också på andra områden än inom prostitutionen. Därför har det föreslagits att straffbarheten skall förutsätta att den prostituerade utnyttjas, vilket anger att gärningsmannen profiterar på en annan persons prostitution.

Inom ramen för den gällande formuleringen är det oklart om publicering av annonser över huvud taget kan betraktas som koppleri. Det verkar inte omöjligt inom ramen för paragrafens ordalydelse, men i ljuset av regeringspropositionen och de uppfattningar som förts fram i rättslitteraturen verkar det dock inte sannolikt att den som publicerar annonser skall kunna dömas för koppleri. Någon nationell rättspraxis finns veterligen inte på detta område.

Den beskrivna reserverade hållningen till långtgående tolkningar enligt vilka indirekt nytta av prostitution kunde betraktas som koppleri är fortfarande riktig i sig. En kriminalisering som uttryckligen riktar sig mot förmedling av kontaktuppgifter skulle dock inte försvara de prostituerades liv på andra områden, vilket betyder att det inte finns något hinder för en kriminalisering. Kriminaliseringen skulle utgå från det synsätt som råder i dagens läge framgår av gällande kopp-

leribestämmelse, dvs. att det är klandervärt att ekonomiskt utnyttja en annan persons prostitution. Om köp av sexuella tjänster kriminaliseras senare i enlighet med denna proposition, kunde förmedlingen av kontaktuppgifter kanske betraktas som medhjälp till köp av sexuella tjänster. Straff enbart för detta slag av medhjälp skulle dock inte i tillräckligt hög grad beakta det klandervärda i att någon utnyttjas ekonomiskt. En särskild kriminalisering av förmedling av kontaktuppgifter behövs därför även av denna anledning.

Många tidningar i Finland har under den senaste tiden avstått från att publicera s.k. kontaktannonser med kontaktuppgifter till prostituerade. Att tidningar och andra publikationer idkar själv censur är dock inte tillräckligt för att förhindra att kontaktuppgifter publiceras eftersom annonseringen i hög grad har flyttat över till internet i dagens läge.

I sitt utlåtande angående förslaget till ordningslag (RP 20/2002 rd) påpekade lagutskottet att prostitutionen ökat och blivit mer organiserad och utskottet konstaterade att det också har ansetts vara ett missförhållande att sexuella tjänster marknadsförs i t.ex. tidningar och över internet (LaUU 22/2002 rd).

En straffbestämmelse kommer för sin del att också skydda individens rätt att i det dagliga livet slippa möta annonser som marknadsför prostitution. Bestämmelsen kommer sålunda att ha delvis samma betydelse som 17 kap. 20 § som gäller sedlighetsårande marknadsföring. Avsikten med den föreslagna bestämmelsen är dock främst att begränsa prostitutionen och den ekonomiska vinningen av verksamheten och därför passar bestämmelsen i kopplerisammanhanget. De olika utgångspunkterna leder också till att bestämmelsen inte kan tolkas på samma sätt som 17 kap. 20 § i fråga om när och i vilka sammanhang marknadsföringen är straffbar. Enligt regeringspropositionen om 17 kap. 20 § är det t.ex. inte straffbart att göra reklam för pornografi i tidskrifter som specialiserat sig på pornografi (RP 6/1997 rd, s. 154) Den föreslagna bestämmelsen om marknadsföring av prostitution bör inte tolkas på samma sätt. Handlingen skall vara straffbar oberoende av det sammanhang som en annons publiceras i.

Det föreslås alltså att paragrafen skall in-

nehålla ett uttryckligt förbud mot marknadsföring av prostitution och andra handlingar enligt punkt 1 genom förmedling av kontaktuppgifter eller på annat sätt.

Med marknadsföring avses publicering av sådana annonser som klart och tydligt försöker främja försäljningen av sexuella tjänster samt motsvarande annonsering. Punkten kommer sålunda inte att vara tillämplig på t.ex. publicering av en prostituerads telefonnummer i telefonkatalogen på vanligt sätt. Enligt 57 § 1 mom. kommunikationsmarknadslagen (393/2003) skall ett teleföretag sörja för att kontaktinformation om namn, adress och telefonnummer i fråga om en användare som med företaget ingått avtal om användning av en anslutning i ett fast telefonnät eller ett mobilnät samlas in och publiceras i en allmänt tillgänglig, täckande telefonkatalog som kan fås till ett skäligt pris och som uppdateras minst en gång om året. Telefonkatalogen kan ges ut i tryckt eller elektronisk form.

Med marknadsföring avses aktiv verksamhet som riktas till allmänheten eller åtminstone till fler än en person. Kontaktuppgifter som lämnas till en enskild person kan däremot inte betraktas som marknadsföring vad gäller omfattning och aktivitet. Sådan verksamhet hör dessutom sällan samman med att ekonomisk vinning eftersträvas.

Meningen är att denna punkt också ska gälla förmedling av kontaktuppgifter angående personer som förmedlar kontakter till prostituerade. Dessutom skall punkten också gälla annan marknadsföring än förmedling av kontaktuppgifter, t.ex. situationer där bilder på prostituerade visas i marknadsföringssyfte för eventuella kunder för senare val.

Med stöd av den föreslagna punkten blir det inte heller möjligt att straffa den prostituerade, inte ens om han eller hon själv marknadsför sin verksamhet. Punkten gäller situationer där en person marknadsför någon annans prostitution. Detta är i linje med att säljande av sexuella tjänster inte förslås bli straffbart.

Den föreslagna straffbestämmelsen kommer i princip att gälla all marknadsföring av sexuella tjänster genom förmedling av kontaktuppgifter, t.ex. tidningsannonser eller annonser på internet. Ansvarfördelningen

kommer att regleras av lagen om yttrandefrihet i masskommunikation (460/2003), lagen om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster (458/2002) och strafflagens allmänna bestämmelser om ansvar för delaktighet. Enligt 12 § lagen om yttrandefrihet i masskommunikation svarar den för brottet som enligt strafflagen skall betraktas såsom gärningsman eller medverkande i ett brott som grundar sig på innehållet i ett meddelande som gjorts tillgängligt för allmänheten. Enligt regeringens proposition om nämnda lag (RP 54/2002 rd. s. 68—69) innehåller sådana ställning av den som gör en publikation eller ett meddelande tillgängligt för allmänheten. I propositionen läggs ansvaret på den eller de som fattar de faktiska besluten om meddelandets innehåll och publicering. Om det är fråga om en periodisk publikation eller en nätpublikation enligt lagen om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster måste, enligt 4 §, publikationen ha en ansvarig redaktör. På samma sätt måste den som utövar programverksamhet utse en ansvarig programredaktör för varje program. Om det är fråga om publikationer eller programverksamhet av denna typ skall såväl strafflagen som lagen om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster beaktas vid utredningen av ansvarsfrågorna.

I samband med behandlingen av propositionen med förslag till lag om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster ansåg grundlagsutskottet att chattsidor och motsvarande inte är delar av en nätpublikation, om inte utgivaren bearbetar dem redaktionellt (GrUB 14/2002 rd). I betänkandet tog utskottet också upp frågan om s.k. webbportaler, som kan innehålla t.ex. nyheter, chattgrupper och olika webbtjänster eller länkar. I betänkandet fastställs att det är värden för en portal eller en chattgrupp som ansvarar för innehållet i ett meddelande och att det straffrättsliga ansvaret bestäms enligt straffrättens allmänna läror. Enligt utskottet kan det bli fråga om straffrättsligt ansvar t.ex. då listvärden tillåter att sidorna blir en kanal för publicering av kriminella meddelanden.

Det ansvar som de som erbjuder vissa tjänster som behövs vid informationsöverföring har för innehållet i ett meddelande bestäms enligt lagen om tillhandahållande av

informationssamhällets tjänster. Utgångspunkten är att den som tillhandahåller rent tekniska tjänster inte kan ställas till straffrättsligt ansvar för information som de förmedlar eller lagrar. I nämnda lag gäller 13 § ansvarsfrihet i fråga om informationsöverföring och nätkommunikation, 14 § ansvarsfrihet i fråga sparande av information i cacheminne och 15 § ansvarsfrihet i fråga om tjänster som gäller sparande av information. Lagens tillämpningsområde omfattar tjänster i informationssamhället som levereras i form av distanstjänster, elektroniskt, som dataöverföring på enskild begäran av mottagaren och i regel mot betalning. Lagen gäller inte verksamhet som sker utanför nätmiljön.

Meningen är att den föreslagna punkten skall gälla marknadsföring av sexuella tjänster oberoende av om den planerade ekonomiska nyttan baserar sig på betalningar som erhålls av den prostituerade eller hans eller hennes ombud (annonsintäkter) eller på betalningar som erlaggs av kunderna (avgiftsbelagda telefontjänster). Punkten skall gälla samtliga former av kontaktuppgifter, vilket betyder åtminstone uppgifter om telefonnummer, adresser eller e-postadresser. Däremot kommer den inte att gälla lokaliseringssuppgifter, eftersom dessa inte används i marknadsföringssyfte. Lokaliseringssuppgifter är uppgifter som hör samman med abonnenten eller användaren och som används i kommunikationsnäten för att överföra, distribuera eller tillhandahålla meddelanden (RP 125/2003 rd).

Straffansvaret förutsätter att den vars uppgifter förmedlats faktiskt har vidtagit åtgärder som avses i punkt 1, dvs. samlag och därmed jämförlig sexuell handling mot ersättning eller annan sexuell handling som utförs av en person under 18 år. I praktiken betyder detta att förmedling av kontaktuppgifter kommer att undersökas som koppleri främst i samband med utredningen av andra brott som gäller koppleri eller människohandel. Trots detta är avsikten med bestämmelsen att den skall ha förebyggande verkan.

Det straffrättsliga ansvaret för den som förmedlar kontaktuppgifter begränsas också av att verksamheten skall vara uppsåtlig. Personen skall ha sådan information om annans faktiska innehåll att uppsåtlighetskravet

blir uppfyllt enligt straffrättens allmänna läror. Vid bedömningen av uppsåt skall vikt läggas vid frågan om det använts sådana uttryck i annonsen som har direkt samband med prostitution eller som allmänt igenkänns och förstås som förtäckta uttryck för prostitution.

3 punkten. Meningen är att den nuvarande 2 punkten skall bli punkt 3. Enligt punkten skall den straffas för koppleri som för att skaffa sig eller någon annan ekonomisk vinning utnyttjar, på något annat än i punkterna 1 och 2 nämnt sätt, att någon utför sådana handlingar som anges i punkt 1.

Det är inte meningen att utvidga tillämpningsområdet för denna punkt. Även om den nya 2 punkten gäller handlingar som närmast kan betraktas som indirekt nytta av prostitution är det inte meningen att punkt 3 skall utsträckas till att omfatta sådant utnyttjande. Den nya 2 punkten blir sålunda ett undantag till principen att koppleribestämmelsen inte gäller indirekt utnyttjande av prostitution, t.ex. genom att tillhandahålla olika tjänster.

4 punkten. Den nuvarande 3 punkten omnumreras och blir en ny 4 punkt. Enligt denna punkt straffas den som för att skaffa sig eller någon annan ekonomisk vinning förleder eller genom påtryckning förmår någon till sådana handlingar som anges i punkt 1.

Denna punkt gäller situationer där gärningsmannens agerande inte uppfyller det föreslagna rekvisitet människohandel eftersom han eller hon inte utnyttjar en annan persons beroende ställning eller skyddslösa läge, inte vilseleder någon annan, inte köper eller säljer någon annan och inte heller förmår någon annan till prostitution genom att använda våld, hot eller list. Förhållandet mellan gärningsmannen och den som förletts eller förmåtts till prostitution är alltså mer jämlikt än vid människohandel. I regeringspropositionen om gällande bestämmelse (RP 6/1997 rd, s. 188) har som exempel nämnts att en person lockar någon annan att prostituera sig genom att erbjuda denne ekonomiska förmåner. Förledandet kan också bestå i ett mera förtäckt erbjudande av förmåner, t.ex. ett löfte om att skaffa kunder. Enligt propositionen kan påtryckningar för sin del bestå t.ex. i ett framhållande av att en sexuell förbindelse skulle gagna gärningsmannen eller den som

lockas att prostituera sig, t.ex. i form av ett förmånligt köpekontrakt, en rabatt eller något annat liknande. Man kan göra den bedömningen att påtryckningar ofta innebär åtminstone att den andras ställning utnyttjas, varvid den föreslagna bestämmelsen om människohandel blir tillämplig. Detta betyder att tillämpningsområdet för denna punkt inskränks klart, särskilt i sådana fall där det förekommer påtryckning.

9 a §. Grovt koppleri. Meningen är att kapitlet skall få en ny straffbestämmelse om grovt koppleri. Enligt gällande lag finns en straffbestämmelse endast om grundformen av brottet. Det högsta straffet är fängelse i tre år. Detta maximistraff har visat sig otillräckligt av två skäl. För det första har koppleriet blivit allt mer organiserat och systematiskt, vilket har lett till att man i praktiken har varit tvungen att i vissa domar meddela straff som befunnit sig t.o.m. nära det nuvarande högsta straffet. För det andra förutsätter rambeslutet om utnyttjande av barn och barnpornografi att maximistraffet för koppleri skall kunna bli fängelse i minst fem år då det gäller barn som inte har uppnått sexuell myndighetsålder. Även riksdagens lagutskott (LaUB 31/2002 rd) har fäst uppmärksamhet vid behovet av en straffbestämmelse för grovt koppleri.

I mom. Av de skäl som angivits ovan föreslås en straffbestämmelse enligt vilken straffet för grovt koppleri skall bli fängelse i minst fyra månader och högst sex år. Verksamhet som eftersträvar avsevärd ekonomisk vinning eller som utförs särskilt systematiskt betraktas som grovt koppleri. Det kan också vara fråga om grovt koppleri om någon uppsåtligen eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för särskilt kännbart lidande eller om föremålet för brottet är ett barn under 18 år. Dessutom skall brottet även sammantaget vara att anse som grovt för att gärningsmannen skall kunna dömas för grovt koppleri.

I punkten gäller eftersträvad avsevärd ekonomisk vinning. Det är inte nödvändigt att denna nytta erhållits, utan det räcker om sådan nytta eftersträvats. Några exakta summor som anger när det blir fråga om avsevärd vinning kan inte fastställas på förhand. Den-

na gränsdragning kommer att preciseras i rättspraxis. Eftersom koppleri redan i sig kan medföra stora vinster, kan man anse att denna punkt avser att man eftersträvar vinster som överskrider den vanliga nivån.

2 punkten avses gälla särskilt systematiska brott. Koppleri kan i regel betraktas som särskilt systematiskt åtminstone då det kan karaktäriseras som omfattande och professionell verksamhet. Särskild planmässighet kan komma till uttryck t.ex. genom att samarbetspartner skaffas för att genomföra brottet, genom annan omsorgsfull planering av brottet och genom arrangemang som syftar till att förhindra att brottet blir känt. I många av dessa fall är också kriteriet i 1 punkten tillämpligt.

3 punkten. Den tredje försvårande omständigheten gäller den skada som föremålet för koppleriet tillfogas. Man kan anta att skador är mer typiska för människohandel än för koppleriverksamhet. Därför är det meningen att också bestämmelserna om människohandel skall få en motsvarande skrivning, bl.a. på grund av de internationella förpliktelserna. För att bestämmelserna om koppleri och människohandel skall vara enhetliga och heltäckande föreslås det att det också i fråga om koppleri skall vara en försvårande omständighet att uppsåtligen eller genom grov oaktsamhet tillfoga någon svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätta någon i livshotande läge eller utsätta någon för särskilt kännbart lidande. I fråga om motiveringen hänvisas det till motiveringen angående grov människohandel (25 kap. 3 a §).

4 punkten. Den fjärde försvårande omständigheten gäller föremålets låga ålder, dvs. under 18 år. Detta följer av det särskilda skyddsbehov som unga personer har och av Europeiska unionens rambeslut om sexuell utnyttjande av barn och barnpornografi.

Enligt artikel 5.2 b i rambeslutet skall det vara möjligt att döma till fängelsestraff om minst fem till tio år när det är fråga om ekonomisk vinning till följd av att barn under 18 år prostituerar sig eller om annan exploatering av barn i detta syfte eller om att rekrytera barn för prostitution. I fall som gäller olika slag av exploatering blir det enligt finsk lagstiftning fråga om koppleri och, när det gäller rekrytering, människohandel eller i

vissa fall koppleri med stöd av punkt 4 om koppleri. Enligt rambeslutet skall maximistraffet mellan fem och tio år komma i fråga då det i samband med brottet förekommit åtminstone en försvårande omständighet. Tillämpningen får dock medlemsstaterna själva bestämma. Den första försvårande omständigheten är att offret är ett barn som inte uppnått den ålder som i nationell lagstiftning gäller för sexuell självbestämmanderätt. Enligt den finska strafflagen är denna ålder 16 år.

Enligt artikel 5.2 c i rambeslutet skall det vara möjligt att döma till maximistraff på minst fem och högst tio års fängelse om det är fråga om att dra vinning av att barn under 18 år deltar i pornografiska framställningar eller om annan exploatering av barn i detta syfte eller om rekrytering av barn för pornografi. Tillämpningen av denna straffskala förutsätter dessutom att det är fråga om barn under den sexuella myndighetsåldern enligt nationell lagstiftning och att handlingen dessutom innehåller någon av de tre andra fakultativa försvårande omständigheterna som anges i punkt b. För tydlighetens skull föreslås dock inte att det i fråga om pornografi skall förekomma andra försvårande omständigheter än offrets låga ålder. Till denna del är sålunda den föreslagna bestämmelsen strängare än bestämmelsen i rambeslutet, som fastställer miniminivån.

Klart strängare än miniminivån i rambeslutet är också förslaget om att koppleri skall betraktas som grovt om föremålet för brottet är en person under 18 år. Den sexuella myndighetsåldern (i Finland 16 år) skall sålunda inte vara det avgörande. Detta kan motiveras med att den sexuella självbestämmandeåldern är 18 år i flera bestämmelser i 20 kap. redan i dagens läge (5 § 1 mom. 1 och 2 punkten om sexuellt utnyttjande av underordnad ställning eller omogenhet, 6 § 3 mom. om sexuellt utnyttjande av barn inom familjen och 8 § om köp av sexuella tjänster av ung person). Enligt tidigare kommenterade 1 kap. 11 § 2 mom. 6 punkten tillämpas dessutom kravet på dubbel straffbarhet inte på koppleri som finländare gjort sig skyldiga till i utlandet om brottet riktar sig mot en person under 18 år.

Även i detta fall skall brottet sammantaget

vara att anse som grovt för att det skall bli fråga om grovt koppleri. Om den som blir föremål för koppleri är äldre än den allmänna sexuella myndighetsåldern 16 år och koppleriet gäller sedlighetssårande handling som utförs mot ersättning, men inte samlag eller därmed jämförlig handling, behöver den sammantagna bedömningen nödvändigtvis inte bli att brottet är grovt.

Påföljden för grovt koppleri föreslås bli fängelse i minst fyra månader och högst sex år. Den föreslagna straffskalan är densamma som för människohandel. Den är också förenlig med maximistraffet för brottet i dess grundform, dvs. fängelse i tre år.

2 mom. Försök till grovt koppleri skall bli straffbart på samma sätt som försök till koppleri.

13 §. *Juridiska personers straffansvar.* Avsikten är att kapitlet skall få en paragraf om juridiska personers ansvar. Enligt den skall på koppleri och grovt koppleri tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

Det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi innehåller bestämmelser om straffansvar för juridiska personer. Om ingenting annat bestäms i den nationella lagstiftningen skall varje konventionsstat vidta åtgärder för att, när det är lämpligt, fastställa juridiska personers ansvar för brott som anges i protokollet. Detta ansvar kan vara straffrättsligt, civilrättsligt eller administrativt beroende på konventionsstatens rättsliga principer. En del av de brott som anges i protokollet skall närmast bedömas som koppleri.

Enligt artikel 6.1 i rambeslutet om sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi skall det vara möjligt att ställa juridiska personer till ansvar för sådana brott som avses i rambeslutet som begås till deras förmån av någon som agerar antingen enskilt eller som en del av den juridiska personens organisation och har en ledande ställning inom den juridiska personens organisation på det sätt som anges närmare i artikeln. I artikeln ingår också andra detaljerade bestämmelser om juridiska personers ansvar. Enligt artikel 7 i rambeslutet skall varje medlemsstat säkerställa att en juridisk person kan dömas till ef-

fektiva, proportionerliga och avskräckande påföljder som skall innefatta bötesstraff eller administrativa avgifter och som får innefatta också andra påföljder.

Bestämmelserna är likadana som i rambeslutet mot terrorism (2002/475/RIF, EGT L 164, 22.6.2002, s. 3). I regeringens proposition om ikraftsättandet av detta beslut (RP 188/2002 rd, s. 63—65) granskades rambeslutets bestämmelser i detalj mot finska strafflagens bestämmelser om juridiska personers straffansvar. Det konstaterades att bestämmelserna i 9 kap. om juridiska personers straffansvar uppfyller de krav som ställs genom rambeslutet. Denna slutsats kan upprepas också i detta sammanhang.

Juridiska personers straffansvar gäller endast de brott som har fastställts särskilt. Tills vidare ingår inga bestämmelser om juridiska personers straffansvar i kapitlet. Rambeslutet om sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi förutsätter att det skall vara möjligt att döma juridiska personer till straff, dvs. bötesstraff eller administrativa avgifter, för de brott som avses i rambeslutet. I det finska systemet betyder detta straffrättsliga böter. Enligt det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter är prövningsrätten större i fråga om juridiska personers straffansvar och de påföljder som skall fastställas för juridiska personer.

I rambeslutet specificeras inte de brott som omfattas av juridiska personers straffansvar. De brott som avses i rambeslutet är delvis sådana som kan bedömas som människohandel eller koppleri. Det är ändamålsenligt att koppla straffansvaret för juridiska personer till brott av denna typ. Detsamma gäller barnpornografibrott enligt rambeslutet. Dessutom gäller rambeslutet utövande av sexuella handlingar med barn. Enligt den finska strafflagen skall sådana handlingar bedömas som t.ex. våldtäkt, sexuellt utnyttjande, sexuellt utnyttjande av barn eller köp av sexuella tjänster av ung person. Trots formuleringen i rambeslutet är det inte meningsfullt att koppla juridiska personers straffansvar till dessa handlingar som i praktiken endast kan utföras av fysiska personer.

Med stöd av vad som anförts ovan föreslås att straffansvaret för juridiska personer skall utsträckas till att gälla koppleri och grovt

koppleri.

25 kap. Om brott mot friheten

3 §. *Människohandel.* Av de skäl som anges i den allmänna motiveringen behövs en ny straffbestämmelse om människohandel. Paragrafen skall främst bygga på tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermo-konventionen och på Europeiska unionens rambeslut om åtgärder för att bekämpa människohandel. En del av de brott som räknas upp i dessa instrument är sådana att de enligt gällande lag närmast bedöms som människorov. Det föreslås nu att straffbestämmelsen om människorov skall ersättas med en straffbestämmelse om grov människohandel där straffskalan skall vara densamma som för människorov. Det är inte motive rat att ta in de brott som i dagens läge omfattas av bestämmelsen om människorov i bestämmelsen om människohandel som har en lindrigare straffskala. Därför kommer paragrafen att gälla endast sådana brott enligt de internationella instrumenten som inte omfattas av den gällande bestämmelsen om människorov.

Definitionen av människohandel innehåller tre delområden enligt tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen och Europeiska unionens rambeslut mot människohandel. Dessa tre delområden är: metoder att begå brottet, medel som används för brottet och syftet med brottet. Den föreslagna bestämmelsen har motsvarande struktur.

I 1 mom. anges som metoder att någon bemäktigar sig en annan person eller rekryter, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser en annan person. Medel som kommer till användning är att man utnyttjar någon annans beroende ställning eller skyddslösa läge, vilseleder någon eller betalar ersättning till en person som har kontroll över en annan person eller tar emot en sådan ersättning. Användningen av kraftigare medel kommer att tas upp i 3 a § om grov människohandel. Syftet med människohandeln bör vara att en person skall göras till föremål för sexuellt utnyttjande, tvångsarbete eller andra förhållanden som kränker människovärdet eller att organ eller vävnader skall avlägsnas i ekonomiskt vinningssyfte. Om syftet är att utsätta

en person för slaveri skall handlingen bedömas som grov människohandel enligt 3 a §. Av 2 mom. framgår att en handling skall betraktas som människohandel om föremålet är ett barn under 18 år, även om de medel som anges i 1 mom. inte kommit till användning. I dessa fall är det tillräckligt om de metoder som anges i 1 mom. kommit till användning och att syftet är förenligt med 1 mom.

Meningen är att paragrafen skall gälla såväl gränsöverskridande människohandel som människohandel inom landet. I Finland kommer den gränsöverskridande människohandeln att vara viktigast. Paragrafen kommer alltså inte att innehålla den avgränsning av tillämpningsområdet som är möjlig enligt artikel 4 i tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen och som anger att tilläggsprotokollet endast tillämpas på brott av gränsöverskridande natur. Det föreslås inte heller att brottet skall förutsätta delaktighet av en organiserad brottslig sammanslutning, vilket också inskrivits i artikel 4. Varken Europeiska unionens rambeslut mot människohandel eller det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter innehåller några sådana begränsningar och det finns inte heller någonting annat som talar för dem.

1 mom. Momentet innehåller en definition av människohandel och består av delarna medel och metoder som använts vid utförandet av handlingen samt syftet med handlingen.

Rekvisitets samtliga tre delfaktorer — medel, metoder och syfte — måste uppfyllas för att det skall bli fråga om sådan människohandel som avses i momentet. Om en person t.ex. transporterats till prostitution men inget av de medel som avses i momentet kommit till användning, är det inte fråga om människohandel enligt detta moment. Dessutom krävs det att det skall finnas ett samband mellan delfaktorerna. De medel som avses i momentet måste leda till att de metoder som momentet avser används, för att det skall bli fråga om människohandel.

Brottet skall straffas som uppsåtligt. Uppsåtligheten skall omfatta alla delfaktorer. I fråga om handlingens syfte ställs kravet på uppsåtlighet högt. Gärningsmannen skall ha agerat uttryckligen i syfte att försätta en an-

nan i omständigheter enligt momentet.

Medlen. Straffbara medel är för det första att utnyttja någon annans beroende ställning eller skyddslösa läge. Detta motsvarar det maktmissbruk eller missbruk av en annan persons utsatta belägenhet som anges i tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen och det missbruk av makt eller inflytande eller utnyttjande av annans utsatta läge som anges i Europeiska unionens rambeslut mot människohandel. De skrivningar som föreslås i momentet motsvarar formuleringar som redan använts i strafflagen, t.ex. i bestämmelserna om ocker (36 kap. 6 och 7 §).

Inom människohandel kan en beroende ställning följa t.ex. av familje-, släkt-, arbets-, hyres- eller skuldförhållanden eller av vistelse på anstalt. Det kan även avse en drogmissbrukares beroende av den som levererar narkotikan. En person kan hamna i beroende ställning även genom hotelser om att man för myndigheterna kommer att avslöja brott som han eller hon har begått eller att han eller hon vistas illegalt i landet. Ett beroendeförhållande till en annan person uppkommer också om den som är föremål för människohandel har varit tvungen att överlämna sitt pass eller något annat viktigt dokument till någon annan.

Gärningsmannen kan vara den starkare parten i ett sådant beroendeförhållande men också en tredje person som utnyttjar beroendeförhållandet. Det är också fråga om att utnyttja en annan persons beroendeförhållande då en människa görs till föremål för människohandel genom utnyttjande av en beroendeställning hos hans eller hennes nära anhöriga.

Skyddslöst läge kan följa t.ex. av en persons ekonomiska situation, bostadslöshet, allvarliga sjukdom, rusmedelsmissbruk, unga ålder eller flyktingskap. Skyddslöst läge kan också följa av en nära anhörigs sjukdom eller rusmedelsmissbruk. Skyddslöst läge kan dessutom följa av en persons svåra sociala ställning till följd av tidigare prostitution eller annan orsak. Utsattheten kan öka av olika erfarenheter som påverkat personens psykiska tillstånd, t.ex. sexuellt våld eller annat våld. När det gäller en ung person kan skyddslösheten påverkas av sexuellt utnytt-

jande som barn eller av att personen försumats som barn.

Med stöd av denna punkt kan som gärningsman och inte enbart som medhjälpare till människohandel också den dömas som ombesörjer transport, mottagande eller inkvartering i samband med människohandel. Det kan nämligen anses att den som är föremål för människohandel är beroende av dessa personer eller försatt i utsatt läge då han eller hon har överlämnats för att transporteras för sexuellt utnyttjande eller för annat ändamål som omnämns i paragrafen.

Enligt tolkningskommentaren (punkt 63) till tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen och Europeiska unionens rambeslut mot människohandel är det dock fråga om utnyttjande av en persons sårbarhet eller utsatta belägenhet endast i sådana fall då personen inte har något annat faktiskt och godtagbart alternativ än att underkasta sig exploateringen. Också i det föreslagna momentet avses detta med uttrycket utnyttjande av en persons skyddslösa läge. Att levnadsstandarden är lägre i utgångslandet än i destinationslandet är inte i sig ett bevis på att den som är föremål för människohandel funnit sig i utsatt läge som exploaterats. En persons ställning skall bedömas som en helhet där även skillnaderna i levnadsstandard kan beaktas som en faktor.

Meningen är att som medel nummer två ta upp vilseledande. Med vilseledande av en annan person avses också utnyttjande av misstag, vilket har jämförts med vilseledande i t.ex. 36 kap. 1 § om bedrägeri. Det kan bli fråga om vilseledande då en person som är medveten om att han eller hon är på väg för att arbeta i pornografiska föreställningar eller som prostituerad har fått sådana uppgifter om arbetsförhållandena eller om den ersättning som kommer att utgå som inte är överensstämmande med sanningen. Vilseledandet måste dock höra samman med omständigheter som är viktiga för helheten. Enbart smärre avvikelser i fråga om lönen betyder t.ex. inte ännu i sig att personen har vilseletts och att rekvisitet för människohandel uppfylls.

Ordet vilseledande motsvaras av uttrycket "svikligt förfarande" i Europeiska unionens rambeslut. I tilläggsprotokollet mot männi-

skohandel till Palermokonventionen används uttrycket "vilseledande". Ordet bedrägeri i både tilläggsprotokollet mot människohandel och Europeiska unionens rambeslut motsvaras för sin del av list, vilket kommenteras i samband med grov människohandel.

Som ett tredje medel anges betalande av ersättning till en person som har kontroll över en annan person. Även om brottet rubriceras människohandel i de internationella instrumenten är betalande av ersättning vid överförande av kontrollen över en människa inte ett absolut krav. Därför måste betalande av ersättning nämnas särskilt som ett eventuellt medel i samband med människohandel.

Det är alltså fråga om ett slags köp av en annan person. Till följd av ersättningen överlåter en person som har kontrollen över en annan person denna person till "köparen" eller till någon mellanhand. Det är fråga om sådan ersättning också i de fall där ersättningen lämnas till någon annan än till den som har kontrollen över föremålet för människohandel, om ersättningen leder till att personen i fråga ger sitt samtycke. Ett villkor för straffbarhet är att ersättningen har lett till att personen överlämnats. Det framgår också av tilläggsprotokollet till Palermokonventionen och av Europeiska unionens rambeslut att det inte är straffbart att betala ersättning för överföring av kontroll eller att samtycka därtill, om inte dessa åtgärder faktiskt leder till att kontrollen över personen i fråga överförs. Erläggande av betalning kan dock leda till att handlingen betraktas som straffbart försök.

Det fjärde medlet som anges är att en person som har kontrollen över en annan person tar emot en ersättning och till följd av detta ger sitt samtycke till att kontrollen över personen i fråga överförs och att detta leder till att personen överlämnas. Detta förfarande kan också beskrivas som säljande av en annan person. Det som redan anförts i fråga om köp gäller i tillämpliga delar också säljande av en annan människa. Enligt tilläggsprotokollet till Palermokonventionen och Europeiska unionens rambeslut är det straffbart både att ge och ta emot en betalning eller förmån i syfte att erhålla samtycke av en person som har kontrollen över en annan person.

Metoderna. Som metoder anges att någon bemäktigar sig en annan person eller rekryte-

rar, överlåter, transporterar, tar emot eller hyser en person.

Metoderna motsvarar tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen, Europeiska unionens rambeslut mot människohandel och det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter. De metoder som anges i tilläggsprotokollet är rekrytering, transport, överföring, hysande eller mottagande av personer. Metoderna har formulerats med hänsyn till att tilläggsprotokollet endast gäller internationell människohandel. I rambeslutet nämns metoderna rekrytering, transport, överföring, hysande, senare mottagande av en person, inbegripet utbyte eller överföring av kontroll över denna person. I det fakultativa protokollet nämns följande metoder när det gäller försäljning av barn: att bjuda ut, leverera eller ta emot ett barn, på vilket sätt det än sker, i syfte att barnet skall utnyttjas sexuellt, att barnets organ skall överlåtas i vinstsyfte eller att barnet skall sättas i tvångsarbete. Dessutom omnämns utbudande, mottagande, framskaffande och tillhandahållande av ett barn för barnprostitution. I denna proposition föreslås inte att utbudande skall omnämnas särskilt eftersom sådant handlande kan betraktas som försök till människohandel eller delaktighet i människohandel eller straffbart försök därtill.

Tilläggsprotokollet till Palermokonventionen och Europeiska unionens rambeslut mot människohandel förpliktar dessutom parterna till att straffbelägga den som tar emot en ersättning i de fall att kontrollen över en människa sker efter det att betalning eller annan förmån har erhållits. I det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter anges försäljning av barn som en metod. Med försäljning av barn avses en handling eller transaktion genom vilken ett barn överförs av en person eller en grupp av personer till någon annan mot betalning eller en annan form av ersättning.

En person kan vara föremål för människohandel utan att han eller hon flyttas från en plats till en annan och därför är det viktigt att som metoder också ange andra sätt än transporterering. Därför anges utöver transporterering och rekrytering också sådant agerande där någon bemäktigar sig en annan person. Detta tillvägagångssätt kan i regel anses vara all-

varligare än att rekrytera och förflytta en person och därför är det redan av denna anledning motiverat att omnämna det.

Att bemäktiga sig en annan person innebär att denna person förlorar sin frihet och dessutom kontrolleras av den person som bemäktigat sig honom eller henne. Det kan alltså sägas att den som bemäktigat sig en person har fått rätten att råda över denna person. Det är alltså fråga om en handling som går längre än ett vanligt frihetsberövande. Det är fråga om ett fortgående brott som pågår så länge som personen hindras att frigöra sig från gärningsmannens kontroll. Preskriberingen av åtalsrätten i fråga om detta brott börjar sålunda först då bemäktigandet har upphört.

Rekrytering innebär att någon lockas eller ombeds bli föremål för människohandel. Rekryteringen genomförs först då personen i fråga ger sitt samtycke därtill. Det kan anses att en person samtycker till att bli föremål för människohandel först i det skedet då han eller hon vidtar åtgärder som avser människohandel, t.ex. beger sig ut på en resa som avser att transportera honom eller henne till utlandet för att utnyttjas sexuellt. Under tidigare skeden av verksamheten är det fråga om straffbart försök. Rekryteringen kan ske genom samtal mellan två människor eller i större omfattning.

En person kan överlåtas till människohandel av den som har kontrollen över honom eller henne eller av en tredje person. Överlåtelsen kan ske mot betalning eller utan betalning. Transportering betyder alla slag av överförande av en person från en plats till en annan under samtliga skeden av resan, alltså också överföring från utgångsstället till någon mellanetapp. Emottagande av en person avser på samma sätt mottagande under mellanetapperna och på den slutliga destinationsorten. Att inhysa en person kommer i fråga under resan och vid slutpunkten. Den som inhysar en annan person har inte nödvändigtvis bemäktigat sig denna och därför måste detta tillvägagångssätt omnämnas särskilt. Att inhysa någon betyder inte bara att man ordnar ett mera permanent ställe att vistas på, utan också hysande enligt tilläggsprotokollet till Palermokonventionen och Europeiska unionens rambeslut.

Syftet. Syftet är den tredje beståndsdelen i

rekvisitet enligt momentet. Som syfte räknas att en person görs till föremål för sexuellt utnyttjande enligt 20 kap. 9 § 1 mom. 1 punkten eller därmed jämförligt sexuellt utnyttjande, tvångsarbete eller andra förhållanden som kränker människovärdet eller för avlägsnande av organ eller vävnader i ekonomiskt vinningssyfte.

Det krävs inte att personen i fråga blivit föremål för t.ex. sexuellt utnyttjande eller tvångsarbete för att rekvisitet skall bli uppfyllt. Det räcker att gärningsmannen har haft för avsikt att göra personen till föremål för dessa förhållanden. Detta betyder att t.ex. sexuellt utnyttjande straffas särskilt om det uppfyller rekvisitet för sexualbrott.

I tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen nämns prostitution som en form av sexuellt utnyttjande. I Europeiska unionens rambeslut mot människohandel nämns dessutom pornografi. I det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter nämns sexuellt utnyttjande av barn, barnprostitution och barnpornografi.

Utöver de egentliga instrumenten mot människohandel omfattas prostitution och pornografi också av Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Enligt detta skall tvingande och rekrytering av barn för prostitution eller deltagande i pornografiska föreställningar kriminaliseras.

I det föreslagna momentet avser begreppet sexuellt utnyttjande i enlighet med de internationella förpliktelserna mer än begreppet sexualbrott i 20 kap. Det omfattar också sådana brott som inte i sig straffas som sexualbrott, t.ex. användning av en person vid framställning av pornografi eller i pornografiska föreställningar.

I detta sammanhang avses med sexuellt utnyttjande vanligen att en person utnyttjas för prostitution. Med prostitution avses detsamma som i 20 kap. 9 § 1 mom. 1 punkten om koppleri, dvs. samlag eller därmed jämförlig sexuell handling som utförs mot ersättning eller sedlighetssårande handling som utförs av en person under 18 år. Därför kommer momentet att ha en särskild hänvisning till 20 kap. 9 § 1 mom. 1 punkten. Om man inte haft för avsikt att betala ersättning kan det bli fråga om sexuellt utnyttjande som skall jäm-

ställas med prostitution, om t.ex. den planerade upprepningen av samlagen eller den omständigheten att samlagen sker mot personens vilja pekar i denna riktning. Om någon bemäktigat sig en person för ett enda sexualbrott och detta brott begås, är det snarare fråga om sexualbrott eller delaktighet i sexualbrott och inte om människohandel.

Det är också fråga om en avsikt om sexuellt utnyttjande som kan jämföras med prostitution om det är meningen att föremålet för människohandeln skall användas vid framställning av pornografi eller i pornografiska föreställningar. Det behöver inte rödvändigtvis vara fråga om pornografi som är kriminaliserad i strafflagen, utan även framställning av s.k. vanlig pornografi är sådant sexuellt utnyttjande som avses i momentet. I detta sammanhang är det också betydelsefullt om den person som används vid framställningen av pornografi eller i pornografiska föreställningar är myndig eller inte.

Deltagande av personer under 18 år i pornografiska framställningar eller föreställningar har jämförats med prostitution i den föreslagna 20 kap. 9 § 1 mom. 1 punkten. Då en myndig person används för pornografi förutsätts det att det är fråga om utnyttjande som kan jämföras med prostitution, för att det skall bli fråga om människohandel. Ett enskilt utnyttjande av en myndig person för pornografi bör bedömas som sexualbrott eller delaktighet i sexualbrott, om gärningen i övrigt uppfyller rekvisitet för sexualbrott. Dessutom kan straffbestämmelserna om pornografi bli tillämpliga.

Enligt momentet används de metoder som omnämns "i syfte att göra honom eller henne till föremål för sexuellt utnyttjande". Formuleringen visar att det främst är fråga om att gärningsmannen gör offret för människohandel till föremål för utnyttjande av tredje person.

Som alternativ två anges syftet att tvinga någon till tvångsarbete. I protokollet mot människohandel till Palermokonventionen anges som syften "tvångsarbete eller tvångstjänst, slaveri eller med slaveri jämförbara bruk och sedvänjor, trälldom" (forced labour or services, slavery or practices similar to slavery [or] servitude). I europeiska unionens rambeslut mot människohandel används ter-

merna "tvångsarbete eller obligatoriska tjänster, slaveri eller sådana förhållanden som kan liknas vid slaveri eller trälldom" (forced or compulsory labour or services, slavery or practices similar to slavery or servitude). I artikel 4 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna har "slavery or servitude" översatts med slaveri eller trälldom och "forced or compulsory labour" med tvångsarbete eller påtvingat arbete. I det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter talas det endast om att sätta barnet i tvångsarbete.

Eftersom terminologin är något oklar räcker det att tvångsarbete omnämns särskilt i momentet. Med slaveri jämförbara bruk och sedvänjor sorterar under det som i momentet kallas förhållanden som kränker människovärdet. Om det är fråga om regelrätt slaveri betraktas brottet som grov människohandel. Avgränsningen följer den gällande bestämmelsen om människorov, där slaveri avser traditionellt slaveri och sådant faktiskt slaveri där en människas ställning är jämförbar med slaveri. Meningen är att begreppet slaveri i dess gällande betydelse skall tolkas strikt (RP 94/1993 rd, s. 109).

Enligt konventionen angående tvångs- eller obligatoriskt arbete (FördrS 44/1935), som antagits av Internationella arbetsorganisationen (ILO) år 1932, betyder påtvingat arbete alla slags arbeten eller tjänster som med hot om straff krävs av en person och som denna person inte frivilligt erbjudit sig att utföra. Enligt ILO-konventionen från 1957 angående avskaffande av tvångsarbete (FördrS 17/1960) förbinder sig konventionsstaterna att avskaffa tvångsarbete och att inte i någon form anlita tvångsarbete bl.a. som medel för politisk påtryckning eller skolning, som en form för mobilisering och användning av arbetskraft i syfte att främja den ekonomiska utvecklingen, som arbetsdisciplinär åtgärd, som straff för deltagande i strejk eller i diskriminerande syfte, d.v.s. av rasskäl samt av sociala, nationella eller religiösa grunder.

I 1930 års ILO-konvention har vissa verksamheter undantagits från begreppet "påtvingat arbete". Motsvarande avgränsningar finns i de artiklar som förbjuder slaveri och tvångsarbete i de internationella konventionerna om de mänskliga rättigheterna (artikel

8 i internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, artikel 4 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna). Sålunda betraktas t.ex. inte värnplikt som tvångsarbete. Inte heller arbete som krävs i samband med avtjänande av ett fängelsestraff betraktas som tvångsarbete.

Som tredje syfte nämns att en människa utsätts för förhållanden som kränker människovärdet. Begreppet "förhållanden som kränker människovärdet" kan anses vara beroende av tiden och kulturen. Som dylika förhållanden kan man åtminstone betrakta med slaveri jämförbara system och förfaranden som har omnämnts i Förenta nationernas år 1956 antagna tilläggskonvention om undertryckande av slaveri, slavhandel samt med slaveri jämförbara institutioner och sedvänjor (FördrS 17/1959). Enligt artikel 1 i denna konvention förbinder sig medlemsstaterna att avskaffa gäldslaveri (punkt a) och livegenskap (punkt b). Med gäldslaveri avses att gäldenären har förbundit sig till att som säkerhet för gälden utföra personliga tjänster, om det skäligen värdet av dessa tjänster inte inverkar på avvecklingen av gälden eller om tiden för dessa tjänster inte har begränsats eller deras art inte har fastställts. I denna tilläggskonvention jämföras med slaveri också de former av tvångsäktenskap som definieras närmare i konventionen (punkt c). Vidare tar tilläggskonventionen upp försäljning eller överlämnande av barn under 18 år på vårdnadshavarens försorg, mot betalning eller utan, för utnyttjande av barnet eller barnets arbete. Det sistnämnda är sannolikt i regel det överlämnande för sexuellt utnyttjande eller för tvångsarbete som omnämns särskilt i paragrafen.

I tolkningskommentaren (punkt 66) till tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen påpekas det att då en illegal adoption motsvarar förfarandet enligt artikel 1 d i tilläggsprotokollet skall även detta betraktas som människohandel.

Utöver dessa förfaranden som kan jämföras med slaveri kan som förhållanden som kränker människovärdet räknas åtminstone det att syftet med en handling är att personen i fråga skall bli tvungen att försörja sig genom tiggeri eller brottsliga metoder.

Det fjärde syftet som nämns är att den som

är föremål för människohandel utsätts för avlägsnande av organ eller vävnader i ekonomiskt vinningssyfte. I tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen anges avlägsnande av organ som ett syfte. Enligt tolkningskommentaren (punkt 65) skall det inte anses som utnyttjande att organ avlägsnas från ett barn med tillstånd av en förälder eller vårdnadshavare för legala medicinska eller terapeutiska orsaker. Det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter förpliktar parterna att när det gäller försäljning av barn förhindra att barn bjuds ut, levereras eller tas emot i syfte att barnets organ skall överlämnas i vinstsyfte. Europeiska unionens rambeslut mot människohandel gäller inte organhandel. I februari 2003 har ordförandelandet lagt ett initiativ om antagande av ett rambeslut om organhandel. Behandlingen av rambeslutsförslaget har avbrutits tills vidare.

Det är uppenbart att de nämnda internationella förpliktelseerna inte gäller annan människohandel än sådan som avser avlägsnande av organ eller vävnader i ekonomiskt vinstsyfte. De gäller inte heller handel med organ eller vävnader som redan lösgjorts och inte heller avlägsnande av organ eller vävnader från en död donator, utan människohandel i syfte att avlägsna organ eller vävnader.

En allmänt erkänd utgångspunkt är att mänskliga organ inte får bjudas ut i vinstsyfte. I den allmänna motiveringen beskrivs internationella överenskommelser som gäller organhandel samt lagen om användningen av mänskliga organ och vävnader för medicinska ändamål. Dessa instrument skall användas som hjälp vid bedömningen av om avlägsnandet av organ och vävnader i vinstsyfte är sådant att det skall betraktas som människohandel. Då människohandelns allvarlighetsgrad skall avgöras kan hänsyn tas till ersättningen, dvs. var det meningen att gärningsmannen skulle få hela ersättningen för donationen eller skulle också donatorn få en del av ersättningen. Det ekonomiska vinstsyftet som avses i momentet föreligger dock även om det är fråga om ett fall där det var tänkt att donatorn skulle få ersättningen i sin helhet.

Straffskalan. Meningen är att straffet för människohandel skall bli fängelse i minst

fyra månader och högst sex år. Med hänsyn till det utnyttjande som gärningen innebär och gärningens särskilda klandervärdhet skall gärningen betraktas som mer allvarlig än t.ex. grovt frihetsberövande där straffet kan bli fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Den föreslagna straffskalan är densamma som den straffskala som i detta sammanhang föreslås för grovt koppleri. När det gäller grovt koppleri är det fråga om personer som redan är prostituerade, medan detta nödvändigt vis inte behöver vara fallet i fråga om människohandel. Men å andra sidan har bestämmelsen om människohandel ett tydligare samband med utnyttjande av en person och med begränsningar av en persons bestämmanderätt än vad som är fallet i fråga om bestämmelsen om grovt koppleri.

Då beslut fattas om straffskalan måste man också ta hänsyn till att bestämmelsen om människohandel kommer att omfatta en del av de gärningar som anges i rambeslutet om sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi, dvs. tvingande av barn till prostitution eller deltagande i pornografiska föreställningar och åtminstone delvis också motsvarande rekrytering. Enligt artikel 5.2 a i rambeslutet skall det vara möjligt att döma till fängelse för tvingande och de maximala fängelsestraffen skall vara minst fem och högst tio år. Eftersom maximistraff på fem år inte har använts i den finska strafflagen blir maximistraffet fängelse i sex år. Tvingande av barn kommer dock i regel att bedömas enligt bestämmelsen om grov människohandel.

Den föreslagna straffskalan är relativt bred. Då straff utmätts bör man ta hänsyn till t.ex. offrets ställning och använda metoder. Man bör också beakta om handlingens syfte har uppnåtts eller inte och de skador som offret förorsakats.

2 mom. Enligt tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen och Europeiska unionens rambeslut mot människohandel har barn under 18 år ett större skydd. Enligt artikel 3 c i tilläggsprotokollet betraktas rekrytering, transport, överföring, hysande och mottagande av barn för utnyttjandeändamål som handel med människor, även om inget av de medel som anges i punkt a har använt, dvs. t.ex. hot, bedrägeri eller maktmissbruk. Motsvarande bestämmelse

ingår i artikel 1.3 i Europeiska unionens rambeslut. Inte heller det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter förutsätter för straffbarhet att något särskilt omnämnt medel kommit till användning i samband med försäljning av barn.

Meningen är därför att i momentet beskriva att också den som bemäktigar sig en person som är yngre än 18 år eller som rekryter, överlåter, transporterar, tar emot eller inhys en sådan person för ändamål som anges i 1 mom. skall dömas för människohandel även om inget av de i 1 mom. 1—4 punkten nämnda medlen kommit till användning. De uppräknade tillvägagångssätten och syftet med åtgärderna skall tolkas på samma sätt som i samband med 1 mom. Momentet innebär att man då det är fråga om en person under 18 år inte behöver särskilt visa att t.ex. en beroende ställning utnyttjats eller att ännu allvarligare medel använts.

Momentet kommer också att gälla en del metoder som ingår i rambeslutet om utnyttjande av barn och barnpornografi, dvs. tvingande av barn och — åtminstone delvis — rekrytering av barn för prostitution eller deltagande i pornografiska föreställningar. Tvingande leder i regel till att gärningen betraktas som grov människohandel.

Enligt 3 a § om grov människohandel skall det faktum att målet för människohandeln är under 18 år i regel leda till att handlingen betraktas som grov människohandel. Endast åderna är dock inte tillräckligt för att brottet skall bedömas som grovt, utan brottet skall dessutom även sammantaget vara att anse som grovt. Därför är det motiverat att en bestämmelse om personer under 18 år också tas med i paragrafen om människohandel i brotts grundform. Detta är också ett åskädligare alternativ än alternativet att undantaget angående personer under 18 år — brottet räknas som människohandel även om inga klandervärda medel använts — skulle ingå först i bestämmelserna om grov människohandel.

3 mom. Försök till människohandel är straffbart. Rekvisitet för människohandel uppfylls i ett relativt tidigt skede eftersom straffbarheten inte förutsätter att en person faktiskt redan råkat ut för t.ex. prostitution eller tvångsarbete. Trots detta kan det antas att det kan uppträda sådana handlingar av

typen försök som bör straffas, t.ex. resultatöst försök till köp av en person. Genom denna skrivning kommer momentet dessutom att uppfylla de internationella förpliktelser som anger att straffbarheten också skall omfatta försök.

Betydelsen av ett samtycke. Enligt artikel 3 b i tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen saknar sådant samtycke till utnyttjande enligt a betydelse som ges av någon som är offer för handel med människor, om något av de medel som anges i punkt a har använts, t.ex. hot om bruk av våld, bedrägeri eller maktmissbruk. Motsvarande bestämmelse finns också i artikel 1.2 i Europeiska unionens rambeslut mot människohandel.

Motsvarande bestämmelse föreslås inte i paragrafen om människohandel. I strafflagen ingår i allmänhet inte sådana bestämmelser om ett samtyckes betydelse som skulle gälla enskilda brottstyper. Det som i tilläggsprotokollet och rambeslutet fastställts om samtyckets betydelse motsvarar dessutom det som hos oss skall anses utgöra en utgångspunkt. Ett giltigt samtycke måste vara frivilligt och givet på förhand. Det skall också vara tillräckligt exakt. Dessutom måste åtminstone slaveri anses vara en sådan belägenhet som det inte ens är möjligt att lämna ett godtagbart samtycke till.

Det är klart att ett samtycke inte kan godtas då de allvarigare formerna — våld, hotelser och bedrägeri — används. Dessa medel behandlas i motiveringen till 3 a § om grov människohandel. Däremot är effekterna av de i 3 § 1 mom. angivna medlen på ett samtycke något oklarare. Det är dock också här fråga om mycket allvarliga tillvägagångssätt — att utnyttja en annan persons beroende ställning eller skyddslösa läge, att vilseleda någon annan eller att betala ersättning till eller ta emot ersättning av en person som har kontroll över en annan person — och därför kan man anse att det inte heller i de situationer som nämns i det föreslagna 3 § 1 mom. kan bli fråga om ett giltigt samtycke och det behövs sålunda inte heller här någon särskild bestämmelse om samtyckets betydelse. På motsvarande sätt innehåller inte heller 20 kap. 5 §, som gäller sexuellt utnyttjande genom att dra fördel av någons underordnade ställning, bero-

ende eller omogenhet, något särskilt omnämnande av att samtycke saknar betydelse. Detta anses vara självklart också annars.

I regel kan det anses att föremålet för människohandel har en sådan ställning i destinationslandet att hans eller hennes bestämmanderätt fortsättningsvis kommer att vara begränsad till följd av något osakligt medel, sannolikt t.o.m. mer begränsad än i utgångslandet. Att personen anpassar sig till fortsatt prostitution under sådana förhållanden innebär inte ett sådant samtycke som kunde ha betydelse för straffbarheten hos ett begånget människohandelsbrott. Ett samtycke som ges i efterhand eliminerar inte heller straffbarheten på något annat sätt.

I fråga om samtycke av personer under 18 år är regleringen i tilläggsprotokollet till Palermokonventionen och i Europeiska unionens rambeslut inte helt vattentät. Enligt dessa instrument är ett samtycke betydelselöst endast i de fall att bestämda medel har använts vid utförandet av brottet, medan sådana medel inte alls behöver användas när det är fråga om barn. Den internationella regleringen har kanske utgått från att ett samtycke till att bli föremål för människohandel alltid är oacceptabelt när det ges av en person under 18 år. I fråga om den nationella strafflagen är situationen inte lika onyanserad, eftersom ett samtycke av en minderårig inte alltid är utan betydelse.

Vid bedömningen av betydelsen av ett samtycke av en minderårig måste man ta hänsyn till vikten av det kränkta intresset. Det kan anses att det inte råder något tvivel om att en minderårig åtminstone inte kan samtycka till att han eller hon försätts i slaveri, tvångsarbete eller förhållanden som kränker människovärdet. Detsamma gäller avlägsnande av organ eller vävnader. Av 3 § 3 mom. lagen om användning av mänskliga organ och vävnader för medicinska ändamål framgår att i sådana fall där givaren är minderårig behövs det ett skriftligt samtycke av dennes lagliga företrädare för att organ eller vävnader skall kunna avlägsnas. Dessutom ingår en strikt avgränsning i 5 § angående de organ och vävnader som en minderårig får donera och av lämpliga situationer för en sådan donation.

Däremot är betydelsen av ett samtycke av

en person under 18 år till att bli föremål för sexuellt utnyttjande inte lika entydigt. Gällande lagstiftning skyddar och den föreslagna lagstiftningen avses skydda dessa unga personer på många sätt. Redan i dagens läge är det straffbart att köpa sexuella tjänster av personer under 18 år. I denna proposition föreslås det att utnyttjande av att personer under 18 år deltar i framställning av pornografi och i pornografiska föreställningar skall jämsättas med koppleri. Att ett brottsoffer är under 18 år föreslås som grund för att koppleri och människohandel skall betraktas som grova former. Det särskilda skyddet för personer under 18 år framgår också av motiveringen till 2 mom. ovan. I denna proposition föreslås också att pornografi som avbildar en person under 18 år skall definieras som straffbar barnpornografi. Eftersom dessa bestämmelser utgår från att skyddet av barn skall vara bättre än skyddet av vuxna, måste man göra tolkningen att en person under 18 år inte kan lämna ett giltigt samtycke till att bli föremål för sådant sexuellt eller annat utnyttjande som avses i paragrafen.

Detta betyder att ett samtycke inte eliminerar straffbarheten i de situationer som avses i 2 mom.

Förhållandet till bestämmelserna om koppleri. I gällande lag och i denna proposition anges som ett tillvägagångssätt för koppleri bl.a. att någon ordnar ett rum för prostitution, att någon utnyttjar annans prostitution och att någon förleder eller genom påtryckning förmår en annan person till prostitution. Bestämmelsen skall inte tolkas så att detta alltid i tid är en handling som föregår koppleri. Ett villkor för straffbarheten är att syftet är att skaffa ekonomisk vinning.

Metoderna överlappar till en del den föreslagna bestämmelsen om människohandel, dvs. när människohandeln gäller prostitution. När det är fråga om människohandel är föremålet mer beroende av en annan persons kontroll än vid prostitution. Vid människohandel kan gärningsmannen t.ex. genom att utnyttja en annan persons skyddslösa läge bemäktiga sig denna person för att förmå honom eller henne till prostitution. Bestämmelsen skall inte tolkas så att det alltid är en gärning som föregår prostitution.

Gärningsmannen kan anses agera i syfte att

förmå en person till t.ex. prostitution också i sådana fall där han eller hon vidtar åtgärder för att den uppkomna situationen skall fortsätta, dvs. hindrar att personen i fråga upphör med prostitution. Om det i en situation av typen koppleri förekommer övriga rekvisit som gäller människohandel — använda medel och metoder — kommer bestämmelsen om människohandel på första plats i förhållande till bestämmelserna om koppleri, också i förhållande till den föreslagna bestämmelsen om grovt koppleri. Dessutom kan koppleri bli människohandel om man genom att använda de medel som anges i bestämmelsen om människohandel förmår en prostituerad att fortsätta sin verksamhet.

Detta betyder att tillämpningsområdet för bestämmelserna om koppleri kommer att inskränkas i viss mån.

3 a §. *Grov människohandel.* Gällande 3 § gäller människorov. En del av de brottsbeskrivningar som ingår i paragrafen är sådana att de ligger nära de allvarligare formerna av människohandel enligt tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermo-konventionen och Europeiska unionens rambeslut mot människohandel. Europeiska unionens rambeslut förpliktar dessutom till att maximistrafet för människorov som begåtts under försvårande omständigheter skall vara minst åtta års fängelse. Gällande 3 § om människorov uppfyller detta krav — straffet för människorov kan bli fängelse i tio år — och därför är det ändamålsenligt att i den paragraf som innehåller gärningarna som bildar brottet människorov också bestämma om de brott som enligt rambeslutet skall straffas med minst åtta års fängelse. Den föreslagna nya paragrafen skall sålunda gälla metoderna enligt den gällande paragrafen om människorov, de allvarligaste formerna av människohandel enligt tilläggsprotokollet till Palermo-konventionen och Europeiska unionens rambeslut och de brott som enligt rambeslutet begåtts under försvårande omständigheter. Meningen är att den nya paragrafen skall numreras 3 a §, eftersom det är följdriktigt att i 3 § föreskriva om brottet i dess grundform och i 3 a § om grov människohandel.

I enlighet med det föreslagna kommer paragrafens namn att ändras till att gälla grov människohandel i stället för människorov.

Detta motiveras av att paragrafens struktur motsvarar andra bestämmelser om grova brottsformer. I paragrafen ingår en hänvisning till brottet i dess grundform och där räknas också upp de fall då ett människohandelsbrott skall betraktas som grovt. I fråga om slaveri som föreslås i paragrafens 2 mom. är den nya brottsbeteckningen dock inte den bästa möjliga eftersom momentet inte innehåller någon hänvisning till en grundform av brottet utan utgör en självständig brottsbeskrivning. Eftersom regleringen av slaveri dock snarast gäller teori och inte praktik, kommer en viss inkonsekvens i beteckning inte att utgöra problem.

1 mom. I momentet räknas de faktorer upp som leder till att ett brott kan betraktas som grovt. För det första är det fråga om medlen, dvs. att våld, hot eller list har använts i människohandeln. För det andra kan offret för människohandel uppsåtligt eller genom grov oaktsamhet ha tillfogats svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försatts i livshotande läge eller utsatts för särskilt kännbart lidande. För det tredje kan föremålet för människohandel ha varit en person under 18 år. För det fjärde kan brottet ha begåtts som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Dessutom skall gärningen sammantaget vara att anse som grov, vilket ju är fallet i fråga om grova brott i allmänhet. Också enligt gällande bestämmelse om människorov skall gärningen bedömd som en helhet vara grov för att det skall bli fråga om människorov.

1 punkten. För att ett brott skall betraktas som grovt skall det för det första innebära att man i handeln med människor använt sig av våld, hot eller list i stället för eller utöver de medel som avses i 3 §. Det förutsätts alltså inte att man utöver medlen enligt 3 §, t.ex. utnyttjande av någon annans beroende ställning, använt sig av allvarligare medel, utan det är tillräckligt om ett av dem använts ensamt. Metoderna och syftet med handlingen är desamma som i 3 §. Dessutom förutsätts det att brottet även sammantaget är att anse som grovt.

Enligt gällande paragraf om människorov straffas bl.a. den för människorov som med våld, list eller hot bemäktigat sig någon i av-

sikt att försätta honom i förhållanden som kränker människovärdet eller i tvångsarbete. I regeringens proposition (HE 94/1993 rd, s. 108) gavs som exempel på förhållanden som kränker människovärdet att den som bemäktigats blir tvungen att försörja sig genom prostitution eller narkotikahandel.

En jämförelse visar att den föreslagna 1 punkten kommer att få ett tillämpningsområde som till vissa delar är större än tillämpningsområdet för bestämmelsen om människorov. De medel som används — våld, list, hot — motsvarar varandra. Beskrivningen av tillvägagångssätten blir däremot klart bredare eftersom tillämpningsområdet också kommer att omfatta metoderna i 3 §, dvs. rekrytering, överlåtande, transport, emottagande och inhysande, utöver bemäktigande. I den föreslagna paragrafen är också handlingens syfte något mer omfattande än i bestämmelsen om människorov, eftersom även annat sexuellt utnyttjande än sådant som hör samman med prostitution och organ- eller vävnadstransplantation omnämns. Enligt den gällande bestämmelsen om människorov är det knappast möjligt att anse dessa syften som förhållanden som kränker människovärdet. Den föreslagna utvidgningen är dock motiverad med hänsyn till regleringens systematik.

I regeringens proposition (RP 94/1993 rd, s. 108) om bl.a. bestämmelsen om människorov påpekades det att tolkningen av våld och hot är relativt vedertagen. Med list avses i den föreslagna paragrafen att man vilseleder någon annan på ett sätt som är av allvarligare karaktär än vanligt vilseledande. Vilseledande kan betraktas som list när det är fråga om en alldeles väsentlig sak. Det kan t.ex. vara fråga om list när gärningsmannen genom att vilseleda föräldrarna får dem att överlämna barnet till honom eller henne för att utbildas utomlands, men där barnet de facto kommer att användas för människohandel. En dylik situation kommenteras också i den nämnda regeringspropositionen. Det kan också vara fråga om list då en person vilseleds att resa utomlands för att arbeta som t.ex. hembiträde men som hamnar i prostitution vid framkomsten. Om däremot en person är medveten om att han eller hon är på väg för att prostituera sig men har fått oriktiga uppgifter om arbetets eller verksamhetens art eller om er-

sättningen, bör situationen bedömas som vilseledande, dvs. som brottets grundform.

I tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen omnämns som allvarligare medel hot om våld, bruk av våld, andra former av tvång, bortförande och bedrägeri. I Europeiska unionens rambeslut mot människohandel finns motsvarande uppräknings även om uttrycket "abduction" har över-satts med människorov ord på finska. Bortförande och de andra tillvägagångssätten enligt de internationella instrumenten omfattas av de föreslagna uttrycken våld, hot eller list.

I artikel 3.2 i Europeiska unionens rambeslut räknas de försvärande omständigheter upp som leder till ett maximistraff på minst åtta år för människohandel. En sådan omständighet är att grovt våld har använts i samband med brottet. Denna försvärande omständighet blir beaktad eftersom redan vanligt våld leder till att brottet blir betraktat som grov människohandel.

Eftersom våld, hot och list anges som medel kan brottet också uppfylla rekvisitet för något annat brott, t.ex. misshandel. Om ett sådant brott har haft ett direkt samband med människohandeln, tillämpas endast bestämmelsen om grov människohandel. Om däremot våld eller hotelser har använts under en längre tid än bara för att direkt genomföra brottet människohandel, eller om våldet eller hotelserna varit allvarligare än vad som direkt behövs för att genomföra människohandeln, kan det bli fråga om att också tillämpa en straffbestämmelse som gäller ett sådant brott.

2 punkten. Som en annan omständighet som kan göra människohandeln grov omnämns att någon genom en handling enligt 3 § uppsåtligt eller genom grov oaktsamhet har tillfogat någon annan svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försatt någon i livshotande läge eller utsatt någon för kännbart lidande. Dessutom skall brottet även sammantaget vara att anse som grovt.

I artikel 3.2 i Europeiska unionens rambeslut räknas de försvärande omständigheter upp som leder till ett maximistraff på minst åtta år för människohandel. Enligt punkt a är en sådan försvärande omständighet att brottet har inneburit att brottsoffrets liv har satts på spel genom uppsåt eller grov oaktsamhet.

Enligt punkt c är det en försvärande omständighet att brottsoffret har förorsakats särskilt allvarlig skada. Enligt saksammanhanget verkar det klart att man här inte avser ekonomisk skada utan fysisk eller psykisk skada eller fysiskt eller psykiskt lidande. Även om lidande inte nämns särskilt i denna punkt, är det motiverat att jämställa lidande med skada. Meningen är att den föreslagna 2 punkten skall gälla dessa försvärande omständigheter enligt rambeslutet. Punkten kommer att gå något längre än rambeslutet eftersom den också kommer att gälla skada som tillfogats genom grov oaktsamhet och inte endast skada som tillfogats genom uppsåt.

En person kan försättas i livshotande läge genom misshandel. Sådana brott skall bedömas enligt 1 punkten eftersom det är fråga om våld. Om det livshotande läget däremot har åstadkommit genom oaktsamhet eller på ett sätt som motsvarar vållande av skada enligt 21 kap. 11 §, kan det inte anses att det är fråga om våld enligt punkt 1, utan brottet skall bedömas enligt punkt 2.

Punkten kan tillämpas om offret har tillfogats svår kroppsskada, allvarlig fysisk eller psykisk sjukdom eller livsfara. För tillämpningen är det inte tillräckligt att handlingen har utförts t.ex. på ett livsfarligt sätt, om inte livsfara eller andra avsedda påföljder följt av handlingen. Vid tillämpningen av denna punkt kan man stödja sig på den praxis som uppkommit vid tolkningen av motsvarande bestämmelser om när en gärning skall betraktas som grov. Sådana finns om grov våldtäkt (20 kap. 2 §) och grov misshandel (21 kap. 6 §).

Punkten kan också tillämpas om föremålet för människohandel har utsatts för särskilt kännbart fysiskt eller psykiskt lidande. Även i detta fall skall brottet sammantaget vara att anse som grovt.

Särskilt kännbart fysiskt eller psykiskt lidande kan t.ex. orsakas av att offret för människohandel blivit föremål för exceptionellt omfattande sexuellt utnyttjande, särskilt ansträngande tvångsarbete eller exceptionellt dåliga boendeförhållanden.

Också i detta fall kan en gärning som leder till svår kroppsskada eller andra följder som anges i punkten i princip bedömas också som ett särskilt brott. Men eftersom t.ex. grovt

vållande av personskada utgör en väsentlig del av rekvisitet grov människohandel bör grovt vållande av personskada inte straffas särskilt. Vid straffutmätningen kunde hänsyn tas till den gärning som förorsakat skadan.

3 punkten. En tredje omständighet som gör brottet grovt är att det riktas mot en person som är yngre än 18 år. Dessutom skall brottet även sammantaget vara att anse som grovt för att det skall bli fråga om grov människohandel. I övrigt gäller samma delfaktorer som i 3 §.

Enligt gällande lag straffas den för människorov som med våld, hot eller list bemäktigar sig ett barn som inte fyllt 15 år för att idka människohandel med barnet. I motiveringen till regeringens proposition (RP 94/1993 rd, s. 108) nämns som exempel på barnhandel att barnet levereras till förhållanden som innebär prostitution.

Den föreslagna punkten innebär en klar utvidgning i jämförelse med gällande människorovsreglering med skydd av särskilt barn. Utvidgningen kan motiveras med barns särskilda behov av skydd. Som det framgår av 3 § krävs det inte att några olämpliga medel, t.ex. våld, hot eller list, kommit till användning för att uppfylla rekvisitet människohandel om föremålet är under 18 år. För det andra kommer även de andra metoderna enligt 3 § i fråga, inte bara bemäktigande, som förutsätts enligt gällande lag. Däremot kommer handlingens syfte knappast att utvidgas i jämförelse med gällande bestämmelse där det allmänna uttrycket "barnhandel" använts.

Vidare kommer åldersgränsen för särskilt skydd att stiga från 15 till 18 år. Detta är en följd av artikel 3.2 b i Europeiska unionens rambeslut mot människohandel. Enligt denna punkt skall det vara möjligt att för människohandel döma till ett maximistraff på minst åtta år då brottsoffret är en särskilt utsatt person. Det anses att offret varit särskilt utsatt åtminstone i sådana fall där offret inte uppnått den sexuella myndighetsåldern enligt nationell lagstiftning och brottet har begåtts i syfte att exploatera honom eller henne i prostitution eller andra former av sexuell exploatering, inbegripet porno grafi.

I Finland är den sexuella myndighetsåldern 16 år. Det är dock motiverat att utsträcka det särskilda skyddet till samtliga minderåriga,

dvs. alla under 18 år. Behovet av särskilt skydd för personer i denna ålder kommer till synes bl.a. i att brott enligt 3 § betraktas som människohandel om offret är under 18 år, även i sådana fall där inga klandervärda medel använts. Dessutom är skyddsåldern 18 år i flera straffbestämmelser i 20 kap. om sexualbrott. Detta har kommenterats tidigare i grovt kopplerimoti ven.

Det är inte nödvändigt att avgränsa skyddsåldern till att endast gälla sexuellt utnyttjande enligt minimikraven i rambeslutet, utan det särskilda skyddet för personer under 18 år föreslås gälla också tvångsarbete, andra förhållanden som kränker människovärdet och avlägsnande av organ eller vävnader.

4 punkten. För det fjärde kan ett brott anses som grovt om människohandeln har begåtts som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Också i fråga om detta skall brottet även sammantaget vara att anse som grovt. Övriga faktorer är också i detta fall desamma som i 3 §.

Orsakerna till denna skärpning återfinns liksom i Europeiska unionens rambeslut mot människohandel. Enligt artikel 3.2 d skall maximistraffet för brottet kunna fastställas till minst åtta år om brottet har begåtts inom ramen för en kriminell organisation enligt gemensam åtgärd 98/733/RIF. Denna gemensamma åtgärd har genomförts i Finland så att en ny 1 a § om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet har fogats till 17 kap. Lagändringen har trätt i kraft vid ingången av mars 2003. En definition av en organiserad kriminell sammanslutning ingår i paragrafens 4 mom. Med en sådan grupp avses en strukturerad sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott som avses i 1 mom. I fråga om en närmare tolkning av definitionen hänvisas till regeringspropositionen i fråga (RP 183/1999 rd) och betänkanudet av riksdagens lagutskott (LaUB 26/2002 rd). Paragrafen har sedermera ändrats, men definitionen är oförändrad.

Den föreslagna punkten innebär alltså inte att den som gjort sig skyldig till människohandel i detta fall skulle straffas för deltagande i en organiserad kriminell sam-

manslutning, utan gärningsmannen skall straffas för grov människohandel. Enligt 17 kap. 1 a § 3 mom. om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet tillämpas bestämmelsen inte om ett lika strängt eller strängare straff för gärningen föreskrivs på något annat ställe i lag. Maximistraffet för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet är fängelse i två år, vilket betyder att bestämmelsen är subsidiär i förhållande till bestämmelsen om grov människohandel.

Denna punkt skall tillämpas oberoende av om brottet i övrigt är särskilt systematiskt. Det räcker att brottet har begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. I praktiken omfattar punkten dock den mest systematiska verksamheten eftersom det oftast är kriminella organisationer som håller på med systematisk människohandel.

Straffskalan. Meningen är att straffet för grov människohandel skall bli fängelse i minst två och högst tio år. Straffskalan föreslås bli densamma som i den gällande bestämmelsen om människorov. Det finns inte skäl för en mildare straffskala även om tillämpningsområdet är större än för bestämmelsen om människorov. Den föreslagna straffskalan kommer också att uppfylla kraven i Europeiska unionens rambeslut mot människohandel i fråga om möjligheten att belägga människohandel som begåtts under försvarande omständigheter med maximistraff på minst åtta års fängelse. I den finska strafflagen används inte maximistraff på åtta år annat än i undantagsfall och därför är det även i detta hänseende konsekvent att använda det vanligare maximistraffet på tio år.

2 mom. Enligt 2 mom. döms även den för grov människohandel som utsätter en annan för slaveri eller håller en annan i slaveri, transporterar slavar eller handlar med slavar. Momentet motsvarar gällande 3 punkten i bestämmelsen om människorov.

Den gärning som avses i momentet motsvarar det allvarligaste syftet för människohandel enligt tilläggsprotokollet till Palermo-konventionen och Europeiska unionens rambeslut mot människohandel. Eftersom syftet är ett annat än i den grundläggande bestämmelsen om människohandel, innehåller mo-

mentet inte någon hänvisning till 3 § utan gäller i detta hänseende en självständig gärningsform. Den något annorlunda formuleringen till trots är det meningen att metoderna skall vara desamma som vid människohandel. Med hänsyn till slaveriets och slavhandels karaktär är det inte nödvändigt att föreskriva om särskilda medel som skall ha kommit till användning då någon utsatts för slaveri eller slavhandel. Några sådana särskilda medel förutsätts inte heller i gällande lag.

Enligt regeringens proposition (RP 94/1993 rd, s. 109) om den gällande bestämmelsen har begreppet slaveri fått en snäv betydelse. Enligt propositionen avses med slaveri sådant faktiskt slaveri där en persons ställning kan jämföras med traditionellt slaveri. Däremot avses inte sådana förfaranden som kan jämföras med slaveri enligt internationella instrument.

Det är skäl att bibehålla denna gränsdragning eftersom en utvidgning av begreppet slaveri lätt kunde leda till en reglering som blir beroende av tolkning. I samband med 3 § har de förfaranden räknats upp som enligt internationella överenskommelser kan jämföras med slaveri och som skall anses som förhållanden som kränker människovärdet, enligt den paragrafen. Även om det är fråga om sådana förhållanden kan gärningen självfallet betraktas som grov om villkoren i 1 mom. uppfylls.

Med slaveri avses alltså ett tillstånd enligt artikel 1 i 1927 års internationella konvention angående slaveriet (FördrS 27/1927), dvs. en persons belägenhet eller levnadsställning över vilken de till äganderätten hörande befogenheterna eller vissa av dem utövas. I denna artikel ingår också en definition av slavhandel.

På samma sätt som gällande lagstiftning skall det dessutom förutsättas att gärningen sammantaget skall vara att anse som grov för att det skall bli fråga om människohandel. Helhetsbedömningen bidrar till en fortsatt strikt tolkning av begreppet slaveri.

3 mom. Meningen är att försök till grov människohandel skall vara straffbart, på samma sätt som försök till människohandel i dess grundform.

10 §. *Juridiska personers straffansvar.*

Meningen är att kapitlet skall få en paragraf om juridiska personers straffansvar. Enligt denna tillämpas på människohandel och grov människohandel vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

I tilläggsprotokollet mot människohandel till Palermokonventionen ingår inga särskilda bestämmelser om juridiska personers straffansvar. Själva konventionen skall tillämpas i fråga om detta. Enligt artikel 10 i konventionen skall juridiska personer kunna ställas till ansvar för brott som är straffbelagda i konventionen. Ansvar kan vara straffrättsligt, civilrättsligt eller administrativt. Detta ansvar skall på motsvarande sätt gälla brott enligt tilläggsprotokollet mot människohandel.

Det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi innehåller också bestämmelser om juridiska personers straffansvar. Om inte något annat följer av den nationella lagstiftningen skall varje konventionsstat vidta åtgärder för att, när det är lämpligt, fastställa juridiska personers ansvar för brott som anges i protokollet. Ansvar kan vara straffrättsligt, civilrättsligt eller administrativt beroende på konventionsstatens nationella rättsliga principer.

Enligt artikel 4.1 i Europeiska unionens rambeslut mot människohandel skall juridiska personer kunna hållas ansvariga för brott som avses i rambeslutet och som begås till förmån för dessa juridiska personer av någon person som agerar antingen enskilt eller som en del av den juridiska personens organisation och har en ledande ställning inom den juridiska personen, grundad på skäl som preciseras närmare i artikeln. I artikeln finns också andra detaljerade bestämmelser om juridiska personers ansvar. Enligt artikel 5 i rambeslutet skall varje medlemsstat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att en juridisk person skall kunna bli föremål för effektiva, proportionerliga och avskräckande påföljder, som innefattar bötesstraff eller administrativa avgifter och som också får innefatta andra påföljder.

Rambeslutets bestämmelser om juridiska personers straffansvar är likadana som i det tidigare kommenterade rambeslutet om sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Till denna del hänvisas det till motiveringen

till 20 kap. 13 §.

Rambeslutet mot människohandel förutsätter att en juridisk person skall kunna dömas för människohandel till straffrättsliga böter eller andra avgifter. I det finska systemet betyder detta straffrättsliga böter. I Palermokonventionen ges det mer utrymme att bedöma om en juridisk person skall straffas med straffrättsliga påföljder eller andra påföljder. Ännu större valfrihet ges i det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter. Meningen är att bestämma, särskilt för att genomföra kravet i rambeslutet, att det på människohandel och grov människohandel skall tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar. Dessa brott är dessutom av den typen att de också i praktiken kan begås genom juridiska personer.

1.2. Tvångsmedelslagen

5 a kap. **Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation**

2 §. *Förutsättningar för teleavlyssning.* Enligt 10 § 2 mom. grundlagen är brev- och telefonhemligheten samt hemligheten i fråga om andra förtroliga meddelanden okränkbara. Genom lag kan dock bestämmas om sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som äventyrar bl.a. individens och samhällets säkerhet.

I denna paragraf bestäms om brott där tillstånd till teleavlyssning kan meddelas för förundersökning och om villkoren för att tillstånd skall beviljas. Paragrafens 1 mom. innehåller en förteckning över brott och till den fogas som punkt 4 grovt ordnande av olaglig inresa och grov spridning av barnpornografisk bild. De efterföljande punkterna omnumreras. Meningen är att i den nya 1 mom. 7 punkten göra de ändringar som föranleds av de nya bestämmelserna om människohandel och grov människohandel. Paragrafens 2 mom. föreslås inte ändrad. Det gäller grövre former av ekonomiska brott som begåtts inom ramen för affärs- eller yrkesverksamhet. Ett nytt 3 mom. om grovt koppleri föreslås till paragrafen.

1 mom. Den nya 4 punkten är tänkt för situationer där någon är skäligen misstänkt för grovt ordnande av olaglig inresa eller grov spridning av barnpornografisk bild.

Enligt den föreslagna 17 kap. 8 a § strafflagen skall brottet ordnande av olaglig inresa anses vara grovt om någon uppsåtligen eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för särskilt kännbart lidande i samband med ordnande av olaglig inresa (punkt 1) eller om brottet har begåtts som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. avsedd kriminell sammanslutnings verksamhet (punkt 2) och gärningen även bedömd som en helhet är grov.

I de fall som avses i den föreslagna paragrafens 1 punkt är det fråga om ett brott som äventyrar individens säkerhet. I de situationer som avses i 2 punkten kan brottet också anses äventyra samhällets säkerhet.

Enligt den föreslagna 17 kap. 18 a § strafflagen skall brottet spridning av barnpornografisk bild betraktas som grovt när det avbildade barnet är särskilt ungt (punkt 1), bilden skildrar grovt våld eller särskilt förnedrande behandling av barnet (punkt 2), brottet begås särskilt planmässigt (punkt 3) eller brottet har begåtts som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet (punkt 4). Dessutom skall gärningen även bedömd som en helhet vara grov.

Särskilt i de fall som avses i 1 och 2 punkten är det fråga om ett brott som äventyrar individens säkerhet. I de situationer som avses i punkterna 3 och 4 kan brottet också anses äventyra samhällets säkerhet.

Enligt den gällande 6 punkten kan tillstånd för teleavlyssning beviljas när någon är skäligen misstänkt för grovt frihetsberövande, människorov eller tagande av gisslan. Efter omnumreringen blir denna punkt alltså punkt 7. Enligt förslaget skall brottsbeteckningen människorov ersättas med människohandel och grov människohandel.

Punkten gäller, liksom momentet i övrigt, också vissa sådana brott där maximistraffet är mindre än fängelse i sex år som föreslås i bestämmelsen om människohandel. Därför och på grund av brottets allvarliga beskaffenhet är det ändamålsenligt att i punkt 7 ta

med inte bara grov människohandel, som närmast motsvarar människorov, utan också människohandel i dess grundform.

Människohandel och grov människohandel måste betraktas som sådana brott som äventyrar individens säkerhet på det sätt som avses i 10 § 2 mom. grundlagen.

3 mom. Enligt det föreslagna nya momentet kan tillstånd till teleavlyssning enligt 1 mom. beviljas när det finns skäl att misstänka någon för grovt koppleri där synnerligen stor vinning eftersträvas och brottet begås särskilt planmässigt eller som avses i 20 kap. 9 a § 1 mom. 3 eller 4 punkten strafflagen eller för straffbart försök till sådana brott.

Då paragrafen för en tid sedan reviderades fick den ett nytt 2 mom. som gäller de grövsta ekonomiska brotten inom affärs- eller yrkesverksamhet. I samband med revideringen ansåg riksdagens grundlagsutskott att dessa ekonomiska brott äventyrar säkerheten på det sätt som grundlagen avser om de kopplas samman med ett kvalificeringsvillkor som gäller både strävan efter synnerligen stor vinning och planmässighet. Då kunde lagförslaget godkännas i vanlig lagstiftningsordning (GrUU 36/2002 rd). Lagutskottet var inne på samma linje (LaUB 31/2002 rd).

De försvärande omständigheterna i fråga om grovt koppleri gäller dels metoderna som ligger nära de i 2 mom. avsedda metoderna vid ekonomiska brott (eftersträvande av vinning och planmässighet), dels särskilt skydd för föremålet för koppleriet (ålder under 18 år eller förorsakad skada eller lidande). Det kan anses att det i fråga om koppleri som bedöms som grovt till följd av strävan efter vinning eller planmässighet, går att jämställa brottet med grova ekonomiska brott. På motsvarande sätt kan beslut om teleavlyssning för undersökning av grovt koppleri fattats i vanlig lagstiftningsordning, om brottet eftersträvar synnerligen stor vinning och brottet begås särskilt systematiskt.

Den vinning som eftersträvas bör vara större än den vinning som vid en sammantagen bedömning är tillräcklig för att uppfylla rekvisitet grovt koppleri. Uttrycket "synnerligen stor vinning" avser alltså större vinning än "avsevärd vinning". Handlingen skall dessutom vara särskilt planmässig. Meningen är att begränsa möjligheten till teleavlyssning till

de grövsta formerna av grovt koppleri.

Enligt förslaget skall det bli möjligt med teleavlyssning vid undersökning av grovt koppleri också i sådana fall där föremålet för brottet är ett barn under 18 år eller där föremålet för koppleriet uppsåtligen eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för särskilt kännbart lidande. Dessa försvårande omständigheter räcker i sig till för teleavlyssning. I dessa fall är det fråga om ett brott som äventyrar individens säkerhet på det sätt som avses i grundlagen. Lagändringen kan därför också till denna del behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Det skall också bli möjligt med teleavlyssning om det misstänkta brottet är ett försök till sådant straffbart grovt koppleri som avses i momentet.

4 §. *Förutsättningar för teknisk avlyssning.* I den revidering av tvångsmedelslagen som för en tid sedan genomfördes utsträcktes möjligheten till teknisk avlyssning till att också omfatta ett utrymme som är avsett för stadigvarande boende. Till skillnad från det som föreslogs i regeringens proposition ansåg riksdagens grundlagsutskott att förutsättningarna för teknisk avlyssning i detta fall måste begränsas på annat sätt än genom det maximistraff som kan fastställas för brottet. Som ett villkor för vanlig lagstiftningsordning skulle avgränsningen gälla de grövsta formerna av högförräderibrott, våldsbrott, allmänfarliga brott och narkotikabrott (GrUU 36/2002). Lagutskottet intog samma ståndpunkt (LaUB 31/2002 rd).

I paragrafens 3 mom. räknas dessa grövsta brott upp. I punkt 6 omnämns människorov. Riksdagen har sannolikt jämställt människorov med de grövsta våldsbrotten. Det har nu föreslagits att straffbestämmelsen om människorov skall ersättas med en straffbestämmelse om grov människohandel. Därför föreslås motsvarande ändring av 6 punkten. Även om tillämpningsområdet för straffbestämmelsen om grov människohandel blir större än vad som gäller för bestämmelsen om människorov, är det skäl att jämställa grov människohandel, på samma sätt som människorov, med de grövsta våldsbrotten. Brottet bör sålunda inskrivas i 6 punkten.

1.3. Lagen om rättegång i brottmål

2 kap. Om biträdande av part

I paragrafen fastställs de villkor som skall gälla för att domstolen skall kunna förordna ett rättegångsbiträde för att bistå målsäganden under förundersökningen och, om målsägaren har anspråk i ett mål som drivs av allmänna åklagaren, under rättegången. För närvarande kan ett sådant biträde förordnas när målet gäller sedlighetsbrott som avses i 20 kap. strafflagen, om inte ett förordnande av särskilda skäl anses onödigt (punkt 1), eller brott som avses i 21 kap. 1—6 § strafflagen, om ett förordnande skall anses befogat med hänsyn till förhållandet mellan målsäganden och den misstänkte (punkt 2).

Denna paragraf håller som bäst på att revideras. Enligt slutbetänkandet av arbetsgruppen för revidering av straffprocessen (justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande 2003:11) föreslås en ny 3 punkt till paragrafen enligt vilken domstolen skall kunna förordna ett rättegångsbiträde för att bistå målsäganden under förundersökningen och, om målsäganden har anspråk i ett mål som drivs av allmänna åklagaren, under rättegången, när målet gäller brott mot liv, hälsa och frihet, om ett förordnande skall anses befogat med hänsyn till brottets allvarliga beskaffenhet, målsägandens personliga förhållanden och övriga omständigheter.

I denna proposition föreslås det att de nya straffbestämmelserna om människohandel och grov människohandel placeras i strafflagens 25 kap. om brott mot friheten.

Den ändring som arbetsgruppen för revidering av straffprocessen föreslagit kommer sannolikt att träda i kraft senare än den lagändring genom vilken straffbestämmelserna om människohandel fogas till strafflagen. Det är viktigt att möjligheten att förordna rättegångsbiträde åt målsäganden i människohandelsbrott kan träda i kraft samtidigt som straffbestämmelsen. Därför föreslås det redan i denna proposition en utvidgning av paragrafens tillämpningsområde till att omfatta även människohandelsbrott. Samtidigt föreslås en teknisk ändring av 1 punkten om sedlighetsbrott.

1 punkten. Enligt gällande ordalydelse

gäller denna punkt sedlighetsbrott. Rubriken på 20 kap. strafflagen gällde tidigare sedlighetsbrott, men från och med ingången av 1999 har denna rubrik varit "Om sexualbrott". Punkt 1 föreslås ändrad på motsvarande sätt så att den gäller sexualbrott. Ändringen påverkar inte innehållet.

3 punkten. Enligt den nya 3 punkten skall det vara möjligt att förordna ett rättegångsbiträde i mål om människohandel enligt 25 kap. 3 eller 3 a §, om detta skall anses vara motiverat med hänsyn till brottets allvarlighetsgrad, målsägandens personliga förhållanden och övriga omständigheter.

För att jämka samman de aktuella ändringsprojekten angående paragrafen föreslås det att villkoret för att ett biträde skall kunna förordnas skall formuleras i enlighet med förslaget i betänkandet av arbetsgruppen för revidering av straffprocessen. Detta är motiverat av den anledningen att det i det nämnda arbetsgruppsbetänkandet föreslås en punkt 3 som omfattar mer än endast bestämmelser om människohandel.

Enligt slutbetänkandet av arbetsgruppen för revidering av straffprocessen (s. 57) finns det allt fler skäl för ett rättegångsbiträde ju allvarligare brott det är fråga om. När ett rättegångsbiträde förordnas kommer hänsyn att tas också till målsägandens personliga förhållanden, t.ex. de konsekvenser som brottet har för honom eller henne. Vid bedömningen kan hänsyn också tas till målsägandens ålder, hälsa och relation till den misstänkte.

Vid tolkningen av punkt 3 bör hänsyn också tas till sådana omständigheter som har anförts i det nämnda betänkandet. Människohandelsbrottens allvarliga beskaffenhet kommer i regel att tala för att ett rättegångsbiträde skall förordnas.

1.4. Utlänningslagen

64 b §. *Ordnande av olaglig inresa*. Enligt denna paragraf bestäms straff för ordnande av olaglig inresa i 17 kap. 8 § strafflagen. Eftersom strafflagen skall få en ny straffbestämmelse om grovt ordnande av olaglig inresa i 8 a § strafflagen, måste hänvisningen ändras till att gälla även detta.

Enligt regeringens proposition om en totalrevidering av utlänningslagen (RP 28/2003

rd) kommer motsvarande hänvisning att ingå också i 189 § utlänningslagen, som alltså bör ändras på motsvarande sätt.

1.5. Straffregisterlagen

2 §. I paragrafens 1 mom. räknas de avgöranden upp som leder till att uppgifter skall antecknas i straffregistret. Här nämns bl.a. strafflöshet med stöd av 3 kap. 3 § strafflagen. Hänvisningen har gällt strafflöshet för dem som saknat förståndets fulla bruk. Efter den totalrevidering angående straffrätts allmänna läror som trädde i kraft vid ingången av 2004 är det dock 3 kap. 4 §, särskilt dess 1 och 2 mom., som gäller gärningsmän som är otillräkneliga. Hänvisningen i 2 § 1 mom. bör därför ändras så att den gäller 3 kap. 4 § 1 och 2 mom. strafflagen.

6 §. Paragrafens 2 mom. har kopplingar till lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn. Enligt momentet skall det i ett straffregisterutdrag bl.a. antecknas uppgifter om avgöranden genom vilka personen i fråga har dömts för en sedlighetssårande gärning enligt 17 kap. 18 eller 19 § strafflagen. Den påföljd som har dömts ut skall vara förenlig med 2 § straffregisterlagen, dvs. i första hand ett fängelsestraff, samhällstjänst eller ett ungdomsstraff.

Eftersom det är meningen att till strafflagen foga en straffbestämmelse om grov spridning av barnpornografisk bild, måste 2 mom. få en hänvisning också till 17 kap. 18 a § strafflagen.

10 §. Samma ändring som i 2 § 1 mom. bör också göras i 10 § 1 mom. 3 punkten.

1.6. Lagen om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster

15 §. *Ansvarsfrihet vid lagring av information*. I paragrafen anges när en tjänsteleverantör inte är ansvarig för innehållet i den lagrade informationen eller för förmedlingen av den. Ansvarsfrihet förutsätter t.ex. att han eller hon utan dröjsmål skall vidta åtgärder för att göra den information som lagrats oåtkomlig efter att ha fått kännedom om att informationen uppenbart strider mot 11 kap. 8 § (hets mot folkgrupp) strafflagen eller 17 kap. 18 § (spridning av pornografisk bild)

strafflagen. Eftersom det är meningen att till strafflagen foga en bestämmelse om grov spridning av barnpornografisk bild, måste paragrafens 1 mom. 2 punkten få en hänvisning också till 17 kap. 18 a § strafflagen.

1.7. Lagen om granskning av bildprogram

23 §. *Straffbestämmelse*. I paragrafen ingår en subsidiaritetsklausul enligt vilken paragrafen skall tillämpas om gärningen inte är straffbar enligt 17 kap. 17 § (spridning av våldsskildring), 18 § (spridning av pornografisk bild) eller 18 a § (olaglig visning eller spridning av bildprogram bland minderåriga). Enligt förslaget kommer 18 a § att gälla grov spridning av barnpornografisk bild och den nya 18 b § olaglig visning eller spridning av bildprogram bland minderåriga. Därför bör det till paragrafen fogas en hänvisning också till 17 kap. 18 b § strafflagen utöver hänvisningen till 17 kap. 17, 18 och 18 a §.

2. Ikraftträdande

Förslag innebär inga organisatoriska förändringar och medför inte heller något utbildningsbehov. Det föreslås att lagändringarna skall träda i kraft den 1 augusti 2004 då medlemsstaterna i Europeiska unionen senast skall ha genomfört de åtgärder som förutsätts i rådets rambeslut om bekämpande av människohandel.

3. Lagstiftningsordning

Enligt förslaget skall det straffas som koppleri om någon, genom förmedling av kontaktuppgifter, marknadsför en annans prostitution (20 kap. 9 § 1 mom. 2 punkten strafflagen). Straffbestämmelsen tangerar yttrandefriheten. Enligt 12 § grundlagen har var och en yttrandefrihet. Till yttrandefriheten hör rätten att framföra, sprida och ta emot information, åsikter och andra meddelanden utan att någon i förväg hindrar detta. Närmare bestämmelser om yttrandefriheten utfärdas genom lag.

Meningen med den föreslagna kriminaliseringen är att göra det svårare att ordna med

prostitution och att dra nytta av prostitution. Det finns alltså vägande samhälleliga skäl för en kriminalisering. Den föreslagna kriminaliseringen kommer att vara tillräckligt väl avgränsad och den riktar sig inte mot den prostituerade. Det har ansetts att reklam och marknadsföring kan få längre gående begränsningar än vad som är möjligt inom det innehållsmässiga kärnområdet för yttrandefriheten (GrUU 60/2001 rd, GrUU 19/2002 rd). Redan i dagens läge finns t.ex. en straffbestämmelse om sedlighetssårande marknadsföring.

Enligt artikel 10 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna skall envar ha rätt till yttrandefrihet. Denna är i detalj definierad i artikeln. Enligt artikeln kan utövandet av rättigheten dock underkastas sådana villkor, inskränkningar eller straffpåföljder som är angivna i lag. I artikeln räknas de skäl upp som kan ligga till grund för dessa villkor, inskränkningar och straffpåföljder. Genom den föreslagna bestämmelsen vill man minska prostitutionen, koppleriet och människohandeln. Man vill också förhindra att någon drar nytta av en annans prostitution. Detta betyder att åtminstone de i artikeln angivna inskränkingsgrunderna, dvs. förebyggande av brott, skydd av sedligheten och skyddande av andras rättigheter utgör underlag för den föreslagna straffbestämmelsen. Den inskränkning av yttrandefriheten som straffbestämmelsen för med sig är sålunda tillåten också enligt Europakonventionen. På motsvarande sätt är straffbestämmelsen också förenlig med artikel 19 om yttrandefriheten i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

De föreslagna ändringarna av tvångsmedslagen är av betydelse för skyddet för privatlivet. I grundlagen tas skyddet för privatlivet upp i 10 §. Vars och ens privatliv, heder och hemfrid är tryggade och brev- och telefonhemligheten och hemligheten i fråga om andra förtroliga meddelanden är okränkbara. Genom lag kan bestämmas om åtgärder som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna skall kunna tryggas eller för att brott skall kunna utredas. Genom lag kan också bestämmas om sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som äventyrar indivi-

dens eller samhällets säkerhet eller hemfriden, vid rättegång och säkerhetskontroll samt under frihetsberövande.

De föreslagna ändringarna till tvångsmedelslagen kommer att inskränka skyddet för privatlivet. Den rätt till teleavlyssning som föreslås vid utredning av människohandel och grov människohandel gäller brott som äventyrar individens säkerhet och som avses i 10 § grundlagen. Rätt till teleavlyssning föreslås också då det finns skäl att misstänka någon för grovt koppleri där synnerligen stor vinning eftersträvas och brottet begås särskilt planmässigt. När motsvarande tilläggsföresättningar föreligger finns motsvarande rätt till teleavlyssning redan sedan tidigare i fråga om grova ekonomiska brott, vilka kan jämföras med grovt koppleri som eftersträvar vinning och begås planmässigt i enlighet med det sagda. Det är fråga om brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet. Rätt till teleavlyssning föreslås ytterligare i fråga om grovt koppleri där föremålet för brottet är ett barn under 18 år eller där föremålet för koppleriet uppsåtligt eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för särskilt kännbart lidande. Här är det fråga om brott som äventyrar individens säkerhet. Rätt till teleavlyssning föreslås också i sådana fall där någon misstänks för

grovt ordnande av olaglig inresa eller grov spridning av barnpornografisk bild. Dessa brott äventyrar individens eller samhällets säkerhet på det sätt som beskrivits närmare i samband med motiveringen av ändringarna av tvångsmedelslagen.

Enligt förslaget skall det vid misstanke om grov människohandel också få förekomma teknisk avlyssning på det område som skyddas av hemfriden. Förslaget är förenligt med den utgångspunkt för tvångsmedelslagen som avgränsar rätten till teknisk avlyssning inom ramen för hemfriden till de allvarligaste brotten.

De begränsningar som gäller skyddet för privatlivet är på grund av den ifrågavarande brottslighetens karaktär nödvändiga med tanke på målsättningen att allvarliga brott skall kunna utredas effektivt. Begränsningarna förutsätts alltså av vägande samhälleliga skäl. Dessutom kommer de att bygga på en noga avgränsad och exakt lagbestämmelse.

Regeringen anser att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen föreslår dock att riksdagen gör en bedömning av om utlåtande om förslaget bör inhämtas av grundlagsutskottet.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 1 kap. 7 § 3 mom., 11 § 2 mom., 15 kap. 10 § 1 mom., 17 kap. 7 § 2 mom., 8 § 1 mom. och 18 §, 18 a §, 19 § och 24 §, 20 kap. 8 § och 9 § 1 mom. och 25 kap. 3 §, sådana de lyder, 1 kap. 7 § 3 mom. och 15 kap. 10 § 1 mom. i lag 17/2003, 1 kap. 11 § 2 mom. i lag 604/2002, 17 kap. 7 § 2 mom. i lag 756/2000, 17 kap. 8 § 1 mom., 18 och 19 § samt 20 kap. 8 § och 9 § 1 mom. i lag 563/1988 samt 17 kap. 18 a § i lag 777/2000 och 24 § i lag 142/2003 samt 25 kap. 3 § i lag 578/1995, och

fogas till 17 kap. en ny 8 a § och en ny 18 b §, till 20 kap. en ny 9 a § och en ny 13 § samt till 25 kap. en ny 3 a § och en ny 10 § som följer:

1 kap.

Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt

7 §

Internationella brott

Finsk lag tillämpas oberoende av lagen på gärningsorten även på människohandel, grov människohandel och brott enligt 34 a kap. som har begåtts utanför Finland.

11 §

Kravet på dubbel straffbarhet

Även om lagen på gärningsorten inte föreskriver något straff för gärningen, tillämpas

finsk lag på gärningen, om den har begåtts av en finsk medborgare eller en i 6 § 3 mom. 1 punkten avsedd person och straff för gärningen föreskrivs

1) med stöd av 15 kap. 12 a § i 1—9 § i nämnda kapitel,

2) i 16 kap. 1—3 § och även om en person som avses i 40 kap. 11 § 2, 3 eller 5 punkten eller en sådan utländsk tjänsteman som är anställd hos Internationella brottmålsdomstolen är föremål för brottet,

3) i 16 kap. 13, 14 och 14 a § och även om dessa lagrum tillämpas med stöd av 20 § i nämnda kapitel,

4) i 17 kap. 18, 18 a eller 19 §,

5) i 20 kap. 6—8 §,

6) i 20 kap. 9 eller 9 a §, om gärningen riktar sig mot en person som är under aderton år, eller

7) i 40 kap. 1—4 §, om gärningsmannen är en riksdagsledamot, en utländsk tjänsteman eller en ledamot av ett utländskt parlament.

15 kap.

Om brott mot rättskipning

10 §

Underlåtenhet att anmäla grovt brott

Den som vet att folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen, äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, våldtäkt, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, rån, grovt rån, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 3 punkten som begåtts i terroristiskt syfte, grov miljöförstöring eller grovt narkotikabrott är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet, skall, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker, för *underlåtenhet att anmäla grovt brott* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

17 kap.

Om brott mot allmän ordning

7 §

Riksgränsbrott

För riksgränsbrott döms inte en utlänning som med anledning av en sådan gärning som avses i 1 mom. avvisas eller utvisas och inte heller en utlänning som på grund av flyktingskap ansöker om asyl eller uppehållstillstånd i Finland. För riksgränsbrott döms inte heller en utlänning som har begått ett brott enligt 1 mom. till följd av att han eller hon har varit föremål för människohandel enligt 25 kap. 3 eller 3 a §.

8 §

Ordnande av olaglig inresa

Den som

1) för in eller försöker föra in i Finland eller genom Finland till ett annat land en utlänning som inte har sådant pass, annat resedokument, visum eller uppehållstillstånd som krävs för inresa,

2) ordnar eller förmedlar transport till Finland för en utlänning som avses i 1 punkten eller

3) till någon annan överlåter ett falskt, förfalskat eller för någon annan utfärdat pass, annat resedokument, visum eller uppehållstillstånd för att användas i samband med inresa,

skall för *ordnande av olaglig inresa* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

8 a §

Grovt ordnande av olaglig inresa

Om vid ordnande av olaglig inresa

1) någon uppsåtligen eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för synnerligen kännbart lidande, eller

2) brottet har begåtts som ett led i en i 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,

och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen dömas för *grovt ordnande av olaglig inresa* till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

18 §

Spridning av pornografisk bild

Den som tillverkar, saluför eller till uthyrning bjuder ut, för in i eller ut ur Finland eller genom Finland till ett annat land eller på annat sätt sprider bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar

1) barn,

2) våld, eller

3) könsumgänge med djur skall för *spridning av pornografisk bild* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Försök är straffbart.

Vad som bestäms i 17 § 2 mom. gäller också bilder och bildupptagningar som avses i denna paragraf.

Som barn betraktas den som är yngre än aderton år och den vars ålder inte kan utredas, om det finns grundad anledning att anta att personen är yngre än aderton år.

Vad som bestäms i 1 mom. om tillverkning av barnpornografisk bild tillämpas inte, om bilden skildrar en person som har fyllt sexton år och som har samtyckt till att bilden tillverkas för hans eller hennes personliga bruk eller för att användas på ett sätt som han eller hon har bestämt och det mellan parterna inte råder någon stor skillnad i ålder eller själslig och kroppslig mognad.

18 a §

Grov spridning av barnpornografisk bild

Om vid spridning av barnpornografisk bild

1) det barn som skildras är särskilt ungt,
2) bilden också skildrar grovt våld eller synnerligen förnedrande behandling av barnet,

3) brottet begås särskilt planmässigt, eller

4) brottet har begåtts som ett led i en i 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,

och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för *grov spridning av barnpornografisk bild* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

18 b §

Olaglig visning eller spridning av bildprogram bland minderåriga

Den som offentligt

1) för personer under aderton år visar eller bland dem sprider ett bildprogram som inte har godkänts för visning eller spridning med

stöd av 8 § lagen om granskning av bildprogram,

2) visar eller sprider ett bildprogram i strid med den åldersgränsklassificering som fastställts med stöd av 8 § i nämnda lag, eller

3) för personer under aderton år visar eller bland dem sprider ett ogranskat bildprogram, som enligt 8 § i nämnda lag borde ha förbjudits eller för vars visning eller spridning borde ha fastställts en i förhållande till personens ålder högre åldersgräns, om bildprogrammet hade granskats,

skall för *olovlig visning eller spridning av bildprogram bland minderåriga* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

19 §

Innehav av barnpornografisk bild

Den som obehörigen innehar ett fotografi, ett videoband, en film eller någon annan verklighetstrogen bildupptagning som visar ett i 18 § 4 mom. avsett barn som deltar i samlag eller i något därmed jämförbart sexuellt umgänge, eller som visar barn på något annat uppenbart sedlighetssårande sätt, skall för *innehav av barnpornografisk bild* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Vad som bestäms i 1 mom. tillämpas inte om bilden skildrar en person som har fyllt sexton år och han eller hon har samtyckt till innehavet av bilden och det mellan parterna inte råder någon stor skillnad i ålder eller själslig och kroppslig mognad.

24 §

Juridiska personers straffansvar

På deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, ordnande av olaglig inresa, grovt ordnande av olaglig inresa, djurskyddsbrott, anordnande av hasardspel, spridning av våldsskildring, spridning av pornografisk bild, grov spridning av barnpornografisk bild, innehav av barnpornografisk bild och på sedlighetssårande marknadsföring tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

20 kap.

Om sexualbrott

8 §

Köp av sexuella tjänster av ung person

Den som genom att utlova eller ge ersättning får någon som är under aderton år att idka samlag eller någon annan sexuell handling, skall för *köp av sexuella tjänster av ung person* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Försök är straffbart.

9 §

Koppleri

Den som för att skaffa sig eller någon annan ekonomisk vinning

1) ordnar ett rum eller något annat ställe för samlag eller en därmed jämförlig sexuell handling som utförs av någon mot ersättning eller för en sedlighetssårande handling som mot ersättning utförs av ett barn under aderton år eller som inkvarterar en ovan avsedd person eller ett sådant barn och därigenom främjar gärningen på ett väsentligt sätt,

2) genom förmedling av kontaktuppgifter eller på annat sätt marknadsför att någon annan utför sådana handlingar,

3) på annat sätt utnyttjar att någon utför sådana handlingar, eller

4) förleder eller genom påtryckning förmår någon till sådana handlingar,

skall för *koppleri* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

9 a §

Grovt koppleri

Om vid koppleri

1) avsevärd ekonomisk vinning eftersträvas,

2) brottet utförs särskilt planmässigt,

3) någon uppsåtligt eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller

allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för synnerligen kännbart lidande, eller

4) föremålet för brottet är ett barn under aderton år

och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för *grovt koppleri* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

13 §

Juridiska personers straffansvar

På koppleri och grovt koppleri tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

25 kap.

Om brott mot friheten

3 §

Människohandel

Den som genom att

1) utnyttja någon annans beroende ställning eller skyddslösa läge,

2) vilseleda någon annan,

3) betala ersättning till en person som har kontroll över en annan person, eller

4) ta emot en sådan ersättning

tar kontroll över någon eller rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser någon i syfte att göra honom eller henne till föremål för sexuellt utnyttjande enligt 20 kap. 9 § 1 mom. 1 punkten eller därmed jämförligt sexuellt utnyttjande, tvångsarbete eller andra förhållanden som kränker människovärdet eller i syfte att avlägsna organ eller vävnader i ekonomiskt vinningssyfte, skall för *människohandel* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

För människohandel döms också den som tar kontroll över en person som är yngre än aderton år, rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser en sådan person i sådant syfte som anges i 1 mom., även om inget av de medel som nämns i 1 mom. 1—

4 punkten har använts.
Försök är straffbart.

3 a §

Grov människohandel

Om vid människohandel

- 1) våld, hot eller list används i stället för eller utöver de medel som avses i 3 §,
- 2) någon uppsåtligen eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för synnerligen kännbart lidande,
- 3) brottet riktar sig mot ett barn under aderton år, eller
- 4) brottet har begåtts som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, och gärningen även bedömd som en helhet

är grov, skall gärningsmannen för *grov människohandel* dömas till fängelse i minst två och högst tio år.

För grov människohandel döms också den som utsätter någon annan för slaveri eller håller någon annan i slaveri, transporterar slavar eller handlar med slavar, om gärningen bedömd som en helhet är grov.

Försök är straffbart.

10 §

Juridiska personers straffansvar

På människohandel och grov människohandel tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag**om ändring av tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i tvångsmedelslagen av den 30 april 1987 (450/1987) 5 a kap. 2 § och 4 § 3 mom., sådana de lyder i lag 646/2003, som följer:

5 a kap.

Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation

2 §

Förutsättningar för teleavlyssning

När någon är skäligen misstänkt för

- 1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,
- 2) äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, röjande av statshemlighet, olovlig underrättelseverksamhet,
- 3) högförräderi, grovt högförräderi, förberedelse till högförräderi,
- 4) grovt ordnande av olaglig inresa, grov spridning av barnpornografisk bild,
- 5) grovt sexuellt utnyttjande av barn,
- 6) dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter,
- 7) grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan,
- 8) grovt rån, grov utpressning,
- 9) grovt häleri, yrkesmässigt häleri, grov penningtvätt,
- 10) sabotage, trafiksabotage, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning,
- 11) brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2—7 punkten eller 2 mom. strafflagen som begås i terroristiskt syfte, förberedelse till brott som

begås i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, främjande av en terroristgrupps verksamhet, finansiering av terrorism,

- 12) grov skadegörelse,
- 13) grovt ocker,
- 14) grov penningförfalskning,
- 15) grov miljöförstöring,
- 16) grovt narkotikabrott, eller för
- 17) ett straffbart försök till ovan nämnda brott,

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att avlyssna och uppta telemeddelanden som den misstänkte sänder från en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar eller annars kan antas använda eller som förmedlas till en sådan teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning och är avsedda för den misstänkte, om de uppgifter som fås kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

Tillstånd till teleavlyssning enligt 1 mom. kan under de förutsättningar som anges där också beviljas när någon i samband med drivande av rörelse eller utövning av yrke är skäligen misstänkt för

- 1) grovt givande av muta,
- 2) grov förskingring,
- 3) grovt skattebedrägeri, grovt subventionsbedrägeri,
- 4) grov förfalskning,
- 5) grovt bedrägeri,
- 6) grov oredlighet som gäldenär, grovt gäldenärsbedrägeri,
- 7) grovt tagande av muta, grovt missbruk av tjänsteställning,

8) grovt regleringsbrott,
9) grovt missbruk av insiderinformation,
grov kursmanipulation, eller för

10) ett straffbart försök till ovan nämnda brott,

och genom brottet eftersträvas synnerligen stor vinning och brottet begås särskilt planmässigt.

Tillstånd till eavlyssning enligt 1 mom. kan på de villkor som anges där också beviljas när någon är skäligen misstänkt för grovt koppleri där synnerligen stor vinning eftersträvas och brottet begås särskilt planmässigt eller avses i 20 kap. 9 a § 1 mom. 3 eller 4 punkten strafflagen eller för ett straffbart försök till ovan nämnda brott.

4 §

Förutsättningar för teknisk avlyssning

När någon är skäligen misstänkt för

1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,

2) äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri,

3) högförräderi, grovt högförräderi,
4) grovt sexuellt utnyttjande av barn,
5) dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter,

6) grov människohandel,

7) grovt rån,

8) grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning,

9) brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2—7 punkten eller 2 mom. strafflagen som begås i terroristiskt syfte, förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, främjande av en terroristgrupps verksamhet, finansiering av terrorism,

10) grovt narkotikabrott, eller för

11) ett straffbart försök till ovan nämnda brott,

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att rikta teknisk avlyssning också mot ett utrymme som är avsett för stadigvarande boende och där den misstänkte sannolikt befinner sig, om det skulle vara avsevärt svårare eller omöjligt att utreda brottet med hjälp av tvångsmedel som inte inkräktar på den misstänktes eller andras rättigheter i lika hög grad.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av 2 kap. 1 a § lagen om rättegång i brottmål**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 11 juli 1997 om rättegång i brottmål (689/1997) 2 kap. 1 a §, sådan den
lyder i lag 107/1998, som följer:

2 kap.

Om biträdande av part

1 a §

Domstolen kan förordna ett rättegångsbiträde för att bistå målsäganden under förundersökningen och, om målsäganden har anspråk i ett mål som drivs av allmänna åklagaren, under rättegången, när målet gäller

1) sexualbrott som avses i 20 kap. strafflagen, om inte ett förordnande av särskilda skäl anses onödigt,

2) brott som avses i 21 kap. 1—6 § strafflagen, om ett förordnande skall anses befogat med hänsyn till förhållandet mellan målsäganden och den misstänkte, eller

3) människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § strafflagen, om detta skall anses motiverat med hänsyn till brottets allvar, målsägandens personliga förhållanden och övriga omständigheter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av 64 b § utlänningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i utlänningslagen av den 22 februari 1991 (378/1991) 64 b §, sådan den lyder i lag
593/1998, som följer:

64 b §	olaglig inresa och för grovt ordnande av olaglig inresa finns i 17 kap. 8 och 8 a § strafflagen.
<i>Ordnande av olaglig inresa</i>	

Bestämmelser om straff för ordnande av _____ Denna lag träder i kraft den _____ 20 .

5.

Lag**om ändring av straffregisterlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i straffregisterlagen av den 20 augusti 1993 (770/1993) 2 § 1 mom., 6 § 2 mom. och 10 § 3 mom. 3 punkten sådana de lyder, 2 § 1 mom. och 10 § 1 mom. 3 punkten i lag 523/2001 samt 6 § 2 mom. i lag 505/2002, som följer:

2 §

I straffregistret antecknas på basis av domstolarnas meddelanden uppgifter om avgöranden genom vilka någon i Finland har dömts till ovillkorligt fängelsestraff, samhällstjänst eller villkorligt fängelse eller till böter, samhällstjänst eller övervakning utöver villkorligt fängelse, till ungdomsstraff, böter i stället för ungdomsstraff eller till avsättning, eller genom vilka någon lämnats obestraftad med stöd av 3 kap. 4 § 1 och 2 mom. strafflagen (39/1889). I straffregistret antecknas dock inte uppgifter om förvandlingsstraff för böter eller fängelsestraff som har dömts ut med stöd av civiltjänstlagen (1723/1991). I straffregistret antecknas också uppgifter om avgöranden genom vilka en juridisk person har dömts till samfundsbót.

6 §

Utöver vad som bestäms i 1 mom. har en enskild person rätt att få ett straffregisterutdrag beträffande sig själv för att kunna åta sig en uppgift som varaktigt och i väsentlig grad består i att arbeta med minderåriga och där ett utdrag skall tillställas arbetsgivaren eller myndigheten i enlighet med lagen om

kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002). I utdraget antecknas uppgifter om avgöranden genom vilka personen i fråga har dömts för en sedlighetssårande gärning enligt 17 kap. 18, 18 a eller 19 § strafflagen, för sexualbrott enligt 20 kap., för dråp enligt 21 kap. 1 §, för mord enligt 21 kap. 2 §, för dråp under förmildrande omständigheter enligt 21 kap. 3 § eller för grov misshandel enligt 21 kap. 6 §, för grovt rån enligt 31 kap. 2 § eller för narkotikabrott enligt 50 kap. strafflagen. I utdraget antecknas också uppgifter om avgöranden genom vilka personen i fråga har dömts för motsvarande brott med stöd av tidigare lag. Utdraget är avgiftsfritt.

10 §

Uppgifter skall utplånas ur straffregistret enligt följande:

3) uppgifter om ovillkorligt fängelsestraff på över två och högst fem år samt om dom genom vilken någon lämnats obestraftad med stöd av 3 kap. 4 § 1 och 2 mom. strafflagen sedan tjugo år förflutit.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag**om ändring av 15 § lagen om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 5 juni 2002 om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster
(458/2002) 15 § 1 mom. som följer:

15 §

Ansvarsfrihet vid lagring av information

När en tjänst innefattar lagring av information som lämnats av tjänstemottagaren (*innehållsproducenten*) och lagringen utförs på dennes begäran, är tjänsteleverantören inte ansvarig för innehållet i den lagrade informationen eller för förmedlingen av den, under förutsättning att tjänsteleverantören utan dröjsmål vidtar åtgärder för att göra den information som lagrats oåtkomlig

1) efter att ha fått kännedom om en domstols förordnande därom eller, om det är fråga om kränkning av upphovsrätten eller närstående rättigheter, efter att ha fått en anmälan enligt 22 §,

2) efter att annars ha fått faktisk kännedom om att den information som lagrats uppenbart strider mot 11 kap. 8 § eller 17 kap. 18 eller 18 a § strafflagen (39/1889).

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag**om ändring av 23 § lagen om granskning av bildprogram**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 25 augusti 2000 om granskning av bildprogram (775/2000) 23 § som följer:

23 §

Straffbestämmelse

Den som uppsåtligen

1) för personer under 18 år visar eller bland dem sprider ett bildprogram innan det har godkänts för visning för och spridning bland minderåriga på det sätt som föreskrivs i denna lag,

2) visar eller sprider ett bildprogram för vilket inte har gjorts anmälan till granskningsmyndigheten enligt 11 §, eller

3) visar eller sprider ett bildprogram på vilket eller i samband med vilket inte finns anteckningar i enlighet med 12 §,

skall, om inte gärningen är straffbar enligt 17 kap. 17, 18, 18 a eller 18 b § strafflagen (39/1889) eller om inte strängare straff för den föreskrivs någon annanstans i lag, för brott mot bestämmelserna om granskning av bildprogram dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 2 april 2004

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister *Johannes Koskinen*

1.**Lag****om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 1 kap. 7 § 3 mom., 11 § 2 mom., 15 kap. 10 § 1 mom., 17 kap. 7 § 2 mom., 8 § 1 mom. och 18 §, 18 a §, 19 § och 24 §, 20 kap. 8 § och 9 § 1 mom. och 25 kap. 3 §, sådana de lyder, 1 kap. 7 § 3 mom. och 15 kap. 10 § 1 mom. i lag 17/2003, 1 kap. 11 § 2 mom. i lag 604/2002, 17 kap. 7 § 2 mom. i lag 756/2000, 17 kap. 8 § 1 mom., 18 och 19 § samt 20 kap. 8 § och 9 § 1 mom. i lag 563/1988 samt 17 kap. 18 a § i lag 777/2000 och 24 § i lag 142/2003 samt 25 kap. 3 § i lag 578/1995, och

fogas till 17 kap. en ny 8 a § och en ny 18 b §, till 20 kap. en ny 9 a § och en ny 13 § samt till 25 kap. en ny 3 a § och en ny 10 § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt

7 §

Internationella brott

Finsk lag tillämpas oberoende av lagen på gärningsorten även på ett brott enligt 34 a kap. som har begåtts utanför Finland.

Finsk lag tillämpas oberoende av lagen på gärningsorten även på *människohandel, grov människohandel och brott enligt 34 a kap.* som har begåtts utanför Finland.

11 §

Kravet på dubbel straffbarhet

Även om lagen på gärningsorten inte före-

Även om lagen på gärningsorten inte före-

Gällande lydelse

skriver något straff för gärningen, tillämpas finsk lag på gärningen om den har begåtts av en finsk medborgare eller en i 6 § 3 mom. 1 punkten avsedd person och straff för gärningen föreskrivs

1) med stöd av 15 kap. 12 a § i 1—9 § i nämnda kapitel,

2) i 16 kap. 1—3 § och även om en person som avses i 40 kap. 11 § 2, 3 eller 5 punkten eller en sådan utländsk tjänsteman som är anställd hos Internationella brottmålsdomstolen är föremål för brottet,

3) i 16 kap. 13, 14 och 14 a § och även om dessa lagrum tillämpas med stöd av 20 § i nämnda kapitel,

4) i 17 kap. 18 eller 19 §,

5) i 20 kap. 6—8 §,

6) i 20 kap. 9 §, om gärningen riktar sig mot en person som är under aderton år, eller

7) i 40 kap. 1—4 § och gärningsmannen är en riksdagsledamot, en utländsk tjänsteman eller en ledamot av ett utländskt parlament.

15 kap.

Om brott mot rättskipning

10 §

Underlåtenhet att anmäla grovt brott

Den som vet att folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen, äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, våldtäkt, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, rån, grovt rån, *människorov*, tagande av gisslan, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 3 punkten som begåtts i terroristiskt syfte, grov miljöförstöring eller grovt narkotikabrott är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som ho-

Föreslagen lydelse

skriver något straff för gärningen, tillämpas finsk lag på gärningen, om den har begåtts av en finsk medborgare eller en i 6 § 3 mom. 1 punkten avsedd person och straff för gärningen föreskrivs

1) med stöd av 15 kap. 12 a § i 1—9 § i nämnda kapitel,

2) i 16 kap. 1—3 § och även om en person som avses i 40 kap. 11 § 2, 3 eller 5 punkten eller en sådan utländsk tjänsteman som är anställd hos Internationella brottmålsdomstolen är föremål för brottet,

3) i 16 kap. 13, 14 och 14 a § och även om dessa lagrum tillämpas med stöd av 20 § i nämnda kapitel,

4) i 17 kap. 18, 18 a eller 19 §,

5) i 20 kap. 6—8 §,

6) i 20 kap. 9 eller 9 a §, om gärningen riktar sig mot en person som är under aderton år, eller

7) i 40 kap. 1—4 §, om gärningsmannen är en riksdagsledamot, en utländsk tjänsteman eller en ledamot av ett utländskt parlament.

15 kap.

Om brott mot rättskipning

10 §

Underlåtenhet att anmäla grovt brott

Den som vet att folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen, äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, våldtäkt, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, rån, grovt rån, *människohandel*, *grov människohandel*, tagande av gisslan, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 3 punkten som begåtts i terroristiskt syfte, grov miljöförstöring eller grovt narkotikabrott är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna el-

tas av brottet, skall, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker, för *underlåtenhet att anmäla grovt brott* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

ler den som hotas av brottet, skall, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker, för *underlåtenhet att anmäla grovt brott* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

17 kap.

Om brott mot allmän ordning

7 §

Riksgränsbrott

För riksgränsbrott döms inte en utlänning som med anledning av en sådan gärning som avses i 1 mom. avvisas eller utvisas och inte heller en utlänning som på grund av flyktingskap ansöker om asyl eller uppehållstillstånd i Finland.

För riksgränsbrott döms inte en utlänning som med anledning av en sådan gärning som avses i 1 mom. avvisas eller utvisas och inte heller en utlänning som på grund av flyktingskap ansöker om asyl eller uppehållstillstånd i Finland. *För riksgränsbrott döms inte heller en utlänning som har begått ett brott enligt 1 mom. till följd av att han eller hon har varit föremål för människohandel enligt 25 kap. 3 eller 3 a §.*

8 §

Ordnande av olaglig inresa

Den som

1) för in eller försöker föra in i Finland en utlänning som inte har sådant pass, visum eller uppehållstillstånd som krävs för inresa,

2) ordnar eller förmedlar transport till Finland för en utlänning som avses i 1 punkten eller

3) till någon annan överlåter ett falskt, förfalskat eller för någon annan utfärdat pass, visum eller uppehållstillstånd för att användas i samband med inresa,

skall för *ordnande av olaglig inresa* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

8 §

Ordnande av olaglig inresa

Den som

1) för in eller försöker föra in i Finland *eller genom Finland till ett annat land* en utlänning som inte har sådant pass, *annat resedokument*, visum eller uppehållstillstånd som krävs för inresa,

2) ordnar eller förmedlar transport till Finland för en utlänning som avses i 1 punkten eller

3) till någon annan överlåter ett falskt, förfalskat eller för någon annan utfärdat pass, *annat resedokument*, visum eller uppehållstillstånd för att användas i samband med inresa,

skall för *ordnande av olaglig inresa* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

(ny)

18 §

Spridning av pornografisk bild

Den som saluför eller till uthyrning bjuder ut eller sprider eller *i detta syfte* tillverkar eller i landet för in bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar barn, våld eller tidelag, skall för *spridning av pornografisk bild* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Vad som bestäms i 17 § 2 mom. gäller också bilder och bildupptagningar som avses i denna paragraf.

8 a §

*Grovt ordnande av olaglig inresa**Om vid ordnande av olaglig inresa*

1) någon uppsåtligen eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för synnerligen kännbart lidande, eller

2) brottet har begåtts som ett led i en i 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,

och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen dömas för grovt ordnande av olaglig inresa till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

18 §

Spridning av pornografisk bild

Den som tillverkar, saluför eller till uthyrning bjuder ut, för in i *eller ut ur Finland eller genom Finland till ett annat land eller på annat sätt* sprider bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar

1) barn,

2) våld, eller

3) *könsumgänge med djur*

skall för *spridning av pornografisk bild* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Försök är straffbart.

Vad som bestäms i 17 § 2 mom. gäller också bilder och bildupptagningar som avses i denna paragraf.

Som barn betraktas den som är yngre än aderton år och den vars ålder inte kan utredas, om det finns grundad anledning att anta att personen är yngre än aderton år.

Vad som bestäms i 1 mom. om tillverkning av barnpornografisk bild tillämpas inte, om bilden skildrar en person som har fyllt sexton år och som har samtyckt till att bilden tillverkas för hans eller hennes personliga bruk eller för att användas på ett sätt som han eller hon har bestämt och det mellan

(ny)

18 a §

Olaglig visning eller spridning av bildprogram bland minderåriga

Den som offentligt

1) för personer under 18 år visar eller bland dem sprider ett bildprogram som inte har godkänts för visning eller spridning med stöd av 8 § lagen om granskning av bildprogram,

2) visar eller sprider ett bildprogram i strid med den åldersgränsklassificering som fastställts med stöd av 8 § i nämnda lag, eller

3) för personer under 18 år visar eller bland dem sprider ett ogranskat bildprogram, som enligt 8 § i nämnda lag borde ha förbjudits eller för vars visning eller spridning borde ha fastställts en i förhållande till personens ålder högre åldersgräns, om bildprogrammet hade granskats,

skall för *olovlig visning eller spridning av bildprogram bland minderåriga* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

parterna inte råder någon stor skillnad i ålder eller själslig och kroppslig mognad.

18 a §

Grov spridning av barnpornografisk bild

Om vid spridning av barnpornografisk bild

*1) det barn som skildras är särskilt ungt,
2) bilden också skildrar grovt våld eller synnerligen förnedrande behandling av barnet,*

*3) brottet begås särskilt planmässigt, eller
4) brottet har begåtts som ett led i en i 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,*

och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för grov spridning av barnpornografisk bild dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

18 b §

Olaglig visning eller spridning av bildprogram bland minderåriga

Den som offentligt

1) för personer under *aderton* år visar eller bland dem sprider ett bildprogram som inte har godkänts för visning eller spridning med stöd av 8 § lagen om granskning av bildprogram,

2) visar eller sprider ett bildprogram i strid med den åldersgränsklassificering som fastställts med stöd av 8 § i nämnda lag, eller

3) för personer under *aderton* år visar eller bland dem sprider ett ogranskat bildprogram, som enligt 8 § i nämnda lag borde ha förbjudits eller för vars visning eller spridning borde ha fastställts en i förhållande till personens ålder högre åldersgräns, om bildprogrammet hade granskats,

skall för *olovlig visning eller spridning av bildprogram bland minderåriga* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Gällande lydelse

19 §

Innehav av barnpornografisk bild

Den som orättmätigt innehar ett fotografi, ett videoband, en film eller någon annan verklighetstrogen bildupptagning som visar ett barn som deltar i samlag eller i något därmed jämförbart sexuellt umgänge, eller som visar barn på något annat uppenbart sedlighetssårande sätt, skall för *innehav av barnpornografisk bild* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

24 §

Juridiska personers straffansvar

På deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, ordnande av olaglig inresa, djurskyddsbrott, anordnande av hasardspel, spridning av våldsskildring, spridning av pornografisk bild och på sedlighetssårande marknadsföring tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

20 kap.

Om sexualbrott

8 §

Köp av sexuella tjänster av ung person

Den som genom att utlova eller ge ersättning får någon som är under aderton år att idka samlag eller företa en annan sexuell handling, skall för *köp av sexuella tjänster av ung person* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Föreslagen lydelse

19 §

Innehav av barnpornografisk bild

Den som *obehörigen* innehar ett fotografi, ett videoband, en film eller någon annan verklighetstrogen bildupptagning som visar ett i 18 § 4 mom. avsett barn som deltar i samlag eller i något därmed jämförbart sexuellt umgänge, eller som visar barn på något annat uppenbart sedlighetssårande sätt, skall för *innehav av barnpornografisk bild* dömas till böter eller fängelse i högstett år.

Vad som bestäms i 1 mom. tillämpas inte om bilden skildrar en person som har fyllt sexton år och han eller hon har samtyckt till innehavet av bilden och det mellan parterna inte råder någon stor skillnad i ålder eller själslig och kroppslig mognad.

24 §

Juridiska personers straffansvar

På deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, ordnande av olaglig inresa, *grovt ordnande av olaglig inresa*, djurskyddsbrott, anordnande av hasardspel, spridning av våldsskildring, spridning av pornografisk bild, *grov spridning av barnpornografisk bild*, *innehav av barnpornografisk bild* och på sedlighetssårande marknadsföring tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

20 kap.

Om sexualbrott

8 §

Köp av sexuella tjänster av ung person

Den som genom att utlova eller ge ersättning får någon som är under aderton år att idka samlag eller *någon* annan sexuell handling, skall för *köp av sexuella tjänster av ung person* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Försök är straffbart.

9 §

Koppleri

Den som för att skaffa sig eller någon annan ekonomisk vinning

1) ordnar ett rum eller något annat ställe för samlag eller en därmed jämförlig sexuell handling som *utförs mot ersättning*,

2) på annat sätt utnyttjar att någon utför sådana handlingar eller

3) förleder eller genom påtryckning för-
mår någon till sådana handlingar,

skall för *koppleri* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

(ny)

Försök är straffbart.

9 §

Koppleri

Den som för att skaffa sig eller någon annan ekonomisk vinning

1) ordnar ett rum eller något annat ställe för samlag eller en därmed jämförlig sexuell handling som utförs av någon mot ersättning eller för en sedlighetsårande handling som mot ersättning utförs av ett barn under aderton år eller som inkvarterar en ovan avsedd person eller ett sådant barn och därigenom främjar gärningen på ett väsentligt sätt,

2) genom förmedling av kontaktuppgifter eller på annat sätt marknadsför att någon annan utför sådana handlingar,

3) på annat sätt utnyttjar att någon utför sådana handlingar, eller

4) förleder eller genom påtryckning för-
mår någon till sådana handlingar,

skall för *koppleri* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

9 a §

Grovt koppleri

Om vid koppleri

1) avsevärd ekonomisk vinning eftersträvas,

2) brottet utförs särskilt planmässigt,

3) någon uppsåtligen eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för synnerligen kännbart lidande, eller

4) föremålet för brottet är ett barn under aderton år

och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för grovt koppleri dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §

Juridiska personers straffansvar

(ny)

På koppleri och grovt koppleri tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

25 kap.

25 kap.

Om brott mot friheten**Om brott mot friheten**

3 §

Människohandel

(ny)

Den som genom att

- 1) utnyttja någon annans beroende ställning eller skyddslösa läge,*
- 2) vilseleda någon annan,*
- 3) betala ersättning till en person som har kontroll över en annan person, eller*
- 4) ta emot en sådan ersättning*

tar kontroll över någon eller rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser någon i syfte att göra honom eller henne till föremål för sexuellt utnyttjande enligt 20 kap. 9 § 1 mom. 1 punkten eller därmed jämförligt sexuellt utnyttjande, tvångsarbete eller andra förhållanden som kränker människovärdet eller i syfte att avlägsna organ eller vävnader i ekonomiskt vinningssyfte, skall för människohandel dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

För människohandel döms också den som tar kontroll över en person som är yngre än aderton år, rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser en sådan person i sådant syfte som anges i 1 mom., även om inget av de medel som nämns i 1 mom. 1—4 punkten har använts.

Försök är straffbart.

3 §

Människorov

Den som

1) med våld, hot eller list bemäktigar sig någon i avsikt att försätta honom i förhållanden som kränker människovärdet eller i tvångsarbete

2) med våld, hot eller list bemäktigar sig ett barn som inte fyllt femton år för att idka människohandel med barnet eller

3) försätter någon i slaveri eller håller någon i slaveri, transporterar slavar eller bedriver handel med slavar,

skall, om gärningen bedömd som en helhet är grov, för människorov dömas till fängelse i minst två och högst tio år.

Försök är straffbart.

(ny)

3 a §

Grov människohandel

Om vid människohandel

1) våld, hot eller list används i stället för eller utöver de medel som avses i 3 §,

2) någon uppsåtligen eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för synnerligen kännbart lidande,

3) brottet riktar sig mot ett barn under aderton år, eller

4) brottet har begåtts som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,

och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för grov människohandel dömas till fängelse i minst två och högst tio år.

För grov människohandel döms också den som utsätter någon annan för slaveri eller håller någon annan i slaveri, transporterar slavar eller handlar med slavar, om gärningen bedömd som en helhet är grov.

Försök är straffbart.

10 §

Juridiska personers straffansvar

På människohandel och grov människohandel tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag**om ändring av tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen av den 30 april 1987 (450/1987) 5 a kap. 2 § och 4 § 3 mom.,
sådana de lyder i lag 646/2003, som följer:

Gällande lydelse

5 a kap.

Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation

2 §

Förutsättningar för teleavlyssning

När någon är skäligen misstänkt för

- 1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,
- 2) äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, röjande av statshemlighet, olovlig underrättelseverksamhet,
- 3) högförräderi, grovt högförräderi, förberedelse till högförräderi,
- 4) grovt sexuellt utnyttjande av barn,
- 5) dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter,
- 6) grovt frihetsberövande, *människorov*, tagande av gisslan,
- 7) grovt rån, grov utpressning,
- 8) grovt häleri, yrkesmässigt häleri, grov penningtvätt,
- 9) sabotage, trafiksabotage, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärn-

Föreslagen lydelse

5 a kap.

Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation

2 §

Förutsättningar för teleavlyssning

När någon är skäligen misstänkt för

- 1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,
- 2) äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, röjande av statshemlighet, olovlig underrättelseverksamhet,
- 3) högförräderi, grovt högförräderi, förberedelse till högförräderi,
- 4) *grovt ordnande av olaglig inresa, grov spridning av barnpornografisk bild*,
- 5) grovt sexuellt utnyttjande av barn,
- 6) dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter,
- 7) grovt frihetsberövande, *människohandel, grov människohandel*, tagande av gisslan,
- 8) grovt rån, grov utpressning,
- 9) grovt häleri, yrkesmässigt häleri, grov penningtvätt,

laddningsbrott, kapning,

10) brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2—7 punkten eller 2 mom. strafflagen som begås i terroristiskt syfte, förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, främjande av en terroristgrupps verksamhet, finansiering av terrorism,

11) grov skadegörelse,

12) grovt ocker,

13) grov penningförfalskning,

14) grov miljöförstöring,

15) grovt narkotikabrott, eller för

16) ett straffbart försök till ovan nämnda brott,

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att avlyssna och uppta telemeddelanden som den misstänkte sänder från en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar eller annars kan antas använda eller som förmedlas till en sådan teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning och är avsedda för den misstänkte, om de uppgifter som fås kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

Tillstånd till teleavlyssning enligt 1 mom. kan under de förutsättningar som anges där också beviljas när någon i samband med drivande av rörelse eller utövning av yrke är skäligen misstänkt för

1) grovt givande av muta,

2) grov förskingring,

3) grovt skattebedrägeri, grovt subventionsbedrägeri,

4) grov förfalskning,

5) grovt bedrägeri,

6) grov oredlighet som galdenär, grovt galdenärsbedrägeri,

7) grovt tagande av muta, grovt missbruk av tjänsteställning,

8) grovt regleringsbrott,

9) grovt missbruk av insiderinformation, grov kursmanipulation, eller för

10) sabotage, trafiksabotage, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning,

11) brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2—7 punkten eller 2 mom. strafflagen som begås i terroristiskt syfte, förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, främjande av en terroristgrupps verksamhet, finansiering av terrorism,

12) grov skadegörelse,

13) grovt ocker,

14) grov penningförfalskning,

15) grov miljöförstöring,

16) grovt narkotikabrott, eller för

17) ett straffbart försök till ovan nämnda brott,

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att avlyssna och uppta telemeddelanden som den misstänkte sänder från en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar eller annars kan antas använda eller som förmedlas till en sådan teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning och är avsedda för den misstänkte, om de uppgifter som fås kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

Tillstånd till teleavlyssning enligt 1 mom. kan under de förutsättningar som anges där också beviljas när någon i samband med drivande av rörelse eller utövning av yrke är skäligen misstänkt för

1) grovt givande av muta,

2) grov förskingring,

3) grovt skattebedrägeri, grovt subventionsbedrägeri,

4) grov förfalskning,

5) grovt bedrägeri,

6) grov oredlighet som galdenär, grovt galdenärsbedrägeri,

7) grovt tagande av muta, grovt missbruk av tjänsteställning,

8) grovt regleringsbrott,

9) grovt missbruk av insiderinformation, grov kursmanipulation, eller för

Gällande lydelse

10) ett straffbart försök till ovan nämnda brott,
och genom brottet eftersträvas synnerligen stor vinning och brottet begås särskilt planmässigt.

Föreslagen lydelse

10) ett straffbart försök till ovan nämnda brott,
och genom brottet eftersträvas synnerligen stor vinning och brottet begås särskilt planmässigt.

Tillstånd till teleavlyssning enligt 1 mom. kan på de villkor som anges där också beviljas när någon är skäligen misstänkt för grovt koppleri där synnerligen stor vinning eftersträvas och brottet begås särskilt planmässigt eller avses i 20 kap. 9 a § 1 mom. 3 eller 4 punkten strafflagen eller för ett straffbart försök till ovan nämnda brott.

4 §

Förutsättningar för teknisk avlyssning

När någon är skäligen misstänkt för

- 1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,
- 2) äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri,
- 3) högförräderi, grovt högförräderi,
- 4) grovt sexuellt utnyttjande av barn,
- 5) dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter,
- 6) *människorov*,
- 7) grovt rån,
- 8) grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning,
- 9) brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2—7 punkten eller 2 mom. strafflagen som begås i terroristiskt syfte, förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, främjande av en terroristgrupps verksamhet, finansiering av terrorism,
- 10) grovt narkotikabrott, eller för
- 11) ett straffbart försök till ovan nämnda brott,

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att rikta teknisk avlyssning också mot ett utrymme som är avsett för stadigvarande boende och där den misstänkte sannolikt befinner sig, om det skulle vara *väsentligt* svå-

När någon är skäligen misstänkt för

- 1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,
- 2) äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri,
- 3) högförräderi, grovt högförräderi,
- 4) grovt sexuellt utnyttjande av barn,
- 5) dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter,
- 6) *grov människohandel*,
- 7) grovt rån,
- 8) grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning,
- 9) brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2—7 punkten eller 2 mom. strafflagen som begås i terroristiskt syfte, förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, främjande av en terroristgrupps verksamhet, finansiering av terrorism,
- 10) grovt narkotikabrott, eller för
- 11) ett straffbart försök till ovan nämnda brott,

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att rikta teknisk avlyssning också mot ett utrymme som är avsett för stadigvarande boende och där den misstänkte sannolikt befinner sig, om det skulle vara *avsevärt* svå-

Gällande lydelse

rare eller omöjligt att utreda brottet med hjälp av tvångsmedel som inte i lika hög grad inkräktar på den misstänktes eller andras rättigheter.

Föreslagen lydelse

rare eller omöjligt att utreda brottet med hjälp av tvångsmedel som inte inkräktar på den misstänktes eller andras rättigheter i lika hög grad.

Denna lag träder i kraft den *20* .

3.

Lag**om ändring av 2 kap. 1 a § lagen om rättegång i brottmål**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 11 juli 1997 om rättegång i brottmål (689/1997) 2 kap. 1 a §, sådan den lyder i lag 107/1998, som följer:

Gällande lydelse

2 kap.

Om biträdande av part

1 a §

Domstolen kan förordna ett rättegångsbiträde för att bistå målsäganden under förundersökningen och, om målsäganden har anspråk i ett mål som drivs av allmänna åklagaren, under rättegången, när målet gäller

- 1) sedlighetsbrott som avses i 20 kap. strafflagen, om inte ett förordnande av särskilda skäl anses onödigt, *eller*
- 2) brott som avses i 21 kap. 1—6 § strafflagen, om ett förordnande skall anses befogat med hänsyn till förhållandet mellan målsäganden och den misstänkte.

Föreslagen lydelse

2 kap.

Om biträdande av part

1 a §

Domstolen kan förordna ett rättegångsbiträde för att bistå målsäganden under förundersökningen och, om målsäganden har anspråk i ett mål som drivs av allmänna åklagaren, under rättegången, när målet gäller

- 1) *sexualbrott* som avses i 20 kap. strafflagen, om inte ett förordnande av särskilda skäl anses onödigt,
- 2) brott som avses i 21 kap. 1—6 § strafflagen, om ett förordnande skall anses befogat med hänsyn till förhållandet mellan målsäganden och den misstänkte, *eller*
- 3) *människohandel* som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § strafflagen, om detta skall anses motiverat med hänsyn till brottets allvar, målsägandens personliga förhållanden och övriga omständigheter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av 64 b § utlänningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i utlänningslagen av den 22 februari 1991 (378/1991) 64 b §, sådan den lyder i lag
593/1998, som följer:

Gällande lydelse

64 b §

Ordnande av olaglig inresa

Straff för ordnande av olaglig inresa bestäms i 17 kap. 8 § strafflagen.

Föreslagen lydelse

64 b §

Ordnande av olaglig inresa

Bestämmelser om straff för ordnande av olaglig inresa och för grovt ordnande av olaglig inresa finns i 17 kap. 8 och 8 a § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag**om ändring av straffregisterlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i straffregisterlagen av den 20 augusti 1993 (770/1993) 2 § 1 mom., 6 § 2 mom. och 10 § 3 mom. 3 punkten sådana de lyder, 2 § 1 mom. och 10 § 1 mom. 3 punkten i lag 523/2001 samt 6 § 2 mom. i lag 505/2002, som följer:

Gällande lydelse

2 §

I straffregistret antecknas på basis av domstolarnas meddelanden uppgifter om avgöranden genom vilka någon i Finland har dömts till ovillkorligt fängelsestraff, samhällstjänst eller villkorligt fängelse eller till böter, samhällstjänst eller övervakning utöver villkorligt fängelse, till ungdomsstraff, böter i stället för ungdomsstraff eller till avsättning, eller genom vilka någon lämnats obesträffad med stöd av 3 kap. 3 § strafflagen (39/1889). I straffregistret antecknas dock inte uppgifter om förvandlingsstraff för böter eller fängelsestraff som har dömts ut med stöd av civiltjänstlagen (1723/1991). I straffregistret antecknas också uppgifter om avgöranden genom vilka en juridisk person har dömts till samfundsbot.

Föreslagen lydelse

2 §

I straffregistret antecknas på basis av domstolarnas meddelanden uppgifter om avgöranden genom vilka någon i Finland har dömts till ovillkorligt fängelsestraff, samhällstjänst eller villkorligt fängelse eller till böter, samhällstjänst eller övervakning utöver villkorligt fängelse, till ungdomsstraff, böter i stället för ungdomsstraff eller till avsättning, eller genom vilka någon lämnats obesträffad med stöd av 3 kap. 4 § 1 och 2 mom. strafflagen (39/1889). I straffregistret antecknas dock inte uppgifter om förvandlingsstraff för böter eller fängelsestraff som har dömts ut med stöd av civiltjänstlagen (1723/1991). I straffregistret antecknas också uppgifter om avgöranden genom vilka en juridisk person har dömts till samfundsbot.

6 §

Utöver vad som bestäms i 1 mom. har en enskild person rätt att få ett straffregisterutdrag beträffande sig själv för att kunna åta sig en uppgift som varaktigt och i väsentlig grad består i att arbeta med minderåriga och där ett utdrag skall tillställas arbetsgivaren eller myndigheten i enlighet med lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002). I utdraget antecknas uppgifter om avgöranden genom vilka personen i fråga har dömts för en sed-

Utöver vad som bestäms i 1 mom. har en enskild person rätt att få ett straffregisterutdrag beträffande sig själv för att kunna åta sig en uppgift som varaktigt och i väsentlig grad består i att arbeta med minderåriga och där ett utdrag skall tillställas arbetsgivaren eller myndigheten i enlighet med lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002). I utdraget antecknas uppgifter om avgöranden genom vilka personen i fråga har dömts för en sed-

lighetsårande gärning enligt 17 kap. 18 eller 19 § strafflagen, för sexualbrott enligt 20 kap., för dråp enligt 21 kap. 1 §, för mord enligt 21 kap. 2 §, för dråp under förmildrande omständigheter enligt 21 kap. 3 § eller för grov misshandel enligt 21 kap. 6 §, för grovt rån enligt 31 kap. 2 § eller för narkotikabrott enligt 50 kap. strafflagen. I utdraget antecknas också uppgifter om avgöranden genom vilka personen i fråga har dömts för motsvarande brott med stöd av tidigare lag. Utdraget är avgiftsfritt.

10 §

Uppgifter skall utplånas ur straffregistret enligt följande:

3) uppgifter om ovillkorligt fängelsestraff på över två och högst fem år samt om dom genom vilken någon lämnats obestraftad med stöd av 3 kap. 3 § strafflagen sedan tjugo år förflutit

lighetsårande gärning enligt 17 kap. 18, 18 a eller 19 § strafflagen, för sexualbrott enligt 20 kap., för dråp enligt 21 kap. 1 §, för mord enligt 21 kap. 2 §, för dråp under förmildrande omständigheter enligt 21 kap. 3 § eller för grov misshandel enligt 21 kap. 6 §, för grovt rån enligt 31 kap. 2 § eller för narkotikabrott enligt 50 kap. strafflagen. I utdraget antecknas också uppgifter om avgöranden genom vilka personen i fråga har dömts för motsvarande brott med stöd av tidigare lag. Utdraget är avgiftsfritt.

10 §

Uppgifter skall utplånas ur straffregistret enligt följande:

3) uppgifter om ovillkorligt fängelsestraff på över två och högst fem år samt om dom genom vilken någon lämnats obestraftad med stöd av 3 kap. 4 § 1 och 2 mom. strafflagen sedan tjugo år förflutit.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag**om ändring av 15 § lagen om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 5 juni 2002 om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster
(458/2002) 15 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse

15 §

Ansvarsfrihet vid lagring av information

När en tjänst innefattar lagring av information som lämnats av tjänstemottagaren (*innehållsproducenten*) och lagringen utförs på dennes begäran, är tjänsteleverantören inte ansvarig för innehållet i den lagrade informationen eller för förmedlingen av den, under förutsättning att tjänsteleverantören utan dröjsmål vidtar åtgärder för att göra den information som lagrats oåtkomlig

1) efter att ha fått kännedom om en domstols förordnande därom eller, om det är fråga om kränkning av upphovsrätten eller närstående rättigheter, efter att ha fått en anmälan enligt 22 §,

2) efter att annars ha fått faktisk kännedom om att den information som lagrats uppenbart strider mot 11 kap. 8 § eller 17 kap. 18 § strafflagen (39/1889).

Föreslagen lydelse

15 §

Ansvarsfrihet vid lagring av information

När en tjänst innefattar lagring av information som lämnats av tjänstemottagaren (*innehållsproducenten*) och lagringen utförs på dennes begäran, är tjänsteleverantören inte ansvarig för innehållet i den lagrade informationen eller för förmedlingen av den, under förutsättning att tjänsteleverantören utan dröjsmål vidtar åtgärder för att göra den information som lagrats oåtkomlig

1) efter att ha fått kännedom om en domstols förordnande därom eller, om det är fråga om kränkning av upphovsrätten eller närstående rättigheter, efter att ha fått en anmälan enligt 22 §,

2) efter att annars ha fått faktisk kännedom om att den information som lagrats uppenbart strider mot 11 kap. 8 § eller 17 kap. 18 eller 18 a § strafflagen (39/1889).

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag**om ändring av 23 § lagen om granskning av bildprogram**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 25 augusti 2000 om granskning av bildprogram (775/2000) 23 § som följer:

Gällande lydelse

23 §

Straffbestämmelse

Den som uppsåtligen

1) för personer under 18 år visar eller bland dem sprider ett bildprogram innan det har godkänts för visning för och spridning bland minderåriga på det sätt som föreskrivs i denna lag,

2) visar eller sprider ett bildprogram för vilket inte har gjorts anmälan till granskningsmyndigheten enligt 11 §, eller

3) visar eller sprider ett bildprogram på vilket eller i samband med vilket inte finns anteckningar i enlighet med 12 §,

skall, om inte gärningen är straffbar enligt 17 kap. 17, 18 eller 18 a § strafflagen (39/1889) eller om inte strängare straff för den föreskrivs någon annanstans i lag, för brott mot bestämmelserna om granskning av bildprogram dömas till böter.

Föreslagen lydelse

23 §

Straffbestämmelse

Den som uppsåtligen

1) för personer under 18 år visar eller bland dem sprider ett bildprogram innan det har godkänts för visning för och spridning bland minderåriga på det sätt som föreskrivs i denna lag,

2) visar eller sprider ett bildprogram för vilket inte har gjorts anmälan till granskningsmyndigheten enligt 11 §, eller

3) visar eller sprider ett bildprogram på vilket eller i samband med vilket inte finns anteckningar i enlighet med 12 §,

skall, om inte gärningen är straffbar enligt 17 kap. 17, 18, 18 a eller 18 b § strafflagen (39/1889) eller om inte strängare straff för den föreskrivs någon annanstans i lag, för brott mot bestämmelserna om granskning av bildprogram dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 20 .